408409

VAJDA ERNŐ

NYUGAT KAPUJA

— **HALÁLOZÁS. Dr. Vajda Ernő** ny. pénzügyigazgató, író, e hó 19-én, hetvenkilenc éves korában váratlanul elhunyt. Mélységes szomorúsággal gyászolják leánya, unokája és hűséges barátai. Temetése pénteken, 24-én lesz, Cinkotán, az Ilona-telepi temetőben, délben 12 órakor. ×

Magyar Nemzet
1964.
IV. 22.

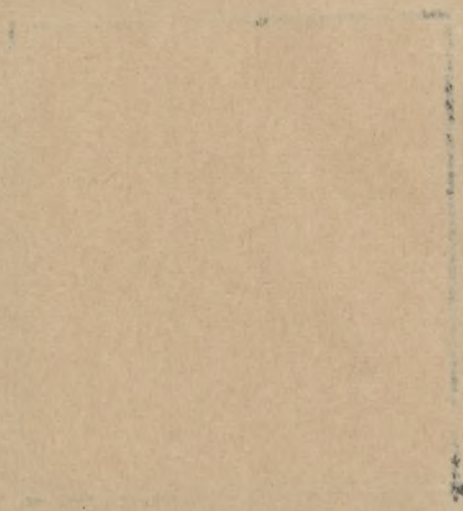

Ércziegyi Géza
könyvkötészete
Budapest, V. ker.

NYUGAT KAPUJA

REGÉNY

IRTA:

VAJDA ERNŐ

Dezsőkém, a téma ugyanaz [illegible]: Pozsony. Amit én
dadogó szavakkal igyekeztem kifejezni, azt Te ezerszer
szebben, jobban megmintázod képben, fényben.
Sok szeretettel és hálával azért a sok
[illegible], amit nekünk adtál és azért,
hogy összekerültünk

Vajda Ernő
Budapest, 1947

(Dr Trunkovszky Dezsőnek dedikálva)

408.409
ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
B2072/2002
LELTÁRI SZÁM

Nyugat kapuja.

Vajda Ernő regénye.

I.

Jogászélet.

A fiakker csendes trappban haladt lefelé a Mihály-utcán. Pont negyed tizenkettőt mutattak az órák a Mihálytornyon ... A májusi déli nap kellemesen sütött a korzóra, ahol ilyenkor kevés, néhány nagyon ráérő ember sétált csak.

— Szervusz Béla! — kiáltott egy fiatal jogászgyerek a fiakker utasára, aki mosolyogva köszönt vissza.

A jogászfiu még intett egy irányban a karjával, miközben azt kérdezte: Jössz?

Erre a kocsiban ülő fiatalember, Ecsegi Béla nemet intett és valami olyanféle mozdulatot tett, mint aki azt magyarázza, hogy álmos, aludni akar. Aztán befordult a kocsi a Deák-utcába.

Most érkezett Bécsből, a délelőtti gyorssal. Két napig volt fent és a kétszer huszonnégy óra alatt annyi gyönyört szakitott le magának,amennyit csak az ő korában levők, a huszonkét évesek képesek jókedvü mohóságukban. Most természetesen fáradt volt, álmos, azért intett nemet a pajtásának, aki azt kérdezte tőle, hogy jön-e ebédelni a megszokott vendéglőjükbe? Nem volt éhes, az étkezőkocsiban erősen bereggelizett és két átmulatott éjszaka után sietett haza, kialudni magát.

Az Andrássy-utcában lakott. Pozsony egyik legrégibb házában volt bérelt szobája és bár alföldi származásu volt, tudta értékelni az öreg utcákban és házakban rejlő szépségeket és hangulatot. Most is, hogy a világ egyik legnagyobb, legszebb városából érkezett meg és a kocsi végigvitte a friss, uj Stefánia-uton és hozta befelé az öregebb részekre, bár fáradt testtel ült a kocsiban, feltünt neki, hogy Bécs után is nagyon akceptábilis ez a város. Másfél órával ezelőtt még a bécsi palotasorok között járt és ime, közvetlen utána Pozsony nem kelt fel benne semmi ellentétet, Pozsony nem provincszerü igy sem, mert a város egész stilusa, lelke, lakósainak mozgása, a levegő nagyvárosi.

Szerette Pozsonyt, pedig csak vendége volt: itt jogászkodott három év óta és a máshonnan jöttek, olyan nehezen szokták meg ezt a zárkózott lelkü várost. Igaz, hogy aki megszerette, örök szerelmese maradt, de a magyar városok hejehujázó hangosságától annyira eltért ez a felületes szemlélőnek nagyon is spisz-város, hogy vagy nagy érzékkel kellett birnia a tradiciók iránt annak, aki mindjárt élvezni, becsülni tudta, vagy nagyon is rózsás életet kellett, hogy nyujtsanak az illetőnek a körülményei.

Az Ecsegi fiu nem panaszkodhatott a „rózsák" hiányáról. A pozsonyi jogakadémián tanult és ebben az időben pozsonyi jogásznak lenni, nem azt jelentette, hogy a taposó malmot járva, ugyamugy lerakja a vizsgáit, közben megkeresve a kenyerét valamelyik fiskálisnál vagy másféle irodában. A vidéki fiukat azért küldték Pozsonyba — és nem Pestre, — mert Pozsonyban jobban a tanárok szeme előtt voltak, nem volt meg annyira a lehetőség az elzüllésre — bár a züllésre jutott igy is bőven alkalom — és aki idejött vidékről, az pénzesebb fiu is volt, aki jogászkodása alatt az apja pénzét költötte.

Az öreg Ecseginek, a szolnokvidéki földbirtokosnak más oka is volt, hogy a fiát Pozsonyba küldte tanulni. Itt élt a családnak egy öreg rokona, a hetvenkilenc éves Pollnauer Jeromos, magánzó, akinek igen tekintélyes vagyona, többek között egy háromemeletes bérháza is volt Pozsonyban és mert az öreg egy kicsit különc volt, családi érzésekben megbizhatatlan, az Ecsegi család a fiut küldte közelébe, hogy részben az összekötő kapcsot alkossa, részben pedig ellenőrizze az öregnek élete folyását, esetleg — ments Isten! — bekövetkezendő halálakor is helyén legyen, mert hát az öreg vagyona nagyon jókor jönne frissitőül az Ecsegi familiának.

A Béla gyerek eszerint missziót is teljesitvén jogi tanulmányainak folytatása mellett, bőven el volt látva aprópénzzel hazulról, sőt az öreg Jeromos keresztfia és kedvence lévén, erről az oldalról is érték kellemes meglepetések. Jóvérü, jóképü fiunak pedig, ha pénze van, igazán meg van mindene. Béla ugy élt, mint egy kiskirály. Szépen öltözködött, uri éttermekben kosztolt, a szinházban bérlete volt és mint igazi gavallért ismerték mindenütt. De nem hiába bukott meg számtanból, a számolás most se volt erős oldala: igen gyakran mutatkoztak erős deficitek. Nem tudott a pénzzel bánni, vagy nagyon is jól tudott: szivességi kölcsönök, pumpoló levelek, hordárok diszkrét küldetése gyakran segitették ki pénzzavarából. Gondot azonban nem csinált mindebből. Nem törődni a holnappal! — hamarosan rájött, hogy ez a leghelyesebb életfilozófia. Aki gondot csinál magának, az a legboldogabb jelent se tudja élvezni. Ő tehát nem törődött a jövővel, hiszen a ma olyan szép, olyan gondtalan volt ...

Kifizette a kocsit, kis barna bőrtáskáját kezébe kapva, felsietett a második emeletre, ahol két ablakos utcára nyiló szobából állott a diáklakása.

Különbejárata volt a szobának a folyosóról. Anélkül, hogy a háziakkal érintkeznie kellett volna, lépett be a szobájába.

Az ablakfüggönyök le voltak eresztve. Csend, tisztaság fogadta. A fején volt még a kalap, ugy állott meg a tükör előtt. Ásitott ... látta, hogy kissé sápadt az arca ... Habozott. Odakint tavasz van,

süt a nap ... Lefeküdjön? Érezte, hogy fáradt, az izmai, idegei kívánták a pihenést ...

Hirtelen elhatározással vetkőzni kezdett. A függönyöket nem huzta fel, ellenben kivett egy vánkost az ágyából és a diványra dobta. Volt egy pompás angol takarója, abba beburkolózott és öt perc mulva már olyan mélyen aludt, mint aki napok óta nem jutott nyugodt pihenéshez.

*

Éktelen dörömbölésre ébredt fel. Barátai zörgették irgalmatlanul az ajtaját.

— Mi lesz? Mi lesz, züllött legény! Felkelni! Későn van — hallatszott kivülről.

Alig volt ideje megnézni az óráját: öt óra mulott. Aztán ajtót nyitott zajongó vendégeinek.

Hárman voltak. Három fiatal, gondtalan, bolondságot szerető, bolondságokat kereső ifju: Zalacsányi Feri, aki rákiáltott délelőtt a korzón, szintén vidéki fiu. Alexi Alfréd, akit Fiuméből küldtek a szülei Pozsonyba, főleg, hogy magyar és német nyelvet tanuljon, azután Straub Artur, az egyetlen bennszülött négyük közül, aki talán azért is képviselte köztük a mérsékletet, sőt majdnem a szolidságot. Mert a másik három ... még jóakarattal se lehetett rájuk fogni a komolyságot. Igaz, hogy diákok voltak, de meglehetősen tullépték azt a mértéket is, ameddig ebben a korban és állapotban egy fiatalember elmehet.

A Zalacsányi fiu volt a krakélerje a jogakadémiának. Párbajok, kalandok, botrányos lumpolások ... sok minden zajos kaland füződött a nevéhez és ha nem főispán-familiából származik, a tanári kar meg sem türi talán a különben csendes és jó hirnevére büszke akadémián.

Alexi Alfrédnek oly mindegy volt, hogy Fiuméban vagy Pozsonyban él és hogy a könnyü dalmát boroktól vagy a pozsonyi kapások tiszta, nehéz fajborától rug-e be? Mert ő volt a legveszedelmesebb ivó a társaságban. Róla is rengeteg jóizü história keringett, ezek között is azonban a legnevezetesebb volt, amikor a családja már elsiratta, mert azt hitték róla, hogy a tengerbe fulladt.

Fiuméban történt az eset. Alexi vig társasággal mulatott és hajnal felé, teljesen berugott fejjel vált el a mólón a társaitól, akik szintén tökrészegek voltak. Aznap hiába várták haza a szülei. Az apa, aki a kormányzóság előkelő tisztviselője volt, hiába telefonált mindenfelé: Alfréd eltünt. A barátai még emlékeztek arra, hogy bucsuzás után bizonytalan léptekkel ment végig a mólón: kétségtelen, hogy szerencsétlenség történt ..

Szegény szülei megsiratták, gyászolni kezdték, amikor három hét mulva egyszerre csak megjelent a fiu, kissé lestrapált állapotban, de különben makk-egészségesen. A feltámadt halott látára rémüldözőknek és örvendezőknek azután elmondotta, hogy azon a bizonyos hajnalon, teljesen részegen, fáradtan s álmosan lemászott a mólónál veszteglő vitorlásba, ahol csakhamar el is aludt. Mire felébredt, már nyilt tengeren jártak és a vitorlás kapitánya nevetve adta tudtára:

— Most már tessék csak szépen visszamenni a kuckóba tovább aludni. Lesz ideje kipihenni magát, mert a mi utunk három hétig tart. Szicíliába megyünk narancsért és csak ha berakodtunk, térünk vissza Fiuméba.

Igy érekezett meg Alexi Alfréd egy szép napon a friss narancsszállitmánnyal otthonába. Talán ez a nevezetes esemény is hozzájárult ahhoz, hogy a fiut elküldték minél messzebbre tanulni, mert mulatni elég sokat mulattak szükebb hazájában a nem mindennapi eseten.

Ezek között a tultemperamentumos, fékezhetetlen legények között igen jámbor ifju volt a pozsonyi Straub Artur. Az apja festékgyáros volt, bár maga szerénységből soha nem mondotta magát gyárosnak. Egyszerü iparos, igy mondotta ő büszkén, holott telepének nagysága és munkásainak száma után joggal illette meg a „gyáros" cim.

— Béla, készülj — mondotta Zalacsányi — megyünk a kafanába.

— És aztán?

— Mi az, te zülleni akarsz? Talán nem lumpoltad ki magad Bécsben? Kinél voltál, a Micinél?

— Mici Grázban van. Most ott lép fel az orfeumban.

— Hát eredj utána.

— Egyszer már voltam. Ah, Hotel Elephant! Café Kaiserhof!

— Te, Béla, mondd, Grazban is első szám a Micid?

— Mit bánom én azt, hogy a müsoron hányadik szám! Az a fő, hogy müsoron kivül az enyém.

— Mondd, de őszintén: sok pénzedbe van?

— Szavamra, nem fogad el tőlem semmit, még virágot sem.

— Szóval szerelem! Nem csodálom, hogy az első számból nem tud előrerukkolni.

— Hagyjátok békében. Egész helyes leány. Örülhetnétek, ha olyan babátok volna.

— Te Béla, ez az? — kédezte Alexi, aki valahonnan női fényképet kotort elő.

Körülállták a képet és ugy nézték.

— De hiszen ez nem is szőke. Te mindig azt mondtad, hogy a Mici szőke.

— A Mici szőke. De ez nem a Mici.

— Hát kicsoda? Hát több is van?

Az Ecsegi fiu igyekezett eltüntetni a képet és elterelni a beszédet erről a témáról.

— Menjünk. Én készen vagyok.

— Diszkrét a fiu — jegyezte meg Zalacsányi és Straub felé pislantott. — Nagyon diszkrét.

A Straub fiu mintha segiteni akart volna Ecseginek, más témát penditett meg.

— A fiuk nem hiszik, milyen érdekes házban lakol. Sehogyse akarták elhinni nekem, hogy ez a szoba valamikor torony volt, az ugynevezett Péktorony.

— Pedig ez igy van. Régi metszeteken, a Werner-féle képen egész jól látni a pékek tornyát. Innen védelmezte a pék-céh a várost veszedelem idején.

— No ugy-e — mondotta Straub, aki jól ismerte szülővárosának multját. — Ha lemegyünk, mutasd meg nekik az öreg falakat.

— Vegyétek a kalapokat és jertek utánam, ha látni akartok valami érdekeset.

A társaság elindult lefelé a szük, kanyargós

falépcsőkön. Ecsegi bezárta a szobaajtót s pajtásai után szaladt.

— Erre menjetek. Bujjatok át ezen a kis nyíláson.

Szük udvarba léptek, melyet vastag, meszeletlen falak kerítettek be.

— Látjátok, ezek még a régi városi körfalak. Majdnem ötszáz évesek. Kettős várfal húzódott innen, nagy része ma is megvan, egész a Scharitzer-házig. Maga ez az öreg ház is a régi városfalon nyugszik.

— Érdekes — mondotta Zalacsányi. — Ilyen öreg vacak! Azt hittem, Artur csak viccel, mikor erről mesélt.

— Bizony, ez nagyon érdekes. Egész különös érzés, ilyen öreg házban lakni.

— Menjünk, ha uzsonnázni akarunk — jegyezte meg Straub.

A korzó felé tartottak, a Strössner-kávéházba. Ennek a kávéháznak voltak ebben az időben a legnagyobb üvegablakai, melyek mögül olyan jól lehetett szemlélődni. Katonatisztek, jogászok mind idejártak. A délutáni órákban különösen élénk volt az élet ebben az uri kávéházban, míg este aztán annál csendesebb volt, nem lévén zenés lokál. A mai értelemben vett zenés, mulatós kávéházak amugy is hiányoztak Pozsonyban, a legtöbb kávéháznak csak délutáni, uzsonnázó publikuma volt, közte igen sok nő, míg este cigánymuzsikát csak a harmadrangu helyeken lehetett hallgatni.

Egy magyar városbeli kávés lejött egy izben Pozsonyba körülnézni: akadna-e eladó kávéház, szivesen megvásárolta volna. De alig nézett körül, máris sietett haza.

— Ezek nekem nem kávéházak — jelentette ki. — Ahol vénasszonyok órákon át elülnek egy habos kávé mellett, ott nem lehet keresni. Az én kávéházamban tiz asztalnál is pezsgőznek egy éjszaka, Pozsonyban összesen nem láttam ennyi asztalt, ahol söröztek volna.

A vidéki kávésnak igaza volt, de a pozsonyi előkelő kávések viszont azt mondották, hogy nem engedik be a muzsikát a helyiségükbe, mert ezzel elkergetik a nappali jó közönséget is. Inkább legyen kevesebb a bevétel, de biztos és maradjon meg a nivó!

— Kleine Fische — gute Fische — mondották. A pozsonyi urinép nem züllik ugy se este, az a pár ember, aki megteszi, nem pozsonyi és annak jók az alantasabb lokálok is.

A négy jogász letelepedett egy ablakhoz közeli asztal mellé és a rendes pincérük, a Guszti már hozta is a duplahabos kávét és melléje a kiss, délutáni luxussüteményt, aminek akkor nem volt párja a világon.

Amig uzsonnáztak, a szemük ott volt kint a korzón, amely ilyenkor kezdett megélénkülni. A sétára indulók — koranyár lévén — legalább átvágtak a korzón, akár a hegyligetbe, akár az Auba igyekeztek, bent a városban a téli délutánok tömött korzóihoz képest csak kevesen sétáltak.

— Margit jön? — kérdezte félhangon Ecsegi Béla Straub Arturt, aki a bátyja volt a leánynak.

— Nem tudom. Nem biztos.

— Mi az, mi az? — kiváncsiskodott Zalacsányi, aki jól tudta, miről van szó. — Mit sugdolóztok?

— Semmi. Nem érdekel téged.

— Amint suttogtok valamiről, érdekel. Beszéljetek róla hangosan, akkor nem érdekel.

Lapokat tettek eléjük, vagy két tucatot. Simplicissimus, Muskete, angol, francia képeslapok hevertek az asztalon és miközben böngésztek köztük és bennük, állandóan kifigyeltek az utcára: ki megy el arra. Ha ismerős volt, megjegyzéseket tettek rá, ha nem ismerték, még inkább megszólták. Órák hosszat el tudtak igy ülni, céltalanul és gondtalanul, ahogyan talán csak egy jogász tudja lopni a napot. Belebámulni a levegőbe, nem gondolni semmire, mindent látni, de azért semmiről tudomást nem venni. És a nagy kávéház minden ablakában ült néhány ilyen mélázó. Az egyik asztalnál tüzértisztek, a másiknál trének, a harmadiknál, negyediknél jogászok ...

A kávéház pirospozsgás tulajdonosa mindegyik asztalhoz odaült kicsit és elmesélte, hogy ő már nyolcszor fürdött azidén a Dunában. Egész szektája volt a koránfürdőknek, akiknek minden vágya az volt: mennél többet, minél korábban és minél tovább fürödni a Dunában, amely hiába a legnagyobb és legszebb folyója Európának, de a legkellemetlenebb, leghidegebb fürdővize.

— Fiuk, jöttök este a Szecesszióba? — vetette fel Zalacsányi.

— Mi van ott?

— Tingli-tangli, de az mellékes, fő, hogy eltelik az este.

— Ha nincs jobb programmod!

— Mi volna? Nem lehet minden nap éjfélig billiárdozni.

Elhatározták, hogy vacsora után benéznek a zengerájba.

Most egyszerre nagyon udvariasan köszöntek ki az utcára valamennyien. Idősebb hölgy haladt el előttük és mellette fiatal leány: Straub Artur édesanyja és nővére.

Zalacsányi meglökte Alexit és Ecsegi felé intett, aki elpirult kissé.

— Kimehetsz, ha akarsz — biztatta Zalacsányi Ecsegit, aki ment is volna, nem is. Majd hirtelen megkérdezte Artur barátját:

— Hova mennek a hölgyek?

— Nem gondolnám, hogy sétára indultak. Késő van már, mi pontosan szoktunk vacsorázni. Talán csak üzletbe mennek.

— Akkor ne zavarjuk őket — mondotta Ecsegi.

Ez a megnembeszélt „véletlen“ találkozás különben mindennapos volt. A fiuk minden délután ott ültek a kávéházban és Straub Margit egyedül vagy a mamájával ugyszólván minden nap végigment ebben az időben a korzón. A hölgyek minden egyes alkalommal benéztek csak ugy „véletlenül“ a kávéház ablakába és kis meglepetést szinlelve fogadták a köszöntést. Ecsegi Béla aztán Arturral gyakran hozzájuk is csatlakozott, egy kis sétára, ami rendszerint hazakiséréssel végződött.

Azt mindnyájan látták és tudták, hogy Bélának tetszik a leány. Lehet, hogy csak olyan jogászszerelem volt az egész, hiszen a jogásznál a szerelem krónikus tünet; vagy talán nem is volt szerelem, bizonyos azonban, hogy a léhaságokra, mindenféle kalandokra hajló fiut komolyan érdekelte Straub Margit és mert a leány bátyja a leg-

jobb barátja volt, nem volt nehéz alkalmakat találni arra, hogy gyakrabban együtt lehessen a leánnyal. Pedig Margit nem volt szép, legalább is nem tartozott a kimondott szépségek közé. Magas, karcsu leány volt, lenszőke haju, ami vagy tökéletes vonásokat követel, amikor aztán adva van minden a feltünést keltő szépséghez, vagy közönséges és unalmas arccal párosulva, nem tud különösebb hatást kiváltani, miután a feltünő szőkeség mindenkinek felkelti az érdeklődését, amit a szép vonások és a tökéletes harmónia hiányában, nem tud aztán kielégiteni.

Ecsegi Bélának mégis tetszett és ugyan ki szállna vitába azzal, akinek elfogultan tetszik valaki? Mi tetszik rajta? Minden. Az is, ami másnak talán épen ellenszenves. Szerencsére nem csak az abszolut szép tetszik és olyan üde fiatal leányban, mint amilyen Margit volt, még mindig akadt elég érték, rejtett jó tulajdonság, ami meg tud fogni valakit ...

Vacsorázni egy széplakutcai kis vendéglőbe mentek. Straub Artur elvált a társaságtól, mert őt hazavárták vacsorára, Ecsegi Béla, Zalacsányi és Alexi azonban együtt is étkeztek. Pozsonynak ebben az időben nem voltak fényes nagy éttermei, diszes télikertjei, sem a Zöldfában, sem a Spenederben, még kevésbbé a Magyar Királyban nem voltak szemkápráztató helyiségek, főzni azonban egyik helyen jobban főztek mint a másikban. A pozsonyi konyhának a kiválósága valahogyan abból a keverékből eredt, ami a bécsi és a magyar konyha párositásából származott. A bécsi konyha finomsága és a magyar konyha zamata: az volt az egyszerü titka, nyitja az egésznek.

Bécsben az előkelő helyeken is müzsirral vagy vajjal készitették az eledeleket, Pozsonyban azonban nem lehetett mással főzni, mint tiszta, jó disznózsirral, mert a margarin émelyitő zamatát be nem vette az a gyomor, amelyik egyszer disznózsiros, magyar füszeres konyhához szokott. A pozsonyi, ha felment Bécsbe, nagyszerüen étkezett ott, legalább ezt hitte és vallotta, de ha viszont a bécsi jött le Pozsonyba, nem győzte magát teleenni. Az olyan menü, amelyet maga Palugyay Károly állitott össze és tálaltatott fel a hires Vörös kakasban vagy Berlin konyhája, nem is beszélve a Szarvas étterméről, ahol Prügerné maga vigyázott minden falat jóságára, országhatáron tul is hirneves volt.

De nem kevésbbé voltak kiválóak a kis vendéglők, amiből volt néhány tucat. Ezek a nem mindig kifogástalan tisztaságu, rendesen sötét kis utcákban meghuzódó „bejzlik" voltak a pozsonyiaknak leglátogatottabb helyei. Az abrosz mindig piszkos volt kicsit, de ezt szerette a pozsonyi, mert igy mindjárt otthonosan érezte magát a kis vendéglőben, amit azonban enni, inni kapott benne, az olcsó volt, jó, zamatos, kiadós.

Ilyen kis „bejzli"-be jártak vacsorázni a mi diákjaink is, ahol harmincöt krajcárért akkora bécsi szeletet kaptak, hogy lelógott a tányérról és olyan barackizes omletteket ettek, mint odahaza se.

A fiuk leültek a rendes asztalukhoz és megkezdődött a vacsora legélvezetesebb része: az étlap gusztálása

— Tyü, ma megint nagyszerü iráshibák vannak benne — állapitotta meg Zalacsányi.

A pozsonyi étlapokat tudniillik valami egészen különleges magyarsággal és a tudományos akadémia által nem egészen jóváhagyott helyesirással irták, csakugy, mint a cégtáblákat és hirdetések szövegét. A Vásár-téren egy fogorvos „Koronak" és „Foghidák" készitését hirdette táblján. A főpósta mellett volt egy cselédelhelyező, aki cég tábláján a következő személyzetet ajánlotta:

Nevelőknő,
Társáljanők,
Küldönfiuk.

Egy más cégtáblán következőket olvashattuk:
Azsurizó és tamburiró intézet.

A német Lesezirkel mintájára csináltak magyar osztályt is és a biciklis kézikocsin, amelyen a lapokat szállitották az előfizetőknek, a Lesezirkel rossz forditásaként ez állott éktelen nagy betükkel: Olvasókör.

A hónapos szobát igy hirdették:

„Szopa kiadó. Pudor is van benne."

Igy aztán nem csoda, ha a vendéglői étlapokban is zamatos dolgokat lehetett felfedezni.

— Olvasd fel, hadd halljuk — biztatták Ecsegi és a fiumei.

— Hát először is van ma Tojásélet, azután Rátonta. Van Vsevlővel és van Bécsi szellet.

— Pikáns, nagyon pikáns, — jegyezte meg Ecsegi.

Ezuttal rostélyosokat rendeltek a fiuk, amit szintén kitünően készitettek a széplak-utcai kocsmában. Mindegyikük megivott két-három korsó pilsenit és végül sajtot kértek.

— Emmenthali? — kérdezte a vendéglős.

— Ha valódi.

— Csak blumenthali, de a lyukak azért elég nagyok benne — felelte a vendéglős, akinek az őszintesége és goromba modora szintén specialitás volt.

— Most hová? — vetették fel a kérdést, miután nagyszerüen megvacsoráztak.

Alexi a Kellerbe akart menni, de a többség a Szecesszió mellett döntött. Inni itt is lehet és nők vannak, kis bécsi pillangók, meg zene. Már amilyen zene után ők vágyódtak.

Gyalog vágtak neki az utnak. A Mihálytorony órája épen a kilencet ütötte és az egész belváros máris olyan csendes, szelid és kihalt volt, mintha álomport hintettek volna szét a lakósság között. Mikor a Ventur-utcához értek, a Wimmer előtt posztoló rendőr szalutált nekik és halkan, de mosolyogva mondotta:

— Jó estét kivánok, uraim.

Zalacsányi megállott és a rendőr arcába nézett.

— Ismer maga minket?

— Hogyne. Az urat már kétszer vittem haza. Védcölöp-ut negyvenkilenc.

— Ilyen jól emlékezik? Mert én egyáltalában nem emlékszem rá

— Hiszen azért kellett nekem vinni a nagyságos urat.

— Hát ha maga szokott engem vinni, jöjjön velünk. A Szecibe megyünk.

— Nem menetek el kérem. De azért majd benézek oda is.

— Az jó lesz, öregem, csak nézzen be.

A Szeceszió mélyen fekvő helyiségébe lépcsőn kellett lemenni. Viszont az ablakai egy szinvonalban voltak az ajtajával. Az utcáról akár az ablakon át is be lehetett volna lépni, nem volt okvetlen szükség az ajtóra, viszont akit kidobtak ugy éjfél után, annak mindegy volt, hol röpitik ki, mert nem a saját lábán tette meg azt a kis utat a lépcsőn.

Megesett tudniillik ez is néha a Szecesszióban, hogy ki kellett dobni valakit, ha nagyon nekibusulta magát vagy tulságosan elázott. De ez számba se jött. A főpincér büszkén mondogatta:

— Jó üzlet ez. Ha egy lumpot kidobunk, három jön be helyette.

Ha vándor orfeum-társulat jött Pozsonyba, rendesen a Szecesszióban vendégszerepelt, vagy a nyári hónapokban az Albrecht-kertben. Ilyenkor aztán igazán érdekes társaság került össze ezeken a helyeken. Katonatisztek, a lateiner-elem mellett bőségesen volt képviselve a Schlossberg és kapcsolt részei. Abban az időben a brettli művészetnek két főeleme volt: zsargon viccek és a vádlimutogatás. Az utóbbiért eljöttek a fiatal és kevésbbé fiatal urak, az előbbiért azok, akik megértették és igazán élvezni tudták. Az orfeum-estéken az ajtónál, márványasztal mellett a „kasszában" ült rendszerint egy tulkövér dáma, az igazgatóné, aki szakértő szemmel dirigálta hátra a pikkoló fekete — de azt is pohárban! — mellett vigadókat és a „fenntartott" helyekre ültette az aranyifjuságot, amely nem mindig volt ifju, sőt arany sem.

Barátaink: Zalacsányi, Alexi és Ecsegi Béla kivül és belül egyformán képviselvén az igazi aranyifjuságot, a legjobb helyeket: három első széket kaptak az első sorban, a pódium közvetlen közelében.

A zongorista már javában játszotta azt a bizonyos megnyitó zenét, melyet — szükség esetén, — ha lassan gyült a közönség, fél kilenctől tizig kellett nyujtania.

Nem voltak sokan a kávéházban. A szép májusi estén már katonazene játszott tul a Leberfingernél, ilyenkor csak a leglelkesebb orfeum-barátok tartották kötelességüknek megjelenni, ilyen pedig, ha volt is elegendő Pozsonyban, nagy része a bécsi Ronacherben elégitette ki igényeit és a Szecesszióba csak az járt, aki nem nézhette meg Bécsben havonta az uj müsort.

A fizetőpincér jó ismerőse volt a fiuknak. Bizalmaskodó alázatossággal közeledett az asztalukhoz.

— Parancsoljanak az urak. — És letette elébük a borlapot.

— Mi ez, müsor? — kérdezte Zalacsányi.

A főpincér szemtelenül nevetett.

— Hahahaha, nagyszerü. A müsor. Igen, a müsor, az est müsora.

— Eh, borkártya. Egyelőre semmi. Kapucinert és müsort!

— A kapucinert azonnal hozzuk — vált rögtön alázatossá a főpincér, amikor rosszkedvünek látta a vendégét. — Müsor azonban nincs. Már tudniillik irott müsor. De ha méltóztatik . . . tessék velem jönni. A hölgyek itt hátul öltöznek, akarom mondani vetkőznek a szeparéban. Én majd rájuk nyitom az ajtót . . . Tessék csak bátran benézni.

Zalacsányinak tetszett a dolog.

— Élő müsor, mi? Nagy zsivány vagy te! Na, gyerünk. Béla jössz?

Ecsegi vállat vont.

— Nem fontos.

Zalacsányi erre egyedül indult a főpincér után, aki a kassza melletti ajtón át szük és sötét folyosóra vezette és csukott ajtó előtt állott meg.

A szemöldökével intett és rányitotta az ajtót.

Négy-öt hölgy készülődött a szobában, tükreik előtt. Erős puderszag és igen erős, de nem a legfinomabb fajtáju parfömillat áradt ki. Egy erős, magas dáma aranypikkelyes ruhában már készen volt, egy egészen fiatal, sovány, de szép szőke leány pedig épen testszinü trikót huzott fel. Ketten csak most kezdtek átöltözködni.

— Tür zumachen! — kiáltotta az egyikük.

A főpincér még jobban kinyitotta az ajtót, rámutatott Zalacsányira és csak aztán huzta be lassan maga után az ajtót.

— Az a kis szőke, nagyságos ur, ugy-e teszi?

— Egész helyes. Majd meglátjuk, mit tud.

Visszabotorkált a sötétben az asztalukhoz.

— Nos? Milyenek? — fogadták ott.

— Van egy nagyon sovány, meg egy nagyon kövér. Szőke meg egy barna. Egy öreg, meg egy fiatal.

— Fiatal is van köztük?

— Egy van. Azt idehozhatjuk az asztalhoz.

Ecsegi megjegyezte:

— Csak ugy maradok veletek, ha békében maradtok. Én ma éjjel még aludni is akarok. Ráma fér a bécsi ut után

— Akkor minek jöttünk ide? — kérdezte az olasz. — Inkább mentünk volna a Kellerbe.

— Ihatsz itt is. Nesze a borlap.

— Utálom ezeket a kikészitett, agyonfiltrált palackborokat. Csak a szinük szép, de nem valók másra, mint fejfájditónak.

— Frédi, mit fáj neked a fejed előre azért, mert holnap fájni fog a fejed. Rendelj és igyál. Amit megiszol, azt legalább nem filtrálják többé!

Csengettek. Végre megkezdődött az előadás. A hátulsó asztalok egészen megteltek, csak a „fenntartott" helyek nagy részét tartották fenn ezuttal hiába.

Az aranypikkelyes ruháju hölgy perdült ki a pódiumra, korához képest elég fürgén. Széles gesztusokkal, minden hang nélkül, inkább csak hangosan kikiabálva a dalszöveget, adott elő egy szerióz, utána pedig egy vig dalt. A három pincér és a tüzilegény erősen megtapsolták.

Mikor végül is leereszkedett a pódiumról és a jogászok asztala előtt haladt el, Zalacsányi hangosan felsóhajtott:

— Jaj, mamám!

A sanzonett énekesnő, megértvén a célzást a korára, dühösen szólt oda:

— Hát aztán? Majd ha te is vén szamár leszel, tisztelni fogod a kort.

Nagy nevetés tört ki erre. Még a zongorista is hátrafordult és ugy nevetett.

— Mit röhög? — szólt rá Alexi. A zongorista gyorsan visszahelyezkedett és ambicióval kezdett újra játszani.

Hosszu, sovány komikus jött ki. Ennek legalább az arcára, alakjára volt irva, hogy milyen szerepkört tölt be. Elképzelhetetlen ostoba szövegü kuplékat adott elő. A régi orfeum tradiciós butasága hatotta át ezeket a primitiv dalokat, melyek arról szólottak- hogy Kohn ur váratlanul hazaérkezett és feleségével találta a legjobb barátját, meg hogy a fürdőben a pajkos gavallér a viz alá bukott és beleharapott a Popovicsné lábába. Valerie, Valerie, juk-juk-juk!

Ez volt a refrén. Minden strófa végén következett az értelemnélküli Valerie, Valerie, juk-juk-juk, amin aztán mindenki nevetett. Strófa pedig volt rengeteg, igen gyorsan kellett a bárgyu szöveget énekelni és a végén mindig a Valerie, Valerie vagy más hasonló refrén, a Studividi bumbum-bum vagy a Sullallá, sullallá, sulla, sulla, sullallá.

Igen nagy sikere volt a hosszu, sovány komikusnak, aki ezek után helyi aktuális strófákat énekelt. Arról dalolt, hogy Pozsony utcáin nem lehet rendesen közlekedni, mert mindig fel van bontva a kövezet, vagy csatornáznak, vagy sineket raknak, de valamit mindig csinálnak. Ilyenfélekép adta ezt elő:

Jönnek a mérnökök,
Soványak, kövérök,
És mérnek és mérnek és mérnek.
Majd jönnek a munkások,
Vállaikon az ásók,
És ásnak és ásnak és ásnak.

Pozsonyra vonatkoztatva énekelte ezt, de tegnap ugyanezt énekelte Wienerneustadtban, Temesvárott, Lugoson, Pettauban és mindenütt.

A komikus nagyon tetszett. Ez volt a törzsközönség izlése, szellemi nivója: a Sullallá, meg a Studividi bumbumbum, amit vele énekeltek. Alig akarták leengedni a pódiumról és el kellett még énekelnie az aktuális kuplét a drágaságról. (Mikor nem volt ez aktuális?) A szöveg szerint Pozsonyban nagy a drágaság, de Ausztriában jobb, ott olcsóbb a hus is, mert ott nagyobbak a marhák.

In Österreich is' besser,
Durt san de Ochsen gresser . . .

Ugyanezt Ausztriában persze megforditva énekelte: akkor Magyarországon voltak a nagyobb marhák és az olcsóság. A régi monarchiában megengedtek ilyen kedélyeskedéseket és mindkét részen hálás közönsége volt az effélének.

A komikus után a fiatal, szőke leány következett. Ella Forella kisasszony, miként a falragasz mondotta. Énekelt és táncolt, fiusan volt felöltözve és igen formás lábai voltak. Határozottan tehetséges előadó volt, szétvetette a két lábát, kezeit nadrágzsebébe dugva, énekelt, fütyült és utána következett mindig egy kis tánc: néhány sablónos lépés, amit azonban nem minden grácia nélkül csinált.

— Ugy-e helyes kamasz? — kérdezte Zalacsányi

— Fiatal, fiatal — lelkesedett Alexi — és én különösen szeretem a fiatal pisztrángot. Forella kisasszony idejön közénk.

Ecsegi Béla megint ellenkezett.

— Hagyjátok békében. Megvárunk még egy-két számot, aztán elmegyünk aludni.

— Te mehetsz. Eredj, ha unod magad — szóltak rá a barátai.

— Azért se megyek — kötötte most már meg magát Ecsegi is

A szőke Ella épen végzett, tapsoltak is kicsit neki — a törzsközönségnek ő tulfinom volt és a szép, fiatal leány meghajtva magát, ügyesen ugrott le az emelvényről.

Zalacsányi látva, hogy ugorni készül, kifeszitette a két karját s a kis táncosnő — akarva, nem akarva — épen a karjai közé ugrott.

— Hopp! — kiáltotta a fiu. — Foglaljon helyet a müvésznő

Ella kisasszony mosolyogva tiltakozott.

— Nem lehet. Mit gondolnak maguk! Előadás alatt nem szabad. Még játszom is a müsor végén a kis bohózatban.

— És azután?

— Az más. Akkor aztán meghivhatnak.

— Mi már most meghivjuk.

— Rendben van. De megyek már, mert a direktor nagyon méregeti a szemét rám a kasszából.

Megjelenésben gyönge számok következtek, kikopott harmadrangu artisták, akiknek a hangja az örökös füstben való tartózkodástól teljesen tönkrement és akiknek a szines rongya nyomort takart. „Záradékul" az „egész személyzet" felléptével darabot is játszottak, amelyben a szőke Ella uri kislányt alakitott, naiva szerepet és végül, a darab végeztével naivához illő bátorsággal telepedett le a fiuk asztalához.

Abban a percben ott volt a pezsgő és rázenditett a cigány is. A közönség nagy része, már amennyire „nagy"-ságról beszélni lehet, hazament és csak két-három asztalnál alakult ki olyan társaság, amelyiken meglátszott, hogy tulajdonképen most kezdi majd el a mulatást. A fiuk hozzáláttak az iváshoz. Az, hogy egy nő volt a társaságban, nem igen befolyásolta őket, hiszen a kis brettlicsillag az udvarlásnak legalsó fokával is megelégedett, viszont az ivásban ő maga sem maradt hátra.

A három fiatal legény között a legveszedelmesebb lump Zalacsányi volt, aki mindjárt át is vette a cigány dirigálását.

Szép baritonja volt a fiunak. Ha ő énekelt, odafigyelt mindenki. Ugy tudott mulatni, mint az igazi ur. Még amikor hangos volt, amikor ő uralta jókedvvel az egész helyiséget, akkor is finom volt, duhajságában is előkelő és zamat volt minden szavában, mozdulatában.

— Ácsi, — szólt rá a cigányra. Ezt huzd!

És odafordulva a kis szőke Ella felé, énekelte:

Azt mondja a tizparancsolat:
Szeresd felebarátodat.
Kis angyalom, szeress tehát,
Én vagyok a felebarát.

A cigány kisérte. A cigánynak minden nóta benne volt a hegedüjében, megérezte, előre kitalálta, most milyen nóta kell és huncut fajta a cigány: minél igazibb ur mulat, annál erősebben rezcnál.

Zalacsányi pedig nem fogyott ki a nótából.

Zöld erdőben jártam,
Madarat is láttam,
Fészket rakott a fára,
Belebolondultam magába.

A kis szőke leány boldogan mosolygott a szép kamaszra, aki most igy folytatta:

Zöld erdőben jártam,
Madarat nem láttam.
Fészke lehullt a fáról,
Hej! Kiábrándultam magából!

— Puff neki, már is?

— De csak a nótában. A valóságban még csak az első strófánál tartok.

— Akkor rossz a nótája.

— Lehet. Nem vagyok kamaraénekes. Elácska, énekeljen nekünk különb, szebb dalokat.

A leány huzódozott. Hogy ő nem énekel, énekelt már eleget az este. Ellenben táncolni hajlandó.

— Hisz az még nagyszerübb! — lelkesedtek a fiuk. — Nem adunk oda egy táncot száz dalért.

És a fiatal leányból kitört a temperamentum A pezsgő is dolgozott már, a zene is hozzájárult, három uri fiu kellemes társaságában kitört a könnyüvérü leányból a jókedv. Karcsu bokás lábainak mutogatásával nem nagyon takarékoskodott. Felfogta a szoknyáját és egyszerre csak a márványasztal tetején táncolt.

A fiuk majd megbolondultak jókedvükben, az olasz kezdte vagdosni a poharakat és néhány vendég sietve távozott.

Akármilyen vig volt is a hangulat, nem történik semmi baj, ha történetesen be nem téved ezen az éjjelen egy jámbor kinézésü, szakállas képü vidéki pasas. Szegény ember nem tudta, hogy itt ma a jókedvükkel nem biró jogászok mulatnak, ő az első vonatot akarta itt kivárni, csendesen, valamelyik sarokban.

Zalacsányiban már nagyon dolgozott az alkohol.

— Megjött a barátod — kiáltotta oda Ecseginek, amikor megpillantotta az esernyős, kis bőrtáskás alakot.

— Dehogy az enyém — felelte Ecsegi. — Téged keres.

— Hát ha engem keres, meg is vendégelem. Pincér, egy pár debrecenit az uj vendégnek.

A pincér röhögött.

— Mit röhögsz? Mész rögtön a debreceniért?

A pincér nevetett, vállat vont és odament a kasszához.

— Egy pár debreceni, mustárral.

A jámbor vidéki ezalatt a kávéház egyik hátsó asztalánál helyezkedett el és nem is vette észre, mi történik, illetőleg, ha észre vette is, ugy tett, mintha nem látna, nem hallana semmit.

Igen ám, de a debreceni pár perc mulva megjött és tálalni lehetett. A pincér ezek után nem tudta, hogy hová tálalja. Ő odavitte, ahol megrendelték a fiuk asztalához.

— Mi ez? — kérdezték tőle, mert már közben meg is feledkeztek róla.

— A debreceni.

Zalacsányi ráeszmélt.

— Hát nem ide jön az, hanem a barátomnak. Csak vigye oda. Tiszteltetem.

A pincér habozott.

— De kérem, nem eszi az meg ezt.

— Mit törődik azzal. Csak vigye oda. Majd meglátja, hogy megeszi.

A pincér odament az idegenhez és letette az asztalra az ételt.

—Nem ide jön. Nem én rendeltem — mondotta ez. — Én egy pohár barbaraszt kérek.

A fiuk most már figyelték, mi fog történni. Persze a pincérnek kapóra jött a tréfa. Ott hagyta az asztalon az ételt.

— Tessék csak megenni. Urak rendelték, nem is kell megfizetni.

— Vigye innen ezt a tálat — idegeskedett a szegény vidéki polgár. — Mégis csak szemtelenség!

— Megenni! — hallatszott a diákok asztala felől. — Meg kell enni.

— Kikérem magamnak — fakadt ki most már a provokált ember, aki látta, hogy itt utaznak reá.

A fiuk azonban — részegek is voltak, meggondolatlanok — körülállották az asztalát és kórusban kiabálták:

— Megenni! Tüstént megenni!

A szegény ember védekezett, tiltakozott, bizonyára keményebb szavakat is használt, ami még inkább feltüzelte a fiukat és egyszerre csak Zalacsányi elkiáltotta magát.

— Fogjátok meg és nyissátok ki a száját.

Ecsegi és az olasz lefogták az orditó embert és Zalacsányi erővel tolta a szájába a kolbászt. Erre azonban már többen odasiettek és közbevetették magukat. Bár nem történt a szegénynek semmi baja, kis ijedtséget leszámitva, botrány keletkezett, mindenki kiabált, egyik rész a csintevő diákok pártján volt, a másik rész izléstelen, durva támadásnak mondotta az egészet.

— Mi köze hozzá! — rivalt rá az egyik vendégre Zalacsányi.

— Ha részeg, menjen haza — felelt vissza ez. — Ne bántson ártatlan embereket.

— Ha egyszer megkóstolja, mindig ilyet fog enni.

— Ugyan kérem, ez komoly dolog. Mentsége önnek, hogy tökrészeg.

— Hogy mersz velem igy beszélni?

Erre aztán majdhogy pofozkodni nem kezdtek. Ugy huzták el Zalacsányit, akinek azonban volt ideje névjegyet cserélni! . . .

A mulatságnak végeszakadt. A kávés kétségbeesve könyörgött a fiuknak, hogy csak menjenek Még fizetni sem engedte őket. Majd eljön holnap a főpincér a számlával a lakásukra. Csak most menjenek

Kocsit hozattak és felültek. A szőke Ellát vitték magukkal.

— Hová megyünk? — kérdezte a kocsis.

— Sétakocsizás, előbb a városban, aztán át a Ligetbe!

Lassu trappban indultak meg a lovak. A Haltér felé haladt a kocsi és a sarkon egyszerre csak kiugrott a járdára Zalacsányi.

— Hová, Feri? — kiáltották rá.

De az nem felelt, hanem odaszaladt a Szent-

háromság-szoborhoz, átvetette magát a kis vasrácson és mászni kezdett fel a szobor kőoszlopán.

— Feri, megállj! Megbolondultál?

De ő csak mászott. Éjjel volt, csend, kihalt a Séta-tér és a Hal-tér. Amikor aztán felért a szobor tetejére, elkiáltotta magát:

— Most detronizálom a Habsburgokat!

Mindkét kezével elengedte az oszlopot, széles gesztust csinálva, mint aki fontos enunciációhoz kezd, de ebben a pillanatban lezuhant a pár méter magasból.

Ijedten szaladtak hozzá. Kemény kőre esett — és kutya baja se történt. Józan ember legalább is kezét-lábát törte volna, a részegnek azonban sose történik komoly baja.

— Feri, megütötted magad? Hol fáj?

Felemelték és vitték a kocsi felé.

— Haza megyünk — adta ki a parancsot Ecsegi

— Nem haza, — kiáltott nagyot a félholtnak hitt. A „haza" szó rögtön kigyógyította és kijózanította. Talpraugrott és védekező állásba helyezkedett mindenféle hazatérési kisérlettel szemben.

A társaság tanácstalanul nézett össze.

— Hová megyünk?

— Át a ligetbe. Már hajnalodik. Jót fog tenni a kocsiut

Ujra beültek a kocsiba és megindultak a híd felé. A város aludt, mélyen aludt, mint akinek jó a lelkiismerete. Ebben a városban tudtak aludni az emberek, passzióval, élvezettel, nekik nem életszükséglet volt az alvás, hanem gyönyörüség. Valami különös véletlen következtében keveredhetett felesszámban alvási bacillus a pozsonyiak vérébe, ez tette őket higgadttá, józanná és annyira becsületessé. Forradalmár semmilyen téren nem igen akadt közülök. Lelkesedni is nehezen és igen ritka alkalomkor tudtak csak, de annál inkább értettek ahhoz, miként kell egészségesen, józanul élni és mert aki jól ki van aludva, az jól tud dolgozni is, aki korán fekszik, könnyen kel is korán és a koránkelőnek nemcsak a közmondásban jut ki az aranyból. A pozsonyi éjszakák csendesek, tulcsendesek voltak, de a pozsonyi nappalok, a pihent erők, higgadt, józan agyak nemes munkáját termelték. Ennek a városnak a polgársága lassan, lázas emelkedések nélkül, de biztosan és állandóan haladt a vagyoncsodás felé. Város, ősrégi varos, melyben soha nem volt és nem is lesz krach! Város, ahol sokat, de gondtalanul mosolyogva alusznak az emberek! . . . . . .

Ebből a szinjózanságból és egészséges életmódból azonban vajmi kevés ragadt rá arra a kis társaságra, amelyik most haladt át a hidon, az Óligetbe, hajnalt üdvözölni. Három fiatalember és a kóbor éjszakának egy földreszakadt és sárba pottyant csillaga . . . akikben még kevés volt a mámor.

A liget is csendes, kihalt volt, de a májusi virágzás, a fák, bokrok friss zöldje a legtökéletesebb tavaszi hangulatot varázsolta elő. Tavaszt élvezni nagyon lehet Pozsonyban, aki ért hozzá és aki meg tudja fogni a hangulatot.

— Jaj, de szép! Micsoda levegő! — lelkesedtek a kocsiban, de aztán nemsokára kiadták a jelszót:

— A vadászlakhoz!

A torkuk már italt kivánt és ennek ellenében lemondtak a legszebb tavaszi hangulatokról.

A vadászlakban aztán, primitiv kis szobában, pirosteritékes asztal mellé telepedve, elkezdtek inni össze-vissza mindenfélét, teát, snapszot, palacksört, bort. A kocsis szintén velük ivott, énekeltek és kiabáltak. Ez már nem mulatás volt, hanem rendszer nélküli dorbézolás.

Reggel felé — hat óra előtt pár perccel — ujra felpakkolt a társaság.

— Megyünk vissza, a városba. Gőzfürdőbe.

Épen a nyitáskor érkeztek. A portás a lépcsőházban feltartóztatta a fura, tulhangos társaságot.

— Hová tetszik menni?

— A gőzbe.

— Az urak mehetnek, — felelte a portás, — de a hölgy nem.

— Miért nem mehet a hölgy?

— Mert most az urak fürdenek.

— És a hölgyek?

— Azok majd délután.

— Hát jó — jelentette ki Zalacsányi, — akkor megvárjuk a délutánt. Hogy Eliácska is velunk jöhessen

A portás nevetett.

— Csakhogy kérem, délután meg majd az urak nem mehetnek be.

— Miért?

— Mert akkor csak a hölgyeké a fürdő. Ez a szabály.

— Nem okos ember találta ki ezt a szabályt.

— Az lehet kérem, de a rend igy kivánja.

Nagy nehezen mégis megértették, hogy igy, ahogy vannak, hölgyestül nem mehetnek a fürdőbe. Valamelyik „nem"-nek le kell szakadnia. Minthogy a fiuk nagyon ragaszkodtak a fürdéshez vagy talán inkább az utána következő alváshoz, ott a pihenőben, a szőke Ella ajánlotta, hogy hazamegy.

Érzékenyen elbucsuztak tőle, visszakisérték a kocsihoz és hazavitették. Ők pedig pár perc mulva már Ádám apánk kosztümjében tussolták, fürösztötték fáradt tagjaikat és olyan lármát csaptak, mintha egész ezred legénysége lepte volna el a fürdőt.

A forró viz és gőz aztán csakhamar ujra elbágyasztotta őket. Letussoltatták magukat és mindegyikük elfoglalt egy-egy diványt.

A szolga, amikor betakarta őket a pokróccal, megkérdezte:

— Mikor keltsem fel az urakat?

— Minél később — felelte Zalacsányi. — Majd ha jönnek azok az izék . . . a hölgyek.

Befordult a falnak, de aztán eszébe jutott valami.

— Halló — kiáltott a szolgának. — Ezt a két majmot azonban keltse föl dél felé — és a két pajtására mutatott.

— Fiuk — kiáltotta feléjük — el ne feledjétek provokálni a pasasomat. A cime ott van a zsebemben . . .

*

— Béla, mit csináltak maguk megint?

— Hogyan? Hát már maga is tudja?

— Tudom. Tudom a bátyámtól, de tud arról mindenki, hiszen a „Grenzbote“ is ir róla.

Straub Margit megállott, elpirult és szemrehányón nézett Ecsegi Bélára.

— Margit, édes, ne nézzen igy rám. Nem olyan nagy dolog az egész.

— De botrányt csináltak. Egész éjjel lumpoltak. Nem tudom én milyen nőkkel, aztán az a szegény utas, akit ugy bántottak. És párbaj . . . Maga mindebben benne van.

— Benne is, meg nem is. Ezuttal én igazán passziv szereplő voltam.

— De mégis csak résztvett abban a rossz társaságban.

— Margitka, rossz társaság? A bátyjának, Arturnak a kollégái

— Ő nem volt ott. Artur nem keveredik soha botrányba.

— Artur tutyi-mutyi. Ő jól van dresszirozva.

— Jól van nevelve. Az apám nem is türne ilyet.

— De amikor a mi apáink olyan messze vannak innen.

— Ez az. Uri ember mindig tud magára vigyázni. Még akkor is, ha mások nem őrködnek felette.

— Édes Margit, ne bántson. Ami történt, azt ugy nagyjában én is restelem. Különösen, hogy belekerültünk az ujságba, no és mert maga is megtudta és most haragszik. De higyje el, alapjában nem történt semmi különös. Három magamfajta bolond mulatott és szamárságokat követett el. Megtörténik ez máskor is, másokkal is.

— Arturral soha.

— Lehet. Ezek az idevaló, benszülött fiuk mások, mint mi. Tudnak vigyázni magukra. Temperamentumot én még egyikükben sem láttam. Nem isznak, csak ha szomjasak, nem ábrándozók, nem hevülnek, nem tudnak igazában mulatni és nem jutnak bajba soha. Én más vagyok. Feri barátom is egészen más és hozzám hasonlit az a drága talián is.

Belőlem néha bizony kitör a vadság, szeretek, megkivánom a duhajkodást és ha jó kedvem van, iszom. Ha rossz kedvem van, akkor is iszom. Ott nőttem fel, ahol mindenki igy csinálja. Talán hiba, de jó. A gimnáziumban már külön pedellus vigyázott ránk és lesett éjjelenként, melyik külvárosi kocsmában bujunk meg. Most egyetemi polgár vagyok, szabad, miért ne tehetném? A mi vidékünkön bizony megisszák a bort és azért jó emberek, ha nem is tudnak nagyon mértéket tartani. Az én fajtámban sok a szenvedély, a fölös tüz, de érezni mi tudunk igazán.

Kint sétáltak a Duna-parton, alkonyodó délutánon. A leány megállott megint.

— Ne erről beszéljen most, Béla — mondotta mosolyogva. — Ezt én mind nem venném rossz néven, de a botrány . . . Uri embernek vigyázni kellene magára . . .

— Kellene, Margitka. De amikor megbolondul a magamfajta, ha cigányt hall. És olyan jó az, mámorosnak lenni. Talán csakis akkor jó! Ilyenkor minden szép és ugy érzi az ember: minden elérhető.

A leány sóhajtott.

— Lehet. Nem akarok beleavatkozni a maga életébe hiszen jogom sincs hozzá . . .

— Van, — vágott a leány szavába Béla. — Van joga beleavatkozni. Ha tudná, milyen szivesen teljesitem a kivánságát. Csak parancsoljon.

— Parancsoljak? Nem, csak kérem. Ne mulasson annyit és ne ugy.

— Hogyan, „ugy“?

— Azt nem részletezhetem. Ugy, mint utoljára. Odahaza is nagyon megszólták ezért.

— Odahaza is? — kapta fel a fejét Béla.

— Apa azt mondta, mást várt magától.

— Most gyülöl engem az édesapja?

— Nem gyülöli, hiszen tudja, hogy maga és Artur legjobb barátok.De azért is vigyáznia kellene magára. Amikor hozzánk kezdett járni, azt mondták otthon a szüleim, hogy igazi uri fiu, örülnek a látogatásának.

— És most?

A leány elpirult. Most szép volt, mert melegség járta át és a hangjában is izgalom volt.

— Ne lumpoljon annyit, Béla — mondotta kérőn. — Megigéri?

— Majd ha bucsuzni jövök, beszélünk még erről

— Mennyi ideig marad még Pozsonyban?

— Legfeljebb egy hétig, aztán megyek haza és kicsi' külföldre

— Örül, hogy elmegy innen?

— Margit, emlékszik még a jogászbálra?

— Emlékszem.

— Tudja, mit mondtam én ott magának?

— Igen.

A leány behunyta a szemét. Szépek ilyenkor a leányok amikor ébren álmodnak, amikor nem szólnak, csak gondolnak a szerelemre

— Azt mondottam, hogy én már soha el nem szakadok egészen Pozsonytól. Vagy ha elszakadok is, magái viszem magammal. Hogy mennék hát jókedvvel innen?

— El fog felejteni.

— Soha. Csak azt kérem, várjon meg, Margit.

— Ez nemcsak kettőnkön mulik. A szülőknek is lesz beleszólásuk. Azért is kértem, legyen jó, legyen szolid, hogy megszeressék magát.

— Én ki fogom verekedni, arról jót állok, csak megvárjon. Megvár?

— Ha szót fogad nekem. Adja a kezét.

— Mire?

— Hogy nem iszik többet, nem fog dorbézolni.

— Sosem adnám a szavamat ilyenre, amit nem biztos hogy be tudok tartani.

— Szóval nem? Látja, ilyenek maguk. És apának igaza van.

— Miben?

— Hagyjuk ezt. Majd ha eljön hozzánk, megmagyarázom.

Bucsuztak. A társalgás vége elég komoly volt, Margit amit mondott, nagyon is komolyan értette, de azért igyekezett derüs hangot használni és a szive is arra szoritotta, hogy mosolyok között mondja el intelmeit.

Mikor szétváltak, a kézfogás alkalmával Béla valami olyan mozdulatot tett, mintha meg akarná csókolni a leány kezét, de Margit nem engedte meg, elhuzta a kezét; ebben is azonban annyi

gyengédség volt: finoman érintve végigsimitotta a fiu arcát, ami ugyanolyan gyönyörüséget okozott neki, mint a kézcsók.

Margit sietve távozott, Béla pedig majd felfalta tekintetével, ugy nézett a távozó leány után. Gyönyörködött a szép alakjában, érezte, mennyire hat rá ez a leány, aki ugy tetszik neki, mint még senki. Gyönyörködött a karja tartásában, szép, könnyü járásában és azokban a finom kis megmozdulásokban, melyeket a telni kezdő leánytest idézett elő erős csipőjénél.

Margit . . . mondotta magában a leány nevét. Margitom . . . Milyen sablonos név, talán a leánynevek legsablonosabbja, hiszen legalább is minden második leány Margit és Manci, mégis, a szerelmesnek muzsika a kedvese neve, amit olyan jól esik kiejteni, hangosan és félhangon, gondolatban és felkiáltással. A szerelmes kiszürcsöli kedvesének a nevét, érzi a zamatát és a név hallatára hangulatot kap . . . Margit . . . nincsen ebben a szóban különös ritmus, de akinek igy hivják a szerelmét, annak csak a legszebb zene ez a szó és a kimondott, elsuttogott néven keresztül érzi, látja magát a nőt, a szive dobog fel, vágyat fakaszt benne a női nevek legsablonosabbja is . . .

*

Este nagy ünnepségek voltak a városi szinházban. Fiatal, nagyon tehetséges, nem szép, de feletle temperamentumos primadonnát bucsuztattak, aki a pozsonyi deszkákról került fel a magyar fővárosba. Fedák Sári volt a neve, de Pozsonyban mindenki csak Zsazsának hivta az alig tizennyolc esztendős uri leányt, aki ugy kiforgatta pár hónap alatt a pozsonyi magyar és német közönségét a közönyéből, mint talán még senki. Zsazsáért lelkesedett akkor az egész város, az ő dalai után kezdtek énekelni magyar dalokat olyanok, akik különben egy szót sem tudtak magyarul és a fiatal színésznőnek olyan hire kelt, hogy budapesti szinházigazgató jött fel érte.

Zsazsának a feltünése egybe esett a magyar operett virágzásával és ebben az időben, amikor a magyar drámai előadásoknak még alig volt közönsége, az operett meghóditotta a másnyelvüeket is. A magyar operettet, a magyar primadonnákat és szubretteket nagyon megkedvelték és ahol magyarul dalolnak, ott már nincs baj . . .

A német színészet, amely abban az időben tizennyolcezer tagból állott, magas szinvonalu drámai előadásaival, képzett rendezőivel, vas fegyelmével a pozsonyi német évadok alatt is sikert sikerre halmozott, az operettjük azonban messze maradt a magyar előadások mögött. A nehézkes, táncolni alig tudó német szubrettek nem birták ki a versenyt a magyar operettszinésznőkkel, akiknek a temperamentumát, gráciáját, rátermettségét Bécsben is méltányolták. Ezért jött divatba Pozsonyban is a magyar operett és a magyar dal, ezért szerették olyan hamar meg a pozsonyiak a magyar szinházat.

Zajosan bucsuztatták Zsazsát, akinek egész sereg virágkosarat és csokrot adtak fel. Ecsegi Béla is ott volt az előadáson, a második felvonás után azonban vacsorázni ment a Magyar Királyba. Zalacsányi és Alexi már régen megvacsoráztak és most söröztek.

— Te biztosan szinházban voltál — fogadta Zalacsányi a belépőt.

— Természetesen. Zsazsa bucsuzott. Ti is eljöhettetek volna.

— Nem szeretem Zsazsát, — jegyezte meg Zalacsányi.

— Micsoda énekesnő az, akinek nincs hangja? — mondotta gunyosan az olasz.

— Ugyan, mit értetek ti ehhez! Zsazsa nagy müvésznő, mert eredetiség van benne és még nagyobb müvésznő lesz.

A fiuk nevettek.

— Soha. Nincs hangja. Pesten meg fog bukni.

— Hangja nincs — kelt védelmére lelkesedéssel Ecsegi Béla, — de olyan egyéniség, amilyen kevés van a szinpadon. Zsazsa müvésznő, játéka van, elsőrangu játéka és ha a hangjával nem fogja birni, otthagyja az operettet és drámai szinésznő lesz.

— Zsazsa drámai szinésznő! Egyelőre a lábával énekel. Ez is müvészet?

— Ahogyan ő teszi, az. A lába többet ér, mint sok énekesnőnek a torka. Nem szép, de az alakjánál szebbet, tökéletesebbet képzelni sem lehet.

— Majd elhizik.

— Akkor csak még szebb lesz.

— Eredj, te bele vagy bolondulva.

— Kinek mi a nézete. Én nagy müvésznőt látok Zsazsában és meg fogjátok látni, őneki Pest is kicsi lesz, az ő müvészetét világszerte fogják csodálni.

Még jó darabig vitatkoztak, de egyszerre csak el kellett hallgatniok, mert maga a bucsuzó primadonna, Zsazsa lépett be az édesanyjával és néhány udvarlójával az étterembe.

— Ime az isteni Zsazsa! — mondotta gunyosan Zalacsányi, mert a müvésznő, amilyen eredeti izléssel és tökéletes finomsággal öltözött a szinpadra, olyan elhanyagolt volt a magánéletben. Kócosan, rosszul, csak félig letörölt festékes arccal, lehetetlen pongyolaszerü ruhában jött és a fáradtságát sem leplezte.

— Nem kell igy megnézni — bár neki ehhez is joga van, hogy elhagyja magát, ha kilép a szinházból. Látunk elég tökéletes eleganciáju „nappali szinésznőt", akit viszont a szinpadon nem lehet megnézni és meghallgatni.

Aztán más témára tértek át. Zalacsányinak másnap reggelre volt kitüzve a párbaja azzal az urral, akivel a Szecesszióban akadt össze. Kardpárbajban állapodtak meg, reggel hat órakor a III. bimbóháza tánctermében.

— Nagyon sima ügy lesz az egész — mondotta Zalacsányi. — Nem szeretem ezeket a szalon-párbajokat, ahol legjobb esetben kis karcolást csinálhat az ember a másik pofáján. Azért a kis vérért kár az a sok komédia. Kár a kocsiköltség.

— Hányadik párbajod ez, Feri?

— Aligha tudnám összeszámolni. Pedig az első ötöt feljegyeztem, aztán meguntam. Lehetett már vagy tizenkettő.

— Hányszor kaptál te ki?

— Egyszer, egyetlen egyszer. Nagyon be voltam csipve. Annyira berugott állapotban mégsem szabad kiállani. Ha még olyan veszélytelen, vé-

konyku kard van is az ember kezében, éle van annak!

— Azért hát jó lesz vigyázni holnap is. Gyerünk haza.

— Nono, nem azért mondtam. Lefeküdni még mindig ráérünk, csak a felkeléstől félek. Hátha elalszom.

Ecsegi megjegyezte:

— Gyere hozzám aludni. A házmesterrel majd felköltetjük magunkat, a házmestert meg felkölti a fiakkeres. Igy nem alszunk el.

— És én? — kérdezte az olasz, aki a másik segédje volt Zalacsányinak. — Engem otthon hagytok?

— Te is eljöhetsz hozzám aludni, de neked már csak a hintaszékben jut hely.

— Inkább hintázom egész éjjel, csak ne kelljen hazamennem.

— Rendben van. Az egész társaság nálam alszik. Ilyen pontosan még nem jelentünk meg párbajon! Ki az orvosod?

— Senki. Minek az? Azt a kis vért majd kinyomkodja az ellenfelemből az ő orvosa is egyedül. Nekem meg nem kell.

— Nono, ne okoskodj. Orvost muszáj vinni.

— Olyan felesleges költség. Csak nem megyek most éjjel orvost keresni.

Az olasz megszólalt.

— Nekem van egy ideám. Ha nem akarsz orvosra költeni, vigyük magunkkal pro forma a Wertheimer kollégát.

— Miért őt?

— Mert ő, mielőtt jogász lett, fél évig állatorvostanhallgató volt. Jó lesz az nekünk.

Végül is megállapodtak abban, hogy visznek magukkal rendes orvost és mert épen ott vacsorázott egy fiatal orvos az étteremben, névjegyen felkérték, hogy legyen pont hatra kint a Bimbóházán

— Meghivhatnád mindjárt őt is magadhoz aludni — mondotta Alexi Ecseginek.

— Ha megelégszik a szennyesládámmal, abban elalhat. Mert máshová nem dughatom.

— Csak hadd jöjjön egyedül — mondotta Zalacsányi. — Igy talán elalszik.

— Dehogy alszik. Ő lesz az első a szinhelyen. Hiszen ő az egyetlen köztünk, aki pénzt kap ezért.

Nemsokára felkerekedtek és elindultak hazafelé.

Az utcán az olasz megkérdezte Zalacsányit:

— Ha meg találsz halni, amit nem kivánok,de adja Isten, — mit hagysz rám?

— Az abszenciáimat.

— Az van nekem is elég. Kollokviumod nincs?

— Egyetlen egy: Törvényszéki orvostanból. Ez az egy tárgy igazán érdekelt engem. Próbálkoztam még egyszer-kétszer más tárgyakból is, de nem fogadták el. Mandello meg is mondotta: Maga nem joghallgató, hanem hallgató jogász.

— Szóval nem tudsz rám hagyni semmit?

— Nem is akarok. Egyáltalában nincsenek halálsejtelmeim. Öt krajcárért angol tapasz, diplomás orvos által felragasztva, ez nem párbaj. Kétszer volt pisztolypárbajom, az már érdekesebb. azok a segédek olyan nagyokat lépnek, de ez már határozottan felpezsditi az emberben a vért.

— Hát akkor gyerünk aludni.

Az Andrássy-utca sarkán lelkére kötötték a fiakkeresüknek, hogy fél hat előtt csöngesse fel a házmestert. A házmesternek megmagyarázták, hogy reggel pont fél hatkor keltse fel őket, különben összeöl a világ.Addig dörömböljön, amig legalább egyikük ki nem kiált, hogy rendben van.

— Hát az urak mind itt alusznak?

— Itt alszunk, de ha átmegy a Pannóniába és hoz nekünk bort, akkor esetleg nem is kell felköltenie reggel minket.

A házmester készségesen vállalkozott az italok elhozatalára. Pénzt adtak neki és felmentek Béla szobájába.

Nemsokára ott voltak a borok, egy üveg pálinka és félig levetkőzötten, csendes huszonegybe kezdtek.

Kártyáztak, ittak, közben jól elmulott már éjfél, a fiuk elálmosodtak és egymásután aludtak el. Zalacsányi mint vendég élt a jogával és betelepedett az egyetlen ágyba, az olasz pedig mérsékelt szerénységgel, de azért mégis rendet bontva, a diványon szunditott el.

Ecsegi mint házigazda, látván a helyzetet, nem tehetett mást, mint hagyta a barátait aludni, jól tudván, hogy holmi gyengéd keltegetéssel ugy sem lehetne itt semmiféle átcsoportositást elérni. Lehajtotta a fejét az asztalra és csakhamar ő is elaludt

Pontosan fél hatkor jelentkezett a házmester. Erősen megzörgette az ajtót, amire Ecsegi Béla azonnal felébredt. Rettenetesen össze volt törve az ülvealvástól, rá nézve áldás volt az, hogy felkeltették.

Kikiáltott a házmesternek, hogy már ébren van, elmehet, azután a barátait kezdte keltegetni.

Először is a nap hőséről, Zalacsányiról huzta le a paplant

— Feri, fél hat. Felkelni.

Oda se neki. Ugy aludta az igazak álmát, mintha nem is neki volna párbaja fél óra mulva és egyáltalában a párbaj valami ismeretlen fogalom lenne.

— Feri, Feri, föl! — kiáltotta Béla és jól megrázta.

Ezzel elérte azt, hogy az alvó átfordult a másik oldalára, anélkül persze, hogy felébredt volna.

— No várj, ha egyedül nem birok veled, — gondolta Béla és átment a diványon horkoló olaszhoz. Előbb felkelti Alexit s azután egyesült erővel támadják meg Zalacsányit.

— Frédi, kelj fel. Már elmult fél hat.

Az olasz megmozdult.

— Mi az? — kérdezte az álomból riadtak bamba ságával.

— Kelj fel. Mindjárt hat óra.

— Akkor még korán van — mondotta és ő is megfordulni készült.

— Hchó, nem ugy, pajtás! Csak kelj fel, ma van a párbaj!

— Párbaj? — nyitotta ki ujra a szemét az olasz. — Milyen párbaj?

— Hát a Ferié?

— Akkor miért keltesz engem? Én csak nem párbajozhatom helyette.

— De segéd vagy! — bömbölte most már Ecsegi, mert elvesztette a türelmét és félt, hogy elkésnek.

- Segéd vagyok? Biztos? ., . . Hja igen, hiszen azért jöttünk ide aludni. Hogy el ne aludjunk. Feri már elment?

- Dehogy ment, ott alszik. És már háromnegyed hat

— Tyü, a mindenét, ebből baj lesz — ugrott talpra az olasz.

— Gyere segíts kidobni az ágyból ezt a szemtelent, mert még szégyenben maradunk vele.

Most már ketten estek neki, rázták, bokódték, a haját tépték, de bizony csak nem mozdult. Hallatott ugyan valamelyes hangokat, melyek talán méltatlankodást, tiltakozást akartak kifejezni, de az egész ember annyira el volt merülve az alvásba, hogy a költögetői kezdtek kétségbeesni.

- Nem ivott az éjjel annyit, hogy be volna rugva — mondotta Ecsegi. — Muszáj lelket önteni bele. Hé pajtás, Feri, kelj fel, mert biz Isten lekésünk

Megfogták a két karját, ugy akarták felhuzni. Fel is huzták ülőhelyzetébe, de amikor elengedték, csak visszaesett az ágyba.

— No jól nézünk ki, — sopánkodott az olasz.

— Eh, mit fogok én komédiázni — kiáltott Béla és a kezébe kapta a vizes kancsót! Zsupsz, nyakába öntötte, egyszer, kétszer és ebben a pillanatben, prüszkölve, köpködve, talpra ugrott Zalacsányi

— No, megbolondultál? Ez vicc akar lenni?

— Ez nem vicc, nagyon is komoly dolog. Mindjárt hat óra és neked a Bimbóházán verekedned kell

Zalacsányi az órára nézett.

— Erről egészen megfeledkeztem. De ti is milyenek vagytok, hát miért nem keltettetek fel idejében?

— Igazán nagyon jó, még ő tesz szemrehányast! Hiszen jó negyedórája ráncigálunk már.

— Most gyorsan ... csak ennyit mondott és mind a hárman ész nélkül kezdtek mosdani, öltözni, persze az egész olyan össze-vissza kapkodás volt, hogy csak egymást akadályozták abban, hogy elkészüljenek.

— A kocsi? — kérdezte Zalacsányi.

Lenéztek az utcára, a kocsi ott állott a ház előtt.

— Az rendben van. De hatra már ugy sem érünk ki

— Akkor ugy is mindegy. Előbb megreggelizünk itt a kávéházban.

— Nem, nem — tiltakozott Ecsegi. — Gyerünk minél előbb.

— A kávéházból telefonálhatunk, hogy már utban vagyunk. Az az öt perc már nem számit.

És tényleg betértek a Pannóniába, az Obert elküldték telefonálni, ők pedig megrendelték a reggelit: teát dupla rummal, sonkát, vajat.

Ettek, ittak, Ecsegi azonban egyre sürgette őket:

— Gyerünk, gyerünk. Fél hét lesz, mire kiérünk

— Csak hidegvér — csillapitotta Zalacsányi. — Soha többé nem párbajozom hajnalban.

Végre mégis csak kocsiba ültek és amenynyire fiákeres lovaknál beszélni lehet erről: vágtatva haladtak át a városon.

Gyönyörü szép reggel volt. Friss, üde, tiszta zöld minden, a nap simogatása sugarazta be a várost és a nagyszerü hegyi levegőt teli tüdővel szivták be a fiatalok.

Az ellenfél természetesen már kint volt és kiséretével elhelyezkedett a nagyteremben. Zalacsányiék megérkezésükkor odaköszöntek és ők is azonnal készülődni kezdtek. A két orvos előszedte a bandázsokat ... ebben a percben kivülről erős sikoly hallatszott és a terem ajtajában pongyola-öltönyös, rémült arcu kövér dáma jelent meg.

— Tudtam, tudtam, — kiáltotta. — Gyanus volt nekem az a sok fiáker. Itt párbajozni akarnak

Az urak összenéztek: mit akar ez az asszony itt? De az tovább kiabált:

— Itt nem fognak párbajozni. Még csak az kellene! Idejövök Ausztriából nyaralni, drága pénzen, az idegeimet jöttem kurálni és nekem itt gyilkolni akarják egymást.

Az egyik segéd csitítani akarta:

— Asszonyom, mit törődik ezzel? — Önnek itt nincs helye Távozzék.

— Soha. Maguknak kell távozni. Itt nem fognak párbajozni, arról kezeskedem. Én idegbajos vagyok, vegyék ezt tekintetbe, azért jöttem ide a bimbóházára nyaralni. Rohamot kapok, ha elkezdenek lődözni.

A jelenlevők nevettek.

— Nem lövöldözünk mi, kardpárbaj lesz.

— Az mindegy. De vér fog folyni!

— Nem is olyan biztos, — jegyezte meg maliciával Zalacsányi.

— Telefonálok a rendőrségnek. Itt nem szabad párbajozni! Én fellármázom a környéket — kiabálta az asszony

Látták, hogy kár minden szóért, ha nem engednek, a nyaralásában megzavart asszony olyan botrányt csinál, amiből sulyos kellemetlenségek származhatnak.

A segédek pár szót váltottak egymással, aztán kiadták maguk között a jelszót:

— Öltözni. Egy óra mulva a venturutcai vivóteremben találkozás.

A bécsi asszonyság, amikor látta, hogy komolyan elkészülnek, megnyugodott, visszavonult és kint a lármára kivánesian összesereglő cselédségnek kezdte mesélni, milyen hallatlan szörnyüséges dolgok készültek ott bent.

Zalacsányi, mikor kocsiba szállt, nagyot ásitott.

— Látjátok, még egy órát alhattam volna ..

A párbajt aztán zavartalanul megtartották. Zalacsányi adott egy kis karcolást a másiknak a felek nem békültek ki és nyolc órára a mieink már a Strössnerben konyakoztak.

— Fiuk, — mondotta Ecsegi Béla — ilyen korán ni még soha nem voltunk együtt. Ünnepeljük ezt meg Csináljunk valami extra dolgot.

— Extra dolgot? — kérdezte Alexi. — Gyerünk fel a jogakadémiára, ez elég extra, mert én még életemben nem voltam reggeli nyolc órás előadáson.

— Én sem.

— De én sem ám!

— Hát akkor gyerünk!

Annyira különös volt az ötlet, hogy mind a hármuknak tetszett. Különben is, mit lehetett volna mást csinálni kora reggel!

Nyolc óra mulott pár perccel, mire felértek. A teremben bizony még alig volt pár hallgató. Üresen ásítottak a padok, melyeknek legnagyobb része ugy agyon volt faragva, hogy félő volt rájuk ülni. Valami különös késsel — talán a tradició is diktálta ezt — faragták, nyesték, rombolták a fiuk órák alatt és szünetekben a padokat, melyek tele voltak vésésekkel, Mici, Ilus, meg egyéb női nevekkel, dátumokkal, fantasztikus rajzokkal. Ezeket a szerelmesek vésték oda, a temperamentumosabbak karnagyságu darabokat hasitottak le, ugy, hogy nem is volt formája egyik-másik padnak és csak szilánkból, egy-egy végigrepedt deszkadarabból állott. Ezekre a padokra célozva szokta volt az öreg Fésüs bácsi, a világ legházsártosabb, de legmelegebb szivü professzora minden évben elmondani, amikor az egyetemes jogtörténelmet adta elő és a vandálokról beszélt, hogy:

— A vandálok itt is jártak, miként azt a padok mutatják.

A diákok nagyot nevettek a gyengéd figyelmeztetésen — aztán tovább müködtek a bicskák.

Meglehetős figyelemmel hallgatták végig a fiuk az előadást, hiába, reggel friss az agy és tiszta még a fej. De kilenc órakor aztán megelégelték a szorgalmat és ujra csak tanakodni kezdtek azon, hogy hova menjenek?

— A Toldy-Körbe gyerünk billiárdozni. Addig elmulik ott az idő, amikorra átmehetünk a Zöldszoba-uccába, Hecklhez tizóraizni.

Ez is elfogadható programm volt. Abban az időben a Toldy-Kör a jogakadémiához közel, Sulkovsky herceg nagy bérházában volt és a kör fénykorának megfelelően igen szép négy-öt nagy teremből állott.

A fiukat a kör szolgája, Zsiga bácsi fogadta és anélkül, hogy szólniok kellett volna, megterítette az egyik asztalt.

Ecsegi Bélának azonban nem volt inyére a játék.

— Korán van még a billiárdozáshoz. Játsszatok csak ti ketten, én meglátogatom a bácsikámat.

— Hát viziteln nincs korán?

— Az öreghez én jókor megyek ilyenkor, mert aztán a sétájára indul és meg nem foghatom estig. Pedig ma nagyon esedékes ez a látogatás.

— Pénzt akarsz tőle?

— De hogy ellenkezően, bucsuzni akarok.

Béla el is indult. Az öreg Hollnauer Jeromos kint lakott a Stefánia-uton a saját házában és mint gazdag független embernek meglehetős tekintélye volt, bár egy kicsit különcnek tartották. Egész fiatal korában katonatiszt volt, de a hadseregből távoznia kellett, egész jelentéktelen ok miatt: összekülönbözött egyik feljebbvalójával és bár könnyen elsimithatta volna az egészet, nem akart engedni, nyakas volt, a maga álláspontját védte és inkább levetette az egyenruhát, semmit sem engedett. Egész tétlenül mégsem akart élni, azért szállitó vállalatot alapitott — ugy gondolván, ez felel meg neki a legjobban, mert ért a lovakhoz. Az üzlet ment is volna, de nemsokára kezébe kapta az örökségét és teljesen felesleges nek tartotta most már a rendszeres napi munkát. Eladta a vállalatát és azóta élte azt a csendes, egyhangu életet, amit annyian élnek a Pozsonyhoz, Grazhoz, Potsdamhoz hasonló városokban az öreg és öregedő emberek. Ezeknek a városoknak egy a karakterük, akik szeretik és keresik a csendet, akiknek város kell, de sok zöld szinnel, sok parkkal és paddal, kedéllyel és hangulattal, azok mind ide huzódnak. Van köztük olyan, aki Párisban vagy akár a saját kastélyában élhetne, mégis hü Pozsonyhoz, mert itt érzi jól magát, mert ugy megszerette, hogy nem tudja elhagyni. Volt ezek között a Pozsony-imádók között nem is olyan régen egy dusgazdag ember, Desfour-Walderode gróf, akinek hét vára, palotája és kastélya volt szerte a világban és mégis Pozsonyban lakott.

Amikor megkérdezték tőle, hogy miért, mindig ezt felelte:

— Mert Pozsonynak van a világon a legjobb vize és itt van a legjobb levegő.

Bizonyos, hogy közrejátszottak egészségi okok is és az öregedő ember ugy megérzi azt, mi tesz jót neki, de ezenkivül sok minden másnak is kellett lenni, ami Pozsonyt kellemessé, kivánatossá tudta tenni.

Béla még otthon találta az öreget. Az első emeleten lakott, kétszobás lakásban. A szobák nagyon össze-vissza voltak butorozva, rendszertelenül s még inkább izléstelenül. Az öreg nem türt meg cselédet, csak a házmesterné takaritott rá, de annak sem volt szabad semmihez nyulni, a tárgyakat elmozditani a helyükből. Igy azután évek multával egész különösen rendeződtek el a butordarabok és a szobáknak nem volt semmiféle formájuk. A nappali szobában állott az ülőfürdőkád, a hálószobában tartotta a befőtteit, de a pipadohányt kint szárad a konyhában. Az előszobába kikerült egy el értékes Bélaváry-passzepoid, a szobákban pedig olcsó szinnyomatok lógtak a falakon. A mosdószappana egy kávéscsészében volt, az összes tükrök eltörtek, vagy legalább is megrepedtek . igy néz ki egy lakás, ahol nincs asszony és ahol öreg ember maga akarja rendben tartani mindenét.

— Isten hozott, öcsém. Már azt hittem, el sem jössz hozzám többet. Van három hete, hogy utóljára láttalak.

— Jeromos bácsi, jártam én azóta magánál, de nem találtam otthon.

Ezt minden egyes alkalommal elfüllentette az öregnek, mert az mindig szemrehányást tett neki, miért jö olyan ritkán.

— Voltál nálam? Mikor, fiam?

— A mult héten, dél felé.

— Gyerek, tudod, hogy délben sose vagyok otthon. Hányszor mondjam már?

— Tudom bácsi, de megpróbáltam. Rossz idő volt, gondoltam, nem megy el hazulról.

— Mult héten? ... Rossz idő? Nem is emlékszem.

— Kedden vagy szerdán volt az — hazudta szemérmetlenül a fiu.

— Kedden nem volt, az biztos. Talán szerdán? Be volt borulva, ugy érted? No, az engem

nem gátol a kimenetelben. Hát ülj le csak, fiam, aztán mesélj nekem.

Az öreg Pollnauer Jeromos megrokkant volt ugyan, de azért magas szál ember lévén, még így is jó benyomást tudott kelteni. Fehér szakálla, hófehér ősz haja igen tiszta külsőt adtak neki és az öregben volt annyi hiuság, hogy a ruházkodására is ügyelt. A szürke, félcilinderes öreg urat látásból mindenki ismerte. A keztyü mindig a kezén volt, ha az utcán járt és botjára erősen rátámaszkodva lépkedett lassan, öregurasan. Egy hijján hetven volt már, a külső alakja még mutatott, de belül az életerő már nagyon meggyengült.

Béla pár szóval elmondotta, hogy vannak odahaza az övéi és lóditania kellett keveset arról is, hogy mint folynak a tanulmányai. Az öreg mindig elvárta ezt és miután fogalma se volt arról, hogy mi a vizsgarend a jogon, egész bátran be merte adni neki félévenként, hogy sikerült letennie az ötödik, hatodik ... nyolcadik! alapvizsgát.

— Várjál csak fiam — olvastam én rólatok valami csunya dolgot az ujságban. Hogy kerültél te abba a botrányba?

— Igazán véletlenül. De ha már ott voltam, nem hagyhatom cserben a barátomat.

— Jó jó, de azért mégis, ujságba kerülni! Minek mész olyan helyekre. És éjfél után ...

— Éjfél előtt volt az, bácsi

— Mindegy, botrány volt. Orfeum-dámákkal, színésznőkkel nem szabad érintkezni.

— Az öreg nem szivesen, ugyszólván soha nem beszélt a nőkről. Pedig nem volt nőgyülölő, mert tisztelettel volt irántuk, rosszat soha nem mondott róluk, csak kerülte a témát.

Valamikor, jó husz éve, már deresedő fejjel ő is megpróbálkozott a házasélettel, de csunyán belebukott. Azóta nem volt probléma számára a nő, avagy nagyon is megtalálta oldani ezt a problémát Az egész házasságáról senki se tudott részleteket, ő pedig nem beszélt róla. Annyit tudtak, hogy valami különös eset volt, a cselédjét vette el Ez még annyira — amennyire érthető lett volna, hiszen olyan sablónos agglegény-sors ez, de hogy aztán olyan hirtelen végeszakadt az egésznek ... ennek a magyarázatát senki se tudta adni.

Béla már nem egyszer próbált meg kicsalni az öregből egyet-mást, de ilyenkor mindig elhallgatott és egyszerüen nem adott választ. Most, hogy váratlanul a nőkre terelte a beszédet, Béla nagy ravaszul mindjárt belekapaszkodott az utolsó mondásába.

— Bácsika, nem is olyan megvetendő nők azok a színésznők. Maga, mint volt lovastiszt, ezt bizonyára jobban tudja, mint én.

Csodálatosképen az öreg nagyon beszédes kedvében volt.

— Nem is ugy értem, én öcsém. Fiatalemberrel kell az asszony, kalandom volt nekem is, nem egy, de igen meg kell nézni, hogy kivel.

— Nem komoly dolog az ilyen. Éjszakai mulatás!

— Nono, sose tudja az ember, mikor válik komollyá. Sok kalandból lett már örök állapot és sok mulatságból tragédia. Vigyázz magadra, fiam, ha nőről van szó, mert minden férfi annyit ér, mint amilyen asszonyt választ magának.

Béla egészen elhült erre a kijelentésre. Hogyan, az öreg önmagát gáncsolja? Vagy csak most tör ki belőle a keserüség?

— De bácsi, vannak önhibán kivül is rossz házasságok. — Igy akarta beljebb csalni a nyilatkozattételre.

— Önhibán kivül? Vannak szamarak és vannak gonoszak. A férfiak rendesen a szamarak, az asszonyok a gonoszak. Én szamár voltam.

Bent vagyunk már! — gondolta Béla.

— A bácsi? Nem is hihetem. Ilyen élettapasztalattal és éles elmével!

— Ugyan, ér is az valamit! Élettapasztalat, meg éles elme ... A legprimitivebb asszony kifog rajtuk. Még soha el nem mondtam senkinek, neked elmondom. Az én házasságom történetét és az én végtelen nagy szamárságomat. Előtted nem szégyelem magam, most már mindegy is, de meg azt akarom, hogy okulj, tanulj, lásd. Egyszer te is meg fogsz házasodni. Okosan kell csinálnod, a választás alkalmával kell vigyáznod és aztán még inkább. Majd én megmondom, milyen leányt végy el. És most elmesélem, hogyan nem szabad élni, hogyan nem szabad házasodni. Mert ezt csináltam én.

Béla ugy érezte, száz meg száz fül nő ki hirtelen testéből, olyan izgalomba jött és a kiváncsisága nem ismert határt. Most végre meg fogja hallani a titkot!

— Előbb célzást tettél öcsém az én fiatalkori viszonyaimra. Hát igen, én sem voltam különb, tartózkodóbb másoknál. Bécsben is szolgáltam, a legvigabb nők városában és voltam magyar garnizónokban is, ahol a legszebb nők élnek. Ez mindent megmond. Mikor aztán otthagytam a katonaságot, talán buta dacból, de uri önérzetből is, sok mindenbe kellett beleszoknom. Többek között abba is, hogy egyenruha nélkül már nem gyakoroltam azt a vonzóerőt a nőkre, mint azelőtt. Pénzen vegyek szerelmet magamnak? Nem, a férfi addig férfi igazán, amig nem kell ezt megtennie. A jóizlésem, a büszkeségem és a szép emlékek zamata visszatartott attól, hogy szerelmet vásároljak magamnak, inkább lemondtam róla. Ugy is sok mindenről le kellett mondanom attól kezdve. Azt megtehettem volna, hogy megnősülök, de nem volt inyemre. Meg nem is volt kit. Csak azért házasodni, hogy az embernek legyen egy asszonya, akárki, többé-kevésbbé megfelelő,— ez ostobaság.Berendezkedtem a legényéletre. És igy jutottam egy jóravaló cselédleányhoz, a Rózához, aki annyira nem érdekelt, hogy még a vezetéknevét se jegyeztem meg. Veres Róza — mindig azt hittem, ez a neve és csak aztán tudtam meg, hogy nem Veres, hanem Vörös. Vagy tiz esztendeig szolgált nálam, maga volt a megtestesült figyelem, a szent tisztaság, a pontosság, az odaadó hüség. Tiz év alatt nem szidtam meg egyszer, tiz év alatt nem hibázott. Mit, hibázott! A gondolatomat is eltalálta és jobban megcsinálta, mint ahogy képzelni mertem.

— Ritka az ilyen cseléd — jegyezte meg Béla.

— Áldás az ilyen a házban.

— Áldás? Csak gunyolódj. Képzelj magam mellett egy teremtést, egészen egyszerü, jóképü falusi nőszemélyt, aki a szolgád, olyan, amilyen ezer, meg tizezer van, amiből tizezer se ér egy hajitófát.Cseléd, akivel állandóan veszekedni kell,

akinek mindig a sarkában kell lenni. Aki goromba, követelőző, megdézsmálja a konyhapénzt. Cseléd, aki ma itt, holnap ott, a könyve tele „egészségesen elbocsátva" beirásokkal, ami azt jelenti, hogy kirugták, mert lopott vagy mit tudom én, micsoda gazsagot követett el. És ez a cseléd, az én Rózám nem volt szemtelen, nem volt lopós, nem volt szeretője, nagyszerüen főzött, semmi munka se volt sok neki és mégis mindig készen van s állandóan ragyogó tiszta.

— Hiszen ez a Róza gyöngy volt! — kiáltott fel Béla.

— Gyöngy, igen, gyöngy, de olyan gyöngy, amelyik a torkomon volt és ugy szorongatott, hogy majd megfojtott. Mert mindennek van határa, a figyelemnek is, a hüségnek, a jóságnak is. Elvégre, mi emberek vagyunk, emberekhez vagyunk szokva. Ez az angyali lélek az idegeimre ment. Ugy éreztem, hogy még egyszer megfojtom.

— Nem értem, bácsikám.

— Lehet, fura is, de igy van. Az idegek problémája ez. Cseléd, rongyos falusi cseléd, aki ugy a gondomat viselte, ahogyan az anya nem bánik a gyermekével, a vőlegény nem olyan figyelmes a mátkájához, a királyra nem vigyáznak ugy. Megöl a tulbuzgóságával, tönkretesz a szelidségével — ugy éreztem. Nem lehetett megszidni, mert mindent tökéletesen csinált. Egy senki, egy falusi liba! Nap-nap, hetek, hónapok és évek során. A lakásom ragyogott a tisztaságtól, a konyhám maga látványosság volt. Az iróasztalomon mindig ott volt a friss virág. Ő tette oda. Minek teszi oda? A ruháim állandóan vasalva voltak, a fehérnemüm még vadonatuj korában sem volt olyan patyolat, mint amikor az ő keze mosta. Főzni ugy főzött, mint talán senki még a földön. Mindig tudta, mit kellene főzni. Engem soha meg nem kérdezett és mégis soha ki nem szidhattam, soha nem volt alkalom rá, hogy kérjek tőle valamit. A legrejtettebb gondolatomat kitalálta. Egyszer eszembe jutott, hogy savanyu tüdőt kellene enni gombóccal. Nem volt már talán évek óta. Nem is igen szeretem a tüdőt, de akkor megkivántam. Gondoltam, majd megrendelem Rózánál. Hát még aznap este nem savanyu tüdőt tálal fel nekem, mielőtt szóltam volna! Még a gombócot is hozzátálalta.

— Boszorkányosan nagyszerü!

— Nekem ne legyen nagyszerü és ne legyen boszorkány? Hogy jön ő ahhoz? Hogy jövök én ehhez! Legyen ő csak cseléd, szimpla, tisztességes cseléd és ne nagyszerü boszorkány az ő csekély béreért.

— Kicsi volt a bére? Talán meglopta a bácsit és azért becsülte igy meg magát, mert félretehetett.

— Jaj, dehogy! Hiszen ha ezt tette volna! Ha csak egy fillérrel is megcsal, jaj, de röpült volna! De a tisztességnek a megtestesülése volt. Bankban nem könyvelnek olyan pontosan, amilyen rendben ő számolt el nekem. Az utolsó fillérig egyezett mindig. Ha elfelejtettem volna, inkább előlegezett. Sohase keveselte a pénzt, akármennyit kapott is: neki elég volt és mindenre tellett. Talán még a magáéból is tett hozzá, csakhogy meg legyek elégedve. Becsapott, de azzal, hogy olcsóbb árakat mondott nekem. Máshonnan lopott, vagy mit tudom én, de soha olyan olcsón és fejedelmien nem éltem, mint amióta ő volt nálam. Eleinte megbecsültem. Aki derék, jó, szorgalmas, azzal jól kell bánni ebben a cudar világban, amikor mindenki csak panaszkodik a cselédeire. De ennyi jóság, ilyen szemtelen hüség és utálatos szorgalom előbb-utóbb mégis csak kihozza az embert a sodrából.

— Hát dobta volna ki a bácsi, ha ugy izgatta.

— Kidobni még se mertem. Ha már egyszer megvolt, ha már egyszer én fogtam ki ezt a tulságosan jó cselédet, ostoba fráter lettem volna, ha tuladok rajta. De bosszantott a szemtelensége, hogy egyszerü cseléd létére a vesémig látott, mert már gondolni sem mertem semmire: egyszerre kitalálta s teljesitette. Hát mi ő? Cseléd vagy Szibilla? Vörös vagy Veres Szibilla — Nyáradszeredáról! Hogy meri, honnan tudja kitalálni, hogy mikor akarok fürdeni, reggel vagy este? Hogy meleg vagy langyos vizet akarok-e? Hogyne lettem volna ideges, mikor még a nyakkendőmet is kikészitette másnapra és még az ilyen toalettrészleteket is eltalálta? Ha több volt a munka, reggel négykor kelt. Miért? Az anyám nem tette meg értem, a feleségem se tenné. És, hogy a menydörgős menykő csapott volna bele: igy jöttem arra a gondolatra, hogy ha már ilyen csuda cselédem van, aki lesi és kitalálja a gondolataimat, aki négykor kel, hát elveszem feleségül. Cselédtől szemtelenség az, amit tesz, feleségtől érdem.

— Az nem bántotta a bácsit, hogy mégis csak cseléd volt?

— Bántott, de épen ezen akartam változtatni. Tudod, abban a korban voltam, amikor bakfisleányt már ugy sem kap az ember.

— Szép volt?

— Szép? Nem is néztem. A szeme szép volt. Magyar szem. Olyan, mint buzavirág.

— Erős? Egészséges?

— Azt már elhiszem! Olyan alakja volt, hogy sok urinő megirigyelhette.

— Szóval különb volt a bakfisoknál. Bácsikám értette a csiziót.

— Nem mondom, hogy nem. De a célom az volt, hogy megszünjön az idegeimre menni a szolgálatkészségével. Vagy ki kell dobnom, vagy elveszem. Egy napon különösen felbosszantott.

— Róza, mi lesz vacsorára?

Ha dühös voltam rá, mindig rövid óval mondtam. Roza és nem Róza.

— Rántott csirke fejes salátával.

— Honnan a fenéből szerzett maga csirkét? Ép ma hallottam, hogy még nem is látni a piacon.

— Én az anyámtól küldettem párat, hazulról — felelte.

— Hát hogy mer ilyet tenni?

— Én is szeretem a finom, gyenge rántott csirkét, nagyságos ur, azért.

— Ne nagyságos urazzon.

— Igen is, nagyságos ur.

— Mondja, Roza, még mindig nincs szeretője?

— Nekem nincs, nagyságos ur.

— Már mondtam, hogy ne nagyságos urazzon!

— Nem, nagyságos ur.

— Ma összeveszünk, Roza. Szeret nálam lenni?

— Igen is, nagyságos ur.

— Nem vagyok nagyságos ur magának. Akar a feleségem lenni, Roza?

— Akarok, nagyságos ur.

— Hát szeretsz egy cseppet engem — Róza?

— Szeretem. Azért igyekeztem, azért dolgoztam le a két kezemet, a szivemmel figyeltem minden gondolatát, hogy nélkülözhetetlenné tegyem magam.

— Hogy elvétesd magad velem. Te gondoltál erre? Számitottál rá?

— Igen. — Bevallotta őszintén, biztosra ment.

Elvettem. Órák alatt megváltozott minden. Azzal kezdte, hogy cselédet fogadott. Na, az aztán igazi cseléd volt! Lusta, szemtelen, buta, tolvaj. De az én Rózácskám ölbe tette a kezét és nem törődött a háztartással. Most két cselédem volt és egyik sem dolgozott. Pazaroltak, Róza dobálta a pénzt, az a másik cseléd pedig meglopott, ahol tudott. Mintha csak szolidárisak lettek volna. Ezután bezzeg nem volt kikészitve a nyakkendőm, de még a fehérnemümről is magamnak kellett gondoskodni. Róza azt hitte, biztos révbe került, már rajtacsiptem, hogy kacérkodik valakivel, erre aztán repült. Ugy is mint feleség, ugy is mint cseléd. Ugy látszik, csak egy szerepkört tudott betölteni. Cselédnek jó volt, tuljó. Feleségnek csapnivaló. De elbántam vele és azóta nem törődöm az asszonynépséggel. Csak meg kell szokni, igy mindenesetre jobb. Öcsém, ha egyszer megnősülsz, mert ugy is meg fogod tenni, hiába mondanám, hogy ne tedd, nagyon vigyázz, kit veszel el.

— Cselédet nem.

— Nono, nem a foglalkozásában volt a hiba, hanem a természetében, a jellemében. És ez a fontos az asszonynál. Amit mutat, az legtöbbször szép, de ami tényleg, ott szomoru felfedezésekre tesz szert az ember. Csak macskát nem vesznek zsákban, az asszonyt mindig ugy választják ki, hogy nem látják az igazi felét. Ugy-e, mosolyogsz ezeken öcsém? Persze, a te korodban egyészen más nézetei vannak az embernek, de hidd el, mi, az öregek, a tapasztaltak is értünk valamit a kérdéshez. Csak annyit mondok: nagyon nézd majd meg, kit veszel el.

— Én csak szerelemből fogok nősülni.

— Annál rosszabb. Ne érts félre, nem az ellen teszek kifogást, hogy olyan leányt végy el, akit igazán szeretsz. Elvégre igy van rendjén, ez a szép, nemes felfogás, de a veszedelmesebb. Aki előbb jól körülnéz, kiszámitja magának az esélyeket és csak akkor veszi el az illető hölgyet, ha az minden tekintetben megfelel neki, az ilyen — józan ésszel, megfontoltan házasodván, nem ugrik akkorát a sötétbe, mint a szerelmes, aki se nem lát, se nem hall, csak fülig szerelmes, meg van bolondulva és minél több az akadály, annál szivósabban ragaszkodik az övéhez.

— A bácsi nem volt szerelmes, mégis elég nagyot ugrott a sötétbe, ki is törte kicsit a lábát.

— Én is szerelmes voltam — az ideámba, hogy el kell vennem azt a személyt. Ez ép olyan veszélyes. A fanatikusok mindig nyakukat törik.

Béla sóhajtott. Olyan önkéntelen kitörés volt ez, mint amilyen sóhaj sokszor száll fel annak a lelkéből, aki még nincs tisztában magával és aki érzi, hogy nehéz problémák előtt áll.

— Mit sóhajtasz, öcsém? Sóhajtozni ráérsz majd azután is, az én koromban, Vagy, ha azt akarod, hogy ne legyen rá okod, hétszer is gondold meg, mielőtt elveszel valakit.

— Vajjon ki lesz az!?

— Biztosan vár rád. Már ki van jelölve a sorsod, csak elébe kell menned.

— Talán épen pozsonyi leány ...

— Lehet. És nem is bánnám. A pozsonyi leányok feleségnek valók. Nem olyan szépek, ugy értem ezt, hogy a szépségüknek nincs különösebb karaktere. És feltünő szép is kevés akad köztük, ez az erős keveredés miatt van. Szláv, germán, magyar tipus annyira össze van itt keverve minden családban, hogy tiszta rasszokra nem is lehet számitani. Én öreg fejjel és szemmel ugy mondanám, hogy a pozsonyi nők nem szépek, de érdekesek. Még a köztük levő szépségek is érdekesen szépek, nem sablónszépségek. És ez nagy dolog, a szerelemben különösen, ahol az átlag teszi a legkevesebb hatást és a finom nüanszok keltik, fokozzák legerősebben a benyomásokat. Nézd meg például a pozsonyi lányok haját. Nem lehet rájuk elmondani, hogy a pozsonyi leányok szőkék vagy hogy a pozsonyi leányok barnák, feketék. Ha van köztük egyáltalában tipus, akkor ennek a tipusnak a hajszine sem egyezik vagy abban egyezik, hogy igen sok közte a meghatározhatatlan szinü, sok benne az árnyalat. Nőről, szépségről lévén szó, ez nagy dolog, mert a különlegesség, ha nem tulzott és nem torz, igen hat a férfiakra.

Béla most hirtelen arra gondolt, hogy az öreg talán tud valamit arról, hogy ő sokat foglalkozott az utóbbi időben Straub Margittal, akinek erősen szőke haja volt és érezte, hogy rá valóban mindig igen erősen hatott ez a különös, de nagyon lágy, kellemes szőkeség.

Az öreg azonban nem sejtett semmit és csak egészen véletlenül tért ki erre a részletre.

— Ha pozsonyi leányt vennél el, körülbelül biztositva volna a zavartalan házaséleted. A pozsonyi nők jó hitvesek, igen jó anyák, a pozsonyi nő majdnem mind született feleség. Rendkivüli izgalmak nincsenek benne, nem is vágyik rendkivüli élményekre. Itt nincsenek családi tragédiák és botrányok. Ami van, azt mind a máshonnan jöttek csinálják. Rossz pozsonyi házasélet lehet és van is elég, de végletekre nem ragadják el magukat itt az emberek, mert a nevelésük, az erkölcsük akadályozza ezt meg. Én nem bánnám, ha pozsonyi leányt vennél el. A házassághoz komolyság kell és a pozsonyi leányok alaptermészete a komolyság.

— Bácsikám, egész gusztust csinál nekem a nősüléshez, pedig én ...

— Pedig eszedben sincs még az ilyen, ugy-e? No, majd lesz, majd eljön az ideje. Ki tudja, honnan szerzel asszonyt, gondold csak meg, millió és millió leány él, virul és vár ezen a széles földön, mind rádvár, rád, a fiatalemberre és tőled függ, az izlésedtől, a temperamentumodtól, hogy honnan, milyet, melyiket választod ki. Sohasem szólnék bele a választásodba. Házasságba, pályaválasztásba nem szabad belebeszélni, de ha megvan az embereknek az a szokásuk, hogy ha jó bort akarnak venni, akkor elmennek a jó bortermő vidékekre, ha gépet vesznek vagy szövetet, akármit, akkor

a prima cégekhez fordulnak, miért ne legyen meg ez a válogatás a házasságban is, ahol szintén a kiszemelt, jó hitvestermő vidékről nősüljön az okos és ügyes férfi. Pozsony pedig az.

— Köszönöm, bácsikám a jó tanácsot — mondotta Béla lelkesedéssel.

— Ne köszönd. Nősülési tanácsokat veszedelmes előre megköszönni.

Most már felkészült a fiu, elmondotta, hogy pár napig marad már csak Pozsonyban, az ősszel pedig már az egyetemre megy és igy egyelőre bizonytalan, hogy mikor látogathatja meg Jeromos bácsit.

— Nem hiszem én, édes öcsém — mondotta erre az öreg — hogy meg birnád állni azt, hogy be ne nézzél ide, Pozsonyba. Aki egyszer itt élt, az vissza-visszavágyik. Én is elhagytam már ezt a várost, mégis itt élek és itt fogok meghalni. Ha máskor nem, átutazáskor mindenki megáll pár percre vagy napra Pozsonyban, már pedig Nyugat felé muszáj erre elhaladni. Fogsz te is hamarosan kopogtatni nálam.

— Ez könnyen meglehet! — mondotta vidáman Béla.

— Hát Isten veled, öcsém. Vigyázz magadra és járj mindig jó szerencsével.

Béla leszaladt a lépcsőn és a kapuban kitört belőle az elhatározás:

— Délután pedig Margithoz megyek bucsuzni.

*

Nagy, földszintes ház a Széplak-utcában. Tizenegy ablak az utcai frontra, hatalmas kapu.

Ragyogó tiszta minden kivül és belül. Nagy tükörablakok, diszes rézveretek a kapun, bent a bejárat, az udvar is szép, szemetgyönyörködtetően rendes, pedig hátul az udvar tulsó végében van a gyárhelyiség, a raktárak és kocsik járnak be ide, munkások raja vonul itt keresztül.

Ez a Straub-ház. Hány ilyen egyszerü és mégis szép ház van ebben a városban, ahol a tisztes polgári munka teremtette jólét lemosolyog ezekről a hivalkodás nélküli házakról.

Valahányszor Béla átlépte ennek a háznak a küszöbét, elfogultságot érzett. Nem csak az az édeszorongó érzés volt ez, amit minden szerelmeséhez siető érez, hanem az abszolut becsületességnek, a komoly, örök alkotó munkának a szaga szinte a levegőben volt és ezt szivta be Straubék házában.

Öt óra volt délután. A vendég zsakettet öltött, fekete-fehér csikos nyakkendőt, keztyü volt a kezében ugy, hogy amikor a szobalány hivására Margit kisietett az előszobába, azonnal tudta, hogy mit jelent ez a vizit.

— Maga bucsuzni jön, Béla — mondotta és szomoru mosollyal fogott kezet a fiuval.

— Bucsuzni jöttem, mert az előadásokat befejezték és nekem haza kell mennem.

— Hát jöjjön, még egyszer ... utoljára ... hozzánk.

— Talán csak nem legutoljára? — jegyezte meg Béla.

Bementek a szalónba, a régimódi, de szép, kényelmes, kellemes szobába, ahol azonnal otthon tudta magát érezni az idegen, nem ugy, mint azokban az üresen kongó, léleknélküli „uri szobákban", melyekben minden uj, minden „tervezett", szép és drága, csak a melegség hiányzik belőlük, mert azt nem árulják pénzért.

Ebben a szalónban széleshátu fotelek állottak, aranyczott rámáju tükrök, vitrin, melyet nem aukción vásárolt tárgyakkal töltöttek meg, hanem amelyben minden egyes darab családi ereklye volt és ott állott az egyik sarokban a spinét, ez a drága, kihalóban levő, csupa hangulat-hangszer, mely már Pozsonyban is igen kevés van és csak hangulatos őszi estéken hallani még néha spinét-hangokat egy-egy szük utcában, nyitvafelejtett ablakok mögül. Ha ugyan vannak még egyáltalában hangulatos őszi esték!

A fiatalok leültek egymással szemben.

— Hol fogja az utolsó évet végezni? — kérdezte a leány

— Külföldre megyek, lehetőleg Svájcba félévre.

— Artur bátyám, tudja, Bécsbe megy.

— Tudom és irigylem érte.

— Miért? Nekünk Bécs akármilyen kedves is, sablón, de Svájc ...

— Nem azért irigylem. Hanem, mert közel marad Pozsonyhoz.

A leány megértette. Minden kacérság nélkül jegyezte meg:

— Szabad ám majd irni is néha.

— Irni, Margit? Igen, irni fogok ... de olyan nagyon messze leszünk.

— Az sem olyan nagy baj. A távolságot is ki lehet játszani. Látja, tudtam, hogy eljön, már tegnap vártam és biztosra vettem, hogy ma, legkésőbb holnap bucsuzni fog. Elkészitettem magának valamit. Várjon.

Kiszaladt és egy fél perc mulva, kipirultan, ragyogó szemmel kis medaillont adott át Bélának.

— Tegye el. És ne felejtsen el.

— Fénykép! Margit ... kiáltott fel a fiu. — Maga nekem meri adni!

Vannak pillanatok, amikor ugy érezzük, hogy a világ legboldogabb teremtése vagyunk. Sokszor olyan kicsinységek okozzák, legtöbbször tévedünk is és majdnem mindig csalódunk, megbánjuk utólag, de mégis minden ember érzi ezt egyszer, hogy most, ott, abban a pillanatban rászakadt a legnagyobb boldogság.

A tartózkodó, jólnevelt urileány, Margit magától adta oda a fényképét. Ecsegi Bélának nem most adtak először életében női fényképet. Most is volt odahaza néhány és Micinek, a kis grazi táncosnőnek a fényképe talán épen a zsebében is volt. De nem volt romlott és nem volt fásult, az uri vér szólalt meg benne is, megérezte, mi ez! A legszebb, a legfinomabb és legőszintébb vallomás. Nem is mert volna erre gondolni, még kérni se mert volna képet a leánytól, aki a tartózkodás megtestesülése volt.

Egy pillanatra ott a szalónban annyira erőt vett rajta az indulat, hogy odalépett Margithoz és megcsókolta az arcán.

A leány ijedtében és boldogságában nem tudott mást tenni, mint hogy hátrált, leült és fojtott hangon mondotta:

— Béla, vigyázzon. Jöhetnek.

A fiu is olyan elfogult volt, szinte félt saját magától. Leült és boldogan nézte a leányt. Nézték egymást csendben, a szemük szikrázott, mosolyog-

tak, pedig olyan komoly pillanatok voltak ezek. Mit mindent mond ilyenkor az a két szempár.

A leány volt az óvatosabb — és félénkebb. Meglátta, hogy Béla még mindig a kezében tartja a medaillont.

— Tegye el, Béla. A mama mindjárt itt lesz.

Tényleg, hamarosan megjelent az anya is. Magas szőke nő volt, akin az öregedés jelei igen soká nem mutatkoznak. Nem volt szép, látszott rajta, hogy soha nem volt az, de a megjelenésében igen sok kellem volt. A vendégét nagyon szivesen fogadta. Az anya szeme sok mindent lát, még előre is. Emellett fiának legjobb barátja volt Ecsegi Béla.

— Bucsuzni jött, ugy-e? Már gondoltunk erre pár nap óta. Vágyódik már haza, képzelem. De Arturnak nagyon fog hiányozni. A liceumban nyolc év alatt nem szerzett olyan jó pajtást, mint ahogyan magát megszerette három év alatt.

Béla meghajtotta magát.

— Pedig milyen ellentétek vagyunk.

— No, az én fiam csendesebb vagy mondjuk igy: félénkebb. Maguk — tudja kiket gondolok még — kicsit duhajabbak, merészebbek, elevenebbek. Talán épen ez hozta közelebb magához Arturt. Sokszor és sokban van ez igy: az ellentétek vonzódása.

Az anya Bélának családtagjairól, különösen Viola hugáról kérdezősködött, majd felállott és a szalón melletti ebédlőben olyan készülődéseket tett, mint amelyek a teritést előzik meg. Ezüstnemü csörrent, kristálypohár csendült meg ... Béla ideges mozdulatot tett:

— Jaj, talán már illenék mennem is ...

— Nem, nem, maradjon. Ma nálunk uzsonnázik — mondotta Margit nevetve.

Ez volt a délután második meglepetése. Straubék ott fogják uzsonnán! Sokszor volt már itt, Artur szobájában órákat eltöltött, mikor a római jogot kellett volna tanulniok, de hetek mulva is csak a jog alanyi és tárgyi értelemben való meghatározásánál tartottak. Vizitelt már többször, kimondottan a családnál is, nem egyszer ült itt a szalónban — de uzsonnát még soha sem kapott. A pozsonyi polgár nagyon nehezen enged be házába idegent, ha még olyan uriember is. A pozsonyi polgár nagyon udvarias az idegenhez, megtiszteli ugy, ahogy kell, de mégis csak idegennek nézi. És idegen neki már a győri, a soproni, a komáromi is. Hát még a nagyalföldi! A pestiről nem is beszélve, mert avval nem is áll szóba szivesen. A pozsonyinak csak a pozsonyi imponál, ahhoz van bizalma s azzal érzi jól magát. Vendég a házban? Nagy sora van annak! Traktákat nem kap, mert maga is mértékletes és eszem-iszommal nem tölti az idejét, mert van más dolga és ha futja az idő — a szórakozása is nemesebb fajtáju. A pozsonyi azért jó konyhát tart, mert szereti a jót, de nem ismeri a végnélküli zabálást, amint az olyan sok helyen divik. Az a bizonyos „magyaros vendégszeretet" soha sem volt meg a pozsonyiban. A pénzt nem sajnálta volna érte, de a szivét nehezen nyitotta ki és nem adta olcsón a bizalmát.

Az első uzsonnát három év multával csak ma kapta Béla Straubék házában. Ha pozsonyi polgár, akinek felnőtt leánya van, az asztalához ültet fiatalembert, az nagy megtisztelés, az már jelent valamit.

Béla mindezt nem tudta, de azért sejtette. Valósággal ünnepi hangulat fogta el, amikor kis idő mulva betessékelték az ebédlőbe, a teritett asztal mellé.

Teát szolgáltak fel, szendvicseket s süteményt. Nem csaptak nagy hühót, de mit törődött ezzel Béla! Mellette ült az a leány, akit az imént megcsókolt és ez a félig sikerült csók olyan tüzet gyujtott benne, ami ki tudja, meddig fog lobogni benne.

Az uzsonna után ujra átmentek a szalónba. A mama ismét diszkréten el volt foglalva a lerakással, mert az anyák szeme néha szándékosan nem látja meg a legláthatóbb dolgokat. Vagy csak azért csukódik be, mert felesleges néznie, anélkül is lát mindent?

— Nem mondta meg Arturnak, hogy ma jön ki hozzánk? — kérdezte Margit.

— Nem. Miért?

— Mert ha megmondta volna, biztosan hazajött volna.

— Meg vagyunk mi igy, kettesben is — és megfogta a leány kezét.

Alkalmas volt a perc.

— Margit, talán egy év is eltelik, mire viszontláthatom. Ha visszajövök, akkor is ilyen lesz hozzám?

— Ha visszajön, — igen. Ha nem jönne viszsza, ha el akar felejteni, akkor küldje vissza a fényképemet. Ezt igérje meg. Ennyit megérdemel — legalább a képem.

— Ezt a képet és magát én többé ki nem adom a kezemből.

— Hosszu évek jönnek még.

— Az évek hosszuak lesznek, mert várnom kell magára, de ez maga is csak erősiteni fog engem.

— Béla, meg kell igérnie, hogy egészen megkomolyodik. Olyannak kell lennie, mint a bátyám. A szüleim, az apám miatt kérem ezt.

— Másodszor mondja ezt. Miért figyelmeztet mindig a papájára?

— Mert ha egyszer tényleg eljön értem, őtőle kell kikérni engem. És az én apám nagyon komoly, nagyon egyszerü és szigoru ember. Sose szabad egy rossz hirt se hallania magáról.

— Most rossz véleménye van rólam?

— Hát — nem a legjobb. De azért nem haragszik, mert tudja, hogy ezek a jogászévek olyan semmitevő évek voltak és sokszor hangoztatta, hogy Arturt nem csábitották el.

— Haszontalan embernek tart engem?

— Nem hiszem. Őszintén megmondom, talán nem is gondolkodott magáról még komolyan, tehát nem is lehet véleménye. De arra vigyázzon, hogy ha egyszer majd komolyan kell magát vennie, akkor ne legyen rossz hirben nála.

— Mit kell tennem?

— Tudja jól. Éljen szolidan és vigyázzon az egészségére.

Béla nevetett.

— Az egészségemre? Hiszen az a bajom talán, hogy tulegészséges vagyok.

— Ne lumpoljon és ne ... olyan nőkkel lumpoljon. Apám egyszer azt mondta, akinek ez a

természete fiatal korában, az nem tud erről leszokni később se.

— A papája sok szép dolgot állapithatott meg rólam.

— Nem magáról mondta — de lehet, magára értette.

— Jól van édes Margit. Megigérem, hogy nőkkel nem kezdek ki ezentul, ezt el is hiheti, hiszen a maga képe lesz velem mindig. Inni pedig csak a maga egészségére fogok.

— Ez nem elég. Tréfál, pedig nagyon meg kell komolyodnia.

— Komoly leszek, mint egy tudós és szolid — mint egy pozsonyi.

— Majd meglátom. Meg fogom érezni, ha távol lesz is.

Béla most átkapta a leány derekát és szenvedélyesen száján csókolta. Még érezte, hogy Margit ellenkezni akar, de aztán pillanatra engedett és visszacsókolta őt.

— Én pedig ezt fogom mindig érezni — mondotta és elengedte a leányt, aki szinte szédülten kezdett már ugyis kibontakozni az ölelésből.

— Margit — sugta a fiu — ez volt a bucsucsókunk is. Meg fog várni engem?

A leány lehajtotta a fejét. Nem felelt.

— Margit, feleljen. Megvár?

Most intett a fejével.

— Én megvárom.

Béla érezte, hogy készülnie kell, nem maradhat tovább, bármilyen drága kötelékek tartották is most már vissza. Elbucsuzott Margit édesanyjától és bucsuzni akart a leánytól, akinek elhomályosodtak a szemei, ugy megijedt ettől a pillanattól. De mentőötlete támadt.

— Nem akar elbucsuzni a papától is?

— De igen.

— Jőjjön, majd átvezetem az irodába.

Kiléptek az előszobába, ahol egy pillanatra a leány megfogta gyengéden Béla kezét, mintha vezetni akarná.

— A papával ezután már jóban kell lennünk.

Az udvar jobb sarkán állott egy kis földszintes épület. Az ajtón tábla jelezte, hogy ez az iroda és sötét kis előszobán át lehetett bejutni a nagy szobába, ahol reggeltől estig foglalatoskodott Margit atyja.

Nem volt magas férfi, kinézésre egyszerü polgárember benyomását tette, aki munkaidőben az öltözékére se gondolt valami különösen. Az ötven felé haladó férfiak ama tipusához tartozott, akik egész életükben mindig keményen dolgoztak és ez kissé ott is hagyja a nyomát rajtuk. Üzletember volt, kitünő pénzszerző, de az arcának a hidegségét kis nyirott szakál enyhitette. Ha pedig beszélni kezdett, azonnal kiérzett abból a nem mindennapi energia. Mellette csak egy könyvelő és egy kisasszony dologztak az irodában.

Amint beléptek a fiatalok a szobába, azonnal tudta, hogy mi járatban vannak.

— Bucsuzunk, kedves barátom, bucsuzunk ugy-e? Hol van Artur?

— Artur mindjárt ebéd után elment hazulról — felelte a leány.

— El sem bucsuzik a legjobb barátjától?

— Majd fogunk mi még találkozni — mondotta Béla. — Épen azért nem is tartottam szükségesnek megmondani neki, hogy mikor jövök ki.

— Hát kedves Ecsegi ur, sok szerencsét a jövőjéhez. Örültem, hogy olyan jó viszonyban voltak a fiammal. Most hazamegy gazdálkodni?

— Isten mentsen! Folytatom a jogi tanulmányaimat, csak más városokban.

— Na, az sem rossz, a föld! Ha tudniillik jó. Maguk felé jó földek vannak. Nem szikes?

— Van olyan is, csak mi székesnek mondjuk. Azért a buza megterem ott minden évben.

— Sosem jártam az Alföldön — jegyezte meg az apa. — Pedig mindig készültem, hogy megnézzem, milyen az az Alföld a valóságban. Én csak képekből, meg Petőfi verseiből ismerem. Pedig a valóságban talán még sokkal szebb. Annak, akinek van érzéke az ilyen iránt. De egyszer talán még eljutok oda.

Megrázta a fiu kezét és kikisérte a fiatalokat az ajtóig. Még akart valamit mondani, de szólt a telefon és visszahivták.

Még egyszer magukra maradtak.

— El vagyok bájolva az öregtől — mondotta Béla.

— Ma jó napja van. Talán ő is megérzett valamit ...

Az udvaron jártak-keltek a munkások, hideg udvariassággal kellett bucsuzniok. A kapuból még utána nézett a leány, amit Béla anélkül, hogy hátratekintett volna, megérezett. Aztán, amikor visszafordult — már be volt csukva a kapu ...

Másnap délfelé virágcsokrot hoztak a széplakutcai Straub-házba. Margit a legszebb vázát kereste ki számára és a szalónba állitotta, oda, ahol tegnap délután ...

Amikor délben Straub-papa átjött az irodából az ebédhez és meglátta a friss csokrot, alaposan megnézte, aztán csak ennyit mondott:

— A közepébe nefelejcset köttetett. No, nézd csak a ficsurt!

II.

Aki nem tudott többé elszakadni Pozsonytól.

Pár nappal karácsony előtt volt. A közönség tódult kifelé a városháza kapuin. Bartók Béla tartotta első hangversenyét a városházi régi ülésteremben, melynél intimebb termet keveset ismertek a nagyvilágot járt müvészek is. Enyhe téli este volt, az utat friss hó takarta, mely gyorsan olvadt el a járókelők lába alatt.

A protekciósok felsőruháikat nem a rendes ruhatárba adták, hanem a polgármester előszobájában tették le és itt is öltöztek.

Ecsegi Béla dr., aki alig fél éve nyitotta meg ügyvédi irodáját a városban, maga adta fel a köpenyt feleségére.

— Ugy-e, szép este volt, Margit?

— Feledhetetlen.

Ugyanilyen elragadtatással beszélt mindenki a hangversenyről. A kis pozsonyi fiu — világhirnév előtt állva, elragadta a közönséget, mely nem

tudott betelni a teljes erejében kibontakozni készülő zenei zseni játékával.

— Pozsony megint uj csillagot adott a zenei világnak — jegyezte meg valaki.

Ez a közönség megérezte a nagy szenzációt, mert a pozsonyi zenekultura kimüvelte az izlését, a hallását, a kritikáját. Csak meg kellett nézni egy ilyen pozsonyi hangversenynek a törzsközönségét. A zenekulturának ekkora fokát kevés más városban találjuk, mert az ilyennek nevelődni kell. Elvégre Budapesten még kakasviadalokra és kutyaheccekre járt a közönség akkor, amikor Pozsonyban — százötven év előtt! — már balleteket adtak és a hires Mare énekelt a szinházban. Ezerhétszáznyolcvan körül Erdődy János gróf pozsonyi palotájában már teljes német és olasz operatársulatok játszottak, Salieri- és Mozart-dalmüveket adtak elő és már 1798-ban játszották a Varázsfuvolát és a Don Juant! 1820-ban már magyar színészek is felléptek Pozsonyban és nemsokára magyarul énekelték Normát.

Az egyházi zene és ének még régebb keletü Pozsonyban. 1491-ben már énekes misék voltak a dómban, volt rendes tenorista, basszista, orgonista, altista és diskantista, akik mellé a városi toronymester adta a hegedüsöket, fuvósokat és dobosokat. A koronázások alkalmával — tizenegy királyt és nyolc királynét koronáztak Pozsonyban! — a bécsi császári udvari énekkar jött le és hogy zenészeket nem hoztak, az maga mutatja, hogy a pozsonyi zenekarnak kiválónak kellett lennie. 1833-ban Kumlik József már egyházi zeneegyesületet alakit és előadja száznegyvenkét közremüködővel ez évben Beethoven második nagy D-dur miséjét, ami egész Európában a mü *második* előadása volt.

Csoda-e ilyen körülmények között, hogy Pozsony zenei élete olyan fejlett volt és hogy a zenét minden pozsonyi családban nem csupán kultiválták, de általánosan magas fokra emelték. Ahol Donizetti, Bellini, Rossini dalmüveit énekelték már 1840-ben, a német operatársulatok pedig Auber, Bolfe, Herold, Halevy és Meyerbeer operáit játszották, ott meg kellett gyökeresednie a zenének és nem csoda, ha ez a város kiváló zenészeket adott a világnak.

Valaki a hangversenyről távozók közül megkockáztatta:

— Bartókból ép olyan nagy müvész lesz, mint Dohnányi. És mind a kettő a mienk!

Épen ebben a pillanatban lépett ki az Apponyi-ház kapuján a fiatal Bartók, valósággal gyerek még, aki kocsiba ült, hogy egy másik, nálánál is fiatalabb gyereket, de már elismert nagy müvészt: Vecsey Ferit meglátogassa.

Vecseyék épen Pozsonyban időztek, mert két nap mulva tartotta hangversenyét a mindössze tizenkét éves fiu a Városi Szinházban. Apja, anyja vele voltak, most érkeztek Bécsből és a Zöldfaszálló első emeletén béreltek két szobát. Pozsonyba érve az esti vonattal, az utcai falragaszokból tudták meg, hogy Bartók hangversenyezik most. Rögtön irtak neki pár sort, hogy ha lejátszotta müsorát, várják és velük kell vacsoráznia.

Vecsey Feri még rövidnadrágos fiucska volt, Bartók Béla pedig stilizált magyar ruhát hordott. A fiuk megölelték egymást és Ferkó mamája — rendkivül müvelt, előkelő uriasszony — megkérdezte:

— Isten hozta, Béla, remélhetően óriási siker, mi?

— Igen, — felelte szerényen Bartók, — azt hiszem, fel tudtam melegiteni a közönséget.

— Csak rajta, bátran, előre! És minél előbb ki a külföldre. Mi Szentpétervárról jövünk, a cár előtt játszott Ferkó, utána külön kihallgatáson fogadott bennünket és meg is ajándékozta Ferkót gyönyörü ékszerrel. Itt van velünk. Tegnap Bécsben Goluchowski estéjén játszott, olyan bájos volt az öreg külügyminiszter, folyton azt mondogatta: „Nur nicht lateinisch lernen . . .“ Attól fél, hogy talán más pályát választ még Ferkó és elhanyagolja a muzsikát.

Az apa, magas, karcsu, őszes ur csengetett.

— Fiuk, — mondotta, — itt fent fogunk vacsorázni, de amig megteritenek, addig menjetek be a másik szobába és muzsikáljátok egy kicsit.

A fiuk erre átvonultak a szomszédba, ahol zongora is volt, Ferkó elővette a hegedüjét és játszani kezdtek, önmaguknak, egymásnak, oly csodásan, hogy a szomszédszobák vendégei a szivükre szoritották a kezüket, csakhogy ne zavarja annak dobogása sem az élvezetüket, akik pedig már aludtak, azt hitték, a szférák zenéjét hallják . . .

*

A Mihály-utcában volt a fiatal pár lakása. Három hónapos házasok voltak mindössze, ebből is egy hónapot le kell számitani a nászutra, szóval alig pár hete élték csak a rendes házaséletet. Boldogok voltak, szerették egymást, hiszen a kitartó, hüséges szerelem vezette őket egymás karjaiba. Margit megvárta a fiatal, rakoncátlan jogászgyereket ugy, amint igérte és a férj, Béla eljött a hüséges leányért, amin mindenki csodálkozott, ő maga talán a legjobban. Négy év mulott el azóta, leánynak, álmai teljesülését váró, szerelmes szivü leánynak semmi sem ez az idő, de férfinek veszedelmesen hosszu idő.

Négy év, igaz, hogy a legmunkásabb évek, az ügyvédi diplomát nem adják ingyen, de Ecsegi Béla nem erőltette meg magát a munkában és tanulásban, ő vidám életet élt mindenütt, ahol megfordult: külföldön és idehaza. Voltak napok, események és alkalmak, amikor maga is azt hitte, hogy vége mindennek, hogy nem fog elmenni többé a pozsonyi leányhoz. Nem tartotta be az igéretét sem, voltak bizony szerelmei, sőt udvarolt is pár leánynak. Margithoz azonban mindig visszatért. Margit vár rá! Ezt eszében tartotta és olyan jó érzés azt tudni, hogy valahol valaki vár ránk. De négy hosszu esztendő rengeteg hónap, még több hét és ezernél is sokkal több nap. Minden napnak meg van a maga élménye, egy ifju járja a világot, erős, szép, okos, bátor fiu . . . Svájcban megismerkedik egy kolléganővel, tüzes olasz leánnyal, itt majdnem baj történik, de kisül, hogy csak muló kaland volt. Berlinben is időzik. A Schumann-cirkuszban veszedelmesen szép trapézművésznő hálójába akadt és olyan viharos életet élnek, hogy attól lehet félni, elzüllik a fiu. De nem történik baj. Végül Pesten, az ügyvédi vizsga előtt, amikor naponta tizenkét órát tanul,

a házikisasszony, ahol lakik, belészeret. Gyönyörü leány, egy fedél alatt élnek, veszedelmes helyzet, a leány majd megbolondul utána, az anyjával együtt ugy kedveznek neki, mint még otthon sem. A siker, a jól sikerült vizsga, a nagy vacsora, amelyet utána rendeznek a tiszteletére a házbeliek és az a tudat, hogy kész ember, tehet, amit akar . . . majdnem megfeledkezik magáról, de állandóan ott van a tárcájában annak a szőke pozsonyi leánynak a képe, egy, egyetlen egy csókja figyelmezteti!

— Mégis csak a legkülönb ő valamennyi között! — állapitja meg.

És Margit vár, hüségesen, szerényen, mert bizik. Már férjhez mehetne, huszonegy éves elmult, otthon már célzásokat tesznek, de nem hallja mindezt, vár és bizik.

Béla tudja ezt. Leveleznek, nem sürün, nem öntik ki a lelküket, de a leány minden szavából, minden sorából kiérzik a hüséges, nemes szerelem.

Amikor aztán megjelenik Pozsonyban, mint kész diplomás férfi — és mint kérő, nagy a meglepetés a Straub-házban. Az anya ugyan ugy tesz, mintha sejtette volna az egészet, de az apa hallani se akar a dologról.

— Nem kell, nem ismerem. Nekem nem kell idegen és lateiner, — hangoztatja.

— Mi lesz a gyárral? — ismétli folyton és szidja a fiát, aki jogot tanult, ahelyett, hogy beállt volna melléje, megtanulni a gyártás titkait. Akkor azért engedett a fiunak, mert abban bizott és ezt olyan természetesnek találta, hogy nem is közölte mással, hogy majd a leányt veszi el egy üzletember, aki aztán a helyébe lép, ha ő kidől egyszer.

— Mit csináljak én ügyvéddel? Egy egészen kezdő ügyvéddel, egy senkivel? Azt se tudom, mije van a családjának!

Azért mégis tudakozódott és az eredmény nem volt valami kedvező. Négyszáz hold föld volt ugyan, de alig valamivel több, mint a fele termő, meglehetősen sok teher rajta és a család költekező, könnyelmü életet él.

— Nem lehet, nem engedem, — mondotta akkor. — Én is adok a leányommal, neki is hoznia kell valamit.

Megmondták neki, hogy van gazdag pozsonyi nagybácsija a hetvenen tul. Elment és megnézte magának az öreget.

— Ez az öreg még husz évig fog élni, — ezzel jött haza. — Bár a telekkönyvben jól fest a dolog.

— Na látod, — mondotta a felesége, aki már régen a fiatalok pártján volt, — ez az öreg mindent Ecsegi Bélára fog hagyni.

— Honnan tudod azt? Mondta neked? És ha mondta volna is, akkor se biztos. Minden öreg bolond, ha végrendelkeznie kell.

A váratlan akadályok aztán Bélát is megvaditották. Most már azért is! Margit az övé lesz, ezt megmutatja. Ha nem volt eddig lángoló benne az érzés, az a gondolat, hogy elveszitheti, valósággal perzselte a vérét.

Pedig olyan könnyen jött rendbe minden. A jó barát és testvér segitett, Artur állott elő a legegyszerübb és legjobb megoldással:

— Szakitok a jogi pályával. Bemegyek a gyárba, apám mellé segiteni.

Ez tetszett mindenkinek, még az apának is. Legfőbb érve a házasság ellen megdőlt és most már csak kicsiségekkel hozakodott elő:

— Hol laknának? Otthon nincs hely, ügyvédi irodának meg ép nem való a Széplak-utca.

Megnyugtatták, hogy majd találnak lakást, már néztek is, félig-meddig van is kilátásban egy.

Látszott, napról-napra, óráról-órára, hogy Straub papa is felhagy az ellenkezéssel, sőt maga is résztvesz a tervezgetésekben. Hiszen olyan szép az, olyan édes, melegitő gondolat. Fészket keresnek a fiatalok és kirepülni készül az egyetlen leány a szülői házból. Lehetetlen nem meghatódni ezen és a kis ellenkezéseket, akadályokat olyan könnyen győzi le két szerelmes erős akarata.

Bizony megtartották az eljegyzést, Artur felhagyott a dijtalan joggyakornokoskodással és megkezdődött otthon, a Straub-házban a lázas készülődés az esküvőhöz.

Lakást is találtak, a legjobb helyen, amelyben elfért az iroda is. Ecsegi Béla dr. táblát csináltatott magának és megkezdte az ügyvédi prakszist. A szülei nem épen jó szemmel nézték, hogy pozsonyi polgár-leányt vesz el, mert ők legjobban szerették volna, ha a környékbeli földbirtokos-leányok közül választ és megnöveli a birtokot. Mert bajok bizony voltak odahaza, Jeromos bácsi még nem szándékozott meghalni, az a hozomány pedig, amelyet Béla a Straub-leánnyal fog kapni, nem szolgálhatott az eladósodott birtok tisztázására, különösen, ha a fiu végleg Pozsonyban telepedik le.

Ekkor azonban ez mind el volt már döntve. Ecsegiék is megnyugodtak és jó arcot mutatva, jelentek meg az esküvőn.

Szeptemberben tartották meg az esküvőt, elég nagy keretek között. Zalacsányi Feri is jelen volt, aki egyik közös minisztériumban volt fogalmazó Bécsben. A fiatal pár azonnal nászutra ment és minden külső jel azt mutatta, hogy nagyon szeretik egymást.

Ezen az estén, amikor a hangverseny után gyalog indultak hazafelé, a fiatal asszony szerelmesen karolt az urába. A zene mindig különösképen hatott rá és bár minden volt inkább, mint szenvedélyes természetü, a zene, még a klasszikus is, erős hatásokat váltott ki belőle.

— Édes Bélám, nem unatkoztál nagyon a hangverseny alatt? — kérdezte az uton urától.

— Nem, egyáltalában nem. Igen érdekes volt.

— De te nem szereted a zenét. Inkább hallgatod a cigánymuzsikát, mint akármelyik operát. Emlékszem, a nászutunkon majd elaludtál mellettem Münchenben a Tannhäuser előadása alatt.

— Ez igaz, de Wagner elég zajos muzsikát komponált ahhoz, hogy el ne lehessen mellette aludni. A cigányt én tényleg jobban szivlelem, mint a hangversenymestereket, de azért ezt is meg kell hallgatnom, ha ott vagy mellettem. Azt láttam, te nagyon élveztél.

— Nagyon, Bélám.

Erősen egymásba karolva mentek és hamarosan haza is értek. A lakás — hat, utcára nyiló

szoba, szép, termes nagy szobák, amilyenek a pozsonyi régi házakban vannak — szépen és eléggé izlésesen volt bebutorozva. A fiatal asszony — máris maniakusa a tisztaságnak — különösen a parkettjére és a kandallóra volt büszke.

Odahaza teritett asztal várta őket. Hideg sült és sütemény volt az asztalon.

A cselédleány megkérdezte:

— Parancsolnak valamit?

Az fiatal asszony az urára nézett.

— Sört Pallantól?

— Nem, ma este nem kell. Teázni fognuk.

Margit pongyolát öltött és asztalhoz ültek.

Béla már egész este a feleségét figyelte. Uj szépségeket fedezett fel benne, — ő legalább azt hitte. Gyönyörüen ivelt szemöldöke van a feleségének, ezt csak most vette észre. Az uj frizura valósággal széppé teszi. Hiába, a szőke haj ne legyen kinosan feszes és szabályosan fésült, a szőke haj legyen mindig kicsit borzas. Az asszonyos ruhák is oly jól állottak Margiton . . . Jó jel, ha a férj ujnak találja az asszonyát, pedig nem volt ez más, mint az, hogy a fiatal férj szerelmesen vágyott az asszonya után és Margitot szépitette a boldogság.

Egymás mellett ültek, nem szemben az asztalnál, Béla ezt igy kivánta. Margit adott ki az urának, csak a szive szerinti legszebb falatokat adta, Béla aztán vett hozzá ami és amennyi jól esett. Konyhát jót tartottak, mert Béla inyenc volt és a fiatal asszonynak, a jó tanácsok között nem győzték hangoztatni az egyik legfontosabbat: jó koszton tartsd az uradat!

Három hónapos házasok voltak . . . Gyerek ilyenkor a felnőtt is, néha együtt fogyasztottak el egy-egy darab zamatos ételdarabot és Margitnak mindig innia kellett egy kortyot Béla poharából.

Jókedvüen fogyasztották el a vacsorájukat.

— Milyen napra esik karácsonyeste? — kérdezte Béla.

— Szombatra.

— Akkor pénteken indulunk, pénteken éjjel meghálunk Pesten és szombaton délelőtt már otthon leszünk.

Karácsonyra hivatalosak voltak haza, Béla szüleihez, Kisszolnokra. Az első karácsonyuk volt! Kettesben kicsi még a család ilyen nagy ünnepet egyedül tölteni el, a meghivást elfogadták. Jövő ilyenkorra már ki tudja nem lesz-e nagyobb a kis család és aztán ugy sem mozoghatnak ilyen szabadon.

— Pénteken indulunk már? — kérdezte Margit. — Szóval holnapután. Artur is jön velünk.

— Tényleg velünk jön? Mert nagyon ajánlkozott az utra. — Béla csóválta a fejét és nevetett.

— Mit nevetsz?

— Ez a fiu belebolondult a nővérembe.

— És miért csóválod a fejedet?

— Mert nem tetszik nekem ez a dolog.

— Ugyan, Béla, hogy mondhatsz ilyet?

— Jól láttam én az esküvőnkön, amikor Viola is itt volt, Arturnak nagyon szemet szurt. Megvallom, nem csodálkozom ezen, hiszen Viola szebb, mint egy leánynak szabadna lenni.

— Csodálatos szépség.

— Látod, Margitom, ez a baj, itt a hiba. Nem hinném, de ments Isten, hogy ezek összekerüljenek.

— De miért?

— Artur szelid, csendes természet, Viola csupa temperamentum, rakoncátlan és rosszul nevelt leány. Neki, ha egyszer tényleg férjhez tud menni, valami igen erőskezü, talpig férfi kell, aki bánni tud vele és ha kell, tudjon el is bánni vele. Violára nagyon kell majd vigyázni, Violának nagyon kell majd szeretnie azt a férfit, akihez hü akar és tud is maradni.

— Ugyan, Béla!

— Tudom én, mit beszélek. Artur mindennek az ellentéte, az ilyen férfivel nagyon hamar el tud bánni a Viola fajtáju nő. Remélem, csak érdeklődésről van szó és semmiféle komoly gondolatot nem forgat a fejében a fiu, amihez különben szükséges volna Viola hozzájárulása is, amit kizártnak tartok, de nem szabad ennek a házasságnak még csak az esélyeit sem elősegiteni.

— Olyan rossz származik abból, ha egy Straub és egy Ecsegi megtalálják egymást? — kérdezte Margit elszomorodva.

Az ura megcsókolta a kezét és mosolyogva felelte:

— Nem, igazán nem. Azonban egy házasság elég ebben a két családban. Te nem vagy Viola-természet és én nem vagyok Artur. Lehetetlen gondolat ezt a kettőt mint házastársakat elképzelni is.

— Pedig sok ilyen lehetetlennek látszó házasság jött már létre.

— Épen azért gondolok már előre és nagy baj volna, ha nem tudnók megakadályozni.

— Akadályozni nincs jogod. Ez az ő kettőjük legbensőbb ügye.

— Testvér és sógor vagyok, valamelyes beleszólásom csak van

— Nincs, Bélám.

— Neked talán tetszik a gondolat?

— Miért ne? Ha ők ugy akarnák. Nagyon örülnék, ha Artur ilyen szép leányt kapna feleségül. A legszebb asszony volna Pozsonyban, az egyszer bizonyos.

— Utánad

— Menj, te hizelgő! Ilyen bolondot mondani. Én és Viola! Viclánál szebbet életemben nem láttam.

— Mindenkinek a magáé a legszebb. Nekem te vagy a legszebb és ezt nem vitathatja el tőlem senki, csakugy, aminthogy akadhat olyan, akinek az igazán legeslegszebb nem tetszik.

Egymás mellett állottak és a szavukban, szemükben szerelem volt. Ez az este, a beszélgetésük, előzően a finom, müvészi zene, erősen hatott reájuk és a szerelem zamatát mindig a kellő hangulat adja meg igazán. A „mézeshetek“ szó maga még nem jelent semmit. Vannak dilettánsok, — ilyen a legtöbb ember, — akik ép ilyenkor, a kezdet kezdetén engedik veszni a legtöbb gyönyört. A mézesheteket élőknek kettős müvészettel kell rendelkezniök: nem szabad tulmohóknak lenniök és még kevésbbé tulszerényeknek. Egy nőt meg-

ismertetni a testi gyönyörökkel ugy, hogy a lelke ne szenvedjen ez alatt, sőt az is beteljék a legmagasztosabb érzéssel — olyan müvészet, amivel kevés férfi rendelkezik és ezért a nászut, mézeshetek igen gyakran sablónos, gépszerü csókolózásban merülnek ki. Még jó szerencse, hogy az utána következő idők, a méznélküli hetek pótolnak és rendbe hoznak mindent, amikor már a rutin nélküli, félénk, ügyetlen és kezdeményezni nem tudó társak lassan mégis meglelik egymást.

Ecsegi Béla tudott a nőkkel bánni, régen tisztában volt azzal, hogy a szerelemben mi a lényeg és hogy nem mindig maga a lényeg a legfontosabb. Ismerte a nőt és voltak sejtései a női lélekről is. Feleségével, akit igazán és forrón szeretett, természetesen egészen máshogyan bánt, mint eddigi „szerelmeivel" és ez a különbség már elég volt ahhoz, hogy müvésze legyen a legfontosabb és legkényesebb időpontnak, amikor olyan gyengédnek és mégis brutálisnak, szerénynek, de egyben bátor követelőnek, mesternek és tanítványnak, fenségesnek és mégis majdnem komikusnak kell egyszerre lennie. Életmüvészek és a szerelem tanával tisztában lévők tudják csak olyan rutinnal és sikerrel igazán asszonyokká tenni a nőjüket, mint ahogyan Béla tette azzá Margitot.

Még nagyon messze tartottak attól, hogy a teljes, tökéletes boldogságot, a mámor extázisát ismerték volna, de már tul voltak azon, hogy a fokozatok meglepetést okoztak volna nekik, vagyis mind a ketten önállóan és öntudatosan keresték egymásban és egymásnak azt a módot, formát és célt, ami végeredményben mindig, még a „legtisztább", a „legideálisabb" szerelemben is a döntő, végső szerepet játssza.

Aludni tértek. A hálószoba mennyezetéről gyenge kék fény adott némi világosságot és az egymás mellé állitott két megvetett, nagyszerü ágy, a maga friss, illatos, süppedő fehérneműjével és selyemtakaróival valósággal csábitott a szerelemre.

Béla raffinált izlése itt sem tagadta meg magát: igen ügyes elhelyezésben két csodástestü akt-kép lógott, félig eldugva, finom müvü óra ezüst kotyogése hallatszott, mintha csak a boldog sóhajok és lázas kitörések kisérőzenéje akarna lenni. A padlózat egy szőnyeg volt, a hálóban nem szabad a lépés zaját hallani és az alattomos csend maga is kisértő.

Béla nagy szeretettel és hódolattal lesegitette a pongyolát az asszonyról. Mennyi „szép nőben" csalódunk ebben a pillanatban. És az igazán szép milyen szemkápráztató pompáját nyujtja csak igazán igy, ami a szerelmes férfinak egyszerre ugy felgyujtja a vágyát.

Béla karjába kapta az ő csodás, nagyszerü zsákmányát, a levegőben tartotta, játszott vele, mint egy gyermek és mint egy oroszlán.

Három hónapos házasok voltak.

*

Pénteken délben érkeztek meg a gyorssal Budapestre: Ecsegi Béla, a felesége és Artur, aki az első hivásra azonnal és boldogan csatlakozott hozzájuk. A Pannóniában szállitak meg, Ecsegi Béla ragaszkodott ehhez a szállóhoz, bár közben egy tucat sokkal modernebb szálló nyilott meg. A Pannóniában nem volt meg minden kényelem, még lift sem volt, fütő gyujtott be régimódiasan a kályhákba, de olyan pompás helyen áll ez a szálló: a Rákóczi-ut elején, csak ki kell lépni a kapuján és pont a város közepén áll az ember. Szerette ezt a szállót, mert öreg személyzete volt, ismerték már és olyan jó cigány játszott a télikertben!

Délután vásároltak. Karácsony előtt nem nehéz ajándékot választani: szebbnél-szebb kirakatok csábitják a vevőt.

— Tudod-e, édes, — mondotta Béla a feleségének, — hogy neked még nem vettem semmit karácsonyra.

— Nem is kell, Bélám.

— Ne, nem igy értem én. Nem vettem, mert nem jutott semmi az eszembe.

— Pedig te nagyon ötletes vagy az ajándékok kiválasztásában. Mindig olyan szép dolgokat adtál.

— Épen ezért. Ajándékban nem szeretem a sablónt. Te mondd meg, mit vegyek?

— Igazán nem tudnék semmit mondani. Mit vegyél nekem? Nem kell semmi.

— No de mégis. Karácsony van. Az első karácsonyunk! Üres kézzel mégse jövök eléd!

— De ha mondom, hogy nem kell semmi. Ruha? Tele vagyok ruhával. Csecsebecse? Eleget kiadtunk értük a berendezkedés során. Nem kell semmi.

— És ékszer?

— Ékszer? Tudod, hogy nem rakom tele magam mindenfélével, pedig van otthon elég családi darab. Szeretem az ékszert, de csak módjával. Egyszer majd veszel nekem egy gyöngynyakéket, amelyet aztán mindig hordani fogok. De csak akkor engedem megvenni, ha már jól megy az irodád. Most a készből kellene venni és ennek igazán nincs értelme. Majd egyszer, ha megkerested . . .

Ez volt az első eset, hogy anyagiakról beszéltek. Kissé lehütötte Bélát, de belátta, hogy igaza van a feleségének és különben is, elég tapintatosan fejezte ki magát.

Valami ajándékot mégis vett. Szép, antik karcsattot, rendkivül érdekes fonása volt az aranynak, arányság nem is volt drága és tudta, hogy feleségének nagyon fog tetszeni.

Este a Pannóniában vacsoráztak és a cigányt hallgatták. Nem volt nagy közönség a télikertben, mert közvetlen karácsony előtt sem a vidék nem jött már fel, sem a szinházakat nem látogatták ugy, hogy előadás után nagyobb tömeg jött volna onnan vacsorázni. Artur nagyon csendesen, elfogódottan ült az asztalnál és Béla, hogy kicsit felderitse, tréfásan megkérdezte tőle:

— Nos, pajti, hogyan huzassam el: „Minek a szőke énnekem . . ." vagy, hogy „Minek a barna . . ."

Artur elpirult, de felelt:

— Utóbbit.

Margit is, Béla is nagyot nevettek.

— Majd adok én neked, — szólt rá Béla. — Csak te kezdj most bomlani. Gyerünk aludni, holnap hatkor indul a vonatunk.

Felvonultak a szobáikba. Olyan csendes, ün-

nepelőtti hangulat volt már az egész szállóban. Lefeküdtek és a télikertből felhallatszott a cigány andalító zenéje.

— Ugy szeretem ezt, — mondotta Béla. — Elhallgatnám reggelig.

Margit tréfásan figyelmeztette:

— Csak ne hallgasd reggelig, hanem huzd a takarót a füledre és aludj. Magad mondtad, hogy korán kell kelnünk.

— Nem azért siettettem én a feljövetelt, hanem hogy mielőbb egyedül legyünk.

— Ó, te komisz! És szegény Arturtól rossz néven veszed, ha ábrándozni mer.

— Na, erről még beszélünk . . .

Reggel gyorsan ettek valamit a szálló kávéházában, azután kihajtattak a Keleti pályaudvarra. Személyvonattal utaztak, mert Kisszolnokon csak ez a vonat állott meg és igy is még tizenkét kilométert kellett kocsin megtenniök az Ecsegipusztáig.

Artur figyelemmel nézegette a vonat ablakából az elrohanó tájakat.

— Ez már az Alföld? — kérdezte valahol a sok Tápió után.

— Ez már az. Még sose láttad?

— Soha.

— Nem is láttál akkor eredeti embereket!

— Az a sok elszórt apró házikó, mi?

— Azok a tanyák.

— És ott emberek laknak? Állandóan?

— De mennyire! A tanyanép nem cserélne senki városival.

— Rettenetes lehet, itt kint lakni.

— És mégis mennyi boldog ember van köztük.

— Lehet. De nekem ugy hiányzik itt a fa, meg a hegy.

— Az bizony hiányzik, de van helyette más. Nézz körül: itt terül el a világ legjobb termőföldje. Itt terem az acélos buza és innen származik a legfinomabb liszt. Tudod te mi az? Erre még soha nem volt éhinség, olyan föld ez, hogy a fél világnak megtermi a magot és ha elemi csapás jön rá, hát akkor is van annyi, hogy bőven jut belőle legalább a gazdájának. Becsüld meg az Alföldet és ne reklamálj itt semmiféle hegyeket, ami nagyon szép dolog a szemnek, meg a tüdőnek, de a gyomor nem telik meg tőle. A hegy az szebb, de az Alföld az hasznosabb. A hegy a parádé, az ünnepnap, az Alföld a munka, a hétköznap, a kenyér. Már pedig hatszor annyi hétköznap van, mint vasárnap, azért drágább, becsesebb, fontosabb a buzatermő sikság, mint akár a felhőkig nyuló hegyorom. Boldog nép az, amelyiknek a végtelen Alföld jutott, mert azt nem lehet soha elpusztitani. Akié az utolsó kenyér, azé a leghosszabb élet. Aki az éléstárban ül, az ül a legbiztosabban.

— Milyen szeretettel beszélsz erről! Miért nem lettél te is gazda?

Béla sóhajtott:

— Az más kérdés. Annak sok oka van. Mert csak az prima, gyönyörü és tökéletes itt, amit maga a Gondviselés adott nekünk, minden más, amit az ember csinált vagy nem csinált, már rossz és rontott rajta. Az apám földje . . . talán már csak névleg az apámé . . .

Délfelé megérkeztek Kisszolnokra. Primitiv állomásépület, inkább csak bakterház az, ahol leszállottak. De a kocsi ott várta őket, a bakon a kékdolmányos kocsis, a hátsó ülésben pedig bundába takarózva egy nő, aki, amikor meglátta a vonatról leszállókat, felugrott, kibontakozott a nehéz ruhadarabokból, kiugrott a kocsiból és odaszaladt a vendégek elé. Ecsegi Viola volt.

— Há mégis megjöttetek? Még egy táviratot vártunk, de mert nem jött semmi, anyus is, apus is azt hitték, nem jöttök vagy csak az estivel jöttök.

— Hogyan, hogy mégis itt vagy? — kérdezte Béla.

— Mert én megéreztem, hogy jöttök. Én mindenesetre kijövök, mondottam otthon és ugy-e, milyen jó, hogy itt vagyunk a kocsival?

— Te mindig nagyon helyes vagy, — mondotta Margit.

— No és mit szólsz hozzá. Artur is velünk jött.

— Artur! — csodálkozott Viola. — Hát kimerészkedtél abból a penészszagu Pressburgból? Na, ez igazán szép. Nagyon meg vagyok hatva.

— Artur is, — mondotta Béla és több szemhunyoritás következett.

— Hát gyerünk, helyezkedjünk el.

Felszálltak a kocsira. Viola rendelkezett.

— Csak mind fel ide hátra. Artur, maga is. Én a bakra ülök.

Próbálták őt is maguk mellé ültetni. de nevetve tiltakozott.

— Azt nem. Amig a magam kocsiján megyek, hát addig magam hajtok is.

És rákiáltott a kocsisra:

— Na. odébb Jani. — Felugrott a bakra, parasztpokrócca' betakarta magát és a lovak közé csapott.

— Gyi, Furi, Vihar! Isten vele, Stáci bácsi, — kiáltott vissza, amikor látta, hogy az állomási előljáró nagyon köszönget utánuk.

Jól futott a két ló az országuton és Violának erősen kellett tartani őket. De a fiatal leány ráért azért hátra beszélni is:

— Hogy utaztatok? . . . Jól? . . . Hoztatok-e nekem ajándékot? . . .

Repült a kocsi, a kerékzörgéstől azt sem hallotta, kap-e választ, neki is erősen kellett hátrakiabálnia, de azért folyton hátraszólt:

— Azért kérdem, mert nekem nincs semmim a számotokra . . . Hol is vettem volna? . . . Na nem? . . . Hanem az ágyteritő gyönyörü lesz . . . Én himezem . . . Még nem kész . . . Kell még egy hónap . . . Gyönyörü . . . Ezt ti kapjátok.

A leány jókedve ráragadt a kocsiban ülőkre is. Nevettek a mondásain és tetszett nekik a szilajsága, amiben nem volt semmi erőltetett. Tultemperamentumos vadvirág, akinek azonban minden jól áll, mert olyan megvesztegetően szép.

Jó egy órai ut után bekanyarodott a kocsi a kis parkba, melynek közepén állott a nem szép, se villa-, se kastélyszerü emeletes épület.

— Itthon vagyunk, — kiáltotta Viola és már ugrott is le a bakról.

A házból cselédek siettek elő és a következő percben lent voltak a szülők is: az öreg Ecsegi, hatvanon tuli, teljesen fehérhaju, rendkivül kelle-

mes, diplomata-megjelenésü férfi és a felesége, szerény, szintelen, akaratnélküli asszonyka.

Nagyon szives hangon fogadták a szülők a fiatalokat. Hiszen ez volt ennek a háznak az egyik átka: a tulságos vendégszeretet. Kedves, aranyos emberek voltak Ecsegiék, csupa szivjóság, akiknél minden vendég otthon érezte magát és legtöbbször ugy kellett megszöknie innen. Mostanában érezni lehetett a hangulaton, hogy erősen lefelé hanyatlik a gazdaság. Idáig a bufelejtő optimizmus tartotta az öreg ur jó kedélyét, ami azonban lassan megkopott. Minden szivjóságuk, előzékenységük, uri közvetlenségük mellett is érezni lehetett az elnyomott sóhajokat és azt, hogy ez a család csak volt fent.

Margitot különös szeretettel vették körül az öregek. Az anyós szerepe itt betöltetlen maradt, Béla mamája galambszivü asszony volt, aki csak a fia, egyetlen fia hitvesét látta Margitban és semmi mást. Az ura pedig gavallér volt a szó nemes értelmében, a szó régi értelmében és régi allürjeivel. Csak kedves és lekötelező tudott lenni, ha nővel állott szemben.

Gyönyörü karácsonyfa várta a vendégeket és amikor meggyujtották rajta az apró, szines gyertyácskákat, kiderült, hogy mégis jó volt vásárolni valamit Margitnak, mert ő meg egy ládika finom szivarral lepte meg Bélát.

A legérdekesebb ajándékot Artur hozta Violának: gyönyörü kis antik, berakott kazettát, amelyet Pozsonyban vásárolt antikváriusnál, hosszas keresés után

— Ha titkai lesznek, — mondotta Artur, amikor átadta az ajándékát, — zárja be ide.

Viola felnevetett:

— Ó, az igazi titkaimat majd nem ide rejtem el.

Őszinte volt, néha szinte tul érdes, ám megvesztegetően közvetlen és ezért soha nem bántott meg senkit. Azonkivül pedig mindenkihez szives volt, ha kellett, tudott nagyon is bánni az emberekkel.

Az egész este majd felfalta szemével Artur. Valóban, ez a leány napról-napra szebb lett. Aki először látta, az ámulattól egész zavarba jött, aki pedig mindennap gyönyörködhetett benne, az egyre csak több szépséget fedezett fel rajta.

Finoman molett volt a leány, a kivánatosan gömbölyüek közül való, akin minden aranyos. Erősen barna haja volt, a huncutkák a homlokára lógtak és sürü, fekete szemöldöke volt, ami valami egészen különös érzékiességet adott az arcának. Nagy szemei voltak a sürü, fekete szemöldökök alatt, lágy tengerkék szinüek: egy kicsit boszorkány, ugyanannyit angyal. Az orrában nem volt különösség, se pisze, se klasszikus szabásu nem volt, de ez az arc nem is birt volna meg ilyet. Ellenben a szája, az ajka olyan volt, aminél szebbet, kivánatosabbat festő sem festett még soha. A szép, pihegő, kissé nyitott ajkak nagy életkedvet és a forró szerelem vágyát árulták el. Mindehhez járult még a halványbarna, igen finom arcbőr és a szobrászilag plasztikus lábak, melyek még az általános arányosság mellett is rögtön feltüntek. Vannak női lábak, melyeket mindjárt mindenki észrevesz. Vannak lábak, melyeket mindig muszáj megcsodálni. Szép lábu nő már szép akkor is, ha a lábán kivül semmi más szépség nincs rajta.

Viola abszolut szépségét elismerte mindenki, afölött vitatkozni, azt kritizálni nem jutott eszébe senkinek. Csodálni való igazán nem volt az, hogy Arturra, aki talán soha még nőkkel nem foglalkozott, ilyen mély hatást gyakorolt.

Az első este a szent este lévén, kedélyes beszélgetéssel telt el. Bethlehemes parasztgyerekek jöttek és bebocsátást nyertek, a személyzet pedig elkéredzett az éjféli misére, amiért jó két órát kellett gyalogolnia.

Szoba volt bőven a nagy házban, a vendégeket elhelyezni itt nem okozott gondot. A szobák ugyan sokáig állván fütetlenül, nem tudtak jól átmelegedni, de a párnákba, dunnákba olyan tollrengeteg volt beleszoritva, hogy a sarki hideget is ki lehetett volna állni alattuk . . .

Karácsony első napján havazott. Szép lassan, egyenletesen hullott a hó. A szobába zárt városiak megunták az egész napi evést, mozgás után is kivánkoztak, ezért elhatározták, hogy — ha kellő hó esik addig — szánon bemennek estefelé a városba.

— A kedélyes Gyuri bácsi csárdájába megyünk. Igazi halpaprikást ti ott Pozsonyban még ugy sem ettetek, — mondotta Béla.

Viola arca is felragyogott a kirándulás hallatára.

— No, hála Isten! — mondotta. — Ez legalább jó idea. Ma éjjel becsipünk.

Mosolyogtak a kijelentésén. Alkonyatra pedig előállott a szán. Béla, a felesége, Viola és Artur felültek, Viola ezuttal lemondott a hajtásról. Erős hideg volt, a kezét bizony ő is szivesen dugta bele a nyakába akasztott karmantyuba.

Gyönyörü volt a szánut. Ilyen szép, egyenletes fehér világot csak az Alföldön látni. A lovak csengői majdnem másfél órán át adták ugyanazt a monotón és mégis hangulatos zenét és egyszerre csak a Tisza fahidjához értek.

— Milyen folyó ez? — kérdezte Artur.

— A Tisza.

— Ez a Tisza? — és el kezdett nevetni. — Én másnak képzeltem. Milyen más a mi Dunánk!

Violának sem kellett több.

— Ne sértegesd a Tiszát. Ez a legédesebb folyó, százszor különb a „ti Dunátoknál". A Duna az csuf, nagy folyó, ez barátságos, drága pajtás. A Dunában gyötrelem uszni, evezni, a Tiszában élvezet. Mindig ugy mondták, hogy a „kék Duna". Én mindig csak zöldessárgának láttam. A mi Tiszánk szőke, szelid, hüséges, én nem adnám oda három Dunáért sem.

— Azért mégis a Tisza folyik a Dunába és nem megforditva, — mondotta Artur, csakhogy ő is védje valamivel a Dunáját.

— Igen, — felelte Viola, — mert a Tisza ebben is az előbbkelő. Ő ad másnak és nem kér senkitől, nincs rászorulva senkire.

— Hagyjátok a vitatkozást, — szólt rájuk Béla. — Akartok a városon keresztül menni?

— Nem, nem, — mondotta Viola, — menjünk csak mindjárt vacsorázni. Én éhes vagyok.

— A Gyuri bácsihoz, — adta ki az utasitást Béla a kocsisnak.

A szán lekanyarodott az egyik mellékutcába

és rossz kövezeten földszintes, kis házak sorai között haladt a csárda felé. Közel a Tiszához, a város végében volt a nevezetesség: négy ablakos házikó, boltajtóval, az ajtó fölött tábla:

Halászcsárda
a kedélyes Gyuri bácsihoz.

Gyuri bácsi volt a kocsmáros, aki hires volt a gorombaságáról. Ingujjban, házi sapkával a fején fogadta a vendégeit és eleinte maga volt a megtestesült figyelem, ott sürgött-forgott az asztaluk körül, de csak azért, hogy valami okot, ürügyet találjon a veszekedésre. Akkor aztán gorombáskodott, kiabált, de ezen senki nem ütközött meg, hiszen ő volt a kedélyes Gyuri bácsi! A főztje pedig olyan volt, hogy a halpaprikásáért messziről eljöttek és igen előkelő urak is vendégei voltak. Az egyik szobában fehérteritékes asztalok állottak, mert a bora is jó volt, a neve hires a megyében. Mindig akad egy-két uritársaság, amelyik a Gyuri bácsinál telepedett le. Az öreg büszkélkedett előkelő vendégeivel, — bár azokkal épen olyan goromba hangon beszélt, mint a kocsisokkal, meg mesterlegényekkel — és vendégkönyvet tartott, melybe minden valamire való vendégével beiratta a nevét. Ennek a vendégkönyvnek tanusága szerint járt már nála maga a hadtestparancsnok, sőt a püspöki koadjutor is. Megyegyülések alkalmával itt mulattak a bizottsági tagok és egy ilyen megyei murin esett meg, hogy eljött a főispán is, aki beteges, gyenge gyomru ember volt. Naturszeletet rendelt, amit azonban nem tudott megenni, ami a legnagyobb sértés volt Gyuri bácsira nézve.

Csak kerülgette, kerülgette Gyuri bácsi a főispán tányérját, elvinni még nem akarta, mert abban bizott, hogy majd csak megeszi a tálon maradt hust a finom modoru, de gyomorbajos főispán. Bizony az nem ette meg és a hus fele ott maradt a tányéron. Ilyen sértés sem esett még meg a Gyuri bácsi csárdájában!

Gyuri bácsi, mikor már látta, hogy a főispán végérvényesen befejezte az étkezést, morogva szedte le a tányérokat és vitte kifelé. Hamarosan azonban ujra visszatért és kis csomagot tett a főispán elé.

— Mi ez? — kérdezte csodálkozva a főispán.

— Bepakkoltam, amit a méltóságos ur a tányérján hagyott. Tessék hazavinni, jó lesz az otthon.

Gyuri bácsival nem volt jó kikezdeni, őtőle még mindenki megkapta a magáét. Hanem ételt és italt tudott adni olyat, hogy megemlegette, aki egyszer nála időzött.

Ecsegiéket nagy köszöntgetéssel fogadta a kocsmáros. Bélát is, Violát is jól ismerte.

— Lesz cigány? — kérdezte Viola, mindjárt a belépéskor.

— Lesz, ha köll. Az egyik szemük mindig itt van a füstösöknek.

A társaság letelepedett. A teriték hófehér volt, Gyuri bácsinak csak a szája volt mosdatlan, tudott azonban ő a külsőségekre is vigyázni.

— Hát Gyuri bácsi, vacsorát kérünk. Négy személyre. Tudja már mit.

— Tudom, doktor ur. Paprikást. Vagy talán sült hal legyen?

— Nem, nem. Halpaprikás. Még pedig a javából, mert németek vannak itt ma.

Gyuri bácsi bólintott.

— Majd hozok olyat, hogy köhöghetnek tőle.

Aztán jobban megnézte Margitot és Arturt.

— Németek? Nem ugy néznek ki.

Kiment az ajtóig, ott megállott, visszafordult, megint nézte a vendégeket, aztán megszólalt:

— Ja, pozsonyiak, ugy-e? Azok nem németek. Csak németül beszélnek. Jártam én Pozsonyban, a hetvenkettősöknél szolgáltam. Nagysága a doktor ur neje? Olvastam a lapban.

Még morgott valamit, egyszerre csak visszajött kis virággal, amelyet odaállitott Margit elé pohárba.

— Isten hozta! — mondotta. — Isten éltesse. Bocsánat, a csokor kicsit gyenge, csak ami otthon volt a szobában . . . Kisztihand!

Mikor kiment, Artur megkérdezte:

— És erre mondják, hogy goromba fráter?

— No, csak várj, kaphatsz még tőle ma este mást is.

Vörös bort hozott Gyuri bácsi fel a pincéből, mindjárt egy nagy kancsóval.

— A paprikásra várni köll kicsit. Most készül. A füle-farka, a rácpaprikás, meg a lucskos káposzta készen van.

— Azt se tudom, mik ezek, — szólta el magát Artur.

— Nem is evett még életében jót, — vágta rá Gyuri bácsi

— Ne neked! — nevetett Béla. — Már mi csak megvárjuk a friss halpaprikást.

A bor tüzes volt, jó utat csinált a paprikásnak. Aztán behozták a fejedelmi eledelt: a halpaprikást, de abból a fajtából, amelyik próbára teszi az ember gyomrát. Gyenge embert egyszerüen levág a lábáról, aki azonban birja az efféle ételeket, az jobban élvezheti minden gasztronómiás csodánál. Csak a magyar vizek mentén, a duna-tiszaparti csárdákban tudják ugy elkésziteni ezt az eledelt, mint ahogyan Gyuri bácsi százharminc kiló szakácsnője készitette, el nem árulva soha senkinek a titkok titkát. Az igazi halpaprikás leve vér és tüz, a legtisztább, legfinomabb halfajták husa jön bele, semmi szálkás rész, egész kevés ikra és burgonyát, metéltet vagy galuskát tenni bele, halálos vétek. A kétfajta szegedi paprikának ügyes keveréke adja a lé nagyszerü szinét és zamatát. Akik nem tudják a titkát, esetleg eltalálják a szinét, de a zamatát soha. Még nem halászlé az, ami piros és éget.

Az igazi halászlé ha még olyan erős is, kináltatja, eteti, itatja magát. Az igazi halászlé leves is, hus is, főzelék is. Tészta már nem, a tészta az más, halászlé után igenis kell tésztát enni, ami azonban csak egy lehet: a turós csusza. Ahol halászlét tálalnak, ott jó bort is kell tartani és szerencsés kocsmáros az, aki a halászléjével tudja magához csábitani a vendégeit, mert ott tömérdek bor fogy.

Ma különösen pompás volt a Gyuri bácsi halpaprikása. Szeptember, október, november, december hónapokban, tehát a „ber-" és az „em-

ber"-végüekben, legjobb a hal, ilyenkor érdemes igazán halételeket enni.

A kis társaság nem tudott betelni az étel jóságával. Artur olyan mohón látott hozzá, hogy legelőször kanalazta ki a paprikás levét.

Persze, a tüzet csillapitani kellett és gyors egymásutánban kerültek az asztalra a literes üvegek.

A halászlé után turós csuszát szolgáltak fel és egyszerre csak ott termett a cigány is. A banda négy tagból állott, estélyi öltözékük nem egészen harmonizált, mert az egyiken szmoking, a másikon szelónkabát, a harmadikon frakk, a negyediken pedig — ez volt a legfeltünőbb — zöldhajtókás vadászkabát volt. Bizonyos, hogy nem volt köztük egy sem kottista, de gyönyörü magyar nótáik voltak s Tisza-menti csárdában nem is kell más, mint magyar dal. Ebből pedig kifogyhatatlanok voltak, minden nótát ismertek és minden nótát játszottak. Minél erősebben dolgoztatták őket, minél tovább játszottak, annál több érzéssel, odaadással csinálták, mert a magyar nóták játszásakor kitört belőlük a telivér magyar cigánytemperamentum. Máshogy játszottak, ha paraszt hallgatta őket, egészen máshogy, ha urnak muzsikáltak. Más hangot adott a hangszerük, ha bagóért játszottak és mást, ha busás jutalmat éreztek. Ha ihattak, ha jól tartották őket is, akkor alig lehetett birni velük. Ilyenkor maguk is mulattak, a muzsikálásukba adva bele a jókedvüket, lelkük mámorát.

A cigány felgyujtotta az Ecsegi testvérek jókedvét és Béla sorra rendelte a nótáit, amelyeket aztán el is énekelt Az énekben Viola sem maradt el.

Tisza partján szőke kislány integet,
Át szeretnék menni hozzá, nem lehet.
Széles a viz, nincsen partja,
Nem mehetek által rajta,
Galambom.

Artur felé fordult:

— Megállj, bántottad a Tiszámat! — Aztán kitárva két karját, vágyakozóan kiáltott fel: — Táncolni akarok!

Artur odalépett eléje és lassuba kezdtek. Ugyanekkor karonfogta szilaj jókedvében Béla is a feleségét és annak is táncolnia kellett. Margit szabadkozott:

— Bélám, ne. Elszédülök a csárdástól.

Érdekes, de igy van: a legcsendesebb, legegyhelybenmozgóbb tánctól, a csárdástól, sokan szédülnek. Akinek nincs meg hozzá a kellő temperamentuma, aki nem igazán, lelkesedéssel, tüzzel és tudással táncolja ezt a táncot, annak bizony meg is árthat. Nincs a világon még egy tánc, amely méltóságteljesebb volna a csárdásnál, mégis el lehet szédülni tőle annak, aki nem arra született, valaminthogy a kánkántól, a turbillontáncoktól sem szédül el az, aki meg ezekre a táncokra termett. Csárdást lehet napokon át táncolni anélkül, hogy belefáradnának és lehet ugy is táncolni, hogy már két perc mulva fáraszt. Minél szilajabban táncolod, annál jobban felfrissülsz tőle és ha két egyenrangu, egymáshoz illő táncos kerül össze a csárdásban, itéletnapig is birnák. Nem ők, de a cigány fárad bele, mert a csárdás az egyetlen jó, amiből csak a kevés árt meg esetleg, de a sok semmiesetre.

Margit nem volt csárdástáncos. Látta, hogy az ura jókedvü, táncolt vele keveset, azután megállott.

Béla először rá akart parancsolni, hogy folytassa, de aztán mindjárt engedett. Megcsókolta a feleségét és leültette. Maga pedig odaállott a másik pár táncát nézni.

Artur sem volt jó csárdástáncos, aminthogy egyáltalában nem volt táncos, de annál inkább az volt Viola. Ez a nagyszerü leány, csupa ideg, csupa temperamentum és életkedv, ugy kigyózott a táncosa kezében, mintha varázserő járná át. Azok közé a leányok közé tartozott, akik gyönyörüségből és gyönyörüséggel táncolnak, nálánál szebben kevesen tudták a csárdást járni. A csárdás maga a szerelem utáni vágyódás, de ha kell, a beteljesült szerelem is. Asszony és leány, ha tehetségük van hozzá, egyforma szivesen táncolhatják. Viola fogta, vezette, tanitotta, bátoritotta Artart, aki sem elég bátor, sem elég temperamentumos nem volt ahhoz, hogy igazán jó csárdástáncos legyen. De Viola csodát müvelt vele és percek mulva már ő is elfogadhatóan mozgott.

— Csak szivesen! Csak szivesen, — kiáltotta Béla és átkarolta őket, ugy járták most már hárman.

De nyilott az ajtó, uj vendégek érkeztek, abba kellett hagyniok a szilaj táncot. Huszártisztek voltak, ismerősök. Viola hamar feltalálta magát, intett a cigánynak és énekelni kezdte az ismert nótát:

Jónapot kivánok!
Megjöttek a huszárok.
Jöttek, láttak, győztek,
Sok kislányt megfőztek.
A huszárok szépek,
De nem valók férjnek.

Hárman voltak a huszárok, egy őrnagy, komoly, megiett férfi, aki azonban sohasem rontotta a társaságot és két fiatal hadnagy, magasak, szépek, jókedvüek és könnyelmüek. Természetesen Ecsegiék asztala mellé telepedtek le és most kezdődött igazán a dorbézolás. A huszárnak nem kell kezdenie a mulatozást, az mindjárt folytatni tudja: torokkal, hangulattal egyformán birja.

Gyuri bácsi kissé lassan hozta a butéliákat, amiért rászóltak. Erre aztán kitört belőle az igazi „kedélyesség".

— Még csak ez hiányzott. Dolgozom mint az állat, lótok-futok, reggeltől kezdve talpon vagyok, szolgálom a vendégeimet és még azt mondják, hogy lassu vagyok. Talán bizony lusta is! Minek gyün ide az, aki nincs velem megelégedve. Van elég lebuj a környéken . . .

A társaság nem vette komolyan Gyuri bácsi méltatlankodását, az őrnagy pedig odasugta a többinek:

— Most olyat mondok az öregnek, amitől menten megüti a guta. Ez jó lesz nekünk, legalább nem fog tovább lármázni.

— Hallja-e, Gyuri bácsi, — mondotta emelt hangon, — mit járatja annyit a száját? Gorombáskodni akar? Ezzel akarja kiérdemelni a kedélyes cimet? Barátom, ahhoz érteni kellene! Maga goromba? Maga nem tud igazán goromba

lenni, Gyuri bácsi és ha a fejetetejére áll, akkor sem tud olyan goromba lenni, mint a szarvasi kocsmáros, a Savanyi.

Gyuri bácsival fordult a világ.

— Mit? A Savanyi?? — pattant ki.

— Az bizony, Gyuri bátyám. A Savanyi az goromba, igazán, szivből, az olyanokat mond a vendégeinek, hogy lejön a malter a pofájáról szégyenében. De maga? Maga nem goromba, csak kedélyes, de az aztán igazán.

— Nohát . . . nohát! . . . — Gyuri bácsival forgott a világ. — Ilyet sem mondtak még nekem.

— Megmondom én!

— Hogy én nem vagyok elég goromba? Hát mi vagyok, ha még ez se? Ttyüü, a mindenit, nekem olyat mondani, tulajdon hajlékomban . . .

Tényleg olyan volt az öreg, mint akit menten megüt a guta. Hirtelen megfordult, otthagyta a társaságot és rohant kifelé. Nem is látták többet az este.

Csak akkor vették észre sértődött visszavonulását, amikor elfogyott a bor. Kiáltottak utána, keresték, nem bujt elő. Végre megállapították, hogy az öreg bánatában és bosszuból lezárta a pincét és elvonult aludni.

Ott állott a csárda és a vendégek ital nélkül. De a hangulat igen jó volt és az egyik hadnagy, Cziklay Feri, inditványozta:

— Ne zavartassuk magunkat. Azért se menjünk innen. Hanem hozassunk a legközelebbi kocsmából italt.

Az egyik cigánnyal aztán folyton hozatták a szomszéd utcából az italokat, nem törődve Gyuri bácsival, aki viszont kedélyesen fogta fel a helyzetet, feléje se nézett többet vendégeinek és orkánszerü horkolással aludta az igazak álmát.

Most már voltak igazi táncosok, akik méltó partnerei voltak Violának. A banda előrejött a sarokból és közvetlenül az asztaluk mellé telepedett. Már abban a hangulatban voltak, amikor a cigány tagja lesz a társaságnak és kifejlődik közte és a vendégei között az az egyoldalu pajtáskodás, amely annyi mindent enged meg magának. Viola Cziklay hadnaggyal táncolt.

. . . A huszárok szépek,
De nem valók férjnek.

Ezt énekelte a leány folyton a szép, barna fiu fülébe.

— Nem valók vagyunk férjnek? — kérdezte. — Nem is vállalna el?

— Nem én, — rázta a fejét Viola és nevetett.

— Hát szeretőnek?

— Menjen, bolond. Nem vagyok én még asszony!

— És ha az lesz?

— Akkor jelentkezzen nálam. Majd meglátom.

Finoman pengett a huszár-sarkantyu.

— Biz' Isten, jelentkezni fogok! — És ugy megforgatta a leányt, hogy az beleszédült.

— Gyerekek, elég lesz, — szólt rájuk valaki.

De ők csak járták tovább. Ez nem olyan táncospár volt, amelyik kifullad vagy megunja. Pedig még a cigány is jól birta, mert erősen „gyantázhatott" és ha huszár mulatott, nem is nagyon merte csak ugy magától abbahagyni.

Viola nekitüzesedett arccal, valósággal átszellemülten járta a táncot. A haja megbomlott és igy még szebb volt. Az a szerencsés fiu, aki karjában tartotta, nem is tudta értékelni, micsoda nagyszerü teremtés adja oda szilaj temperamentumát. Ő csak azt érezte, hogy csodásan formált kemény női test mozog ritmikusan a közvetlen közelében és ha néha pillanatra érintkezik ezzel a testtel, a mámorok mámorja járja át. De szerencsére, sokkal fiatalabb és jobb nevelésü volt, semhogy legkevésbbé is vissza akart vagy tudott volna élni a szerencsés helyzetével és megértette volna, mi mindent jelez, igér és árul el ennek a pompás lánynak kitörő életkedve.

Ecsegi Béla is oda-odanézett a szilajul táncoló párra és kezdett nyugtalankodni.

— Elég volna már. Eredj oda és vedd el tőle, — mondotta Arturnak, abban bizva, hogy a csendes legény majd lehiggasztja Violát is.

De Artur nem olyan természet volt, aki vállalkozik párok szétválasztására.

— Hogy menjek oda? — mondotta. — Megharagitom őket.

Ecsegi Béla gondolt magában valamit és békében hagyta Arturt. Ekkor azonban hirtelen abbamaradt a tánc: Viola maga hagyta abba és a cigány is elhallgatott.

— Mi az? Baj van? — riadtak fel, mert az imént még tüzpiros arcu leány erősen elhalványodott.

— Szédül, — mondotta Cziklay.

— Bolondok vagytok, igy táncolni! — korholta őket Béla.

Violát leültették. Mosolygott, de nagyon kényszeredetten. Látszott, hogy nincs rendben.

— Szédülsz? — kérdezte Margit.

A fejével intett, hogy nem.

— Rosszul vagy?

Intett, hogy igen.

Erre Margit anyásan átölelte és a konyhán át kivezette.

— A friss levegő mindjárt rendbe hozza.

Kint aztán tényleg rendbe is jött. Hiába, erős vacsorát enni, tüzes bort inni és aztán ettől felhevülten forogni órahosszat, — ezt még férfitermészet sem igen birja. Tiz perc mulva már olyan friss volt a leány, hogy akár ujra kezdhette volna. Történtek is célzások erre, de Béla nagyon erélyesen lépett fel.

— Elég volt. Megyünk haza.

A fizetéshez, azt hitték, mégis csak előkerül a vérig sértett Gyuri bácsi. De bizony nem bujt az elő többet. Olyat mondtak neki, ami halálos tőrt döfött a szivébe. Talán ki se nyit többet vagy legalább is levéteti a cimtáblát, a „kedélyes Gyuri bácsi" felirással.

Valahogyan mégis kiszámitották, hogy mit fogyasztottak és mennyit érőt. A szakácsnő tudta az ételek árát, a cigányok pedig kitünően voltak tájékozva az italok áráról. Igy aztán kifizettek mindent és haza készültek.

Viola már el is felejtette a kis balesetet. Valami huncut röstelkedés ott ült a szeme szögletében és ez még szebbé, érdekesebbé tette.

A huszártisztek nagyon zugolódtak, nekik tulkorán volt ez az oszlás. Ecsegi Béla vigasztalta őket:

— Holnap még Kisszolnokon vagyunk. Gyerjek ki hozzánk estére, ott folytatjuk.

— Holnap este, — felelte az őrnagy, — házimulatság az ezredesnél. Megjelenés kötelező. Eráris est. Brrr...

Szóval bucsuzni kellett és a szán gyorsan repült hazafelé a fiatalokkal a holdsütötte, hófehér tájakon végig.

*

— Artur, mit szólsz a tegnapi esthez? — kérdezte Béla másnap reggel, amikor találkoztak a jól befütött ebédlőben.

— Nagyszerü volt.

Bélának nem tetszett a válasz, ő egészen mást várt és mert a pillanat alkalmas volt, miután a hölgyek még nem jelentek meg, kicsit bele akart nézni legjobb barátja belsejébe.

—Szóval te is jól mulattál? Mert őszintén szólva, féltem, hogy az ilyen vad mulatozás nem fog tetszeni neked és terhedre lesz.

— Miért? Minél jobbkedvü egy társaság, annál kellemesebb közte lenni.

— Igen, de vannak csendes emberek, szelid lelkek és vannak félvadak és egész bolondok, ha ital van előttük és muzsikát hallanak. Ezek pedig nem épen illenek össze.

Artur a fejét rázta.

— Egészen jól van ez igy, barátom. Ahány ember, annyi természet, legalább kiegészitik egymást.

— Viola mindenesetre tulment tegnap a határon. Leánynak vigyáznia kell magára, különösen társaságban. De ő épen ilyen alkalmakkor ragadtatja el magát.

— Viola gyönyörü volt tegnap és elragadó.

— Ugyan ne mondd! Neked igy is tetszett?

— Nekem mindenhogyan tetszik. Violának mindent szabad, mert neki minden jól áll.

— Barátom, te szerelmes vagy.

— Azt hiszem én is. Ugy is akartam erről veled beszélni . . .

— Én pedig veled, hiszen sejtettem ezt.

— Igazán? — És csak most pirult el Artur, amikor megtudta, hogy a titkát idő előtt kilesték.

Béla ebben a pillanatban tisztában volt mindennel és legfőképen azzal, hogy itt ugy is hiába minden. Különben is furcsa, visszatetsző volna, ha ő, a leány bátyja akarna akadályozóan közbelépni. Pedig az volt a célja, hogy a tegnapi est tanuságaképen rámutasson Artur előtt arra, hogy Viola egyáltalában nem hozzávaló és ne is foglalkozzon azzal a gondolattal, hogy feleségül veszi. Azt hitte, ez a szándék még nem komoly és az érzelmek is felszinesek még. Most azonban látta, hogy a barátja részéről betetőződött minden. Olyan szerelmes, hogy még a tegnapi nem valami épületes esemény sem ábránditotta ki. A szerelmes utóvégre is vak és süket, neki hibáival együtt tetszik az illető, sőt egyáltalában nem is látja meg a hibákat. Viola tultemperamentumos? Ez csak még vonzóbbá tette Artur előtt és a későbbi következményekre nem gondolt. Hogy kacér és talán kikapós is lesz? Hol volt ő ezektől a gondolatoktól! Ha pedig eszébe jutottak volna az aggályok, csak növelték volna a vágyát, a szomjuságát. Szerelmes volt. A szerelmeseknek abból a fajtájából, akik férfiakká lettek anélkül, hogy sokat forogtak volna nők közelében, anélkül, hogy kisebb, jelentéktelenebb „szerelmeken“ vagy csak kalandokon is átestek volna. Az ilyen férfi szerelme végzetes: okvetlen elveszi azt, akibe beleszeret, — ha a másik is beleegyezik. Béla abban bizott, hogy Viola nem fog akarni, hiszen semmi jel nem mutatott arra, hogy csak kissé is vonzódott volna Arturhoz. Viola a legszebb leány volt a környéken.

A házasságok anyagi oldalát illetően, meglehetősen bizonytalan ugyan, sőt rossz véleménnyel voltak róla és a családról, mégis, ha vár, ha kis szerencséje van, nem fog csodaszámba menni, ha minden tekintetben fényes házasságot köt majd, amely egyben szerelmi házasság is lesz. Artur bizonytalan és gyenge esélyekkel indul, gondolta Béla — és ebben reménykedve, nem akarta elkövetni azt az izlésteleuséget, hogy a saját nővéréről mondjon olyanokat, amikkel ki lehet ábránditani valakit. Féltette a barátját, sőt féltette a nővérét is ennek az esetleges házasságnak következményeitől, de meggondolta magát: nem fog akadékoskodni, ami alighanem ugyis hiábavaló volna. És ez a házasság még ugy is olyan valószinütlen.

— Ma meg fogom kérni Viola kezét. Mit szólsz hozzá? — Artur, miután látta, hogy ugy is nem csupán a saját titka a szerelme, őszintén mert beszélni.

— Attól függ, kitől? — felelte Béla.

— Hogy kitől kérem meg? Hát a szüleitől. A szüleidtől.

Most, gondolta Béla, beadhat még valamelyes finom óvó-prédikációt.

— Édes barátom, először nem a szülőktől kérik meg a leány kezét. Az okos, hozzáértő ember legalább nem igy tesz. Violával tisztában vagy már?

— Nem . . . azaz . . . Tisztában vagyok azzal, hogy szeretem őt.

— És ő?

— Hogy Viola szeret-e engem? Én erre nem gondoltam, nem is merek ilyenre gondolni. Viola mindig jó volt hozzám, kedves, figyelmes. Ennyit tudok.

— Nagyon szép, de Viola mindenkihez kedves. Nem gondolod, hogy ennél mégis csak valamivel több kell a házassághoz?

— De . . . igen . . . Mi?

— Az, ami nálad is megvan. A szerelem. Szerelem mindkét részről. Ez egy kissé frázisnak hangzik és én jól tudom, hogy nem minden házasságnál van igy, sőt talán nem is kell feltétlenül igy lennie. De a ti esetekben, Violánál nagyon fontos, hogy kölcsönös legyen ez az érzés. Vannak igen jó házasságok szerelem nélkül, amiként vannak gyalázatosan rossz szerelmi házasságok. Vannak házaséletek, ahol az egyik fél szerelme, ragaszkodása, elnézése, megértése elég ahhoz, hogy fel ne boruljon a helyzet és ezek mind egész türhető házasságok lehetnek még, tekintve, hogy annyi rossznál rosszabb házasság van. De te az ugynevezett „finom lelkek“ közé tartozol, aki az egész szivével, mondhatnám lelki tisztasággal és érintetlenséggel mész bele a házasságba, téged egész kis dolgok végzetesen megzavar-

hatnak és a boldogságod csak teljes, tökéletes lehet, mert ha a legcsekélyebb hiba, hiány, baj lép közbe, felborulhat minden. Azért neked teljes harmónia kell, vagyis olyan feleség, aki ép ugy szeret téged, mint te őt. Viola személye, természete még inkább komplikálja a helyzetet. Viola mint leány sem nagyon zavartatja, tartja vissza magát, láthattad épen tegnap is, ő szeret élni, vigan élni, annyi életkedv van benne, hogy adhatna tiz másnak belőle. Viola, ha egyszer asszony lesz, még inkább élni fog a felszabadulás adta jogaival ő mindig azt teszi és azt mondja, ami jól esik neki. Egy asszony, tudod, a szép, vidám asszony préda, akire annyian lesnek. Őrzője nincs, mert asszonyra nem lehet vigyázni. Csak az erkölcsi felfogása és ha van, az urához való vonzalma vigyáz rá. Nem tartom feltétlenül veszélyesnek az olyan természetü nőket, mint Viola, hiszen nem minden kacér asszony csal és nem minden vigkedélyü nő erkölcstelen is egyuttal, de szerelem kell! Amig szereti az urát az asszony, addig nincs baj. Lehet a legszebb, a legkikapósabb, a legkörülrajongottabb, mindennek előnyét, gyönyörét csak az ura szürcsöli fel. Ha azonban nincs meg ez az igazi érzés vagy már nincs meg, ugy az asszonynak a szépsége is, életvidámsága is, felkapottsága is csak méreg, alkalom és biztos eszközök a tragédiához.

Artur elgondolkozott.

— Milyen okosan tudsz te beszélni. Menynyire ismered a nőket!

— Egyáltalában nem ismerem őket. Talán ezért vagyok okos, mert ezt belátom. Vannak azonban szabályok, vannak tapasztalatok, amelyek még a nőknél is fennállanak és örök érvényüek.

— Vagyis, te azt tanácsolod, hogy ne vegyem el Violát?

— Ezt én igazán nem mondottam, még burkolt formában sem. Én csak azt mondtam, hogy győződj meg előbb arról, hogy milyen foku az az érzés, amivel iránt ad van. Ha az rendben van, akkor minden rendben van és nagyon boldogak lesztek.

— Barátom, — mondotta Artur és most látszott rajta, hogy olyanokat akar mondani, amik nyomják belül és nagyon kikivánkoznak belőle. A szófukar emberből néha erővel tör ki a szó, aki nők előtt nem tud beszélni, az boldogan önti ki a lelkét alkalmas pillanatban barátja előtt, — te nagyon szép és okos tanácsokat adsz nekem, a nőket, szerelmet jól ismered, talán az életet is jobban ismered, mint én, okosabb is vagy nálam, csak egyről feledkezel meg. Arról, hogy én hónapok óta szerelmes vagyok. Nekem nem tanácsok kellenek, hanem eredmény. Én nem akarok kisérletezni, hanem cselekedni. Én nem mérlegelek, mert már levontam a következtetést. Szeretem Violát és megkérem a kezét. Az én érzésem igen is, olyan tiszta, olyan erős, olyan mély, hogy azt nem tudom elaltatni és szabályozni. Igen, ez az első szerelmem és az erkölcsi felfogásom, életmódom olyan, hogy nem ismerek és nem is akarok levezető csatornákat, a várásnak és talán a vigasztalódásnak semmiféle mükielégitését. Én szeretem Violát és megkérem. Tudni akarom, hogy hozzám jön-e és ha hozzám jön, én megbecsülöm, ugy fogok rá vigyázni és ugy fogom szeretni, hogy nem féltem őt és magamat sem. Mégis te vagy az én legdrágább barátom, mindig hittem és biztam benned. Amit te tanácsolsz, az csak jó és okos lehet, azért azt megteszem, hogy beszélek előbb Violával. Legyek tisztában előbb ő vele, abban igazad van, hogy ez a helyes ut és azt hiszem, ugy ő is mondja ki a döntő szót.

— Nagyon okos. Ezt ajánlottam neked.

— Előbb Violával beszélek, de még ma, most mindjárt, mert a bizonytalanság a legrettenetesebb érzés és várni nem vagyok hajlandó.

Szegény fiu! — gondolta Béla — ez menthetetlen. Ennek hiába minden tanács és óvó figyelmeztetés. Most már Violától függ... Jaj, jaj, ebből mindenképen baj lesz. Ha nemet mond, az rettenetes hatással lesz Arturra. És ha igent mond... nna, ilyen bizonytalan kimenetelü házasságot se kötöttek még!... Béla ugy érezte, hogy végigborsódzik a háta.

*

Közvetlen ebéd előtt tudott csak beszélni Violával. Már teritve volt az ebédlőben, a házbeliek azonban mind szanaszét voltak a nagy házban, alkalmas volt az idő. Jó, barátságos meleg és meghitt csend a szalonban. Az ablaknál állottak és a zuzmarás, hófehérfákat nézték; a táj csudaszép volt.

Artur határozott hangon, bár erős belső felindulással adta fel a kérdést:

— Viola, akarsz a feleségem lenni?

A leány egy pillanatig csodálkozva nézett Artur szemébe, azután nagyon természetes, nyugodt hangon felelte:

— Én a feleséged? De hiszen, én nem szeretlek.

Magán a kérdésen nem volt módfelett meglepve. Sejthetett, érezhetett is valamit — ehhez igazán rendkivüli szimata van a nőnek, — meg aztán az egész délelőtti, ünnepi, szép, hangulatos téli környezetbe annyira beleillett ez a vallomás. Mert tényleg vannak váratlan események és nagy lelki élmények, melyek magukból a pillanatokból, a hangulatból és környezetből fejlődnek és teremtődnek és amelyeken nem kell és nem is lehet mód felett csodálkozni. És Artur vallomása is olyan nagyon beleillett a karácsonyi ünnep keretébe...

— Nem azt kérdeztem tőled, Viola, hogy szeretsz-e, hanem hogy eljönnél-e hozzám feleségül?

— Csak ugy?

— Csak igy. Én szeretlek, amióta először láttalak, szeretlek és esküszöm neked, te vagy az én első, igazi, mély, örök szerelmem. Ugyanazt hogy kivánhatnám tőled? A bizalmadat, a barátságodat kérem csak, a többi az idő és a magam dolga.

Az alapjában felette vidám és könnyelmü leány elérzékenyedett. Tudta, hogy Artur szavai igazak és igen komoly pillanat előtt áll. Felvetette a fejét és okosan felelt.

— Szóval te azt hiszed, igy is lehet, igy is szabad házasodni. Én nem tudom, én ezen még nem gondolkoztam. Gondolni sokszor gondoltam a szerelemre, a házasságra is, de nem tudtam tisztába jönni magammal. Még sohasem voltam igazán szerelmes. Ha az lettem volna, azt hiszem,

az egész nem volna probléma a számomra. Azt mondják és ugy irják a regényekben, novellákban, szindarabokban, hogy a házassághoz szerelem kell. Ezt a szerelmet én nem éreztem még. Pedig sokan udvaroltak már nekem, kérőm is volt... egyik sem kellett. Nem tetszettek, nem biztam bennük... Téged sem szeretlek, ezt megmondom őszintén, nem szeretlek ugy, mint ahogy — gondolom — kellene a házassághoz, de azért nagyon szeretlek mint rokonomat. A nővéred boldoggá tette a bátyámat, ez nagyon tetszik nekem. Hogy te hajlandó volnál engem elvenni, ez jól esik, sőt büszke vagyok rá. Tizenhatan végeztünk a Ranolder-intézetben és közülük nyolc már férjhez ment. Tudom, hogy a sor rajtam van, ha soká várok, talán még akkor se jön el értem az, akit álmunkban várunk. Te itt vagy, kéred a kezemet, azt mondod, hogy szeretsz, én pedig csak azt tudom, hogy kedves vagy, jó vagy, ennyi elég volna? Én nem tudom, felelj te magad erre.

— Elég, Viola. Mert az álmok a valóságban kicsit prózai szint kapnak, a mellékkörülmények mindig hétköznapiak és azok a csodálatos szerelmek tényleg csak a regényekben fordulnak elő. Ha tudsz hinni bennem, add nekem a kezedet, Viola. Én szeretlek, egyelőre ez elég és bizom a boldogságunkban, mert szerelem szüli a szerelmet.

— Jó, próbáljuk meg, Artur. — És lassan kinyujtotta a kezét, amelyet Artur meghatva csókolt meg.

Hogy jutott ehhez a győzelemhez? Ha nem fülig szerelmes, olyan könnyen állapithatta volna meg maga is. Viola asszony akart lenni minél előbb és már régóta. Voltak kérői valóban, ezek azonban vagy teljesen értéktelen senkik voltak, vagy a házasság anyagi oldalát bolygatva sietve vonultak vissza, vagy pedig nem törődve mással, csak magát a csodásszépségü leányt akarták, de kiéltségük, koruk miatt magának Violának nem kellettek. Az a leány, aki, ha nem is volt még egyszer sem szerelmes, családok párszor a férjhezmenés lehetőségében, óriási változáson megy keresztül belsejében, valósággal himporát veszti önérzetének s aztán már minden áron férjhez akar menni, ha csak valamelyes megfelelő kérő jelentkezik is. És minél szebb és lelkiekben gazdagabb a leány, annál mélyebb a sértődöttsége, annál inkább igyekszik kiköszörülni a bajt, csakhogy önértékét igazolja és mentse. A nagyon büszke és hideg teremtések ilyenkor kimondják, hogy sosem fognak férjhez menni, az élnivágyó s felszinesebb leányok azonban a másik megoldást, a mielőbbi férjhezmenést választják. Viola is ezek közé tartozott és épen itt tartott. Szerelmes tényleg nem volt még soha. Véletlenségből történt-e vagy leányos könnyelmüsége, tréfákban, mulatozásban kimerülő életmódja és nagy, igaz érzésekre kevéssé rezonáló lelke okozták-e ezt, az mellékes, de mert nem ismerte, nem értette és nem siratta az érzések érzését, bátran és könnyen mondott igent Arturnak.

Asszony lesz! Ez a gondolat fakasztott vágyat benne, nem a férfi és nem a szerelem. Amikor azonban arra gondolt, hogy ennek ára is van és ott látta maga előtt a majdnem idegen és számára majdnem közömbös férfit, megijedt és önmaga megnyugtatására kikötötte:

— Ha édes szüleim beleegyeznek, a menyasszonyod leszek. De az esküvőt hosszu terminusra tüzzük ki, mert meg kell szoknunk egymást. Neked meg kell ismerned engem és nekem téged.

Artur mindenbe kész örömmel egyezett bele. Hogyisne: vőlegény, aki olyan kevés eséllyel indult és olyan győzelmet aratott! Egész más kikötésekbe is belement volna, az különben, amit Viola kivánt tőle — már az ő felfogása szerint — azt árulta el, hogy a leány komolyan akarja venni a mátkaságát és méltóan akar készülni a gyönyörü jövőre.

A szülőkkel könnyü dolga volt Arturnak. Kikötések nélkül egyeztek bele a házasságba, amint komoly kérő jelentkezett — szintén minden kikötés nélkül. Huszonegy éves volt Viola és a szülei épen olyan keserü csalódásokon mentek már keresztül a kérőket illetően, mint maga a leányuk. A szülő szemében talán még meseszerübb volt a leány szépsége és sokáig ringatták magukat abban az illuzióban, hogy valami csodás nagy partit fog csinálni. Mindebből pedig csak annyi vált be, hogy egy ötven év körüli, kopasz, golyvás és utálatos természetü agglegény, bátorságot érezve ehhez néhány ezer holdja révén, megkérte Violát és bár anyagilag ez a kérő nagyon megfelelt volna, a szülők maguk lélegeztek fel, amikor a leányuk ajtót mutatott az öreg szatirnak. A szomszédos birtokosok közül akadt aztán még egy kérő, csinos is, fiatal is, ez azonban óvatosan puhatolódzott először és olyan hozományt kivánt, amit meg a szülőknek kellett — mert kénytelenek voltak — megtagadni. A komoly kérők elmaradásához járult, a baj fokozásaként a mindenféle mulatóskedvü és könnyü fajsulyu gavallér, nőcsábász ostroma, igy a leány módfeletti szépsége szinte csak hátrányt s veszedelmet jelentett. Ahány katonatiszt, beamter, ámorozó-színész megfordult a vidéken, az mind szerelmes volt Violába és csodák csodája, hogy eddig nem történt semmi kisiklás. A félelem azonban ott lappangott a szülők szivében, akik különösen attól féltek, hogy Viola végül is szégyenében, elkeseredésében fog meggondolatlan lépést elkövetni.

Straub Arturt, a családot, a vagyoni viszonyokat ismerték. Kérőnek jelentkezett és Violának nem volt ellenére. A szülői okosság és előrelátás gyorsan kimondotta a végső szót, ami csak kedvező lehetett.

Karácsony másodnapján formális eljegyzést tartottak. Ecsegi Béla csodálkozva és ijedten látta, hogy nem jól számitott és elkésett. Tudta, hogy az eljegyzés után annak rendje és módja szerint meg lesz majd az esküvő is. De hogy ezután mi fog történni, azt nem tudta elképzelni és nem mert volna érte felelősséget vállalni. Este, látva a boldog és megelégedett arcokat, ő is ugy érezte, hogy minden rendjén van, előre sose lehet látni egy házasság kimenetelét se, történnek csodák is és ha már itt tartanak... felemelte a pezsgős poharat és maga köszöntötte fel a jegyespárt.

Mikor másnap reggel felpakoltak a vendégek, hogy a vasutállomásra menjenek, Viola kis hülést érezve, nem kisérte el őket, csak a kapuban bucsuzott el tőlük.

— A jegygyürüt elküldöm — mondotta Artur.

— Nem, magad hozd el, — kérte Viola.

Ez volt az első meleg hang, amit a vőlegényének mondott. A szülők jelentőségteljesen összepislantottak és Straub Arturt, a jámbor, csendes legényt és egyben a legvakmerőbb házasodót olyan nagy boldogság járta át!.....

*

Odahaza, Pozsonyban, kevésbbé voltak elragadtatva Artur szülei, amikor megtudták a hirtelen eljegyzés megtörténtét. Straub papának egészen mások voltak a tervei a fiával, különösen, hogy Margit leányának a házassága sem olyan volt, mint szerette volna. Az Ecsegi familiától pedig amugy is meglehetősen idegenkedett, bár erre nem volt különösebb oka. Hozománnyal kellett odaadnia a leányát lateiner emberhez: ez elég ok volt ahhoz, hogy tiltakozást váltson ki belőle annak a hirnek a hallása, hogy most meg a fia is Ecsegi leányt akar elvenni. Nem ugy! — gondolta és meg is mondotta az öreg. Azt a hozományösszeget, amit ki kellett vonnia a gyárból, a fiának kell behoznia nősülésekor. Nem kivánja, hogy a fia feltétlenül rideg üzleti alapon kössön érdekházasságot, de legalább annyit hozzon a házhoz a menye is, mint amennyit ő adott a leányával. Apák, szülők igen gyakran gondolkoznak igy és valljuk meg őszintén, a saját külön szempontjukból igazuk is van. Annál inkább elvárja ezt Arturtól, mert hiszen ő fogja örökölni, átvenni és továbbvezetni a gyárat, az ő érdeke, hogy tőkeerős maradjon a vállalat.

Amikor ezt meglehetősen éles hangon megmondotta odahaza, Artur nem mutatott sok megértést. Hivatkozott arra, hogy a pályaválasztáskor engedett és az apja segitségére sietett, a házasságában azonban nem lehet más körülményekre tekintettel, mint a szive sugallatára. Neki most már hiába beszélnek, ő szereti Ecsegi Violát és el is fogja venni.

Hogy pénzt nem hoz vele a házhoz, az lehet baj, de nem akadály. A gyár megy, nem fél a munkától és ha egyszer családja lesz, ugy még nagyobb kedvvel és ambicióval fog dolgozni.

Mit volt mit tenni, az öreg végül is lecsillapodott, ha bele nem is nyugodott. Az édesanyjának köszönhette Artur, hogy végül is elhallgatott az öreg. Az anya ilyen dolgokban mindig megértőbb — legalább eleinte, hogy aztán később ő állhasson elő kifogásaival és panaszaival, de ez már — az anyós-korszak. Egyetlen fia volt Artur, tehát kedvence is. Tudták róla, hogy érzékeny lelkü és ha nagyon megbántják, talán gyógyithatatlanul sebzik meg. Határt szabott végül a hangos ellenzésüknek az is, hogy a vejük is Ecsegi volt, aki előtt nem akarták nagyon kiteregetni a kifogásokat. Minden hihetetlenül hangzó hirrel meg lehet barátkozni. Ha az első órákban dühöngött Straub papa fiának eljegyzési hire hallatára, a következő napokban a dühöngést vitatkozás váltotta fel és még később ez is egyszerü és ártatlan morgássá tompult.

Ezt azonban Artur már meg sem hallotta. Vőlegény volt, szerelmes vőlegény, akinek a menyasszonya a szépek szépei közül való volt. Álom ilyenkor az egész élet, mintha nem is volna valóság, aki szerelmes, az egész más világban él. Boldogok azok a jegyespárok, akik mindig egy helyütt lehetnek, de talán még boldogabbak azok, akik távol élnek egymástól és csak időnként láthatják egymást. Mert a szerelem kifejlődésében és végső kialakulásában ugy is az álmodozáson, a sóvárgáson alapul,ez pedig annál szebb, erősebb, minél lassabban következik be a jegyespárnak egymás megszokása. A szerelem a kristallizáció elméletén alapul, minden szerelmes poéta, vagy legalább is álmodozó. A távolság, a szétválasztottság a legjobb szerelemfejlesztő és a különböző helyen lakó jegyes-párok között a legritkább a szakitás, mert ellenállhatatlan erők és megdönthetetlen szabályok növelik, fejlesztik bennük a vágyat, a megkivánást, a szerelem elmélyülését.

Artur kétszer volt már lent Kisszolnokon és Viola nagyon aranyosan viselkedett. A mátkasága kissé komolyabbá tette, hiszen ilyenkor minden leány merengőbbé válik. A szerelemből ugyan még mindig nem érzett semmit, de azt igenis megérezte, hogy Artur mennyire imádja. Ez lesz az ő ura! — sokszor elgondolta ezt és titkos remegés járta át a testét. Leány volt, aki csak sejtett, nem tudott semmit, inkább félt az elkövetkezendőktől, mint kivánta azokat, a vőlegényében azonban feltétlenül megbizott. Érezte és tudta, hogy az élet harcára kész és komoly férfi, ennek a tudata pedig mindig nagy jelentőségü. Férfi, aki bármi okból, bármilyen értékével, vagy erejével imponálni tud, már fél győzelmet aratott.

Artur szerelmében nem volt mohó és követelő, az ő egész lelkülete más természetü volt és nem élt vőlegény-adta jogaival sem tulságosan. Ha nem is értett a nőkhöz, azt sejtette, hogy csak lassan szabad előre haladni, ha csatát akar nyerni. Természetesen némi csókolódzások még sem maradtak el egészen. Artur tiszteletteljes, félénk csókokat csókolt a menyasszonya arcára, kezére, ami semmiféle hatást nem gyakorolt a leányra. A szikra még nem pattant ki és magukban mindketten csodálkoztak azon, hogy ilyen hidegek, hogy a jegyességük csak ilyen kevés — majdnem semmi — testi gyönyörüséggel jár. Artur maga érezte legjobban, hogy ennek másnak kellene lennie, hogy vannak módok, eszközök, helyzetek, melyeket meg kellene ragadnia... de nem merte, félt, ingadozott. Nem birt közel sem férkőzni a leány lelkéhez. Egy meghitt pillanat és magától jönne minden, de olyan félénk, elfogult, tul illedelmes volt, ha Viola mellett tartózkodott. Pedig kivánatosabb, csókra ingerlőbb menyasszonyt képzelni sem lehet nálánál. Amikor odaült melléje, nagy, nemes, okos szemével ránézett, a keze az ölében... ez azt jelentette: A tied leszek, a tied akarok lenni. Nézd, itt vagyok, tanits meg szeretni! Te vagy a férfi, az első igazi, forró csókom a tied, csak el kell kérned, el kell venned. Tanits meg csókolni, ha akarod a szivemre hajthatod a fejedet. Ha parancsolod, odaborulok a vállaidra, csak mondj egy szót, adj egy jelet, érezzem a lelkedet, a szived dobogását. Hiszen a vőlegényem vagy, az uram leszel, hát kezdd el, gyujtsd fel bennem a tüzet!

Artur sejtette mindezt, hogy igy kellene, de még mindig ott tartott, hogy általános, udvarias szólamokkal és sablonos hideg csókokkal szórakoztatta csak Violát. Már attól félt, hogy kisiklik alóla a talaj és a menyasszonya ügyetlennek, férfiatlannak fogja találni, mert tiszta és becsületes ember

létére eddig csupán a lélek szerelmével szerette a menyasszonyát. Vajjon érzi-e ő ezt és megelégszik-e vele? Legyen bár okos, müvelt, gyengéd teremtés is a leány, a menyasszonysága alatt mégis csak vár valami mást is a vőlegényétől, hiszen azért lett a menyasszonya. Erről beszélni, egyetmást megmagyarázni és mentegetőzni, nem lehet, nem szabad, pedig sokszor előfordul az ilyen: a fiatalok nem találják meg a kellő hangot, a kellő hangulatot, a módot, az eszközöket s a határt, ameddig elmehetnek. Amiként viszont néha tul is mennek a határokon és tulságos merész eszközöket használnak.

Nem kell azonban félteni a fiatalságot. A véletlen, melynek olyan nagy szerepe van a szerelemben, hozta azt a percet is, amikor — legalább egy lépéssel — mégis csak közelebb jutottak egymáshoz.

Március volt, dupla ünnep és Artur felhasználta az alkalmat: a menyasszonyához utazott. A legmozgékonyabb üzletember sem képes utazás dolgában lefőzni a vőlegényeket. Vőlegény korában mindig utrakész az ember, nem fél a strapától és hajlandó huszonnégy órát vonaton ülni, csakhogy négy-öt órát tölthessen a menyasszonya mellett.

Budapesten ibolyacsokrot vásárolt és átadta megérkezésekor Violának.

A leány megköszönte, de a virágnak nem volt szaga.

— Ó, ezek városi ibolyák, melegágyból. Szépek, de nincs szaguk. Várj, én levezetlek, a kis erdő szélén már van ibolya, abból szedünk. Meglátod, milyen más az, milyen pompás illata van.

És tényleg, Viola magával vitte Arturt, gyönyörü csokorra valót szedtek össze a drága, szép virágból, aminek csodás szaga volt. Artur nem tudott betelni ettől a friss szagtól, valósággal az érzékeire hatott. A leány ott térdelt még a sarjadzó füben, prémbéléses szürke posztó-kosztüm volt rajta és a szoknyája felcsuszott: magas sárga bőrcipőbe bujtatott, erős, de gyönyörüen formált lábából meglehetős rész fedetlen maradt. Artur ekkor először ölelte ugy meg a leányt, ahogyan a szerelem narkózisából felserkent férfi közeledik a nőhöz. Most először mert és az eddig alvó testi vágyakozás elementárisan tört ki belőle. Soha ilyen közel a testük még nem volt egymáshoz, kezének diszkréten merész tapintásával igy még nem fogta magához a menyasszonyát. Ó, micsoda vágyak keltek rögtön benne, érzékeinek mélyén, amikor megrettent gyönyörrel tapasztalta, micsoda kincset szorit magához. Most először mert arra gondolni, hogy ez a felséges teremtés az ő asszonya lesz és mint ilyen minden gyönyörének társa.

Viola is érezte, hogy ezek már egészen más csókok, mint az eddigiek és bár benne nem szikrázott fel semmi, kedvesen simult oda, inkább csak ösztönösen a vőlegényéhez, a férfihez, mint a cserje simul a tölgyhöz. Artur, nem lévén rutinos szakértője a gyönyöröknek, most jutott csak el a kezdet kezdetéhez, az első lépéshez, a gyönyörszerzés legprimitivebb módjához, de épen, mert kezdő volt ezen a téren, nagy, megmérhetetlen boldogságot talált benne. Viola pedig engedte magát ölelni, csókolni, ezeknek a csókoknak izük, zamatuk volt, melyek benne is felkeltették a gyengéd, törékeny vágyat. Az ő csókja még nem volt a szerelemre szomjuzó, asszonnyá érés pillanatát váró nő csókja, de a nüanszbeli különbségeket Artur nem vette észre és mindenki azzal és ugy boldog, amiként ő azt a legtökéletesebbnek elképzeli....

Elmulott a nyár. Az első igazi csókot aztán már sok hasonló és még igazibb csók követte. A testi szerelem fellángolásának természetes következménye volt aztán az, hogy Artur elkezdte sürgetni az esküvőt. Most már nem akart és nem tudott várni, végül is kitüzték az esküvőt október első vasárnapjára.

Artur édesapja, miután már beszüntette ellenvetéseinek felsorolását, eleinte nem akart elmenni az esküvőre, de a felesége ezuttal igen erélyesen szólt rá:

— Egyetlen fiadnak az esküvőjéről akarsz elmaradni? Soha nem tudná azt neked megbocsátani és később magad restelnéd legjobban.

— Nem bánom, veletek megyek — jelentette ki erre az apa. — Ugy sem jártam még azon a vidéken, pedig üzletileg is érdekelne. Trágyameszet nem csak mészizapból lehet csinálni, hanem tavi krétából is. A mészizapot ujabban ugy is nehezen adják a cukorgyárak, régóta foglalkozom a gondolattal, hogy az Alföldön régi tőzeglápok fenekén félméter, másfélméter mélyen, szóval elég megközelithető helyen lehet találni laza mészkövet, ami csigahéjakból, kagylókból, mészalgákból keletkezik. Ez volna forradalom, ha találnék pár helyet! A konkurrencia megpukkadna. Elmegyek és rászánok egy hetet a kutatásra.

— Megteheted ezt is öregem, — mondotta Straubné, ezuttal azonban nem a trágyamész, hanem a fiad esküvője a fontosabb. Ma délután bemegyünk a városba, valami szép nászajándékot kiválasztani.

És az esküvőn ott volt mindenki, ünnepies hangulat uralkodott, mint minden esküvőn. A vármegye legszebb leányának a lagziján illett is, de az Ecsegi házaspár nem is sajnálta, hogy megadja a külső diszt. Tiz szebbnél-szebb koszorus leány, délceg huszártisztek, a legjobb táncosok, a legvidámabb gavallérok mind ott voltak. Huszonkét kocsi vitte a násznépet a szertartásokra, az ünnepi ebédet pedig a megye legelső mágnásától kölcsönkért szakács, aki az angol király konyháján kuktáskodott, készitette. Fény, pompa, jókedv volt bőven, az öreg Ecsegi büszkén és boldogan járt-kelt a vendégei között, neki ez a hangulat tetszett, igy szerette volna végigélni az egész életét...

Straub papa a maga puritán egyszerüségében, komolyságával és hosszu szalonkabátjával elveszett itt az ifjuság, a ragyogás, a mámoros jókedv közepette. Az ebéden ő is igen jókedvü volt, sokat evett a csodásnál csodásabb fogásokból és meglehetősen ivott is hozzá. Az ital és a jókedv megoldotta a nyelvét és az asztalszomszédainak valami olyanféle mesébe kezdett, hogy a házasság nincs egészen inyére, neki nem imponál ez a nagy parádé, többre becsüli a komoly szolidságot... Mosolyogtak a beszédén, nem is értették egészen, nem is akarták... Be van csipve kicsit az öreg... látták rajta és hogy elhallgattassák, tovább itatták.

A felesége figyelmeztette.

— Sok lesz, papa. Te nem szoktál ennyit inni!

— A fiam lakodalmán! Az egyetlen fiam lakodalmán! Te mondottad igy. Ma nekem is szabad.

De egyre vörösebb lett az arca, egyre többet beszélt és szerencsére egyre érthetetlenebbül, ugy, hogy tanácsos volt az asztaltól eltávolitani. Ketten támogatták, amig ki tudták vezetni, olyan jókedv uralkodott körülötte, hogy észre se vették ezt. A földszinten levő szobájában lefektették a diványra és magára hagyták. Aludja ki magát.

Az uj párnak indulnia kellett. Régi jó sablon szerint, de azért oly szivesen, nászutra mentek, megnézni néhány nagyvárost, végigszaladni egy csomó muzeumot, kitanulmányozni a hotelviszonyokat, őszintén pedig: elbujni az idegenben, a sokaságban, ugy gondolván, hogy nem látja rajtuk senki majd azt, hogy kezdő áldozók a szerelem oltárán, amit azonban mosolyogva állapit meg azonnal mindenki a nászutasokon.

Nem bucsuztak mindenkitől, csendesen tüntek el az asztaltól és kocsira szállásukkor csak a legközelebbi családtagok voltak jelen. Violán angol szabásu, kockás himalája szövetből készült kosztüm volt, oposum prémmel diszitve, alatta fehér bluz, magasan záró nyakkal, a fején kis kalap fátyollal. Elragadtatással csókolta meg mindenki. Viola jókedvü volt, vagy legalább is ezzel palástolta zavarát és félelmét.

Mikor már a kocsin ültek, Artur felkiáltott:

— Az apámtól nem bucsuztam.

— Csak menjetek! — mondotta az édesanyja. — Lefektettük, mert megártott neki az ital.

Mindenki mosolygott, olyan egyszerü, jelentéktelen dolognak látszott az egész. A kocsis belevágott a lovakba.

— Artur, vigyázz a feleségedre, — kiáltotta a kapuban álló Béla és merengve nézett az elgördülő kocsi után...

Még egyszer visszanéztek. Artur a kalapjával, Viola a kezével intett bucsut. Látszott rajtuk, hogy boldogok és gondtalanok. Most indul el az élet utjára egy uj pár. Minden olyan bizonytalan. Lehet, hogy csak öröm, boldogság, szerencse vár rájuk és az is lehet, hogy bánat, baj, nyomoruság várakozik rájuk. Ki tudja ezt előre? Ha tudná is, ki hinne benne? Milyen jó, hogy a sorsát senki se ismeri előre, hiszen akkor az emberiségnek több mint a fele öngyilkosság utján pusztulna el...

Este tizre Pesten voltak. A Vadászkürtben rendeltek szobát. A főportás, legtökéletesebb diplomata, nagyon jól látta, kik az uj vendégei és a legcsendesebb helyen fekvő legszebb szobát nyitotta fel nekik. A szállószemélyzet is összemosolygott, a hosszu folyosók végén összesugtak.

— Ilyen gyönyörü menyasszony régen volt a szállóban.

— Minden menasszony gyönyörü ilyenkor, — jegyezte meg a „szobalány", aki asszony volt és kitanult fajta.

— Jaj, dehogy! Jönnek ide olyan semmi nők is és legtöbbször ezeknek van a legszebb uruk.

— A pénzért veszik el őket. Ezek adják a nagy borravalókat.

— Az igaz, mi rájuk ismerünk, mindegyik párra. Nagy borravaló — nagy hozomány.

— Aminthogy: kis podgyász, nagy szerelem.

— És szép menyasszony — hütlen feleség.

Nevettek és a személyzet gyorsan szétrebbent. A nagy szálló sok-sok bezárt ajtaja mögött most ébredt a vágy. A titokzatos csendben is érezni lehetett, hogy szivek dobbannak meg, ajkak keresik egymást és az élet boldog habzsolói annyi gyönyört fakasztanak le, amennyire csak képesek. A vágy mindig vágyat fakaszt, ott abban a jól lezárt hotelszobában az egyik a csupa szerelem, a másik a csupa temperamentum... Az ajkukkal már megtalálták egymást, a lelküknek is találkozni kell... Jó kezdetnek jó lesz-e a folytatása, az attól függ, hogy ezer és egy dologban egyezni tudnak-e majd, képesek lesznek-e simulni, alkalmazkodni, engedni, közeledni és hogy aki most szerelmes, birja odaadással, megértéssel, temperamentummal is, aki pedig ma telve van életkedvvel, megteljék szerelemmel, megértéssel, odaadással.

*

— Tekintetes uram, — sugta az öreg Ecsegi fülébe a szolga. — Tessék gyorsan lejönni. A vőlegény ur édesapja nagyon rosszul van.

Ecsegi azonnal lesietett a vendégszobába. Ott feküdt a diványon Artur atyja, ugy, ahogyan pár órával előtt elhelyezték. A szeme nyitva volt, látszott rajta, hogy eszméletén van, mégse mozdul és nem szól egy szót se.

A személyzet, amint meghagyták, többször benyitott a szobába, hogy ha valamit akarna az öreg, rendelkezésére álljanak. Igy vették észre, hogy valami bajnak kell lenni, mert bizonyos, hogy nem részeg, de nem is bir magával.

Szólitották. Csak nézett, a szeme tiszta volt és szomoru, felelni azonban nem felelt.

— Talán szél ütötte, — villant át az agyán Ecseginek és a következő percben már intézkedett, hogy hozzák ki az orvost a városból. A vendégsereg odafönt most volt a legjobb hangulatban, attól nem kellett tartani, hogy megromlik a jókedvük. Straubnét azonban titokban lehivták az urához.

Egy órán belül ott volt az orvos. Megvizsgálta a szegény, mozdulatlan embert, aztán nagyon komoly arccal fordult a családtagok felé.

— Agyguta, — mondotta halkan. — Veszedelmes dolog, mert az érelmeszesedés előrehaladott stádiumban van.

Straubné a kezét tördelte.

— Szenved? — ez volt az első kérdése az orvoshoz.

— Nagyobb fájdalmai alig vannak. Majd teszünk jeges borogatást a fejre, az jót fog tenni.

— Nem tud majd többé beszélni? — tette fel rémülten a kérdést a szegény asszony.

Az orvos vállat vont.

— Sulyos eset. Igen kell vigyázni, mert katasztrófa is lehet belőle.

— Szegény fiam! Most kellett ennek történnie! Visszasürgönyözzük?

— Minek? — mondotta az orvos. — Segitve ezzel nincs. Hagyjuk a fiatalokat... Az ápoláshoz itt vagyunk mi.

Elült az esküvő zaja. Egyelőre szó sem lehetett arról, hogy a beteget hazavigyék Pozsonyba, pedig a felesége ezt akarta minden áron. Ő és Margit, a leánya állandóan a beteg mellett tartózkodtak, de nem állott be semmi változás. A negyedik napon az orvos beleegyezett abba, hogy hazavigyék a beteget.

— Javult az állapota? Van remény? — kérdezte lelkendezve Straubné.

Az orvos válasza azonban inkább azt árulta el, hogy azért engedi meg a hazaszállitást, mert a betegnek már ugy is mindegy és ha meghal, hát haljon meg odahaza.

Ugy is történt. Hazavitték és rá két napra meghalt. A fiatal pár közben már eljutott Palermoig, onnan sürgönyöztek haza őket. A temetés délutánján érkeztek meg, alig két órával a beszentelés előtt. Egy hétig tartott a nászutjuk és ilyen szomoru eseménnyel kezdődött a házaséletük. A szemükben még ott volt az életöröm, amelyet meghitt, édes percek varázsoltak oda, az ajkuk még forró volt a csókoktól — és temetésre kellett hazajönniök, váratlanul és oly hirtelen... A dolgos, gondos apa, aki egész életét a családjának szentelte, ezuttal először okozott bajt, fájdalmat, de kinek van beleszólása a természet rendjébe és a végzet akaratába? Ott feküdt a nyitott koporsóban, szeliden, megbékélve... a halál gondolatát meg lehet szokni és nem is olyan rettenetes az. A halál jobban fáj az élőknek, a hátramaradottaknak, mint magának a halottnak. A szép halál szebb, mint a csuf élet és minden halál szép már akkor, amikor vége a tusának és elsimultak a ráncok....

III.

Bánni kell tudni az asszonnyal. De a férfival is!

Amikor Straub Artur hazavezette fiatal feleségét a hirtelen végeszakadt nászutjuk után a széplak-utcai házba, ugyanekkor birtokba kellett vennie az egész gyárat és annak vezetését. Alig két évet töltött az atyja mellett Artur, aki eredetileg a jogi pályára készült és most, rászakadván minden gond, felelősség, rendelkezési jog, nehéz feladat előtt állott. Maga a gyártás, az üzem, a festék- és egyéb anyagok előállitása nem volt ördöngős dolog, inkább az üzleti rész intézése okozott gondot, a kellő rutin hiányában. A gyári berendezés majdnem primitiv volt: a hajtóerőt villamos motorok szolgáltatták, a gépek pedig nem állottak másból, mint apritó és poritó gépekből, vagyis a pofazuzók és a kőjáratok, melyek összetörték, megőrölték a nyers anyagokat. Volt azután a keverőgép a kollerjárat és a sziták. Nagy betonozott keverőmedence állott a gyárépület közepén a nagyobb mennyiségek feldolgozására, ezenkivül voltak még a raktárhelyiségek, a szárítópolcok és a csomagolóhelyiség, ahol 50 és 100 kilogrammos hordókba és zsákokba öntötték a kész gyártmányokat.

A gyártási módszer sem volt épen ördöngős tudomány. A Straub-féle pozsonyi festékgyár okkerfestékeket, vizokkert, szépitett okkert, fekete festéket, lenzint, trágyameszet készitett. Az okkerfestékeket pusztán okkerföldből állitották elő, a vizokkert okker, barit és mészpát keverékéből. A szépitett okkerhez okker, barit és anilin kellett. A fekete festéket kőszénpalából, a lenzint, vagyis könnyüpátot mint félgyártmányt telitőanyagnak használták. Zöldföldből 0.5 = 2% oldott anilinfesték hozzákeverésével bármilyen szinü festéket tudtak gyártani, hideg uton, egyszerü keveréssel.

Mindezt eléggé megtanulta Artur, a gyár személyzete is eléggé betanult és megbizható volt. A legfontosabb munkaerők, a molnár, a keverőmester értették a dolgukat és a gyár két ügynöke, akik sorra látogatták az ország festékkereskedőit, olaj- és kocsikenőcsgyárait és takarmánykereskedőit, eléggé „be voltak vezetve" és különösebb utbaigazitások nélkül is tudtak dolgozni.

A nagyobb gondot a nyersanyagbeszerzés okozta, ettől függött, milyen árat szabhat a gyár egyes cikkeinek, mert a festék, mint nagy sulyu anyag, nem igen birta meg a szállitási költségeket. Viszont az osztrák festékgyárak, melyek mindjárt a világhirü német festékgyárak után következtek, nyomták a kis — hozzájuk képest kétségkivül kicsiny — gyárat, utjukban volt és épen a határmenti fogyasztásra pályáztak, mert Pozsonytól Budapestig aztán ugy sem volt semmilyen festékgyár, a pesti gyárakkal pedig már kevésbbé törődtek. Amikor a gyár lelke, az öreg Straub meghalt, az osztrák gyárak jól lévén mindenről informálva, azt hitték, itt a legjobb alkalom, hogy tönkretegyék a pozsonyi konkurrenciát. Az üzleti világban nincs kegyelet és kimélet, nincs szentimentalizmus, csak vad hajsza van és rideg spekuláció. Hirtelen elkezdtek olyan árakkal dolgozni, mellyel a pozsonyi gyár nem birta a versenyt. Bizonyos volt, hogy az osztrákok ráfizettek igy a gyártmányaikra, de ez csak taktika, időleges veszteség, befektetés volt. A pozsonyi gyárat akarták tönkretenni. Sokkal nagyobb ravaszságokkal, lelkiismeretlenséggel tud dolgozni a spekuláció, ha az érdek kivánja. Ha tulbőséges valamelyik évben a gyapottermés az angol gyarmatokon, hát egyszerüen felgyujtják, nehogy mértéktelenül lemenjen a gyapju ára. Az osztrák festékgyárak is szivesen veszitettek, ráfizettek egy ideig, de meg akarták rémiteni a fiatal, kezdő és tapasztalatlan Straub Arturt. Mikor már azt hitték, hogy alaposan el van intézve és elment minden kedve és bátorsága a gyár továbbvezetésétől, vevőt küldtek a nyakára. Egy napon beállitott hozzá két ur, akik kijelentették, hogy hajlandók megvenni a gyárat.

— Megvenni az én gyáramat? — kérdezte csodálkozva Artur. — De hiszen nem eladó.

— Hogyhogy nem eladó? — mondották ravasz mosollyal az urak. — Minden eladó, ha jó árat igérnek érte. Bár az is igaz, — tették hozzá nyomatékosan, — hogy ezért a gyárért nem nagyon lehet jó árat igérni, mert ugy is dögrováson van.

— A családom mindig megélt belőle szépen és én is meg tudok majd élni, — felelte Artur.

— Nna, a jelek nem épen erre vallanak... A Straub-festékek egészen kiszorulnak a piacról. Az osztrák gyárakkal nem birja a versenyt.

Artur elsápadt. Érezte, hogy ez igaz, de már sejtette azt is, honnan fuj a szél. És felkapta a fejét.

— Mindegy. El még se adom a gyárat. Az apám rámhagyta és én meg fogom tartani.

— Nagy luxus lesz!

— Majd elválik. Dolgozni fogok, beletanulok. Egy pozsonyi nem fut meg az akadályok elől és nézzenek az urak körül a városban, itt apáról fiura szállnak az üzletek, házak, mi nem kótyavetyéljük el a jussunkat, csak előre megyünk. Ha nincsenek is olyan régi cégeink, mint a Hanza-városoknak, de évszázados van köztünk elég és az ős-

pozsonyi üzletek nem buknak, nem cserélnek gazdát, nem mennek csődbe, hanem vas szorgalommal, becsülettel kitartanak jó és rossz időben.

A két ur összenézett.

— Szép, szép, — mondották — de rossz helyen fekszik ez a gyár, nem tud kellő módon nyersanyaghoz jutni. A zöldföldet Grazból és Csehországból kell hoznia. anilint pláne Németországból. Az egyetlen svindli „anyagot", a varitot lehet csak állitolag Bazin környékén beszerezni, ami nehezitéknek jó, de a töltőanyagokat is mind Ausztriából kell ideszállitani és ez mind módfelett drágitja a gyártást.

— Eddig is igy volt, mégis jó volt. Az urak most ki akarnak ugratni engem, de ez csak megerősitette bennem az elhatározást. Tovább dolgozom és azon leszek, hogy a nyersanyaggal is segitsek magamon.

— Talán felfedező körutra indul? — nevettek rajta — és vasércet, krétát, zöldföldet akar a Kárpátok alján találni?

— Azt majd meglátjuk. Nem hagyom magam és ha az apám megalapitotta ezt a gyárat, én majd felvirágoztatom.

Vállat vontak, mosolyogtak az urak, de eltávoztak. Látták, hogy fanatikussal van dolguk és üzleti ügyekről nem lehet félbolonddal tárgyalni.

Artur maga is érezte nehéz helyzetét. Ha most nem jön a véletlen segitségére, nem tud döntő és sikeres ujitásokat csinálni, elbukik. Segitőtársa, tanácsadója itt nincs senki, de tudta, látta a bajok alapokát és sejtette, hol kellene segiteni. Ha ugyan lehet! A nyersanyag-beszerzést kell megkönnyiteni és olcsóbbá tenni. De hogyan? A véletlen bátoritotta fel a reményedésre. Volt a pozsonyi középiskolák egyikében egy természettantanár, aki elsőrangu geológus hirében állott. Ha nem müködik tanári pályán és nem pozsonyi, akiben soha nincs elég a mai élethez szükséges törtető hajlamból, régen európai hirnévre tehetett volna szert. Ő azonban csendben, reklám nélkül élt hivatásának. Artur ennek a professzornak a tudását akarta bekapcsolni a vállalkozásába.

A gondolat annyira izgatta, a cselekvési kedv olyan erős volt benne, hogy azonnal felkereste a tanárát. Amikor elmondotta, miről van szó: a festékgyártáshoz szükséges anyagoknak olcsóbb, könnyebb, vagyis közelebbi helyről való beszerzéséről, az öreg tudós öntelten mosolygott.

— Okosan, édes fiam, — mondotta. — A gondolat nem rossz. Maga tehát azt hiszi vagy legalább is azt szeretné, hogy a szükséges anyagokat itt a közelben is fel lehet találni. Én magam is ezt vallom. Csak fel kell kutatni, hiszen bizonyos kisérleteket magam is végeztem és nem minden eredmény nélkül. Csak rendszeresen kellene hozzáfogni, én Bazin és Dévény környékén sejtem ezeknek az anyagoknak a rejtekhelyét és azt hiszem, hamarosan gyümölcse volna a kutatásnak.

— És tanár ur vállakoznék erre? — kérdezte Artur.

— Én, édes fiam? A kedvem meg volna hozzá, de az időm és az egészségem nincs meg.

Artur elkedvetlenedett.

— Pedig ez volna az igazi. Tanár ur a legjobban ismeri a mi vidékünket és a leghamarább tudna is eredményt elérni.

— Lehet, lehet, magam is azt hiszem.

— Próbálja meg, kedves tanár ur, — kérlelte az öreg tudóst Artur. — Magyar vállalatot, pozsonyi gyárat ment meg és emel fel, ha csak a legkisebb sikert is el tudjuk érni. Én a haszonból megfelelő részesedést ajánlok fel . . .

— Nem, fiam — intette le a professzor. — Nekem ez nem üzlet, hanem tisztán tudományos kérdés. Ha dolgozom, önzetlenül dolgozom, amit el tudok érni, azt ingyen bocsátom a köz hasznára. A volt tanitványom kedvéért megteszem, hogy legalább próbakutatásokat teszek. Délutánonként és vasárnap egész nap szabadulni tudok a munkámtól, meg fogom próbálni, mert most már magam is kiváncsi vagyok. Maga idedobott nekem egy kérdést, feladatot, a véremben van, hogy felelni próbálok rá. Hozzon nekem azokból az anyagokból melyekkel a gyárában dolgozik és szerencse fel! Lássunk munkához mielőbb.

Artur nagyon megnyugodva és boldogan távozott. Bajában, egyedülállásában megsegitette a természetes, jó ösztöne, a helyes érzéke. A magasabb intelligencia sok mindent pótol, az okos és ügyes ember feltalálja magát ott is, ahol hiányzik a gyakorlat és tapasztalat. Ha sikerül a terve, meg van mentve a gyár és olyan fellendülés előtt áll, amilyenre boldogult atyja talán álmában sem gondolt. Az apák müvét fejezzék be a fiuk. Ha Isten áldása van munkájukon.

*

Margit és Viola a Kärtnerstrassén sétáltak. Kora őszi délelőtt volt, nagy figyelemmel nézegették a kirakatokat, miután azért jöttek fel Bécsbe, hogy bevásároljanak. Csak a nő tud ugy elmélyedni a kirakat-nézésbe, hogy megtetszik neki valami és rendesen ebből a vágyakozó nézésből születik meg aztán az elhatározás a vételre. A két sógornő meglehetősen ki volt fogyva garderobjából, mert a gyász ideje alatt nem volt szükségük divatos holmikra. Kora reggel óta járták az üzleteket, szemlélték a kirakatokat, ami igazi aszszonynak való szórakozás volt.

Bécs szép volt, olyan szép, finom és előkelő, amilyen kevés világváros tud lenni bizonyos órákban. Kora délelőtt és az esti szinházak kezdése idején volt legigazibban Bécs ez a város, amikor nagy tömegek vonultak fel a belvárosban és mégis olyan diszkrét maradt az utcák hangja. Ilyenkor lehetett látni a legtöbb szép asszonyt, akiken nem is maga a testi szépség volt a döntő, hanem a ruházatukból, viselkedésükből kiáradó elegancia és kellem. Ó, akárhány városnak szebbek a női, de utcát dekorativabban disziteni sehol nem tudnak a nők, mint Bécsben.

Violának felragyogtak a szemei Bécs igazi arculatának láttára. Ő Alföldről származván erre a tájékra, még nem szokta meg ezt a hangulatot, neki még uj volt itt minden: a Ring, a Graben, a Burg, az óriási méretü muzeumok. De érezte, mi ebben a szép, az utánozhatatlan és a világváros forgalma, méretei egyáltalában nem riasztották meg, sőt nagyszerü hangulatba ringatták, mert észrevette, hogy a szépségén itt is megakadnak mind a férfi, mind a női szemek. A szépség a legnemzetközibb érték, a szépséggel lehet legkönnyebben és a legmesszebb eljutni. Viola tökéletes

szépségü arcát és a legkivánatosabban formált alakját, ami még inyencek számára is szenzáció, bizony nagyon megnézték a bécsi gavallérok is...

— Én már olya fáradt vagyok, — mondotta Viola. — Legjobb szeretnék leülni és egy lépést se menni többet.

Épen a Stephanskirche előtt voltak, Margit az órára nézett.

— Még dél sincs egészen. Jó félóránk van az ebédig. Hopfnernél adtunk randevut Zalacsányi Ferinek.

— Még egy fél óra! A lábamat már nem érzem.

— Ugyan menj te falusi, — mondotta nevetve Margit. Ha kemény az aszfalt, vesd le a cipődet és vidd a kezedben, ahogyan tifelétek szokták. Gyere gyorsan, ebédig még elintézhetjük a kalapokat.

És arra felé indult, ahol a kalaposboltok tömege huzódott meg. Mert minden ruhadarabnak, sőt legapróbb kelléknek meg vannak a maga boltjai, ezeknek pedig a külön utcái, városrészei. Margit, mint minden pozsonyi nő, nagyon jól ismerte a forrásokat és pontosan tudta, mit hol lehet a legolcsóbban és legjobban megvenni. Igaz, hogy a források helyére nézve nagyón eltértek a vélemények: ugyszólván minden nőnek meg van a maga „legjobb" és „legolcsóbb" bevásárlási forrása, de a fő az, hogy kiki esküszik a magáéra, magát csalhatatlannak tartja . . .

Kissé megkésve és alaposan belefáradva végre megjelentek a hölgyek Hopfnernél. Zalacsányi Feri már várta őket.

— Mi az, Feri — kérdezte Margit — hát maga már itt van? Talán már tiz órakor beült ide, várni minket?

— Majdnem ugy van — mondotta Feri és üdvözölte a hölgyeket.

— No és a minisztérium? A szolgálat?

— Ez is az. Frauendienst.

— Jó élete lehet magának.

— Bécsben mindenkinek jó élete van.

— Istenem, ha én is Bécsben lakhatnék! — sóhajtott fel Viola, olyan komoly arcot csinálva hozzá, hogy ezen elkedtek nevetni.

— No nézd csak — mondotta Margit, — miből lesz a cserebogár! Pozsony már nem is jó neked?

— Dehogy nem. De Pozsony után nagyon jó egy kicsit Bécs! Bécset Pozsony nélkül el tudom képzelni, de Pozsonyt Bécs nélkül nehezen.

— Bravo — jegyezte meg Zalacsányi. — Csak szeressen minél jobban bele Bécsbe, legalább annál gyakrabban fog felrándulni.

— Olyan gyakran épen nem fogok, mert Artur nehezen enged.

— Van esze. Ha az én feleségem volna, én még „nehezen" sem engedném.

Margit nevetett.

— Van eszük a mi urainknak is. Kettesben engednek csak fel bennünket, igy aztán ők is nyugodtak otthon.

Nagyszerü hangulatban töltötték el az ebédet. A hölgyek annyira tudják méltányolni azt, ha ugynevezett kellemes társalgó van velük, Zalacsányi pedig az volt: mindig vig, mindig eredeti, udvarias, kellemes. Vele bármilyen témáról lehet beszélni, őszintén és közvetlenül, őt mindenre fel lehetett használni, az igazi „nők barátja" volt, akit szeretnek, de az egyiknél sem veszedelmes, épen, mert mindenki szereti. Olyan helyen pedig, mint Bécs, mely város különösen alkalmas a bumlizásra, kisérőnek, idegenek kalauzának, apró szolgálatok ellátására és mindenekfelett a jó hangulat fenntartására nagyszerü és szinte páratlan volt Zalacsányi.

Ebéd végeztével olyan jókedvük volt, hogy betértek feketézni kávéházba. Az üzletek még ugyis déli szünetet tartottak és szó ami szó, a hölgyeknek jólesett a pihenés.

A kávéházban hirtelen felvetette Zalacsányi a kérdést:

— Hová megyünk este?

— Hová mennénk? Haza, Pozsonyba.

— Csak nem mennek el Bécsből ugy, hogy szinielőadást meg ne néznének!

— Ugyan, ne mondjon ilyeneket, — intette le Margit, — nem szórakozni jöttünk fel, hanem bevásárolni. Az első reggeli vonattal jöttünk és az estivel megyünk.

— Helyes. Az első vonattal jöttek, az utolsóval menjenek. Én is csak ezt akarom.

— No, de nem . . .

— Miért nem? Közben eljutunk egy szinházba.

— Ez lehetetlenség. Majd máskor.

— Máskor is, de ma is. Ha már itt vannak, bün volna elmulasztani. Majd én gondoskodom a jegyekről.

A sógornők összenéztek. Tetszett is nekik az ötlet, nem is.

— Nincs esti ruhánk. Estig fáradtak leszünk, kócosak.

— Ez mind nem ok. Amint látom, elég jól vannak öltözve. Én nem szégyelek magukkal igy megjelenni. És a frizura? Előadás előtt bemennek egy friseur-szalónba.

Megint összenéztek.

— Várnak majd bennünket otthon este.

— Még inkább fogják várni éjjel. Drágálatos uracskáik kifáradhatnak kétszer a pályaudvarra.

— És ha nem jönnek ki másodszor?

Akkor annál inkább megérdemlik, hogy ne siessenek olyan hamar haza.

Végül is beleegyeztek a hölgyek: este elmennek szinházba, onnan vacsorázni és egyenesen ki az állomásra. Minél inkább komoly egy nő és minél inkább van kordában tartva, annál könnyebben kapható kis ficánkolásra. Az ilyen apró kitörések jók bevezetőül és a habozók olyan hamar találnak mindenre magyarázatot.

Margit még egy kifogást hozott elő.

— De mi lesz a csomagjainkkal? Legalább négy-öt üzletben hagytunk nagyobb csomagokat.

Zalacsányi legyintett a kezével.

— Majd kocsiba ülök, összeszedem a pakkjaikat, a lakásomra vitetem és az inasom kihozza az Ostbahnhofra.

Minden rendben volt. A hölgyek, mint két csintevő gyermek, vihogva és megszeppenve bucsuztak Zalacsányitól, hogy elvégezzék a hátralevő bevásárlásaikat, őmaga pedig elment egy szinházjegyirodába . . .

Délután hat órakor már megint együtt voltak. A Stadtparkban uzsonnáztak, este pedig elmentek a Carl-Theaterbe, ahol hamisitatlan bécsi operettet játszottak Girardival. Bécsi operett! Könnyü, fülbemászó melódiák, sok édes szentimentalizmus és a kedélyesség határán mozgó olcsó és mindig jól ható humor. Ezer van belőle, de mind egyforma. Ezerszer megnézik, mégis szórakoznak mellette. Vannak világvárosok, melyeknek lakossága naiv maradt. Bécs ilyen, a bécsi publikum nagy gyerek, akinek igazán gyerekesen egyszerü dolgokat lehet beadni a szinpadról, ha néhány keringőt dudolnak hozzá. A bécsi operett nem égretörő mestermü, de Bécsben tudták ezt a műfajt játszani és Bécsben az operettszinészek is tudnak énekelni. Nemcsak a bécsi Opera tökéletes, a legtökéletesebb a világon, hiszen a párisi csak a szemkápráztató kiállításaival főzi le, de nem az énekeseivel és zenekarával, a bécsi operett is azért vált világmárkává, mert nagyszerüen tudják játszani. Ha aztán külföldön bukik vagy csak közepes sikert ér el a legtöbb bécsi operett, annak nem mindig a darab, hanem az idegen talaj és a nem megfelelő szinészek az okai.

Viola a zsufolt nézőtéren nagyszerüen érezte magát. Neki tetszett a nagyvárosi élet, a zajlás, most volt az elemében. Figyelt, nézett és élvezett. Valami egészen különös fényben ragyogott a szeme és meg-megrándult testében a gyönyörtől. Hiszen oly keveset élt még, vagy talán semmit. Ilyen szép helyen, ilyen pompás hangulatban oly ritkán volt és meglátszott rajta, hogy módfelett tetszik neki a világvárosi kép.

Zalacsányi a jó szemével mindezt meglátta.

— Ugy-e, kár lett volna elmulasztani ezt? — kérdezte hamis mosollyal.

— Itt ülnék akár reggelig is — jelentette ki Viola.

— Többször kell feljönnie. Bécs szép, nagyszerü, vidám, magának való.

Összenéztek. Megértették egymást. Az élveteg emberek csakugy megtalálják egymást, vonzódnak, mint az egyéb szenvedélyek, Viola gondolatban és elméletben könnyen kapható volt egy kis hűtlenségre, mert ennek ezer fokozata és módja van. Hűtlenség volt az is, hogy ez a két jól kordában tartott és pontosan engedelmeskedő aszszony pár órával elhalasztotta hazautazását és hajlandó volt beülni ide a nézőtérre. Sulyosbitó körülmény volt az, hogy Zalacsányival ültek be és az ő kisértésének engedtek. Margit némi lelkifurdalások közepette ült komolyan a helyén és ezzel mintegy levezekelte bocsánatos bünét, saját külön hűtlensége volt azonban Violának az a végtelen jóérzése és hogy oly gondtalanul odaadta magát a szinházi előadás s közönség gyönyörködésének. Neki egyenesen tetszett és kellemes volt ez a csakazértis kimaradás, ő semmi megbánást nem érzett és ha épen repült is egy-egy gondolatfoszlánya haza Pozsonyba, az urához, az is arra irányult, hogy „pukkadni fog az öreg", meg hogy „neki eszébe se jut ilyen örömeket szerezni nekem."

Tiz óra után vége volt az előadásnak. Margit unszolására átvágtak a kitóduló tömegen és kocsiba ültek. Majd a pályaudvar éttermében vacsoráznak, nem volt türelmük a hölgyeknek bent a városban megvacsorázni, mert hátha lekésik a vonatot... Ettől a gondolattól mind a ketten nagyon megijedtek és Viola is szó nélkül engedelmeskedett Margit parancsának.

— Csak gyorsan ki az állomásra.

Volt még idejük bőségesen. A csomagjaik pontosan ott voltak már. Az óriási pályaudvaron alig lézengett pár ember, az étteremben ugyszólván senki. Beültek egy páholyszerü mélyedésbe és elég jól megvacsoráztak. Még mindig volt félórájuk az indulásig. Margit idegeskedett és a dilletáns utazók szokása szerint jó előre odaállt a jegypénztárhoz.

Zalacsányi magára maradt Violával.

— Mikor jön megint Bécsbe?

— Nem tudom. Margittól függ.

— Jőjjön egyedül.

Zalacsányi szemtelenül merész volt, mert tudta, hogy szabad ennek lennie. Megint összenéztek a cinkosok ijedt, de bátoritó nézésével.

— Egyedül? — Violám átborzongott valami — Ez nagyon nehéz lesz.

— Olyan könnyü ürügyet találni. Keressen mindjárt olyat, aminek alapján többször is jöhet. Vegyen énekleckéket Bécsben.

— Énekleckét én? Hiszen nincs hangom, — mondta nevetve Viola.

— Az nem tesz semmit. Nagy baj volna az énekmestereknek, ha csak azok tanulnának énekelni, akiknek hangjuk van. Nem bánom, tanulhat festeni is. Pozsonyból sokan tanulnak énekelni, muzsikálni, festeni itt Bécsben — tette hozzá nyomatékosan, amit azonban Viola nem értett meg.

Végre is beülhettek az éjjeli személyvonatba. Elbucsuztak a csábító gavallérjuktól és egy teljesen üres fülkében helyezkedtek el.

— Nagyszerü — mondotta Viola. — Itt még aludni is lehet. Pozsonyig kialusszuk magunkat

— Te tudsz aludni? — kérdezte Margit. — Én drukkolok, hogy ki fogunk kapni. Még se kellett volna itt maradnunk.

— Ugyan, most már mindegy. Ha félsz megmondani az igazat, mondjuk azt, hogy lekéstük az esti vonatot.

— Nem, nem — utasitotta vissza Margit ezt a gondolatot. — Hazudni nem. Inkább mondjuk meg az igazat.

A két férj várta őket a főpályaudvaron. Egyáltalában nem nyugtalankodtak, nagyon jól sejtették, hogy valami szinház-ügy a késedelem oka, ami ellen Artur méltatlankodni próbált, de Béla leintette:

— Hagyd szegényeket. Ki vannak éhezve, a gyászév alatt nem voltak sehol. Most felhasználták az első jó alkalmat.

— De honnan tudjuk mi ezt biztosan? Még sem volna szabad igy elmaradni, elvégre komoly bajuk is történhetett volna!

— Nos, örülj a szerencsének, hogy megérkeztek teljes egészségben — mondotta Béla jókedvüen és boldogan csókolta össze a vasuti kocsiból lelépő feleségét.

A sors és a szerelem játékai érdekesek. A két asszony közül Margit volt a komoly, a formákra is jobban adó: neki jutott a megértő, csupakedély Béla. Viszont Violának — akiből szinte kicsattant az életkedv és könnyen volt apró meg-

gondolatlanságokra kapható — a tulkomoly és pedáns Artur volt az ura. Igaz, hogy az ellentétek vonzzák egymást, de csak a szerelem fakadása idején. A házasélet prózai hétköznapjain ezek az ellentétek nagyon is kiütköznek és kisebb-nagyobb veszekedéseket idéznek elő. Ez is egyik oka a sok rosszul végződő szerelmi házasságnak.

Béla azonnal megértette és megbocsátotta feleségének az elmaradást, Artur is ezt tette már csak azért is, mert a sógora példáját kellett követnie, mégis maradt a szivében egy kis tövis, néhány apró megjegyzést nem tudott elhallgatni, amit azonban Viola nem nagyon vett komolyan.

A két házasság közül az utóbbi volt az érdekesebb. Margit és Béla a tökéletes szerelem lángja mellett egybeolvadtak és ami felfogás-, kedély-, temperamentumbeli ellentét volt közöttük azt elsimitotta az assony nyugodtsága és a férj megértő okossága.

Artur és Viola házaságában sok minden másképen volt. Az abszolut, mindent leigázó, extázisokra hajlamos szerelem csak Arturban volt meg, ehhez Viola legfeljebb a szeretet simulni akarását adta. Nem lett volna ez sem baj, hiszen nem kell feltétlenül mindkét félnek egyformán lángolni. A tiszta és becsületes házaéletben elég az őszinte szeretet ragaszkodása és a kölcsönös hüség, a lángoló érzések filiszter embereknél csak bajt csinálnak. A szerelem müvészeinek, exaltált lelkeknek, különös lelki élményeket kivánó életpályákon müködőknek valók csak azok a végtelen nagy fellángolások, az őrjöngő és őrjitő szerelmek. Artur házasságában ott és abban volt a veszély, hogy Viola lelkivilágát nem tudta egészen megérteni. Nem tudta, nem is akarta, eszébe se jutott az ilyen. Artur komoly férfi volt, aki nemcsak az életet fogta fel komolyan, nemcsak a kenyérkereső hivatását tekintette a legelső és legnagyobb feladatnak, hanem ezenfelül tulkomolyan fogta fel a házasságot is: szerette, imádta az asszonyát és a maga nézeteivel szemben semmiféle koncesszióra nem volt hajlandó. Hány férfi feledkezik meg arról — minden szeretete és okossága ellenére — hogy a nő nagyon finom, nagyon kényes müszer, melynek szinte kiismerhetetlen belső szerkezete van és azzal csinján kell bánni. A legtöbb férfi, ha beleszeretet egy leányba és aztán el is vette, azt hiszi: kivülről-belülről, tetőtől-talpig ismeri az asszonyát, hiszen a felesége! Minden nő idomitható, minden női szeszély, hajlamosság kielégithető, levezethető, ellensulyozható. De foglalkozni kell vele, meg kell érteni, engedékenynek kell lenni — a győzelem kedvéért.

Viola, aki jó nevelésben részesült, igazi uri környezetben nőtt fel s nemes gondolkodásra szokott, emellett finomlelkü volt, a legalkalmasabb anyag volt arra, hogy odaadó, hüséges hitves váljon belőle. Artur kezén azonban nem fejlődhetett azzá, mert Artur nem vette észre az ütközőpontokat és egyáltalában nem foglalkozott feleségével, mint problémával. Övé volt a legszebb, a legdrágább asszonyok egyike, ami csak különös kegyként jut halandónak. Ki hogy tud bánni a kincsével, annyi hasznot, gyönyört vált ki belőle. Van, akit tönkretesz a kincs, a vagyon, az asszony, van aki a fellegekig száll vele. Mindenhez érteni kell, ha igazi értékről van szó, asszonyhoz leginkább.

És ha csak az utolsó vonattal érkezik meg az asszonyunk — különben megbizható, jó társaságban — sohasem szabad mutatni a haragot . . .

*

— Azt látom, fiam, hogy ügyed van elég — mondotta Ecsegi Bélának az édesapja, aki Pozsonyba jött meglátogatni a fiatalokat.

— A forgalmam elég nagy, csak ami marad, az kevés. A kis ügyek nem nagyon jövedelmeznek, nagy pedig ritkán akad.

— Megbántad, hogy ügyvéd lettél?

— Azt igazán nem mondhatom.

— Hát azt, hogy Pozsonyban telepedtél le?

— Még kevésbbé.

— A számitásaidban — ugy látszik, — mégis csalódtál.

— Ki nem csalódik, apám, amikor a pálya elején terveket sző a jövőjére? Én szeretem a hivatásomat és ezt a várost, a küzdelem azonban nem olyan könnyü. Először is, ügyvéd, mint mindenütt, van Pozsonyban is elég, köztük igen sok régi, tekintélyes, őspozsonyi. Én elvégre is uj ember vagyok itt s ha a házasságommal, miután pozsonyi leányt vettem el, meg is erősitettem a poziciómat, ez még nem jelenti azt, hogy most már lábam előtt az egész város. Pozsony nagyon nehezen melegszik fel, a fiataloknak itt nagyon szerényeknek kell lenniök és csak lépésről-lépésre lehet előre haladni.

Az apa csendesen mosolygott magában.

— Ezt előre sejtettem fiam. Nem féltettelek, mert a kenyeredet mindig meg fogod keresni, de ez nem elég. Szabad pályára azért megy az ember, hogy ne csak tengődjön. Szabad pályán korlátlan lehetőségek vannak és bizonyos idő mulva kisebb vagy nagyobb vagyont kell azon gyüjteni. Az ügyvédség maga, hacsak nem elsőrendü híresség az ember, tudom, szükösen hoz. Két keze munkájával legfeljebb a kenyerét keresi meg mindenki, bármilyen pályán müködik. A munka, az ész és tehetség mellé mindig adni kell valamit. Szerencsét, ötletet, komiszságot vagy mit tudom én, mit. Látod fiam, több mint két éve folytatod az ügyvédséget, ugy nagyjából tisztában lehetsz már vele. Kenyeret ad. Később javulhat a helyzet, de rosszabbodhat is, mert ügyvédből mindig csak több lesz. Épen azért itt az ideje, hogy gondolkodjak afelett, miként tudnál magasabbra lendülni.

— Efölött tényleg gondolkodtam már, de ez nem olyan egyszerü dolog.

— Elég egyszerü, csak rá kell jönni. Kapcsold össze a pályádat a politikával.

— Hogyan, apám, — kérdezte Ecsegi Béla csodálkozva, — maga azt hiszi, hogy Pozsonyban igy boldogulni lehet? Ez a város nagyon konzervativ, itt nem szeretik a strébereket, a kalandorokat, a politikában legkevésbbé. Itt az öregeket választják be a parlamentbe, aminthogy a tekintély kedvéért megkivánják az orvosaiktól, hogy szakállt viseljenek. A város első kaszinójában, a diszteremben még ma is V. Ferdinánd képe lóg és az ország leggazdagabb takarékja itt van, amelytől mégis a legnehezebb pénzt kapni. Ebben a városban én ma legfeljebb — szavazó lehetek.

— Nem is mondtam én egy szóval sem, hogy

ebben a városban légy képviselő. Kapsz te kerületet, akárhányat.

— Pénz kell ahhoz is.

— Az csak befektetés. A politika Magyarországon kifizetődik. És nincs nagyobb ur a fiskálisképviselőnél.

— Ugy látszik, apámnak már kész tervei vannak.

— Akár azt is. Gyere haza jelöltnek, mi sem könnyebb ennél.

— Jelöltnek lenni igen, de meg is lenni . . . Sehol annyi bukott jelölt nincs, mint ebben az országban.

— Az sem szégyen épen, de meg lehet azt csinálni, hogy ne bukjunk bele.

— Ha sikerülne . . . Nem mondom, hogy nem volna inyemre. Politikával ugyan még nem sokat foglalkoztam, de hát ügyvédnek tényleg kell érteni mindenhez.

— Nem féltelek, édes fiam. Gondolj arra, hogy az egyhelyben mozgás maga a halál. Előre kell törni, különösen nekünk, akik meglehetősen elakadtunk. Annak idején azért egyeztem olyan könnyen bele abba, hogy jogásznak menjél és ne gazdasági pályára, mert a földdel nem volt sok szerencsénk. Talán más téren neked sikerülni fog, de magadtól nehezen mozdulsz, azért akarlak kizökkenteni a jelenlegi állapotodból.

— Mikor lesznek a választások? Három hónap mulva? Idő volna még elég, bár az irodám meglehetősen leköt, pedig a kerületben is ott kell tartózkodnia a jelöltnek.

Béla habozott.

— Semmi az, fiam. Látom, kedved van a tervhez, a többit bizd csak ránk. Egy-két beszédet kell mondanod, a szervezést, az irodai munkát, az egyéni megdolgozást elvégzik a kortesek.

— Igen, a kortesek . . . De pénzért. Az ilyenhez sok pénz kell. Nekem pedig befektetni valóm nem nagyon van.

— Ugyan, ha képviselő leszel, behozza az kamatostul. Aztán mit akarsz kis tőkével takarékoskodni, amikor rád vár a Jeromos bácsi nagy vagyona.

— Igen ám, de a bácsi egyáltalán nem szándékozik öregedni, sőt mintha egyre fiatalabb lenne.

— Tul van már a hetvenen. Ez már magas kor.

— Isten tudja, mindig az a benyomásom, hogy az öreg szándékosan hozzátesz az éveihez, csakhogy csodáltassa magát, hogy milyen jó kondicióban van.

— Az egyetlen ember volna, aki öregiti magát.

— Hiuságból még erre is képes. Aztán nagy kérdés, hogy tényleg ránk hagyja-e a vagyonát? A végrendeletét még senki se látta.

— Kire hagyná? Ez különben a te feladatod, fiam, vigyázni az öregre és eszébe juttatni, hogy te is létezel. Remélem, a viszony jó köztetek.

— Hogyne. Már csak azért is, mert keveset érintkezünk.

— Pedig ez nem helyes. Nagyon a lelkedre kötöttem, hogy foglalkozzatok az öreggel és szorgalmasan látogassátok.

— Ugy is volt, eleinte, még jogász koromban. De most van más dolog is. Bizony nem voltam pár hónapja nála.

— Teringettét, ez baj, ügyetlenség. Tudod mit, fiam, gyerünk ki az öreghez most, ez a legjobb alkalom.

Béla felállott, hogy készüljön. Az atyja, célozva az előbbi beszélgetésükre, még megjegyezte:

— Természetesen Kossuth-párti programmal lépnél fel. Nálunk annak van talaja.

— Igen? — kérdezte Béla, szinte ugy, mint akit a kérdés kevésbbé érdekel.

Negyed óra mulva utban voltak a nagybácsi háza felé. Margitot is magukkal vitték, hadd legyen az öreg még jobban meghatva.

Szerencséjük volt, mert otthon találták Jeromos bácsit, sőt, meglepetésükre, épen nála volt vizitben Viola.

Az öreg Ecsegi boldog volt, amikor meglátta a leányát.

— Na hát, ennek igazán örülök, — mondotta, — hogy te ilyen figyelmes vagy a bácsid iránt. — És jelentős pillantást vetett a fia felé.

Jeromos bácsi bizony megrokkant kicsit az utóbbi évek alatt, a tartásában sokkal több volt az erőltetettség, mert tartani azért akarta magát az öreg és ez meglátszott minden mozdulatán. Az aggság igazi jele különösen abban nyilvánult meg, hogy néha apró lélekzetvételekkel kapkodott a levegő után. Ilyenkor aztán nagyon is megérzett rajta a hetven év, egyebekben azonban friss, jókedvü, élénk és beszédes volt.

— Viola az én leányom — mondotta Jeromos bácsi és megölelte a gyönyörü, fiatalasszonyt. — Ő tudja, hogy az öreg ember szereti a napsugarat.

— Hol van Artur? — kérdezték az ujonnan érkezettek Violát.

— Kever. Kever és kavar otthon. Ő mindig el van foglalva.

— Szorgalmas ember — jegyezte meg Ecsegi papa.

— Méhnek kellett volna lennie — jegyezte meg Viola.

— Tyü, micsoda fejedelmi mézet tudott volna produkálni olyan virágasszony mellett, mint te — igy bókolt Jeromos bácsi, amin muszáj volt mindenkinek nevetni.

— Hja, — jegyezte meg — ilyen környezetben egészen megfiatalodom. Régen voltunk igy együtt, gyertek, üljetek körém, ma sokáig nem engedlek el benneteket.

Látszott rajta, hogy jól érzi magát és minden magába zárkózottsága mellett is örül annak, hogy törődnek vele. Az öreg Ecsegitől családi dolgok iránt érdeklődött és dicsérte a fiatalokat, hogy mind a ketten Pozsonyban telepedtek le.

— Béla öcsém szót fogadott nekem: pozsonyi leányt vett el. Remélem, nem bántad meg?

— Igazán nem.

— No bravo, a hangodból érzem, hogy igy felelnél akkor is, ha nem volna jelen a feleséged.

Aztán elkezdett az öreg anekdotázni. Kétféle az öreg ember: az egyik fajta mindig a multról beszél, oktat, magát dicséri és emlegeti. A másik az élet derusebb oldalát fogja fel és a fecsegő természete abban merül ki, hogy mesél, az emlékeit eleveníti fel. Ezek a kellemesebbek, ha van

bennük elbeszélő tehetség és ha szinesebb életet éltek, bár a fantázia sokszor csodákat művel és sokszor olyan szinesen adnak elő soha meg nem történt dolgokat, mintha szem- és fültanuk volnának.

— Hadnagy koromban Veszprémben állomásoztam — mesélte az öreg, — amikor egy nagyon magas vendégünk érkezett. A hetvenes években történt, József főherceg, a honvédség főparancsnoka inspiciáló körúton volt. Abban az időben még nem volt valami sürü vasuti hálózat és sokszor kellett nagy kocsiutakat tenni, különösen annak, aki pontosan akart megérkezni a céljához. József főherceg inkognitóban szeretett utazni, igy történt, hogy utjában Zircen, mikor alkalmatosságot keresett, mellyel Veszprémig eljuthat, összeakadt egy öreg magyarral.

— Elvinne-e kigyelmed a kocsiján Veszprémbe? — kérdezte a civilruhás főherceg a parasztot.

— Munkaidő van uram — felelte ez. — Drága most a fuvar.

— Majd csak megalkuszunk — mondotta nevetve a főherceg. — Öt pengőért elvinne?

— Borravaló is lesz hozzá?

— Lesz.

— No, akkor üljön föl az ur.

Döcög a szekér, kavarja az ut porát, a nap pedig erősen süt. Csárdához érnek utközben. A főherceg megkérdi a kocsisát:

— Megiszik velem egy kis bort?

— Ha fizeti az ur — feleli ravaszul a paraszt.

— Csak menjen be, aztán töltessen meg egy literes üveggel.

— Hogyis ne! Hogy azalatt elhajtson az ur a lovaimmal!

A főherceg nagyot nevetett, de mit volt mit tennie, maga szállt le a kocsiról, megrendelte a bort és jóizüet ittak mind a ketten belőle.

Mennek tovább, szép lassan poroszkálnak a lovak. József főherceg megint szól a kocsisának:

— Rágyujtana-e?

— Rá én, ha volna valami jóféle dohányom. De ami a zacskómba van, azt látta a finánc, nem sokat érő. Ugy vagyunk már ebben az országban, hogy vége a jó világnak. Lop itt mindenki, a minisztertől a királyig, a szegény embernek meg már szüzdohányt se lehet szivni. Hanem ha az urnak vóna valami jóféle szüzdohánya, hát abból szivesen rágyujtanék.

József főherceg erre megkinálta a sajátjából a parasztot ,aki jól megtömte vele a pipáját, rágyujtott, aztán az első szippantások után hunyorgatva a szemével, kifejezte a megelégedését.

— Emmán teszi. Hiába, az urak tudják, mi a finom

Aztán beértek Veszprémbe és a honvédlaktanya előtt nagy szaladgálás volt, amikor József főherceg leszállt a szekérről. Az atyafi akkor már gyanut fogott és nagyon nézegetett jobbra-balra. Az öreg főherceg meghallgatta bent a jelentéseket, aztán odaadott nekem öt pengőt, meg még tizet, hogy vigyem ki a kocsisának. Az öt pengő a fuvar ára, a tiz pedig a borravaló. Kiviszem és mondom a parasztnak, hogy itt az öt pengő, ez a fuvar és itt van még tiz pengő, ráadás.

Néz, nagyokat nyel a paraszt, aztán megkérdi:

— Hadnagy ur, ha szabad kérdeznem, kit hoztam én tulajdonképen?

— József főherceg őfenségét.

— Tyü, az áldóját, akkor aligha el nem járt nagyon a szám! Lehetne-e szót váltani a főherceg urral?

Jelentem, hogy mit kér a fuvaros, mire int a főherceg, hogy csak jöjjön be. Nagy zöld posztóval leteritett asztal mellett folyt akkor már a tanácskozás. Körüskörül magasrangu tisztek, középen a főherceg.

Belép a paraszt és egyenesen odaáll a főherceg elé:

— Főherceg ur — mondja — aztán arról, amikről én beszéltem, szó se essék, mert én is tudok ám valamit! — a kapott szüzdohányra célozva.

Jeromos bácsi nagyon jóizüen mesélte el a régi históriát és Ecsegi Béla meg is jegyezte:

— Kár volna veszni hagyni ezeket a pompás históriákat. Fel kellene jegyezni őket.

— Fel van az jegyezve, öcsém. Majd a hagyatékomban megtaláljátok. Aztán ha akarod, ki is nyomathatod a legjobbakat, mert ezek még ismeretlenek.

Nagyon tetszett az öregnek ez az utolsó megjegyzése. A hagyatékban majd megtaláljátok a feljegyzéseket is ... Olyan kellemes ezt hallani a fülnek. Amikor eljöttek Jeromos bácsitól, az öreg Ecsegi meg is jegyezte:

— Ugy látszik, itt rendben vagyunk. Gyerekeim, a lelketekre kötöm, hogy törődjetek az öreggel. Majd meglátjátok, hogy megéri a fáradságot.

*

— Csak nem fogod megtiltani nekem, hogy lovagoljak, ha nekem ehhez olyan nagy kedvem van? — mondotta méltatlankodva Viola az urának, kis házi csata alkalmával.

— Nem tiltom meg, de jobb szeretném, ha felhagynál a lovaglással.

— De miért?

— Azért galambom, mert fura helyzetbe kerülsz ezáltal te is, én még inkább.

— Nevetséges. Tiz éves korom óta lovagolok.

— Az más. Ott kint a birtokon lovagolhattál, de Pozsonyban csak a mágnásasszonyok lovagolnak, meg egy-két tisztiasszony. Festékgyártó felesége ne lovagoljon. Tudom, hogy szereted a lovakat és passziód a hajtás, lovaglás, de hát, mit lehet tenni? Nem vagy cirkuszdirektorné, ha a városban sokat fognak látni lovon, viccelni fognak.

— Az ostobák.

— Lehet, de itt egyszerüek az emberek és nagyon megnézik, mit csinál egy polgárasszony.

— Törődöm is én velük. Ha más nem lovagol, én se üljek lóra? Én ugratásban dijat nyertem, nekem gyönyörüség a lovaglás.

Artur odament a feleségéhez és megsimogatta:

— Violkám, értsd meg, nem arról van szó, hogy a lovaglás ne volna uri sport. Tudom, hogy te szeretsz is lovagolni és nagyszerüen ülöd meg a lovat, de a mai helyzetünkben és szolid erkölcsü, kényes izlésü városban mégis jobb volna, ha nem erőltetnéd ezt.

— De ha akarok — vetette fel a fejét Viola.

— Az ember sok mindent akarna, amit nem lehet.

— Eh, olyan vagy, mint egy prédikátor. Ilyen mondásokkal fizetsz ki engem, ahelyett, hogy kedvemre megtennéd azt, amit megkívánok. Más asszonynak még a gondolatát is ellesi az ura, nekem még azt sem szabad, amit ugy szeretek.

— Bolondokat beszélsz, szivecském.

— Hagyj, hagyj. Nem szeretlek.

— De ne idegeskedjél, azért a rongyos lovaglásért. Érdemes?

— Igenis, érdemes. Lovagolni akarok és lovagolni fogok.

— Akkor majd mosolyogni fognak rajtad az emberek, engem pedig megszólnak.

— Eddig is lovagoltam, ezután is fogok.

— De én nem mehetek oda mindenkinek külön megmagyarázni, hogy az én feleségem alföldi leány, aki gyerekkora óta lovagol és hogy ez a sport igen szép, okos, egészséges dolog. Vagy akarod, hogy nyilatkozatot tegyek be a lapokba? Straub Artur festékgyáros jelenti, hogy neje, született Ecsegi Viola . . .

— Nem fogod öregem viccel elütni el a lényeget. Én mégis fogok lovagolni és hogy a pozsonyiak ne sokat nevessenek rajtam, majd segitek a bajon.

— Hogyan?

— Bécsbe járok lovagolni.

Artur egy pillanatig gondolkozott, aztán szinte örömmel kapott a gondolaton.

— Látod, ez nem is olyan rossz megoldás. Csak kicsit drága mulatság.

— Ugyan! Hetenkint egyszer . . . Ezt csak elbirjuk.

Nem akart Viola ezzel az ötletével semmi roszszat. Minden hátsó gondolat nélkül találta ki ezt a szórakozási módot, bár lehet, hogy Zalacsányi Feri ajánlata azzal az énektanulással, vezette rá erre az ötletre. Viola egyszerüen szokva volt ahhoz, hogy amit kiván, meg is valósuljon, lovagolni pedig tényleg nagyon szeretett: egy-két akadályt félrelökni, ez nem okozott gondot neki, sőt még tüzelte. A férje pedig áldott jó ember lévén, nem szokta meg, hogy a feleségének szándékai mögé nézzen és titkolt gondolatokat kutasson. Gyönyörü dolog a bizalom, vannak nők, akik meg is érdemlik, csak az a baj, hogy legtöbbször azokban biznak meg, akik nem érdemlik meg. Az örök vakság a férfiak erénye, rendületlenül bizni ugy is csak a naivan jó emberek tudnak, ezek pedig ugy is megérdemlik kicsit, hogy kifogjanak rajtuk.

Artur bizott a feleségében és nem származott ebből semmi baj — eddig. Mert a veszedelem abban van, hogy nem szabad rést engedni, amelyen át közel lehet férkőzni az asszonyhoz és nem szabad bőséges alkalmat adni arra, hogy az asszony visszaélhessen a bizalommal.

Viola eddig a legsimább, legegyenesebb utat járta az ura mellett, szelid és hűséges hitves volt és szinte csodálatos mértékben simult uj környezetéhez. Leányos rakoncátlankodásából alig maradt valami, az akaratereje azonban még mindig igen erős volt és a jókedvü meggondolatlansága is kikitört belőle. Az ugynevezett életgondokat nem érezte, a tulságos elkomolyodás és gondcsinálás iránt alig volt érzéke. De mert komoly és munkás emberek környezetébe került, ez kétségkivül hatást gyakorolt rá is. Az anyósával nem került összeütközésbe, mert — az anyós nagyon tapintatosan és okosan tért ki előle. Egészen bizonyos, hogy a nőnek az a zsánere, amelyet Viola képviselt, nem ideálja az anyósoknak. A kimondott szépségü és ennek megfelelően öltözködni és élni akaró asszonyban, ha nem hozott magával jelentékeny hozományt, ezer kivetni valót talál a kritizálás örök szelleme: az anyós. Artur édesanyja ha annak idején nem is viseltetett ellenszenvvel fia választása iránt, férjének halála után szinte kegyeletből átvette minden véleményét és igy a fia házasságáról alkotottat is. Elősegitette ezt az élő valóság is: gyönyörü, életvidám asszony foglalta el helyét a családi házban, akinek a kacagása hangosabb volt, mint a többi házbelié és akinek sok olyan uri szokása volt, amiről eddig nem tudtak a puritán Straub-házban. Veszekedésre, vagy csak vitára is azonban sohasem került a sor, mert az özvegy igen ügyesen és tapintatosan kezdett mindjobban a leányához, Ecsegiékhez szokni. A nap legnagyobb részét ott töltötte és került minden beleavatkozást fiának háztartásába, álláspontját igy okolva meg:

— A fontos az, hogy a fiam megelégedett legyen. Ha Artur boldog, akkor nincs semmi baj.

Artur pedig boldog volt, mert a jólelkü emberek optimizmusa élt benne és mert Violát birni, tényleg nagy boldogságot jelentett még akkor is, ha a teljes lelki harmónia és a legtökéletesebb megértés hiányzott a házaséletből ...

Társas életet sem Arturék, sem Ecsegi Béláék nem éltek különösebben. Pozsonyban sohasem volt a szó igaz értelmében az a nagy társasélet, amely például annyira jellemez egyes magyar városokat. Pozsony a zárkózottak városa volt mindig és vidéki város volta ellenére abban nyilvánult meg nagyobbszerüsége, hogy az emberek nem törődtek egymással. Ez persze nem azt jelenti, mintha a pletyka ismeretlen fogalom volna Pozsonyban, a hirharangok itt ép olyan jól és tökéletesen működnek, mint bárhol a világon, de a pozsonyi ember mégis abban élte a maga nagyvárosi életét, hogy minimálisak voltak társaságbeli kötelezettségei. Ha akadt jó barátra, azzal barátkozott, ha nem volt társaslény, akkor is jól és szépen élhetett Pozsonyban. Egyes klikkek összetartottak, de épen ez mutatta, hogy általános, nagy, kellemes társasélet nincs. Pozsonyban inkább csak a férfiak barátkoznak, mint az asszonyok. Asszonyok nagy barátságából származik a nagy harag, két asszony között akkor lehet csak igazi, őszinte barátság, ha nem ismerik teljesen egymást. Amint kiismerték egymást teljesen, a kritika elront mindent, mert nincs asszony, aki egy másik életében ne találna kivetni valót.

A férfiak könnyebben barátkoznak, azokat összehozza az ital, a kártya. A férfi nem a hibákat keresi a férfiben, hanem a jó tulajdonságokat nézi. Férfibaráthoz lehet hű az asszony, de egy másik asszonyhoz soha, mert hiányzik ehhez benne a teljes őszinteség. Asszony csak akkor őszinte, ha panaszkodhat, vagy henceghet. A férfi épen ebben a két esetben rejti el a lelkét. Ugy mondják, az

asszonyi lélek a finomabb és ez igaz is, de épen a tulfinomságában lehet valami degeneráltság is, ami aztán kitermeli belőle a legcsodásabb nagy érzéseket és az asszonyi gyengeségeket.

A társasélet részbeni hiánya tette aztán olyan meleggé a pozsonyi családok benső életét. Ennek viszont erős hatása volt sok másra, igy például a zenére. Minden otthonülő ember szeret foglalkozni valamivel: a pozsonyiak a zenét kultiválják. Bécs közelsége és a fejlett szinházi élet tette muzikálissá Pozsonyt és általában a kulturális fejlettsége magas foku és szinte általános. Csak megérzik az egy város közönségén, hogy százötven év előtt, tehát akkor, amikor még a külföldön, sőt saját hazájukban is jóformán ismeretlenek voltak Shakespeare, Goethe, Schiller és Lessing, a régi pozsonyi szinházban már szinre kerültek a drámáik. Romeo és Juliát már 1771-ben játszották Pozsonyban, két év mulva Hamletet, 1774-ben Leart és Othellot. Sapp szinigazgató 1781-ben ebben a városban hozta először a világ összes szinpadjai közül szinre A bölcs Náthánt, Grillparzer eredeti müveket irt a pozsonyi koronázásokra. Nestroy, Pallenberg, Werbezirk a pozsonyi szinházból indultak utnak a dicsőség felé, Laroche János, a hires bécsi kómikus Pozsonyban született, mint egy magyar mágnás komornyikjának fia, csak ugy, mint a másik két hirneves szinész: Mylius,Laban és Tyrolt.

Akinek hajlama van a családi élethez, az sehol jobban nem érezhette magát, mint Pozsonyban, viszont ha megkivánta a nagyvilági életet, ott volt egy ugrásnyira Bécs, ahol aztán költekezhetett hajlamának és pénztárcájának megfelelően.

Artur tipikus pozsonyi volt, vágyaiban, temperamentumában is, aki imádta a városát és az otthonát. Violában nem élt benne ez a mélységes ragaszkodás az otthona iránt, hiszen neki különben is második otthona volt Pozsony és a Straub-ház, de hangulatának sokkal szélesebb skálája volt, semhogy az örökös otthonülés nagyon inyére lett volna. Változatosságra vágyott, semmi másra. Az ura, bár nem értette és nem is helyeselte, hozzájárult legujabb ötletéhez: Straub Arturné Ecsegi Viola lovagolni jár majd Bécsbe . . .

— Igy legalább nem fognak minket idehaza megszólni — gondolta Artur, kicsit örült is ennek, mert a jó emberek naivságának nincs határa . . .

*

Lassan megkezdődtek a választási izgalmak. A régi jó gondtalan magyar világban majdnem inkább társadalmi, mint politikai esemény volt egy-egy választás, mert annak annyi külsősége, izgalma, tréfája, intrikája volt, hogy a politikai rész szinte elsikkadt. Ki a vivát? — a személy volt mindig fontos, a legfontosabb és legtöbben nem elvekre, hanem személyekre szavaztak. A legzamatosabb választási történetek a magyar választásokról kerültek ki, amikor az elvek és személyek elleni harcban nem nagyon válogattak az eszközökben. Minden nép, minden tömeg könnyen irányitható; ügyes szónok azt csinál a hallgatóságával, amit akar. Magyarországon pedig tudnak szónokolni, ha mással nem is, szónoklatokkal győzik. Sajátságos, sehol annyit nem politizálnak, mint ebben az országban, de a magyar politika mindig a naivság politikája, leri róla a dilettantizmus. Politikában lehet tévedni, lehet el is bukni, de évszázadokon át mindig és egyformán rosszul politizálni, mindent rosszkor, tulkorán, későn vagy egyáltalán nem tenni és emellett főcélnak az egymásközti veszekedést, egyenetlenséget tekinteni, ez sok, erre csak a magyar képes.

Ecsegi Béla utban volt a kerületébe. Kapott kerületet, a központ apja közbejárására és az alkotmányos költségek biztositása után, készséggel jelölte. Amikor ennek hire ment Pozsonyban, egy öreg kollégája megkérdezte Ecsegi Bélát:

— Aztán milyen programmal léptetnek fel öcsém?

— Kossuth-párti programmal.

— Kossuth-párti val? Hm, hm — dünnyögött az öreg. Látszott rajta, hogy nem egészen tetszik neki.

Ecsegi Béla meg akarta magyarázni:

— Az én kerületemben született ellenzéki minden ember. Kossuth-szobrot is állitottak a járási székhelyen.

Az öreg fiskális csak tovább dünnyögött.

— Hm, hm, szobrot is állitottak Kossuthnak? Tudod öcsém, az épen a baj, hogy kissé tulsok a Kossuth-szobor az országban. Ha Széchenyi szobrából volna több, sok minden másképen lehetne.

Ez a mondás erősen gondolkodóba ejtette a fiatal képviselőjelöltet, de aztán vállat vont. A zászlók már meg voltak rendelve és csak nem engedi át a győzelmet annak a mameluk-jelöltnek!

Budapesten tárgyalnia kellett a jelöléseket intéző bizottsággal és ezért egy napot a fővárosban töltött.

Elintézvén az ügyeit, céltalanul rótta az utcákat. Alkonyodott, amikor valamelyik kirakatban orfeum-attrakciók fényképeit pillantotta meg. Érdeklődés nélkül kezdte nézegetni a képeket és az egyik kartonlapon rövidszoknyás sanzonett képén akadt meg a szeme. Azonnal megismerte, különben alá is volt irva a neve: Mici Flott. Igen, igen, ő az. Jogász korában, a grazi orfeumban látta utóljára, nyolc éve annak, nagyon szép volt, szinte azt hitték, hogy az a szerelem ... Hiszen olyan fiatalok voltak mind a ketten, gondjuk semmi, egész nap a Café Thonethofban ültek, tavasz volt ...

Mici Flottnak hivták a leányt, szőke és molett volt, nagyon helyes és fiatal, Graz után tovább ment egy másik városba, más orfeumba és vége szakadt köztük mindennek. Nem volt nagy müvésznő, a negyedik szám volt a müsorban, az első három szám zene, a negyedik szám ő. Fekete bársony rövid szoknyácskában szaladt ki a szinpadra, fekete selyem harisnya és lakk félcipő volt a lábán, nagyon helyes volt, felette egyszerü. A haja szépen hátra volt fésülve, arcán semmi festék, tizennyolc éves volt, fiatal és szép a Mici Flott. Beszaladt a szinpadra, énekelt valami primitiv kis dalt, utána táncolt, helyesen és kecsesen, aztán szaladt is már vissza, ennyiből állott a száma. Mindig megtapsolták, nem a müvészetéért, hanem a fiatalságáért, a szép selyemharisnyás bokájáért és ő nevetve köszönte meg a tapsot. Tudta, hogy nem illeti meg, hogy csak ugy tapsolják meg udvariasságból, ahogyan csettinteni szoktak a pompás, édes likőr után ... Ez a leány, ez a Mici Flott, orfeum-

énekesnő volt talán a legmelegebb kalandja, aki mindent odaadott neki májusából, önzetlenül, boldog jókedvében, aki nem vár a csókjaiért semmit, se ajándékot, se házasságot. Mégis: az ajándék a sziv honoráriuma, azért kezdett neki mindenféle ajándékot venni, de ő megtiltotta.

— Nem szabad, nem fogadom el — mondotta. — Ha ajándékot adsz, az legfeljebb praktikus dolog lehet, de semmi ékszer vagy virág. Kaptam én azt másoktól eleget, de azok nem voltak olyanok nekem, mint te.

Igy aztán praktikus tárgyakat vett neki, amik kirakatbámuló sétáikon megtetszettek Micinek. A Hotel Elephantban étkeztek, a Stadtparkban sétáltak és a Thonethofban órákhosszat nézték egymást, szerelmesen, epedve. A többi színésznő és brettlihölgy a másik kávéházba járt, a Kaiserhofba, mert odajártak a tisztek is, ők azonban csak maguk közt akartak lenni és senki mással nem törődtek a világon.

Aztán Mici Flottnak letelt az egyhavi szerződése, Grazból még távolabbra kellett utaznia és ezzel vége szakadt mindennek. Fénykép, néhány levél, pár ígéret a mielőbbi találkozásra és nehéz sziv, mely akkor tanulta meg először, hogy a szerelemben nincs örökké ... Szép volt, de elmult.

Ecsegi Béla szinte elérzékenyedett, hogy most annyi év multával a sors összehozta evvel a kis bolygóval, amelyik ugy forog a férfi körül, mint Vénusz a nap körül. Mici Flott fényképe a kirakatban, mint uj attrakció! Hirtelen elhatározta, hogy ugy is ráér, elmegy és megnézi egykori „szerelmét". A kiábrándulástól nem kell félnie, hiszen azóta sok minden történt és hol van ma már az álmodozásoktól!

Este elment abba az orfeumba, amelyik Mici Flottot hirdette. Már nem ő volt az első szám, a müsor közepén került a sor rá.

Még mindig pici volt, de még mindig nagyon helyes. Csak elhizott, kemény és kövér volt a husa, a sanzonett-hölgyeknél azonban nem olyan veszedelmes dolog ez: aki nem tudja az éveik számát, az előtt még mindig illuziót kelthet. Rövid szoknyácskában, lakk félcipellőben, selyemharisnyás lábakkal jelent meg most is, picit énekelt, utána táncolt, ugyanugy, mint akkor, kissé rekedtebben, kissé unottabban, de a nüanszokra itt nem nagyon ügyeltek. Az arca még mindig leányos volt, a vonásai kedvesek, persze most már erősen ki volt festve ... Annak a májusi üdeségnek pirosságát már csak a Lehner-festék pótolta.

Ecsegi Béla meg volt hatva — minden ember szentimentális, ha a multjáról s főként, ha elmult szerelmeiről van szó. Bár nem volt szándékában, most hirtelen feltámadt benne a vágy: beszélni vele.

A müsor végén az üzletvezető összehozta őket. Nem ismerte meg Ecsegi Bélát, aki ugy gondolta, nem rohan ajtóstul a házba, hadd lássa, mi maradt meg belőle Miciben és csak lassu célzásokkal közeledett hozzá.

— Graz, — mondotta Ecsegi. — Életem egyik legszebb állomása Graz.

— Igen? — kérdezte Mici udvarias érdeklődéssel, amely alig volt több a közönynél.

— A müvésznő is járt Grazban, ugy-e?

— Igen ... Valószinüleg. Talán régen.

— Pedig mi onnan ismerjük egymást.

— Hogyan? ... Ön? ... — csodálkozott.

— Mici, hát nem emlékszel?

— Hja igen. Te vagy a Frédi, — mondotta.

— Dehogy — felelte Ecsegi Béla egészen letörve. — Soha se voltam Frédi. Hát elfelejtetted azt a gyönyörü májust? Nagyon szerettük egymást.

— Igen, igen, már emlékszem. Gyönyörü, értékes ajándékokat vettél nekem. Egy briliáns karperec . .

— Rossz, ez is rossz. Nem engedtél értéktárgyakat venni. Mindent elfelejtettél? A Thonethof kávéházat ...

— Kaiserhof. Odajárnak a bohémek, — igazitotta ki.

— Igen, de mi a Thonethofba jártunk. Ép azért, hogy egyedül legyünk. Nem emlékszel?

— Lehet. De mégis csak te voltál a Frédi!

— Esküszöm, hogy sohasem voltam Frédi.

— Ja igen, én tévedek. A Frédi az Teschen.

— Mit Teschen?

— A Frédibe Teschenben voltam szerelmes. De Graz ... Graz, igazán nem tudom most hamarjában ... Nem tudlak hová tenni.

Ecsegi le volt sujtva. Nem a hiuságát érezte sértve, hiszen tudta, kivel van dolga. Az állhatatosságot igazán nem olyan hölgyekben kell keresni, de hogy ennyire elfelejtette, hogy teljesen elhomályosult előtte a mult és nincs egy pillanata mindabból a szep emlékből, az mégis keserü volt. Nem tudta, nová tenni. Talán nem is tehet erről, hiszen szaz várost utazott be azóta és oly könnyen összetéveszthette Grazot Teschennel. Száz városban mindig ugyanaz a kis ének és tánc, mindig ugyanaz a félköralaku nézőtér, ugyanazokkal az éhes tekintetü férfiakkal ... Száz stáció, száz Frédi, miért lett volna ő kivétel, kimagasló emlék? ...

Nem tudott haragudni, inkább szánta szegény Mici Flottot, akinek szépnek és fiatalnak kell maradnia soká, hogy szerelmet tudjon gyujtani és ennek lángja mellett süthesse meg mindennapi kenyerét. És ha egyszer öreg lesz, neki nem marad emléke, nála az emlék piszkos mult lesz csak ...

Kifizette a vacsoráját szegény Mici Flottnak, aztán konflisba ült és hazament a szállójába. Leckének azért nem volt rossz ez a kis epizód, mert minden olyan férfi, akinek zajos és sikerekben gazdag fiatalsága volt, ha egyszer megtér, sóvárogva gondol vissza a multra. És az még a jobbik eset, ha csak gondol a kalandjaira, sikereire, mert sokan nem maradnak meg az emlékek gyüjtésénél, hanem vissza is térnek folytatni a multat. Rossz házasság esetén, ugyszólván holt bizonyos ez, mert a férfi érzékenysége ebben az egyben a legerősebb: nem bir el csalódást, nem törődik bele a rosszba, hanem visszamenekül oda, ahol olyan olcsó sikereket lehet aratni. Az is igaz, hogy minél viharosabb legényéletet élt egy férfi, annál jobb, csendesebb férj válik belőle, különösen, ha olyan asszonyt kap, akiben nagy testi vagy lelki értékeket fedez fel. Az ilyen férfi nagyon tudja becsülni az asszonyt és annak minden jóságát, a sokat élt férfi, ha egyszer megállapodik, az komoly és végleges, mert bizonyos, hogy nagy oka van rá. A tulcsendes legényéletet élő férfi a legveszedelmesebb: könnyen botlik és a változatosság zamatát akkor kezdi kivánni, amikor már tilos szamara

Nehéz az ilyen férfit kordában tartani, legalább is nem áll arányban azzal, amilyen könnyü volt férjnek megfogni. Okos asszony sosem sajnálja, ha az urának „multja“ van, mert tudja, hogy nem azokra a nőkre kell féltékenynek lenni, akik már elvonultak, hanem, akik csak ezután jelennek meg férjemuram látókörében. Megrövidülés sosem a multból érheti az asszonyt, mindig csak a jövőben és jóvérü férfit könnyebb ugy kordában tartani, ha ismeri a zamatok közötti különbséget, mert ha minden ajkat megkiván, ez csak egyszerüen azért történik, mert még egyiket sem csókolta.

Ecsegi Béla kivette a részét annak idején minden jóból. Pozsonyi jogász korában a legmulatósabb fiuk közé tartozott, a Straub-családnál emiatt fogadták eleinte kissé idegenkedve. Margit azonban az az asszony volt, aki kiállott minden összehasonlitást más, elmult asszonyokkal és a szerelem nemes érzéseit leszámitva, sok minden egyéb jó tulaidonsággal is uralni tudta Bélát. A lump jogászból, a szerelmi kalandok hajszolójából és a téha élet kedvelőjéből Margit és Pozsony egészen más embert csinált. Ecsegi Béla néha maga is elcsodálkozott, micsoda nagy változáson ment keresztül és ma este, amikor kissé tolakodóan szaladt elébe a mult, akarva-nemakarva, összehasonlitásokat kellett tennie. Tisztán látta már, hogy nincs min sajnálkoznia, nagyon jól tudta értékelni: mi az a nyugodt, boldog családi élet.

Nem volt álszent, sem mást, sem önmagát nem csapta be. Ha kedve tartotta volna, ha kivánta volna, képes lett volna arra, hogy megcsalja a feleségét. A férjek kilencvenkilenc százaléka hajlamos erre, semmiféle lelkiismeretfurdalást nem érez emiatt és csak a jó izlése — nem pedig az erkölcsi felfogása tart vissza mintegy husz százalékot a kilencvenkilencből attól, hogy a valóra váltsa azt, amit olyan jogosnak és természetesnek talál — a maga részéről. Mégis, a családi élet tisztasága és a bizonytalan lehetőségek, melyek muló kalandból származhatnak, a legfőbb akadályai annak, hogy izlésére, egészségére adó férfi házasságtörést kövessen el, a korrektség itt, sajnos, nem valami döntő tényező.

Ecsegi Béla azonban hű volt gondolatban és tettben, mert feleségének birása távoltartott, kivédett és feleslegessé tett minden ilyen lehetőséget. Minden olyan asszony, aki szerelmén kivül hozzáértéssel is tud bánni az urával, versenyen kivül áll a világ összes, minden más női között. Csak szerelemmel nem lehet a férfit fogni, az asszonynak néha merészebbnek kell lennie a férfinél is. A házias érzések és hangulatok néha csömört is okoznak: ne legyen mindig és kizáróan háziasszony az asszony. A férjnek sok szabadságot kell adni, hogy ne tudjon élni vele: a börtönbe zárt szökik, amint az első alkalom meg van erre. Hitvesek! sose feledjék el, hogy ők nem szeretők, nekik még ötletesebbeknek és változatosabbaknak kell lenniök. A gyengédséget nem kell szégyelni, százszorosan kamatozik az a szerelemben és a lustaság, a blazirtság a két lehető legnagyobb veszedelme a házaséletnek.

Margit teljesen betöltötte hivatását és teljesen be tudta tölteni Ecsegi Béla lelkét, aki pedig értette, ismerte a nőket. Teátrálisan rendezve se sikerülhetett volna jobban az, hogy ma este elébe került multjának egyik leszakitott vadvirága. Szintelen, szagtalan, papirosmasé volt ez a virág, csakugy, mint a többi ...

Komoly, boldog, megelégedett, erkölcsös férj tért ezen az estén nyugovóra a Pannónia szállóban: Ecsegi Béla ügyvéd, országgyülési képviselőjelölt volt ez az ur... Tiz év előtt maga nevetett volna ezen a leghangosabban ...

Reggel továbbbutazott a kerületébe. Milyen szépen hangzik ez igy: a kerülete! Igaz, hogy jelölt csak, de a neve már ezer nemzetiszinü zászlón, falragaszon, kortestollon és nótában szerepel. Van valami mámoritó a népszerüségben, szokni kell ezt, de egészen soha nem lehet megszokni, mert minél inkább benne van az ember, annál többet kiván belőle, annál érzékenyebb és követelőbb ...

Már állt az egész országban a választási harc, amerre vitte a vonat, szélesen terpeszkedő falvak apró fehér házikóin olcsó kis zászlókat lengetett a szél. A zászlók fehér szalagjába valami név volt beirva, a képviselőjelölt neve. A pályaudvarok környékén a pipáló atyafiak zsiros kalapjába fehér, piros vagy zöld toll volt szurva, buzakalászos kis zöld levél, aranybetüs felirással ... Kétezer jelölt tülekedett négyszázegynéhány mandátumért, a harc erős és kiméletlen volt, mert hogy négyszáz győzhessen, ezerhatszáznak buknia kellett. Egyéni kiválóság, elvek tisztasága és varázsereje, népszerüség és hivatottság legfeljebb csak segitettek, ám a győzelem arra várakozott, aki a legfürgébb volt, a legjobb, leghatásosabb ötletekkel, a legkitartóbb torku kortesekkel, a legzseniálisabb stratégiával dolgozott. A régi jó időkből maradtak meg azoknak a jóizü választási fogásoknak emlékei, mint például Pichler Győzőé, aki minden programmbeszédében remegő hangon mondotta el: „Szegény édesatyám ott esett el az isaszegi csatában...“ E mondat elmondásakor a szónoki emelvényen elhelyezkedettek közül mindig helyeslően bólintott a fejével egy öreg ur: Pichler Győző édesapja, aki fiának leghűségesebb kisérője volt kortesutján. A diákmozgalmakban nagy szerepet játszott fiatalok közül az egyik ugy jutott mondátumhoz, hogy választóihoz intézett beszédeiben igy szólt: Most pedig felolvasom, mit kiván a magyar nemzet? — és ezzel kigöngyölitett több méteres hosszu kutyanyelvet, ami piros, fehér, zöldre volt festve. Azon pontokba foglalva ott állott mindaz a sok szép, jó, elérhetetlen, amitől csöpögött a magyar ember szájaszéle. „Ez a mi emberünk! Jól szaval!!“ — kiáltották a polgárok és meg is választották.

Hát amikor egyik kerületben néppárti került össze a szabadelvüpártival és a néppárti jelöltnek nagyon erős volt a talaja ugy, hogy szinte biztos volt a győzelme. Többet ésszel — mondották a választási taktikusok is és a szabadelvü párt felfogadott egy kaftános, pájeszes öreg honpolgárt, akinek sorra kellett látogatnia a néppárti jelölt választóit, meleg hangon arra kérvén őket, hogy szavazzanak a néppárti jelöltre, az ő fiára. Meg is bukott ugy, hogy örökre elment a kedve a politikától.

Ahol ennyi humor terem meg, hogy maradhatott volna el onnan néhai jó Sipulusz, aki mint Rákosi Viktor képviselőjelölt se tagadta meg magát. Sipulusz könyvvel járta végig a falvakat és mindenkivel beiratta, hogy mennyi adót akar fi-

zetni? Innen származik a jóizü mondása: „Igazán megható, hogy milyen kevés adót akarnak fizetni ezek a derék emberek!“ ...

Az állomáson néhány bizalmas embere várta. Nagy bendőjü, nagyszáju emberek, a főkortesek, akik hetek óta szavaltak, ittak és veszekedtek érte faluról-falura, kocsmáról-kocsmára.

— Hogy állunk? — kérdezte Ecsegi Béla benfenteseitől.

— Nagyszerüen. Biztos a győzelem. Az ellenfél ugy jár jól, ha minél előbb visszalép.

De azért pénzt kértek, ujabb összegeket, mert hát az ellentábor is erősen dolgozik. Amerre jártak, mindenhol tisztelettel fogadták őket. Szembe, szavazás előtt „biztos“ mindenki, de aki ismeri a viszonyokat és embereket, az tudja, hogy biztos csak az, aki már leszavazott. Választások előtt nincs rossz esélye egyetlen jelöltnek sem, a választás napjáig minden párt győzelme holtbizonyos. Sőt, ott kiabálnak leghangosabban, ahol a legkevesebben vannak és akik a legcsendesebben dolgoznak, azok mennek a biztosra.

Ecsegi Bélának sok helyen és sokat kellett beszélnie. Jó szónok volt, könnyü, kellemes hangon, mentem minden nagyképüségtől beszélt. Mint ügyvéd is jó szónok hirében állott, de most, hogy a néppel kellett szemtől-szemben állania, kiderült, hogy a közvetlensége milyen erős hatást tud kiváltani. Nem készült a beszédeire, látszott rajta, hogy szivesen és könnyen beszél, nem terjengősen, ami valóságos frisseséget adott az egész szónoklatnak.

Ezt a részét, a beszédeket szivesen vállalta, annál terhesebbnek találta azonban a többi, jelöltséggel járó kötelezettséget: a kilincselést, az igérgetést, a parolázást. Bizony végig kellett dörgölőznie sok vénasszonyon, kérges tenyéren. A munka edzette barázdákat, sőt a becsületes szegénységet tisztelte, a demokráciából azonban nem szivesen vállalta a rossz szagot. Mindig ugy érezte, igen is van különbség ember és ember között, igazi egyenlőség nincs sehol, még a természet se ismer ilyet. A népétől, a választóitól nem volt elragadtatva. Nagyon is közelről látta most az önzésüket, a panaszaikat, szegények, nekik minden esetre igazuk volt, de Ecsegi Béla jogász létére ugy érezte, hogy ő az egész országot és nemzetet fogja képviselni, nem pedig Kiss Pista italmérési engedélyét és Nagy Marci telekkönyvi panaszát. Mindenki várt valamit tőle, mindenki kért valamit, az intelligencia még rosszabb volt az egyszerü embereknél, azok valósággal alkudoztak vele, mit biztosit, mit tud biztosan kijárni, elintézni megválasztatása esetén — mert a másik jelölt már vállalta ezt és ezt.

Ecsegi Béla nem szeretett komolytalan igéreteket tenni — rossz anyag volt képviselőjelöltnek — ilyenkor mindig megszökött, abbahagyta körutját. Még a korteseivel jött ki legjobban, azokról tudta, hogy fizetett huncutok és hogy csak minden tizedik szavukat lehet elhinni.

Általában ugy látta, a hangulat nem rossz és amikor estére hazakerült Kisszolnokra, édesapja, aki mindig tulzott optimista volt, igy fogadta:

— Fiam, a mandátumod biztos. És öt éven belül államtitkár vagy.

— Ugyan, édesapám — mondotta mosolyogva Béla.

— Csak ne szerénykedj! Hallottalak szónokolni, többször is. Az ország első szónoka vagy.

— De apám!

— Ha én mondom, fiam! Csak egyszer beszélj a Házban, biztos a politikai karriered. államtitkár leszel.

— De hiszen ellenzéki programmal lépek fel — jegyezte meg Béla nevetve.

— No? Ezen a választáson bukik a kormány Az olyan biztos, mint hogy te bekerülsz.

Az öreg ur tipikus ellenzéki volt, de legalább az önzetlen fajtából.

— Beszéljünk másról — mondotta Béla és miután az édesanyja is odatelepedett közéjük, családi dolgokról kezdtek társalogni.

— Hát az unokáimmal mi lesz? — kérdezte az öreg asszony.

— Lesz, anyám, nálunk legalább hamarosan — felelte Béla, mire az édesanya boldogságában elpityeregte magát. Vacsora után még átjöttek a főkortesek közül ketten és névről-névre átvették a választók jegyzékét, megjelölvén: ki a biztos voks, ki az ingadozó és kire nem lehet egyáltalában számitani. Biztos voks volt sok, kimondott ellenpárti jóval kevesebb, de ingadozó volt mégis a legtöbb. Csak a választás napján dől el, a szavazáskor, ki dolgozott ügyesebben. Addig is azonban pénz kellett, sok pénz, mert sok gulyás és pörkölt fogyott ezekben a napokban faluk hosszat és a paprikásra olyan jól lehet inni azt a savanyu bort. A paprikás: igazi választási eledel, utat csinál az italnak, a jó sürü marhagulyás vagy ürüpörkölt után muszáj inni, sokat inni és minél többet iszik az ember, annál jobban tud lelkesedni, annál rózsásabbnak látja a jövőt és tud sikra szállni elveinek diadaláért ...

Ecsegi Béla látta, hogy most már benne van a harc kellős közepében és a költekezésben. Minden pénze rámegy erre a jelöltségre, ami ráncokat vont a homlokára. Az édesapja azonban nagy hangon biztatta:

— A karriered kivánja ezt. Pár év mulva ugy is államtitkár vagy.

*

Viola és Zalacsányi Feri a Praterben lovagoltak egymás mellett. November volt, de az őszi napnak ereje volt még és az időjárás szeszélyéből meghosszabbitott gyönyörü ősznek ugy tudtak örülni az emberek. Azt mondják, a tavasz, a május a szerelem ideje, igy énekelik a költők, a mámoros szerelmek ebben a hónapban fakadnak, reménytelen szerelmesek ekkor próbálkoznak az öngyilkossággal és a házasságtörések jó része is erre az időre esik. Kell valaminek lennie abban, hogy a Prima Vera, a természet ébredése vágyat fakaszt az emberi szivben is, a szerelem időszaka a tavasz, el kell fogadni ezt az elméletet, de ha áll az, hogy a szerelmet bizonyos időponthoz lehet kötni, ugy nem kevésbbé áll az is, hogy a borongós ősz elmélyiti a szerelmet.

A tavasz inkább vágyakat, izgalmakat kelt, az őszben azonban sokkal több a hangulat, mint a tavaszban és az érző lélek — a szerelmes mind az — nagyon fogékony a hangulatok iránt. Hulló levelek, fony-

nyadó virágok, lombok rozsdavörös rothadása, a napok rövidülése, őszi rózsák szintelen pompája, késői napsugár, a tél közelségének érzete, vágyódás a meleg, a családi tüzhely után . . . a szerelmes ember lelke sokkal inkább van foglalkoztatva ősszel, mint tavasszal.

Az ősznek is határozottan van köze a szerelemhez, az ősz összehoz, melenget, az ősz a szerelem filozófusa . . .

Violán rendkívül diszkrét lovaglókosztüm volt, a szabása elsőrangu, ha szakértő-szemü elment mellette, mind utána fordult és megbámulta gyönyörü vonalait. A szemében ott tüzelt az a szikrázó láng, amely jelzi, hogy az asszony pompásan érzi magát, kedvére való társaságban van. A boldog, megelégedett asszonyok kivirulnak, az asszonynak a szemében meglátni az egész lelki életét.

— Nagyszerüen érzem magam. Ó, ha minden nap itt lovagolhatnék!

— Ha minden nap kisérhetném! Én is nagyszerüen érezném magam, — jegyezte meg a lovagja.

Egymásra néztek és mosolyogtak. Zalacsányi nem udvarolt Violának, ő különben sem szokott sablón-udvarlásokkal próbálkozni, kettőjük között pedig egészen különös baráti, sőt pajtási viszony fejlődött ki. Zalacsányi, aki minden romlottsága mellett is tetőtől-talpig ur volt, Violában két legjobb barátjának nővérét, illetve feleségét látta, viszont épen ez hozta közelebb is egymáshoz őket. Az egyhajlamu emberek megnevezhetetlen vonzalma volt ez: Zalacsányi szinte parancsolt, uralkodott Violán, aki szivesen parirozott. Kétségtelen, hogy a szép asszony hatással volt a nagyvilági életet élő és minden szépet kedvelő férfire, nem valószinü azonban, hogy bármiféle mellékgondolat támadt benne Viola birását illetően. Sokkal szebb volt igy, kis romantika is volt benne, ami a blazirt embert is megfogja néha. Ha gondolt volna rá, egészen biztosan meg tudja állapitani, hogy Violánál neki feltétlenül sikere volna, legalább is bizonyos fokig. Szinte nem is volt feladat a számára, ami csak hozzájárult ahhoz, hogy passziv marad a viselkedésében. A férfiak nem szeretik a könnyü sikereket: inkább szenvednek, vergődnek és várnak, de az ölükbe hulló gyümölcs után nem nyulnak. A férfi kétféle nőt ismer: az egyik, aki nem probléma, csak olcsó préda, alkalmi mámorok kiváltására, akiből bárhol, bármennyit szerezhet magának. Ezt nem becsüli, csak megfizeti, ezért nem kell lángolnia, mert adott jelre ugyis ott terem. A másik fajta nő az ideál, akiből idővel hitvest vagy szeretőt csinál, esetleg soha el nem érhető oltárképet, de érette kész harcolni, vergődni, sorvadozni, álmodozni, rabságot vállalni vagy akár el is kárhozni. A két fajtát nem lehet összekeverni: az olcsó szerelem tartalmas férfi számára sohasem lehet ideál, mig az ostrom nélkül bevehető álomkép rögtön összeomlik, mert a „kellemes csalódás" ellenkező hatást ér el és végzetes lehet. Viola nem lehetett Zalacsányi asszonyszomjuságának prédája, mert ezt nem engedték a családi és baráti kötelékek, de nem volt arra sem való, hogy hosszas, komoly udvarlással, formális ostrommal környékezze meg, mert tisztában lévén az asszonyok erejével, temperamentumával, szeme járásával, feleslegesnek tartotta mindezt. Hizelgett neki, hogy a legszebb asszonyok egyike jó barátot lát benne, nagyon kellemesnek találta ezt és igy hosszu idők után Viola volt az első asszony, aki cél és érdek nélkül le tudta kötni.

— Miért nem jön át egészen lakni Bécsbe?

— Hogy tehetném azt? Artur nem mozdulhat Pozsonyból.

— Muszáj a gyárosnak ott laknia, ahol a gyára van? Sok pozsonyi gyáros lakik itt Bécsben.

— Ujjé, mondotta jókedvüen Viola, — gyáros és gyáros között nagy különbség van ám! Nem vagyunk mi olyan veszedelmesen félelmetes gyárosok, mint a Stollwerck, meg a Nobel dinamit

— Talán Dinamit-Nobel?

— Az. El tudjuk mi költeni a jövedelmünket a Széplak-utcában is. Igaz, hogy adósságot meg itt lehetne nagyobb arányokban csinálni.

— Csak nincsenek anyagi zavarai Arturnak?

— Az nincs, de a bót mehetne jobban is. Ezek a huncut osztrákok csinálnak nekünk erős konkurrenciát. Le akarják törni a magyar provinc-gyárat.

— Na lássa, ha itt élnének, kartellbe léphetnének velük. Manus manum lavat. Nem is olyan rossz az én ötletem.

— Lehet, én nem értek ehhez.

— Pedig maga ide, ebbe a városba való, ahol ragyogás van, ahol méltó keretet kap a szép, amitől még szebb lesz. Bécsben élni nem utolsó dolog, mert mégis csak a világ harmadik városa, de egynémely dologban a legelső.

— Ezt én mind tudom, hiszem — mondotta Viola — de ki hova van kötve, ott éli a világát. Az apám el nem mozdulna a pusztájáról és Artur azt mondja, hogy Középeurópa egyik legkellemesebb városa Pozsony.

— Jó, jó, de maga mégis csak kinő Pozsony kereteiből. Még nem ismeri annyira annak a városnak társadalmi életét, de én megfigyeltem: a legtöbb szép asszony Pozsonyból végre is felkerül Bécsbe. Csak tőle függ, hogy m i n t m i kerül fel? Mint diadalmaskodó divathölgy, mint müvésznő, vagy ... na igen, vannak rosszabb esetek is. De Pozsony némely dologban rezervoárja Bécsnek és igazi nagy tehetségeknek, lelkes ambicióknak, tökéletes szépségeknek Pozsony csak átmeneti stáció: a végállomás Bécs. Itt tudnák magát méltányolni, ünnepelni ...

— Ugyan már, ünnepelni engem, az egyszerü polgárasszonyt!

— De ha mondom, hogy nem az. Senki saját magát soha ne huzza le. Csak az élet s a konkurrencia huzza le az embert, a vágy legyen mindég felfelé törni.

Viola megállitotta a lovát és elgondolkozva, de azért tréfásan jegyezte meg:

— Az uram szobafestéket gyárt és maga összetéveszt engem a hercegnőkkel.

— Minden szép nő hercegnő, a korona mindnek a feje fölött van. Persze, aki elfut alóla ...

— Az uram szobafestéket gyárt és nekem nem illik ábrándozni. Félek az álmoktól.

— Szóval ismeri őket?

— Istenem, asszony vagyok.

— Ez az, ezt mondom én is. Kis zajlás nem árt. Vannak ártalmatlan szerek, melyektől még szebb lesz az asszony, ezek a flört, az édes lelki izgalmak, az imádtatás kultusza.

— Bolond maga, Feri, ugy beszél, mint egy szinpadi lovag.

— Dehogy, a szinpadon beszélnek sokszor ugy, mint mi az életben. A szép életet keresők és élők hitvallása egy az életben és a szinpadon. Tudom, hogy belül ugy is igazat ad nekem, csak a falusi ártatlanság, a kezdő félelme ez az ellenkezés.

Viola korbácsával rávágott a lovára.

— Én nem félek semmitől és senkitől. Amit én megkivánok az élettől, azt meg is szerzem. Egyelőre meg van mindenem és ugy jó, ahogy van.

Nem egyezett ez Zalacsányi feltevéseivel, de azért jobban hatott rá, mintha épen azzal a falusi ártatlan butasággal minden szavát helyeselte volna Viola. Szóval rátarti asszony, kemény dió és probléma! Ma még megelégedett és gondolataiban is erélyes! Rögtön nőtt a szemében és komolyabban vette. Hiszen ez az asszony jellem, aki nem enged vagy legalább is védekezik. Hohó, ezért érdemes harcolni, Viola csodás értékü szinarany, melyet még nem látott meg — kivüle — avatott szem. Egészen bizonyos, hogy azt az utat fogja megtenni, amelyet az imént emlitett és ajánlott neki, előbb vagy utóbb, szépen vagy csunyán, felfelé vagy le, de aki az első lesz, azé a dicsőség, az jár legjobban.

Zalacsányi Feri érezte, hogy Violával többet és más módon fog majd foglalkozni, mint amazokkal, az egyéb nőkkel. Szinte hivatást érzett, hogy mellette maradjon, sugalmazója legyen és ha eddig kikapcsolt minden egyéni célt és vágyat, most, mert érdekelte, ingerelte ez a pompás teremtés, már vágyott is rá. Nagyszerü helyzetben volt, ami a kettőjük közötti viszonyt illeti. Ugyszólván egyedüli férfi a közelében, bizalmi barát, tanácsadó ... no hiszen, pár hét, vagy hónap alatt oda irányitja, ahová akarja ...

IV.

Akik pas de deux-t akartak lovagolni Violával.

„Szeretett képviselőjelöltünk“ Ecsegi Béla dr. megbukott az általános választáson. Nem lett belőle képviselő, épen százötven szavazattal maradt le és politikai karrierje — mielőtt megkezdődött volna — egyelőre legalább letörött. Cserbenhagyták a választói, mert az elvhűségnél erősebb volt az ellenpárt agitációja, a másik jelölt jobban tudott bánni az emberekkel, bőkezübb volt az igéretekkel és megtették a maguk hatását azok kettébe vágott ötpengős bankjegyek, melyeknek egyik felét a választás előtt kapták képbe az atyafiak azzal, hogy a leszavazás után megkapják a másik felét is.

Minden bukás szomoru és szégyenteljes. A választási harci zaj mámoros lelkesedéséből, borgőzös, kiabáló népszerüségéből, a nagy remények csodás álomországából lezuhanni a szürke, szomoru valóságba — ehhez kell nagy lelkierő, angyali szelidség és szintartó idealizmus, mert ezek nélkül fájdalmas a bukás, ökölbe szoritja a kezet, keserüséget vált ki és egy időre elveszi az ember életkedvét. Ecsegi Bélában sem voltak meg az angyali szelidség kellékei, csak ugy, mint a legtöbb emberben. Bizony kimondhatatlanul kinosan érintette őt a bukás, mert a szégyenen és anyagi károsodáson felül olyan ajtót csukott az be előtte, mely a politikai érvényesülés szinte beláthatatlanul nagyszerü utját nyitotta volna meg előtte győzelem esetén. Ennek most vége. Pedig a magyar közéletben ez a legszebb, legsimább, legtöbbet igérő és a legkönnyebb érvényesülési lehetőség annak, akit a kezdetben kissé szárnyára vesz a szerencse. A politika nagyszerü lehetőségeket nyit meg minden jólvasalt nadrágu és jólfésült uri embernek, akinek rendben vannak a születési körülményei és helyén van az esze. Jó megjelenésü, jó svádáju és okos ember mandátumhoz jutva, igazán olyan magasra emelkedhet Magyarországon, amilyen magasra csak akar. Néhány, vagy akár csak egyetlen egy ügyes felszólalás a Házban, vagy kitartó részvétel a klubéletben, valamelyik vezér barátsága elég ahhoz, hogy népszerü legyen és különleges megbizatásokat kapjon, nagyszerüen jövedelmező stallumokba üljön. Ha aztán még szaktudása, komoly munkakedve is van az illetőnek, ugy egészen bizonyos a karrier, hacsak a stréberek el nem rontják azt, mert stréber sehol nincs annyi, mint a politikai pályán. Most már mindegy volt, elmélkedni efölött, csak a keserüségét növelte volna ... Ecsegi Béla néhány nagyon rossz nap után, ha bele nem is törődött, de legalább megszokta a bukás gondolatát. Az első időben elkeseredett hangulata keserü dacot váltott ki felőle és olyan gondolatokkal foglalkozott, hogy hiába minden. Pályaválasztása nem sikerült, megkomolyodása felesleges, legokosabb volna hazamenni földet túrni és élni ugyanazt a duhaj életet, amelyet a megyebeli urak legtöbbje él. Ugy is indult, a hajlama ehhez az élethez volt meg, minek a magasabb célok, amikor nincs meg hozzá a szerencse! Amikor Pozsonyban telepedett meg, azt hitte, valami uj, bátor előretörése ez, elfordulás mindattól, amit otthon látott és amiben eddig élt. De ugy látszik, a sorsok mégis csak előre ki vannak jelölve és erőszakosan nem lehet azokon változtatni. Ami jó volt az apjának, dédapjának, jó lesz neki is ... Odahaza nagyobb ur, megyebeli potentát lehet, Pozsonyban jött-ment fiskális marad mindig. Vadászat, névnapok, disznótorok, megyebálok, kaszinóbeli kártyacsaták ... annyi ezer embernek, urnak sorsa, boldogsága és boldogulása ez, igy kellett volna neki is kezdeni, akkor ez a bukás se következik talán be, mert nagyobb lett volna odahaza a népszerüsége.

Előbb-utóbb kiből az apja, a megmaradt földből még mindig meg lehet becsülettel élni, igyekezettel, komolysággal növelni is lehet. A családi boldogságot megtalálja ott kint is, mi köti tulajdonképen Pozsonyhoz?

Elhatározásában, cselekvésében mégis megkötötte a készülő családi esemény, Margit állapota. Maradni kell egyelőre, ezt érezte és kimélnie kell Margitot az izgalmaktól és fáradalmaktól.

Dacos elkeseredésében, határozatlanságában, talán a legválságosabb időben történt aztán valami, ami uj irányt adott egyszerre egész életének: vá-

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

rosatyának jelölték Pozsonyban. Olyan nagy kitüntetés volt ez, érezte, hogy most már nem volt szabad megfutamodnia. Erkölcsi értékében több a törvényhatósági bizottsági tagság Pozsonyban, mint a képviselői mandátum. És hogy épen lelki válságának idejében érte ez a megtisztelés, az megszázszorozta annak értékét. Mint jó szónokot hamarosan megismerték Pozsonyban, párszor fel is kérték társadalmi ünnepségeken ünnepi szónokul, képviselői jelöltsége pedig még inkább forgalomba hozta a nevét. Igaz, hogy a választás az ő bukásával végződött, de a volt képviselőjelöltség is érték nálunk és tekintélykölcsönző. Az, hogy pozsonyi polgár leányát vette feleségül, kétségkivül hozzájárult ahhoz, hogy feléje iranyult a pozsonyi polgárság bizalma. De városatya-jelöltségét főleg egy beszédének köszönhette, melyet — felkérésre — valami külföldi társaság pozsonyi látogatása alkalmával mondott el. Itt annyira eltalálta a megfelelő hangot, a külföldiek előtt olyan szépen, megkapóan festette Pozsony munkás életét, ambicióit, hogy napokig foglalkozott beszédével a sajtó és ennek nyomán a közönség. A jó szónok különben is mindig imponált a pozsonyi nagyközönségnek, mert a németajku polgárság körében kevés igazi szónoktehetség akadt, azt ugyszólván kizáróan a magyarok szolgáltatták, bőségesen akadván köztük üres locsogók, de elsőrendü szónoki kvalitásokkal rendelkező is, akiben a klasszikus müveltség párosult a meggyőzni tudás müvészetével.

Abban az időben Pozsony nagy problémák megvalósitása előtt állott. A harmadik magyar egyetemért országos harc folyt és a városok egymásra licitáltak, ki ad többet, csakhogy megkapja az uj egyetemet. Pozsony nem igért semmit, nem alkudozott, csak önérzetesen nyilatkoztatta ki, hogy a harmadik egyetem őt illeti, mert egyik városban sincsenek meg azok az elengedhetetlen kellékek, melyek az egyetemi élet fejlődését biztositják, csupán Pozsonyban. Itt minden készen van, helyiségek, tanárok, nagyszerü kórházak, legmüveltebb közönség, kitünő egészségi viszonyok, amit a többi konkurráló város igér, az Pozsonyban régen mind megvan és ha izléstelennek, méltatlannak tartja is a jövőre szóló nagyhangu igéreteket, bizonyos, hogy sehol melegebb otthont nem talál az uj egyetem Pozsonynál.

Sajnos, a város igaza nem jelentette azt, hogy kétségtelenül elismerik a vezető körök és hogy biztos a győzelem. Sokat lehetne arról irni, hogy Pozsony a mellőzött gyermek szerepét játszotta és sajátságos, épen olyankor, amikor a város magyarságának erősitéséről lett volna szó. Üzletvezetőségeket ölödrangu, amugy is szinmagyar városoknak adtak, de Pozsonynak nem, ellenben telerakták német- és szlávnyelvü ezredekkel, ahelyett, hogy eszükbe jutott volna egyszer is például honvédhuszárokat telepiteni le a rendelkezésre álló rengeteg kaszárnya valamelyikébe. Nemzeti szinházzá avatták nem egy — különben érdemes magyar város szinházát, a pozsonyi magyar szinházat azonban csak maga a város támogatta igazán atyailag, azok a bizonyos állami szubvenciók nevetségesen csekélyek voltak, ugy kellett mindig kiverekedni és igen hamarosan végleg be is szüntették. Pozsony magától magyarosodott, magyarositották az iskolák, melyek valóban elsőranguak voltak és magyarositotta a közeli Csallóköz természetes beözönlésével. Az államhatalom a harmadik egyetem kérdésének eldöntése előtt is cserbenhagyta volna Pozsonyt, előnyben részesitette Debrecent, — más szempontokat véve figyelembe, — sőt előnye volt Pozsony felett még Szegednek is, mert pár ezer fővel nagyobb volt a lakóssága. A magyar érdek nem játszott volna szerepet a döntésben és Pozsony aligha kap egyetemet, ha néhány igen kiváló államférfiu és tudós nem foglal állást Pozsony mellet és ha nem érvényesül végül annak a királyi hercegi családnak a döntő akarata is, amelyik Pozsony fejlődéséért mindig sikra szállott.

És ott volt a másik, Pozsonyra nézve oly fontos feladat megvalósitása: a pozsony-bécsi villamos vasut megépitése. Mennyit küzdöttek, szónokoltak, cikkeztek, érveltek e körül, mig közvetlenül a világháboru kitörése előtt valóra nem vált, amikor is aztán természetszerüleg nem fejlődhetett és nem is fog fejlődni abban az irányban, ami az igazi célja volt és igy az igazi, nagy hasznát sem élvezheti az a város, amelyik olyan nagy küzdelmet folytatott érte.

Akkor még közös vámterület volt Ausztria és Magyarország s a nemzetgazdászok közül is sokan azzal érveltek a vasut ellen, hogy a nagyobb, hatalmasabb Bécs el fogja nyelni a kisebb és gyengébb Pozsonyt. Csodálkozva kérdezték, miként lehetséges az, hogy a pozsonyi kereskedő- és iparosvilág is a villamos megépitése mellett foglal állást, mert ugy vélték, ha egyszer Pozsonyból óránként lehet Bécsbe utazni, becsukhatnak minden pozsonyi üzletet. Akik azonban igy érveltek, csak elmélettel dolgoztak, nem ismerték a helyi viszonyokat és nem tudták azt, hogy sokkal kevesebb veszteség éri a várost azáltal, ha száz vagy néhány száz pénzes ember Bécsbe fog járni vásárolni, mint amennyit nyer a közeli, nagyrészt osztrák területek fogyasztó közönségének bekapcsolásával. Mert a hainburgi bizony csak Pozsonyba jött vásárolni, szórakozni, nem pedig Bécsbe — lévén Hainburg Pozsonyhoz negyven kilométerrel és háromnegyed órával közelebb, mint Bécshez, ez a negyven kilométer, ez a negyvenöt perc utazási idő és ennek megfelelő viteldij többet döntő tényező a gazdasági életben, a mindennapi világban. Hiába van a szomszéd utcában fényes nagy áruház, ha a házamban meg ott van a kisebb, de azért becsületes, megbizható greizler„ ha a háztartásban kell valami, nem szalad senki a másik utcába áruért, amikor azt közelebb is megkaphatja. Gyorsaság, időnyerés, kis kényelmi szempontok döntenek, nem a nagy méretek és Pozsony igen jól tudta,hogy ha veszit is majd valamit a vámon, százszorosan behozza azt a réven.

Ezek a város érdekeit oly életbevágóan érintő kérdések napirenden voltak a városházán, nagy propaganda folyt megvalósitásuk érdekében, az akadályok azonban igen nagyok voltak és rengeteg előitélettel kellett megküzdeni. A kommunális élet felfrissülése hozta magával, hogy uj, bátor és lelkes embereket kerestek a városi pártok, akik fiatalos erővel vethették magukat a küzdelembe és igy jutott Ecsegi Béla is azok közé a fiatalok közé, akiket városatyáknak szemeltek ki.

Életének egyik legboldogabb napja volt, amikor felkérték a jelöltség elfogadására. Olyan tapasz volt ez nagyon friss sebére, ami ugyszólván azonnal hegesztett. Hiszen a képviselőjelöltséget is csak azért választotta, mert uj otthonában nem látta elég jó irányban fejlődni jövőjét, ez a nagy megtiszteltetés azonban erős bizonyitéka volt annak, hogy van gyökere, jövője a városban és ügyvéd létére a törvényhatósági bizottsági tagság — hivatásának puritán, nemes értelemben való felfogása mellett is — sokat jelentett és igért.

Nehéz napjaiban és a nagyszerü vigasz boldogságában ott állott mellette a felesége. Az élettársat nem a boldog órákban, hanem a megpróbáltatások idején lehet igazán megismerni. Még pedig nem is az együttérzés a döntő, hiszen ez magától értetődik, hanem, hogy hogyan viselkedik az illető. Aki elveszti a fejét és a hitét, hiába érez velünk, nem segitség, sőt ujabb teher. Helyt állani, okosan intézkedni, bátoritani és bizni tudni: ez az igazi feladata az élettársnak akkor, ha itt a baj.

Margit jól tudta, hogy urának nagy fájdalmat okozott a bukás, sőt megérezte azt is, hogy ez bizonyos foku lelki válságot fog benne előidézni. A puszta vigasztaló szó itt alig segitett volna, azért nem is igyekezett felesleges módon zaklatni és hosszasan beszélni arról, amiről ugy is jobb volt hallgatni. Az első napokban szinte magára hagyta, bár vele szenvedett, de tudta, okos asszonyi ösztöne megsugta, hogy belül végig kell viharoznia a keserü érzéseknek és csak amikor érezte, hogy most már szabad, már szükség van a vigasztaló szavakra, akkor lépett közbe nyiltan. Minthogy nem voltak titkaik, Béla őszintén megmondotta, milyen gondolatok foglalkoztatják: hogy elköltözik Pozsonyból.

Margit azonnal erélyesen állást foglalt ez ellen.

— Nem szabad, Béla — mondotta. — Ez gyávaság volna, remélem, egy Ecsegi nem fut meg, különösen a legelső akadálynál.

Az ura keserün csóválta a fejét.

— Hagyd el, Margitom. Hiába vagyok bátor, ha nincs szerencsém.

— Elbuktál egyszer és először, de ez nem jelenti azt, hogy most már vissza kell vonulnod, hogy most már ezentul soha semmi nem fog neked sikerülni.

— Nem tudom. A nagy reménységek mindenesetre lelohadtak.

— Majd kisebb igényekkel harcolunk tovább és igy kisebbek lesznek a csalódásaink is.

— A bukás nem is bántana annyira, ha rá nem megy ugyszólván az egész vagyonunk, a te hozományod.

— Fiatalok vagyunk még, megkereshetjük, összegyüjthetjük.

Ecsegi Béla a feleségére nézett. Ime, az asszony, aki bátoritja az urát. A gyenge, törékeny asszony, akinek épen most magának is bátoritásra van szüksége. Szép volt mostani állapotában is, az arca tiszta és üde volt, pedig már meglehetősen nehezen viselte az anyaság mártiriumát.

Pliszézett, crépe de chineből készült bő ruha volt rajta, sárga csipkegallérral és zsabóval. Annyi méltóság, komolyság és erő áradt ki egész lényéből, hogy Ecsegi Béla nem birt, nem mert tovább panaszkodni. Csak annak az előnyeit próbálta felsorolni, ha elköltöznének haza, az ő pátriájába.

— Elhagyni Pozsonyt? — kérdezte csodálkozva Margit. — Miért? Nem tudod, nem érzed, hogy Pozsony nem lehet csak átmeneti stáció, Pozsony nem lehet próbálkozási kikötő. Itt kezdtük, itt kell végeznünk. Aki itt nem áll meg, az másutt is bukik. Nekünk itt győznünk kell, de vállalni kell a küzdelmeket. Nem szeretném elhagyni Pozsonyt, még veled sem, de még inkább szeretném, ha magad éreznéd, milyen szégyenletes volna megszökni Pozsonyból. Ez a város csak az üresfejüeknek, a szélhámosoknak, a haszontalanoknak nem Eldorádó, azok hamar pusztulnak is innen, de tenéked nem szabad igy elhagyni Pozsonyt. Inkább szerényebbek leszünk, dolgozunk többet, de itt maradunk.

— Dolgozni, Margit ... Igaz, én szeretem a munkát, de akármennyit fogok is dolgozni, ma már nem azokat az időket éljük, amikor csak munkával vagyont lehet szerezni. Két keze munkájából legfeljebb a kenyerét keresi meg az ember, azt a tőkét, amit most vesztettem el, nagyon keserves lesz összegyüjteni.

— Hagyd Béla, ne gondolj mindig erre. Majd csak megleszünk valahogy. Különben is ott van Jeromos bácsi, ha megkapjuk az örökséget, bőségesen pótolva lesz az, amit most elvesztettél.

— Jeromos bácsi?! Ha én leszek az örököse, akkor rendben lesz minden, de Jeromos bácsi tul fog élni minket.

Margit mosolygott.

— Isten éltesse az öreget, nem kivánom én senkinek a halálát. De az örök élet még nem jutott senkinek osztályrészül.

— Szóval, te azt akarod, hogy maradjunk? — kérdezte Béla.

— Azt akarom, — felelte határozottan Margit, — mert a leghelyesebbnek tartom. Majd meglátod, jóra fordul minden, ha vannak is apró balsikerek. Nekünk itt ki kell tartanunk és meg is lesz az eredmény.

Alig pár nap mulva bekövetkezett a nagy esemény: Ecsegi Bélát törvényhatósági bizottsági tagnak jelölték és ez a nagy kitüntetés eszébe juttatta feleségének szavait. Milyen okosan beszélt és milyen okosan gondolkodik! Boldog az a férfi, akinek az asszonya nem csak szerelmet ad, hanem őrködik is az ura felett és a nagyfontosságu elhatározó percekben jó tanácsadó tud lenni.

*

Tavaszi lóversenyek voltak Pozsonyban. Azok a régi, kedves, májusi szórakozások, melyek valamikor annyi szépséget és kellemességet rejtettek magukban. A pozsonyi lóversenyek egészen különleges helyet foglaltak el a bécsi, badeni, budapesti és alagi versenyek közepette. Maga a lóversenypálya fekvésre legszebb pályája volt a régi monarchiának, a nagy akadályversenyek országos eseményszámba mentek, a pozsonyi közönség még-

is inkább szórakozásnak vette a versenyeket és a játékszenvedély nem ragadtatta el. Az osztrák versenypályák közelsége mindenesetre Pozsonyban is nevelt kicsiny, de elszánt csapatot, amelyik lószakértőnek képzelve magát, el nem mulasztott volna egy versenyt sem, ezek között azonban még véletlenül sem akadt egyetlen egy sem, aki valaha is eldicsekedhetett volna azzal, hogy nyert a versenyeken.

A játékos — bármilyen szenvedélyes legyen is — végeredményben soha nem nyer, mert először a szerencsét nem lehet állandóan szerződtetni, másodszor pedig a könnyen jött pénz hamar megy el. Minden játékos könnyelmü, minden nyerő pazarol és minden könnyelmü pazarló tág lelkiismeretü is. A pozsonyi közönség szivesen járt ki a „gyepre", hiszen májusban olyan szép a liget. Ez az érdeklődés talán még abból az időből maradt fenn, amikor Pozsonyban világraszóló lovasjátékok folytak le. Igy II. Lajosnak Máriával való nászünnepsége alkalmával, tehát már a középkorban, fényes lovagjátékok voltak, mely alkalommal a király levetette lováról Brandenburgi Győzőt. A királyi udvar V. Károly császár és Zsigmond lengyel király tiszteletére többször rendezett tornákat Pozsonyban, melyeken maga a király is személyesen vett részt

Érdekes volt ebben az időben a város. A mágnáscsaládok mind megvárták a tavaszi versenyeket és volt idő, amikor száznál több mágnáscsalád élt állandóan Pozsonyban, még pedig a vagyonos fajtából: a Pálffyak, Dessewffyek, Csákyak, Esterházyak, Pongráczok, Szápáryk, Erdődyk, Zichyek, Széchenek, Odescalchiak, Maldeghemek, Nyáryak, akik fényt fejtettek ki, szemkáprázlató fogatokon jártak. Ki ne emlékeznék még azokra az időkre, amikor egy-egy ilyen mágnásfogat megállott valamelyik palota előtt, a livrés inas leugrott a bakról, leadta gazdája névjegyét vizit helyett és csendes trappban már haladt is tovább a fogat. Beszélik, hogy egyik nagynevü mágnásunk ujév napján beszállván fogatába, kiadta az utasitást hajdujának:

— Miska, vedd magadhoz csomó kártyámat, itt van a lista, hol állunk meg ujévet kivánni. Te csak ugorj le mindenhol és adj be egy kártyát.

Ugy is történt. A fogat egymásután állott meg mágnáspaloták, notabilitások házai előtt, Miska mindenütt utasitásához hiven cselekedett, amikor nagysokára egyszerre csak kiszólt a hintóból a mágnás:

— No, Miska, van-e még sok kártya nálad?

— Méltóságos gróf urnak jelentem, — felelte a hajdu, — már csak két kártyám van: a piros disznó és a töknyolcas, a többit már mind leadtam. — Mert ő a parancsot szószerint értelmezve, a gróf vizitkártyái helyett csomag játékkártyát vett magához és azt osztotta szét a vizithelyeken.

Hát a tipikus bécsi turfalakokra ki ne emlékeznék, akiket különvonatok hoztak a versenynapokon Pozsonyba. Hangos, kövér polgárok, jól megtermett hitveseik oldalán, azután az osztrák világváros ingyenélői karakterisztikus öltözékükben: pepita nadrágban, világos szinü kis kemény kalapban, akik elözönlötték a sétateret, a vendéglőket és a Ligeti kávéházat, kint a versenyen pedig titokzatosan sugtak-bugtak maguk között, hogy végül is összeverekedjenek . . .

Pozsonyi lóversenyek! Azokon a szép májusi napokon, amikor egy szakasz kakastollas csendőr dübörgött át a hidon, hogy a pályán fenntartsa a rendet... a harminc krajcáros helyen Striczl dirigálta a zenekart, a lombsátorok előtt hanslit mértek a kocsmárosok és a Gotterhaltét játszották, ha jött az udvar: a barátságos mosolyu Frigyes királyi herceg, Izabella, akinek ereiben árpádházi vér folyik és melette egy szép, szőke fiu: Albrecht. Verseny után pedig megindult a kocsikorzó az óligetben, amely nem volt olyan szédítő és népes, mint a bécsi, de sok pompás paripát lehetett látni itt is, a fiakereseink is kitettek magukért, a lovastisztek kocsijai látványosság számba mentek, nem is szólva a cseklészi Esterházyak mail-coachairól, egyszóval szép volt, nekünk szebb volt, mint a bécsi, — mert pozsonyi volt! Estefelé aztán nagy megbeszélések voltak a versenyeredményekről a Zöldfában és a Mayer-cukrászdában, mely előtt bizony az udvari fogatok is gyakran megállottak. A bécsi kiruccanó vendégek pedig nagy megrohanásokat rendeztek a Bécs felé induló vonatok ellen, miután kifosztották az összes pékboltokat, ahol pozsonyi patkót árusitanak. Aki ráért, megfigyelhette, hogy igen sokan utaztak haza harmadik osztályon azok közül is, akik elsőn vagy másodikon érkeztek, mert kint a turfon egyaránt leégett a bécsi és a pozsonyi, csődöt mondva minden tudomány, pedigréismeret és titokban tartott tipp...

A nagy akadályverseny napján Viola páholyában ültek Zalacsányi Feri és Cziklay, az a kis huszárhadnagy, akit a tiszaparti csárdából ismerünk már. A fiatal hadnagyon hosszu köppeny volt, amely alól kilátszott a rövidszáru lovaglócsizma. Cziklay tudniillik résztvett az akadályversenyszámban és már dresszben volt: feketearanyvörös test, ugyanolyan sapka. Violán gyönyörü nyári ruha volt crépe Athenienből, himzett bordürrel. Aki csak elment a páholya mellett, mindenki erősen megnézte, mert ha a szépség királynőjét választották volna ezen a délutánon a pozsonyi versenypályán, bizonyos, hogy Viola került volna ki győztesen. Pillanatra felnézett hozzájuk Ecsegi Béla is, akinek a válláról hosszu szijjon lógott le a félmázsás látcső.

— Hol az urad? — kérdezte Violától, aki nyomban visszakérdezte:

— Hol a feleséged?

— Margit? Ő el nem mozdulna a fia mellől. De miért nem jött ki Artur?

— Valami ujfajta desintegratort próbálnak ki a gyárban ma délután.

— Hát az mi?

— Sokkal többet én se tudok, csak a nevét jegyeztem meg, mert annyit beszéltek róla. Fogacsos dob, ha akarod tudni, Artur különben ugy igérte, hogy hatra kijön és együtt megyünk vissza a városba.

Béla megkérdezte a huszárhadnagyot:

— Drukkolsz, pajtás?

— Azt nem. Nem is szabad. Aki rá akar kerülni a márványtáblára, annak meg kell őriznie a hidegvérét.

— Na, majd én drukkolok helyetted, mert tudod, hogy a lovadat teszem meg? Szerencsét nem kívánok, babonából, majd csak aztán gratulálok.

— Feltéve, ha győztem.

— Mindenki győztes, aki nem töri ki a nyakát ebben a versenyben.

— Béla! — szólt rá Viola.

— Tudja ezt mindenki. A pozsonyi akadályok a legveszedelmesebbek közé tartoznak. Jó lesz vigyázni, Pubi, mert ma este koccintani akarok az egészségedre.

— Ott leszek, — mondotta nevetve a fiatal hadnagy.

— Szóval este a Zöldfában találkozunk, — figyelmeztette Zalacsányi Ecsegi Bélát. — De hozd el a feleségedet is.

— Az szinte lehetetlen. Csak kettő között lehet választanom: vagy én is otthon maradok, vagy egyedül jövök. Az estét azonban veletek akarom tölteni, igy asszony nélkül jövök. És te, Viola?

— Én ott leszek, bátyám, biztosan.

— Biztosan? Artur beleegyezett már?

— Arturnak is csak kettő között lehet választania: vagy szivesen jön el, vagy nem szivesen, de eljönnie muszáj, ha én akarok.

Nevettek, kezet fogtak, Ecsegi Béla a totalizatőr felé sietett, Cziklay pedig az istállóhoz. Most ketten maradtak: Viola Zalacsányival.

— Voltak lovagolni délelőtt a gyerekkel? — kérdezte Zalacsányi.

— A kis hadnaggyal? Hogyne. Akadályokat ugrattunk, pompás volt. Cziklay kiváló lovas, ritka tehetség, mondtam neki, miért nem megy el mülovarnak. Milliókat kereshetne mint professzionista.

— És mit felelt?

— Hogy hajlandó elmenni akár cirkuszba is, de csak egy feltétel alatt.

— És az?

— Ha én is elmegyek és velem lovagolhat pas de deux-t, — mondotta Viola nevetve.

Zalacsányi szájaszéle megrándult.

— Kicsit szemtelen, — jegyezte meg.

— Nagyon. De azért helyes fiu. Egyszer ugy is a nyakát töri.

Zalacsányi valamikor szintén ilyen léhán gondolkodott, mint a huszártiszt Violáról. Azt hitte, ugy sem való komoly, állhatatos hitesfeleségnek és könnyü prédát ugy lehet legjobban csinálni belőle, ha valami mellékvágányra lehet terelni. Még a cirkuszi lovarnő gondolata is megfordult fejében, mert az ilyen közbámulatot kivánó és érdemlő szépségeknek legjobb és legegyszerübb, ha szinipályára mennek.

Viola müvészi képességeiről és hajlamáról nem tudott semmit, de szenvedélyét és határozott tehetségét a lovaglásban, ugy gondolta értékesiteni, hogy egyszer majd a családi viszályok vagy talán botrányok után kénytelen lesz felcsapni cirkuszdámának, amikor aztán szabad az ut. Diákkorából ismerte Arturt, Viola urát és nagyon jól tudta, hogy két ilyen különböző temperamentum talán még soha sem került össze. Viola könnyelmü, élnivágyó, rakoncátlan, szenvedélyes, Artur higgadt, takarékos, öregurasan józan . . . Az ilyen házasságoknál csak ki kell várnia a harmadiknak az időt és alkalmat . . . A könnyü préda gondolatát és a nem épen előkelő megoldási módot aztán idővel elvetette magától, részben kényszerüségből, mert meg kellett győződnie arról, hogy még sem egészen könnyü és olcsó préda ez az asszony, akit mindjobban megismerve, a komoly férfiimádó tekintetével kezdett nézni. A szépsége, okossága, vigsága, közvetlensége mind mélyebb hatást gyakoroltak rá és talán maga sem tudta, észre sem vette: már nemcsak tetszett neki az asszony, hanem szerelmese is volt.

Egyelőre pompás alkalmak kinálkoztak arra, hogy találkozzanak: hetenként, kéthetenként feljárt Viola Bécsbe, amikor együtt bolyongtak, lovagoltak és a már majdnem hosszasnak mondható barátság ellenére is Zalacsányi még kisérletet sem tett az irányban, hogy testi közeledéssel próbálja ki állhatatosságát. Azt tudta, érezte, hogy Viola nagyon szivesen van vele, az életet nem komolyan vevő gondolkodásuk, a szép, selymes életnek közös szeretete erősen füzte össze őket, de semmi egyéb . . . Violának kellett ez a kis változatosság, ez az urától annyira eltérő természetü férfi, aki szórakoztató barátnak tényleg elsőrangu volt. A blazirt, nőket semmibevevő és annyi olcsó sikert letarolt gavallér pedig ezuttal és először életében megelégedett azzal, ha Viola közelében lehetett, ha hódolattal megcsókolhatta a kezét és most már félve gondolt arra, hogy egyszer, előbb vagy utóbb ennek is vége szakad, a férj tilalma vagy más, még kevésbbé kivánatos okból, amelyek között — Zalacsányi nem titkolta maga előtt ezt a gondolatot — ott szerepelt az is: hátha Viola egyszer más férfivel kezd ki?!

Ez a taknyos hadnagyocska juttatta mindezt eszébe és egészen elkedvetlenedett. Viola észre is vette ezt és megkérdezte:

— Miért hallgatott el egyszerre, Feri?

— Bosszant ennek a gyereknek a szabadszájusága. Szeretném megleckéztetni.

— Feri, — mondotta Viola szigoruan, — megtiltom, hogy ilyen csak eszébe is jusson. Ha én nem sértődtem meg, mi jogon akarna maga beleavatkozni? Gyerek még, nem bántani akart, hanem azt hitte, bókot mond, amikor azt a cirkuszlovarságot emlitette.

— Nanana . . . — Zalacsányi magára gondolt, aki szintén komoly és kellemes eshetőségnek tartotta egyszer ugyanezt. — Nehezen szokom meg a maga közelében, — mondotta, — hogy a szép asszony váltja ki a férfiakból a legcsunyább gondolatokat.

Viola elpirult kissé, de aztán nevetve kérdezte meg:

— Mondja őszintén, magából hányszor váltották már ki ezeket a csunya gondolatokat a szép asszonyok?

— A szépek igen, de a legszebb . . . az a legszentebb is.

— Start! — kiáltott Viola és idegesen ugrott fel helyéről. Ugyanekkor erős zugás vonult át a tömegeken: négy ló indult el a nagy küzdelemre, az egyiken a fekete-aranyvörös dresszes fiu. Fejfej mellett haladt a négy ló, az elmaradások csak a különböző akadályoknál kezdődtek. Ketten hátrább szorultak, de egy fehér dresszes veszedelmesen együtt haladt Cziklayval.

Viola elkérte Zalacsányi távcsövét és ugy figyelte a versenyt.

— A favorit és Cziklay vannak együtt, — mondotta. — Ez valószinü volt. Jaj, csak lehuzná Cziklay!

— Olyan nagyon kivánja neki a győzelmet?

— Hogyne. Nem szép volna? Uj csillag, nagy győzelem és kész a hirnév. Megérdemli a gyerek.

A gyerek kezdett elmaradni. A tömeg zugott izgalmában.

— Már veri a lovát. Ez baj, — mondotta Viola.

Gyönyörüen ugrott a két ló, valamit be is hozott a hadnagy, de a célhoz mégis a másik ért előbb fél lóhosszal, rendkivül izgalmas küzdelem után.

— Második lett, — jegyezte meg Viola kissé letörve, de aztán mindjárt hozzátette: Azért ez is szép eredmény, ugy-e?

— Mindenesetre. Mint második is tiszteletdijat kap és klasszisnak számit.

A katonazene uj indulót játszott, bizonyára a karmester is a favoritra tett, mert akkor játszatta a legvigabb marsokat, ha ő is nyert.

Viola lekisértette magát az istállókhoz és gratulált Cziklaynak.

— Köszönöm, — mondotta a hadnagy és kezet csókolt. — Hanem azért mégis csak szebb lett volna, ha elsőnek jövök be.

— No, majd jövőre, — biztatták a körülállók.

— Nem is nyugszom addig, amig rá nem kerülök az aranybetüs márványtáblára.

— Vagy amig ki nem töröd a nyakad, — mondotta Ecsegi Béla és kezet szoritott a hadnaggyal. — Örülj, hogy második lettél és élsz. Hányan buktak már le ebben a versenyben!

— Sajnálom, hogy vesztettél rajtam.

— Sose sajnálj, megtettelek én helyre is és egész szép pénzt fizetnek.

Megérkezett Artur is és előkerült az öreg Jeromos bácsi, aki három rózsát nyujtott át Violának.

— Hát Jeromos bácsi is jár a turfra? — kérdezte tőle Viola.

— Igen, hosszu idő óta először vagyok itt, hogy lássalak téged és üdvözöljelek.

— Ejha! — szaladt ki az urak száján. — Az öreg szerelmes, — mondotta halkan Zalacsányi és mindnyájan mosolyogtak.

Valóban, az öregre alig lehetett ráismerni: szépen vasalt ruha volt rajta, drapp gamásni a lábán, tudta ő, hogyan kell megjelenni a turfon!

— Jeromos bácsi is játszik? — kérdezte Viola.

— Nem, lelkem, én már régóta nem játszom. Azelőtt sokat játszottam, tulsokat és mindig veszitettem. Valósággal üldözött a balszerencse: amelyik lovat én megtettem, az egészen biztosan utolsónak jött be, ha meg nem döglött utközben. Mérgemben, elkeseredésemben egyszer aztán elhatároztam, hogy csak azért is nyerni fogok, egy versenyt végre egyszer én is megnyerek. Megteszek minden lovat, — gondoltam. — Egyik biztosan bejön elsőnek és akármelyik jön be, nyertem. Épen kilenc ló futott a versenyben és megtettem valamennyit. Nem akartam ugyanazon pénztárban megváltani az összes tiketteket, mert mégis csak furcsa lett volna, azért minden egyes lovat más pénztárban raktam meg. Aztán hátat forditva a pályának leültem és nyugodtan vártam a verseny lefolyását. Ez egyszer mindegy nekem, nem kell izgulnom: én a nyerők között leszek, akármelyik jön is be. Lefutják a versenyt, bömbölnek körülöttem az emberek. Négyes, négyes! — kiabálják és tényleg a négyes győz. A barátaim, akik tudták, hogy ezuttal kifogtam a balszerencsémen, figyelmeztetnek: A négyes nyert, menj váltsd be. Keresem a tikettet. Mind megvan, az egyes, a kettes, végig, mind a kilenc, csak épen a négyes hiányzik. Ezt az egy lovat nem tettem meg, kifelejtettem, miközben minden egyes lovat más pénztárnál raktam meg. Azóta aztán beszüntettem a játékot.

Az utolsó futamot már csak kevesen várták meg, az elegáns része a közönségnek a nagy versenyszám után oszolni kezdett. Viola Zalacsányival és az urával fiakeren indult hazafelé, Ecsegi Béla pedig konflison vitte haza a bácsiját. Ugy váltak el, hogy este a Zöldfában találkoznak.

Sovánka játszott versenyek alkalmával a Zöldfában, mert ha nagy cécók voltak, mindig vidékről kellett hozatni cigányt. Az éjjeli élet teljes hiánya mellett Pozsonynak sokáig nem volt állandó rendes cigánya, mig Nyitrán, Trencsénben, sőt Dunaszerdahelyen is pompás bandák voltak, Komáromról, Érsekujvárról nem is beszélve. A régi Zöldfa étterme nem volt nagyméretü, nem tömeghely volt, épen azért lehetett különös gondot forditani a részletekre is. Palugyay Károly minden nap maga vizsgálta meg tetőtől-talpig a pincéreit, hogy kifogástalan-e a frakkjuk, fehér ingük, gallérjuk, nyakkendőjük? De a szállónak elegáns is volt a közönsége. Ha azok az öreg falak mesélni tudnának, de sok szép emlék szólalna meg, nagyhirü emberek szórakozásáról, vig dáridójáról.

Ecsegi Béla asztalt rezerváltatott és kilenc órára együtt volt a társaság: Viola, halványzöld chantilliból készült estélyi ruhában, Medicis gallérral, elől mély dekoltázzsal, mellette jobbról és

balról Zalacsányi és a huszárhadnagy, szemben az ura és Ecsegi Béla. Pompás vacsorát tálaltak fel, a finom, metszett üvegpoharakba kétféle bort töltöttek, a vacsora vége felé aztán Zalacsányi pezsgőt rendelt.

Viola pompásan érezte magát, mint mindig, ha kellemes társaságban volt. A régi, leányosan rakoncátlan természete lehiggadt, de azért a jókedv áradt belőle és meglátszott rajta, hogy eleme a vigság és kacagás. Toalettjének dekoltázsa kissé merész volt, de annyi előkelőség áradt ki egész lényéből, hogy jól állott neki. A barna színbe átjátszó bőre, ragyogó nagy szemei csak ugy tüzelték a körülötte ülő férfiakat, akik érezték: mégis csak a legkellemesebb dolog és nagy büszkeség ilyen szép asszony oldalán ülni. Zalacsányi egész este ugratta a huszárhadnagyot. A fiatal gyerek eleinte állta a tréfálódzást, de mert nem tudott versenyre kelni a nálánál sokkal szellemesebb Zalacsányival, végül is megkérdezte nyiltan, hogy mit akar tőle.

Mielőtt felelhetett volna, Viola erélyes oldalpillantással figyelmeztette délutáni beszélgetésükre.

Zalacsányi fölényes nyugalommal válaszolt.

— Egy mondásod miatt aprehendálok rád, ez az egész. Szeretnék veled birokra kelni, akárhogy, de meg van kötve a kezem. A versenyt azért nem engedem el, valamelyikünknek alul kell maradnia. Azt hiszem, elég nobilis vagyok, ha ott hivlak ki versenyre, ahol te kétségkivül előnyben vagy felettem: provokállak mint lovast.

— Hát ez mi? — kérdezték csodálkozva az urak az asztalnál.

— Cziklay druszámat provokálom, akar-e velem versenylovagláson megmérkőzni?

A fiatal hadnagy elpirult, de azért mosolyogva válaszolt:

— Nem térek én ki semmiféle provokáció elől, bár nem értem, mit akarsz voltaképen. Versenylovaglás? Szivesen. Hol, mikor?

— Minél előbb. Mondjuk: távlovaglás. Cél... modjuk: Kisszolnok puszta, Ecsegi-kuria. Indulás innen, Pozsonyból, akár holnap is.

— Jó, — felelte a hadnagy. — És aki győz? Miért folyik a küzdelem? Mit kap a győztes?

— A győztes tőlem kapja meg a jutalmat, — vágott a párbeszédbe Viola. — Aki előbb hoz a kertünkből orgonacsokrot nekem, az a győztes és annak én adok ajándékot, emléket.

— Rendben van, — jelentették ki Zalacsányi és Cziklay.

— Holnapután hajnalban indulhatunk, addigra itt lehet a lovam, — jelentette ki Zalacsányi. — Majd meglátom, tényleg olyan jó lovas vagy-e, hogy cirkuszhoz is szerződhetsz?

Cziklay kezdte kicsit érteni, miről van szó és Violára nézett. Az felemelte a poharát és koccintott vele, a többiekkel is, egyforma kedvesen és utánozhatatlan közvetlenséggel. A finom francia nedü, a tüzes muzsika bizsergetni kezdte az Ecsegi testvérek vérét.

— Hej, de nagyot tudnék egyszer megint mulatni, — kiáltott fel Béla.

— Táncolni szeretnék, ugy mint odahaza, mifelénk szokták, — mondotta Viola.

— Kapunk mi szobát a szállóban, ha a Vörös Kakas nem szabad, — ajánlotta Zalacsányi.

Artur ijedt mozdulatot tett. Neki már az az éjfél utánig tartó mulatás is sok volt. Viola észrevette a rosszul leplezett ijedtséget, felkacagott és megkérdezte:

— Nem tetszik, öregem? No, csak egy pici kis pótmulatságot rendezünk.

— Én nem rontom el a jót, — mondotta kissé kényszeredetten Artur.

Az egész asztal mosolygott. Ecsegi Béla uj ötlettel állott elő nagy ravaszsággal.

— Ugyan, csak nem fogunk szállóban mulatni! Hazamegyünk, ott folytatjuk, viszünk cigányt magunkkal, meg italt is. Minthogy pedig hozzánk nem mehetünk a baba miatt, Arturkám, neked kell a házigazdának lenned: hozzád megyünk.

Artur azonnal beleegyezett.

— Kérlek, parancsoljatok. Legyen szerencsém.

De látszott rajta, hogy nem valami nagyon lelkesedik sógorának ötletéért.

Viola meg is kérdezte:

— Artur, igazán szivből mondod ezt?

— Természetesen. Akinek kedve van, az mulasson. Örülök, hogy jókedvü embereket lá'ok.

— Látod, ez szép tőled. Ez már nagy haladás, kezdesz használható társaslény lenni. Jutalmul, nem megyünk haza folytatni a züllést, hanem szépen befejezzük itt. Béla is hazamegy . feleségéhez, Cziklay, szegény fáradt, maga pedig, Feri, ha még nem akar lefeküdni, elkisérhet haza minket.

— És mi lesz a tánccal? Hiszen táncolni akart.

— Eltesszük más alkalomra. Ha én mindig táncolnék is, valahányszor kedvem volna hozzá... az nem is volna jó.

— De legalább még félórácskát csak maradunk? — kérdezte Zalacsányi és ujabb palackokat akart rendelni. Viola azonban nem engedte:

— Elég volt. Hazamegyünk. Legyünk csak szolidak.

Zalacsányi is, Cziklay is haza kisérték őket. A csendes, jól világitott Széplak-utcában bucsuztak el.

— Tehát, aki kettőnk közül elsőnek ér ide a kisszolnoki virágokkal, az jutalmat kap? — kérdezte Zalacsányi Violától.

— Nem felejtettem el. Ugy lesz.

— Rendben van. Akkor most bucsuzunk. Vegye ugy, hogy félóra mulva éjjeli zene keltené fel édes álmából. Pozsonyban ezt nem merem megcsinálni, mert talán még fel is huznának érte.

— Jól van, Feri, az éjjeli zenét elfogadom és el is engedem. Menjenek szépen maguk is aludni.

A két lovag lassu léptekkel haladt befelé a

városba. Nem beszélgettek, pedig — vagy talán épen ez volt az ok: a gondolataik egyformák voltak.

A Pannónia kávéház előtt megállott Zalacsányi.

— Ide bemegyünk. Egy feketére.

Ez a bizonyos fekete és még néhány pohárka likőr mindig elfér a férfi gyomrában, akármennyit ivott is. Sőt minél többet iszik, annál több feketét kíván, ami viszont ujabb alkoholmennyiségeket huz maga után.

A régi, jó Nittmann-kávéház egyike volt a legpompásabb pozsonyi üzleteknek: neki volt a legtöbbet fogyasztó közönsége. Igazi „cehhelő" vendégek jártak oda, jól enni-inni szerető polgárok és éjfél után csak ugy tele volt, mint kora reggel vagy délután.

Fekete mellett Cziklay hirtelen felvetette a kérdést:

— Talán mégis megpróbálkozhatnánk ezzel az éjjeli zenével?

Zalacsányi a fejét rázta:

— Nem szabad. A csendes Széplak-utcában nem hódolat volna az éjjeli zene, hanem provokáció. Uriasszonyról van szó, fiam és nem cirkuszdámáról.

Cziklay elpirult.

— Tudom. De . . .

— Semmi de. Szervusz — és odakoccintotta konyakos poharát, — igyál, holnapután pedig megmérkőzünk abban, amiben olyan mesternek képzeled magad.

Odahaza Artur megköszönte a feleségének, hogy olyan jól viselte magát az este.

— Sose köszönd, öregem, — mondotta Viola. — Ha kedvem lett volna, mégis csak elhoztam volna őket.

— Hiszen épen ezért vagyok hálás neked, mert tudom, hogy kedved biztosan volt és mégis le tudtál mondani.

— Ó, tévedés. Nagy tévedés. Igazán nem volt kedvem. Miért mondtam volna le?

— Mert szeretsz engem. Mert tapintatos vagy és megkomolyodtál.

— Soha. Nem is akarok megkomolyodni. Most már bánom, hogy hazajöttem. Milyen jól mulattunk volna még csak ezután!

Artur értelmetlenül nézett a feleségére. Még mindig nem tudott vele bánni, még mindig nem ismerte a természetét. A legjobb lelkü asszony, a legangyalibb természet volt, de nem engedte magát irányitani és nem szerette, ha azt hitték róla, hogy más kedvéért tesz vagy nem tesz valamit. Szépségének, asszonyi értékének teljes tudatában, örök hódolatok között élve, feszitették azok a béklyók, melyeket a házasélet rakott rá, mindebből azonban — eddig — más veszedelem nem származott, mint hogy az urát néha kissé megtáncoltatta. Artur pedig szerette ugy, hogy könnyen ugrott, bánni pedig egyáltalában nem tudván aszszonnyal, maga követte el a hibákat és adott alkalmakat arra, hogy Viola packázzon vele.

Most is egészen rossz hangot ütött meg s azt gondolta, hogy ezzel meggyőzi az asszonyát.

— Ha nincs is épen nagy kedved megkomolyodni, — mondotta, — figyelemmel kell lenned helyzetünkre. A kikapós asszonynak hamar hire megy mifelénk.

— Én kikapós vagyok? — pattant fel Viola. — Te meg szamár vagy, ha ilyet mondasz.

— Viola, édes lelkem, hogy beszélhetsz igy? Nem reád értettem ezt, csak ugy célozni akartam arra, hogy a magunk fajta családok asszonyai tudnak vigyázni magukra. Meg aztán a végnélküli költekezést se birjuk.

— Mondd azt is, hogy tönkreteszlek!

— Azt nem mondom, de módjával kell élnünk.

— Szerényebben már nem lehet, mint én teszem. Remélem, azt a pár rendesebb ruhát nem sajnálod tőlem? Rongyokban igazán nem tudnék járni.

— Dehogy sajnálom, drága feleségem. Boldog vagyok, ha minél szebb van. A férjnek azonban beosztással kell élnie, hiszen én teremtem elő azt, ami kell.

— Hát teremtsd elő!

— Amit kivántál, eddig megkaptad. Ha fejlődni fog a gyáram és én bizom ebben, talán telik még bővebben is.

— Csak ne krajcároskodnál ugy! Én ezt odahaza soha nem láttam.

— Az elég baj. Az apád gazdálkodását jobb, ha nem hozod elő.

— Ne kritizáld te az én apámat. Az tudta, hogyan kell élni. Mi mindig jól, szépen és gondtalanul éltünk.

— De nem szereztetek semmit.

— Lehet. Vannak zsugori gyüjtők és vannak jókedvü könnyelmüek. Mindenki a maga gusztusa szerint él.

— Középut is van.

— Utálom a középutakat. Azoknak végül is semmiből se jut. Én az apám tanitványa vagyok. Szeretek jól és szépen élni.

— Hiszen ez rendben van. Nekem, mint férjednek kötelességem is gondoskodni erről, csak azokat a kis rakoncátlankodásokat szoknád le!

— Rakoncátlankodás az, hogy hazajöttem. Hogy magamszántából mondtam le?

— Az nem, de amilyeneket most itthon mondottál.

— Eh, mert te is olyan bolondokat beszélsz néha. Nem érdemelsz te meg engem.

— Viola! — mondotta Artur és szomoruság volt a szavában. — Lehet, hogy nem érdemellek meg, de tudod, mennyire szeretlek.

Ebben már könyörgés is volt. A férj ne valljon soha szerelmet a feleségének. Mutassa, érezztesse, de ne szavalja a szerelmét. Szerelmi vallomásoknak csak a házasság előtt van helye, a házaséletben a férj ne legyen fellengzős trubadur, hanem erős akaratu parancsoló, mámorosan szerető és lehetően jól kereső férfi. A nő leánykorá-

ban hallani, asszonysorban érezni, látni akarja a szerelmet. A leány hisz, az asszony tud.

Artur nagy szerelemmel indult a házasságának és a feleségéhez való vonzalom csak növekedett később. Birni az olyan tökéletes szépségü nőt, mint Viola, kétségkivül megrészegitő volt, teljesen és tökéletesen boldoggá tud tenni még Arturnál asszonyismerőbb és élvvágyban követelőbb igényü férfit is. Artur csak szeretni, szomjazni, isteniteni tudta a feleségét, de sem bánni nem tudott vele, sem pedig fölényét megérző ura nem tudott lenni.

Egyedüli segitsége és szerencséje az volt, hogy Viola rendkivül gyengédlelkü teremtés volt. Ha megbántotta az urát, rögtön meg is sajnálta. Ez akadályozta meg a nagy veszekedéseket és a nyilt szakadást köztük. Sőt rendesen az apró veszekedések után igen gyengéd kibékülések következtek. Igy történt ezen az estén is. A diadalmas szépségü asszony végeredményben is az uráé volt, egyedül az uráé, aki meghatva, magát méltatlannak érezve, fogadta és próbálta visszaadni azt a sok gyönyört, melyet ilyenkor kapott . . .

Ecsegi Béla, mikor elvált a társaságtól, sietett haza. Tudta, hogy a felesége mindig megvárja, valahányszor este kimaradt és az okos asszony sohasem akadékoskodott ilyenkor. A házassági perpatvarok legtöbbször kicsiségeken kezdődnek, a meg nem értés, egyenetlenkedés oka sokszor olyan könnyen volna elsimitható. Még nem lump az a férj, aki néha felkeresi vig cimboráit és a gondolkodó, előrelátó asszony soha nem akadályozza meg azt, ha valamit megkiván az ura. Rabszolgasorban senki sem érzi jól magát, a férj pedig mindig rabszolga egy kevéssé, legalább a látszatát kell fenntartani annak, hogy az ajtók nyitva vannak.

Margit tényleg még virrasztott, amikor az ura hazaért. A gyerek jól volt szoktatva, azzal nem volt baj, különben is a gyerek közelében a nagyanyja — Margit édesanyja — feküdt, aki jó alkalomnak találta ezt arra, hogy átköltözzön a Széplak-utcából leányához. Bizonyos, hogy erre a főokot az a sok nézeteltérés szolgáltatta, amely közte és Viola között támadt akaratlanul is, mert bizony az özvegynek sok minden nem volt izlésére, amit saját házában látott. Hanem azért nem volt meg benne az öreg emberek önzése, ugy gondolta: a mai fiatalok mások, olyanok, amilyenek és eszébe sem jutott, hogy változtatni akarjon azon. Az anyósok ősi ösztöne pedig nem tört ki belőle, mert másik gyermekének, Margitnak a házában mindent a maga izlése szerint rendben talált. Ez teljesen megnyugtatta és kibékitette, amikor pedig megszületett a gyermek, nagy boldogságában és örömében, ugyszólván teljesen annak szolgálatára áldozta fel magát.

Margit megcsókolta az urát és ha nem is vett részt a házonkivüli mulatozásokban, érdekelte, hogyan folyt az le. Az urának el kellett mondania mindent és az igazi asszonyos részletkérdésekre is felelnie kellett.

— Viola szép volt? — kérdezte, amit különben minden alkalommal megkérdezett.

— Szép. Néha magamat is meglep, olyan festőien szép.

Aztán el kellett Bélának mondani a legapróbb részletekig, hogyan volt öltözve Viola.

— Ki udvarolt erősebben, Zalacsányi Feri vagy a hadnagy?

— A hadnagy? Szóhoz sem igen jut az Feri mellett. Hanem azért valami történhetett kettőjük között, mert párviadalra hivta ki Feri a fiut.

— Mit? Verekedni fognak? — kérdezte komoly hangon Margit.

— No, nem éles szerszámokkal. Versenylovaglást rendeznek Kisszolnokig.

— Mit jelent ez?

— Egészen tisztán még én se látok, de bizonyos, hogy Viola van a dologban. Ha jól sejtem, Feri ott akarja legyürni Cziklayt, ahol ő legyőzhetetlennek tartja magát: a lovaglásban. Meg akarja tépázni kissé a primadonna nimbuszát és ez is csak Viola miatt történik, mert hiszen erre megy ki mindig a mérkőzés: megmutatni, hogy én vagyok a különb!

— Ez érdekes. Nagyon érdekes. Szóval mind a ketten imponálni akarnak Violának?

— Valószinüen. Egész potyára nem hajlandó senki háromszáz kilométert lóháton megtenni, amikor igen jó és sürü vonatok közlekednek azon az utvonalon.

— És mit gondolsz, Bélám, kinek van nagyobb esélye?

— Egyformák az esélyek. Mindegyiknek a lova lesántulhat. A hadnagy frissebb, Feri higgadtabb, a lovat jól üli mind a kettő .

— Nem ugy értettem, szivem. Violánál melyiknek lehet inkább esélye?

Most Béla komolyodott el.

— Reméljük, hogy egyiknek sem. Az, hogy versengenek érte, legalább annak a jele, hogy egyikük sincs célnál.

— Ez természetes. Ilyenre gondolni sem szabad. Én ugy értem, hogy valamelyik udvarlása mégis csak kedvesebb Violának.

— Eh, Violának minden udvarlás kedves. Az ilyen kimondott szépeknek már gyerekkorukban elkezdik mondani, hogy milyen szép, bókolnak neki, aztán az egész életükön át megkivánják az udvarlást. Ez a szépség átka.

— Ennek az átoknak a sulya alatt még nem görnyedt össze egy asszony sem.

— De rengeteg pusztult bele a következményeibe.

— Az igaz, — mondotta elgondolkozva Margit, aztán felsóhajtott: Szegény Artur!

— Ugy-e, most már te is érzed a veszedelemnek közelségét? Annak idején — emlékezhetsz — féltem én ettől a házasságtól. De most, hogy megtörtént, már nem szabad félni, még gondolni sem szabad ilyesmire.

— Artur tuljó, tulgyenge és naiv.

— Az nem fontos. Rossz, erélyes és agyafurt férjeket ép ugy megcsaltak már, mint az Arturféléket. Nem a férjen mulik, hanem az asszonyon. Amennyire én látom a helyzetet, a házaséletükben nincs nagyobb hiba. Majd vigyázni fogunk Violára.

— De hogyan?

— Ugy, hogy vigyázunk a gavallérjaira.

— És azt hiszed, hogy ez biztos óvszer?

— Biztosnak semmi sem biztos. De a veszedelem nem olyan nagy. Csupán arról van szó, hogy Viola provokálóan szép és sok éhes legényt vonz a maga közelébe. Artur nem tud eléggé vigyázni, helyesebben, nem tud eléggé foglalkozni Violával, az elfoglaltsága, no meg a jámborsága miatt, figyelmeztetni pedig az effélére még sem lehet. Majd én megvizsgálom ezeket a dolgokat.

— Tedd, édes Bélám, Artur kedvéért.

— Artur kevéért, Viola kedvéért, meg a magunk kedvéért is.

— Istenem! — fohászkodott fel Margit. — Bár csak ne jött volna létre ez a házasság!

— Valamikor én is ezt mondtam. De az a fő, hogy Artur még ma se mondja ezt.

— Artur olyan jó. És Viola rossz. — Margitból most kitört a sógornő.

— Viola nem rossz és azt hiszem, mi sötétebben látunk, mint kellene. Ez különben nem baj, az óvatosság nem árt.

Margit átkarolta az ura nyakát.

— Szerencse, hogy itt vagy te és te olyan okos, olyan drága vagy. Ugy-e vigyázni fogsz Arturra?

Béla felnevetett.

— Arturra vigyázni? Az igazán felesleges volna. Violára fogok vigyázni. Vannak válságos pillanatok, amikor nem árt résen lenni, de én bizom abban, hogy nem lesz semmi baj és Artur mellett épen ugy megváltozik idővel Viola, mint ahogyan megváltoztam — én melletted.

— Neked nem kellett megváltoznod, szivem, — mondotta Margit szerelmesen.

— No mégis, egy kicsit. Nélküled nagy lump lettem volna.

— Ugyan, Béla!

— És asszonycsábító. Mint Zalacsányi.

— Brrr, még hallani sem jó ezt. Borsódzik a hátam. Akkor már csak igy a legjobb. Feltéve, ha nem találtál volna nálam különb feleséget.

— Az bajos lett volna.

— Mondd, szivem, de becsületes őszinteséggel: ha most állnál a választás előtt, ujra engem vennél el?

— Téged, Feltéve, ha hozzám jönnél.

— Te édes! — mondotta Margit és forrón megcsókolta az urát.

— Margitom! — Béla egészen meghatódott feleségének kitörésén.

— Jőjj, nézzük meg a fiunkat, — mondotta Margit és kézen fogva vezette be az urát a gyerekszobába, ahol függönyös bölcsőben aludt a csecsemő, jó tüdőre való egyenletes szuszogással. Szép, szabályos, pufók arca volt, az egészséges, kövér gyermekek gusztusossága volt meg benne, akit ragyogó tisztán tartottak. Oldalt rézágy állott, abban aludt a nagyanya, aki mintha félig nyitott szempillái alól figyelné a képet: a bölcső előtt összecsalelkezve álló szülőket.

— Ez hiányzik Violáéknál! — sugta Béla a feleségének.

— Viola az oka. Fél, hogy elromlik az alakja.

Megcsókolták a gyermeket és ugy, mint jöttek, zajtalanul távoztak . . . A szülő büszkesége, boldogsága és szeretete legnagyobb minden érzés között . . .

V.

Születni kell a rosszra.

Boldog idők voltak azok, amikor a pozsonyi városházán az autonómia sulyos megsértését látták abban, ha a közgyülés valamelyik határozatát nem hagyták jóvá Budapesten. Hiszen kétségtelen, hogy a szabad királyi városok autonómiája, amilyen szépen hangzott és festett papiroson, olyan illuzórius volt a gyakorlatban, mert az államhatalom kerékkötő gyámkodása tultengett az autonómia és a városok egészséges gazdasági fejlődése rovására. Soha meg nem bocsátható tévedése és büne volt a mindenkori kormányoknak, hogy csak egy igazi kedvencük volt: Budapest, azt növesztették, virágoztatták fel az utolsó évtizedek alatt, de mindig csak az érdemes vidéki városok rovására, melyek közül nem egy sorvadt el a bürokratikus szükkeblüség miatt. Pedig ezek a vidéki városok legalább olyan méltók lettek volna a támogatásra, mint Budapest. Pozsony nagyszerü fekvése következtében tudott fejlődni a maga erejéből is, de testvérvárosának, Sopronnak mostoha sorsa a legjobb példa arra, hogy a mindent magához szivó Budapest miatt még rendes vasuti közlekedést sem tudott kijárni magának ez a szegény város.

Az autonóm jogok védőinek alapjában tehát igazuk volt, amikor sulyos szóharcokkal, feliratokkal igyekeztek szerzett jogaikat megtartani. Pozsony városa pedig különösen büszke volt önkormányzatára, hiszen első kiváltságlevele még 1291-ből, III. Endre idejéből való volt. Az bizonyos, hogy a Duna partján, Pozsonyban letelepedett északbajor és frank hospes-ek már az első kiváltságlevél kelte előtt is részesültek ugyanezen a helyen az őshazájukban élvezettekhez hasonló szabadságjogokban, mert enélkül valószinüen el se jöttek volna uj hazájukba. Legnagyobb részük

iparos volt: ácsok, asztalosok, kőmivesek, szőlőmüvesek . . . Az Árpád-ház vége felé a királyok látták, hogy a nemességnek már igen nagy a hatalma, egyesek valóságos kiskirályok voltak már, akik ellen némi védelmet és erös pénzügyi támaszt találtak az országba hivott hospesekben. Eleinte a király földesuri hatalma alatt állottak a városok, innen származik a királyi város. Később, midőn gazdaságilag megerősödtek, a királyság intézménye pedig hanyatlott, a városok felszabadultak a király földesuri hatalma alól és országos álláshoz — szabad város — jutnak. Zsigmond alatt, aki annyi jót tett Pozsonnyal, még csak hét-nyolc szabad királyi városa van az országnak, a XVI. században már — tizenöt. Az autonóm jogok birtokában gazdaságilag elég szépen fejlődtek a városok, az örökös háboruk azonban rendszerint tönkretették az addig elért eredményeket. Pozsony például csak Mária Terézia alatt érezte magát igazán jól gazdaságilag, amikor az udvar, a királyi helytartó hosszabb ideig laktak a városban. Volt azonban Pozsony zálogban is és a francia háboruk, valamint a szabadságharc halalmas beszállásolási és hadiköltségei rettenetes sullyal nehezedtek a különben jómódu városra.

A felelős kormányrendszer behozatala negyvennyolcban, illetve hatvanhétben, aztán majdnem csak névlegessé tette az ugynevezett önkormányzati jogokat. Ezután már minden statutum, paragrafus és minden fillér városi kiadás miniszteri jóváhagyástól függött és igy az annyira fontos és drága polgári önállóságból sok ment veszendőbe.

A város pedig fejlődött, a közgyülések tárgysorozatán fontosabbnál fontosabb ügyek sorakoztak és Pozsony, ha kellett, sohasem volt kicsinyes, szükkeblü, a határozatok hozatalában tudott nagystilü lenni. A miniszteri jóváhagyás azonban nem egyszer késett, sőt elég gyakran meg is semmisitették a közgyülési határozatokat. Az egyik közgyülésen Ecsegi Béla nagyszabásu beszédet mondott, melyben férfias hangon mutatott rá arra, hogy Pozsony szabad királyi városnak megvannak az ősrégi szerzett jogai, a város közönsége pedig nem igényli a gyámkodást, mert a maga erejéből akar és tud erősödni, csak legalább ne akadályozzák ebben.

A fiatal városatya beszéde feltünést keltett mindenütt, a bizottsági tagok, a vezető körök elragadtatással beszéltek arról és a közönség tisztában volt azzal, hogy Ecsegi Béla a város egyik legkiválóbb szónoka. „Helyi nagyság" lett belőle, ami nagyon sokat jelent, akárhányszor többet, mint ha valaki országos nagyság. A vidék termeli ki ezeket a „helyi nagyságokat", akik urai, parancsolói a saját városuknak, ők rendelkeznek, őket szolgálja mindenki és ami tekintélyt, kényelmet, sőt vagyoni erősödést adhat egy jól megalapozott vidéki hatalom, az mind az övéké. A helyi nagyságot mindenki ismeri, az ő kegyeit keresik, véleményét kérik, pártfogását esedezik, bárhol megjelenik, megkülönböztetett tisztelettel bánnak vele, számára nyitva van minden ajtó, neki szivességet tenni öröm, kitüntetés és szerencse, mert őrá viszont mindenkinek lehet szüksége. A neve ott szerepel mindig a meghivottak névsorában, a „jelenvoltak" között és bármit kezdeményeznek, alakitanak vagy alapitanak a városban, ő benne van. Már most az a kérdés: melyik fajtához tartozik a helyi nagyság? Mert kétféle van belőle, természeténél fogva. Az egyik, aki üzletnek, az emelkedéshez lépcsőnek tekinti a hatalmát és befolyását, a másik pedig, aki szerényen és szegényen a köz érdekében kiván tovább is fáradozni.

Az a helyi nagyság, aki üzletet csinál abból, hogy poziciót vivott ki magának, a legveszedelmesebb és legellenszenvesebb kártevők közé tartozik. Önző, egyéni, kicsinyes szempontok vezetik mindenben, képes elgáncsolni a legszentebb ügyet, ha nem áll érdekében és pártolni tudja a legaljasabb panamát, ha szép haszon, jutalék néz ki abból. Az efajta helyi nagyság képes tönkre tenni az egész várost, évtizedeken át jóvá nem tehető károkat okozhat és önzése, lelkiismeretlensége, kapzsisága temérdek ember vesztét okozhatja, ha csak közben maga nem töri ki a nyakát, nem bukik el szégyenletesen, esetleg egyenesen a börtön fenekéig.

A másik fajta a szó nemes értelmében vett közügyek bajnoka, aki tudja, mit jelent az: hatalmon lenni és hogy mivel tartozik kivételes helyzetének. A derék, lelkes, önzetlen helyi nagyság tényleg csak a köz érdekében fáradozik, minden jó, szép és nemes ötletet, célt felkarol, lót-fut és rendesen ráfizet közéleti müködésére. Mig amaz telkekkel spekulál, közmunkák elvégzésénél cégeket ajánl, beül a legjobban fizető bankokba, a legkülönbözőbb bizottságokban szerepel, csak azért, hogy minél több oldalról környékezzék meg, ő épittet magának protekciós áron, a legszebb helyen házat vagy villát, azzal a vállalkozóval, akit busásan hozó középitkezések során segitett elő, ő sepri be a legnagyobb tantjémeket, honóráriumokat, külön dijazásokat, ő utazik tanulmányutakra közpénzen, ő kér és fogad el kereskedőtől, iparostól előnyöket, szivességeket, ő van tele ajándékokkal, ő aratja le olcsó sikereit a Muzsák berkeiben, használja az ingyenfuvarokat, veszi igénybe az összes protekciókat, előnyöket, neki van mindenhová szabadjegye, az ő kreaturái ülnek be minden megüresedő helyre és ugyancsak ő dobatja ki a neki nem parirozókat.

A másik, a szerény, a becsületes tényleg csak a város érdekeit nézi, minden ügyet alaposan megvizsgál és legjobb tudása, meggyőződése és ereje szerint támogat. Eszébe sem jut sápot szedni, pedig reggeltől késő estig fárad, tárgyal, kapacitál, ellenőriz és mert maga becsületes, fel sem teszi, el nem hiszi másról, hogy az is ne olyan tiszta és önzetlen volna. Amig a másik mérhetet-

len hatalmat és vagyont szerez magának, emez legjobb esetben halála után kap emléket: kis utcát neveznek el róla és a következő generáció csodálkozva kérdi meg: ki lehetett az?

Ecsegi Béla nagyon hamar, igen ügyes ugrásokkal helyi nagysággá nőtte ki magát és hamarosan elvált az is, hogy melyik fajtához kell majd számitani a kettő közül.

Amikor már erősen emlegették a nevét és mindenki tudta, hogy erős poziciót teremtett magának, amely csak nőni, erősödni fog, bekövetkezett az első kisértés. Részvénytársasági alapon nagy gyár volt alakulóban, a vezetők pedig szerettek volna többféle kedvezményt, elsősorban ingyen telket kapni a várostól. Minthogy pedig minden instancia csak ugy ér valamit, ha mozgatója van és a kérelmek sikere nem attól függ: vajjon jogosak és igazságosak-e, hanem attól, hogy kik támogatják, az alakulandó társaság vezérei Ecsegi Bélát keresték fel, hogy megnyerjék szószólójuknak. Nagyon ügyes körülirásokkal, a jól ismert frázisokkal ékesitve adták be az uj gyáralakulás tervét, mely Pozsony gyárvárosi jellegét, gazdasági életének fejlődését volt hivatva előmozditani és ehhez kérték az immár tekintélynek örvendő városatya támogatását. Ecsegi Béla helyeslően bólintott: csak természetes, hogy örömmel látja a vállalkozó kedvet. A gründolók beljebb merészkedtek és felsorolták, mik az akadályok, mi mindentől függ még a terv megvalósitása és milyen mérvü támogatást várnak magától a várostól. Ecsegi Béla figyelt és már nem bólintott. Az egyik „igazgató" most halkabbra fogta a szavát és közel hajolva a fiskális-városatyához, azt az ajánlatot tette, hogy ha mindezt kijárja a részvénytársaság számára,ugy készpénzben huszonötezer koronát ajánlanak fel neki és az ügyészi állást.

Ecsegi Béla nem utasitotta vissza azonnal és kereken az ajánlatot. Ügyvéd volt, hivatása volt a kijárás, tisztességes formák között és első percben nem tudta: becsületes honorárium vagy sáp akar-e lenni a felajánlott tekintélyes összeg. Azt a választ adta, hogy át kell tanulmányoznia az ügyet, bocsássák rendelkezésére az iratokat, a megfelelő adatokat és ha ugy találja, hogy életképes vállalkozásról van szó, mely megérdemli azokat a bizonyos előnyöket, nagyon szivesen áll rendelkezésre.

Az adatokból és a részletekbe bocsátkozó kérdéseire kapott feleletekből aztán nagyon hamar meggyőződött arról, hogy reális alapja alig van az egész gyár-tervnek, hogy a gründolók csak kapni akarnak, de adnivalójuk alig van, gombhoz akarják varrni a ruhát és szubvenciókon élősködő vállalat akar az egész lenni, mely összeköttetések szerzésével, a végsőkig feszitett hitelek segitségével akarja magát fenntartani, addig, amig nem sikerül beugratni valakit, aki jó pénzért megveszi az egészet. vagy ügyes csőddel menekülni ki a reménytelen jövő elől.

Ecsegi Béla összecsapta az iratokat és határozottan kijelentette:

— Ez nem komoly dolog, én ezt nem támogatom.

Próbálták az ellenkezőről meggyőzni, de ő csak a fejét rázta:

— Ez mind szép, de csak szó, szavak, tervek, álmok. Igy ma már nem lehet komoly vállalatot alapitani és az ilyen „Luftüzlet" nem érdemel meg támogatást.

Az urak adták a sértődöttet és hivatkoztak arra, hogy Ecsegi Béla elvégre is ügyvéd, mit rigorózuskodik, vállalja, ha egy neki jól hozó ügyet biznak rá.

— Amikor ügyvéd lettem, — jegyezte meg erre Ecsegi Béla, — félig már ugy is eladtam a lelkemet az ördögnek. Az urak kedvéért azonban nem vagyok hajlandó egészen eladni magamat.

Nagyon szépen, nagyon udvariasan kidobta a vendégeit, mert azt akarta, hogy tiszta maradjon a keze és a lelkiismerete. Semmit nem utált jobban, mint a panamázást, aminek megdöbbentő példáit lehetett látni mindenfelé. A kis és nagy panamisták iskolapéldái ott hemzsegtek mindenütt, ahova a szem nézett, mert csak ők hitték azt, hogy nem látja őket senki, holott semmi olyan hamar ki nem tudódik, mint az, kinek van vaj a fején. Az árulja el leghamarább a megtévedt embert, akinek az érdekében elkövette a bünt, mert a megvesztegető mindig kérkedik, hivatkozik a sikereire és összeköttetéseire.

Nincs nagyobb hatalom a tisztakezüségnél és a jó lelkiismeret tudja csak bátorrá, függetlenné tenni az embert. Ecsegi Béla undorodott a büntől, a panamázásnak minden fajtájától és az első alkalommal lerázta magáról minden nagyobb lelkitusa nélkül a megkörnyékezők aranyigéreteit. Tudta, ismerte a pénz hatalmát, a vagyon nagy varázsát, áhitozott is utána, de a könnyelmüek büszkesége tört ki belőle, amikor visszautasitotta a nem egyenes uton szerezhető jövedelmet. Talán majd egyszer az az örökség vagyont ad kezébe és akkor az ő családja is élheti a magasabbrendüek életét, de a két keze szerezte kenyérnek mocsoktalannak kell lennie és inkább lemérsékli igényeit, vágyait. Tudta, hogy a felesége vele tart ebben, anélkül, hogy erről beszéltek is volna valaha.

*

A nagy akadályverseny utáni hatodik napon Viola táviratot kapott Kisszolnokról, melyben Zalacsányi jelentette, hogy megérkezett lóháton a célhoz. Ugyanekkor még Cziklay valahol Nagykáta környékén bandukolt. Azután megérkezett expressz-küldeményként az orgonacsokor is, hervadtan ugyan, de Zalacsányi győzelmét jelezve. A következő napon pedig betoppant Zalacsányi, most már vonaton téve meg az utat visszafelé.

Viola nagy örömmel fogadta, hiszen jól tudta,

hogy őérette folyt a verseny, ami nem volt gyerekjáték, az áldozatkészség pedig mindig imponál. Zalacsányinak el kellett mondania, hogy mint utazott, voltak-e kellemetlenségei, erősen kimerült-e?

— Semmi az — mondotta. — Kis tréning. Ha az időjárás kedvező, gyönyörüség az ilyen ut, nekem pedig nagyon kedvezett az idő. A lovam is jól viselte magát és az utak ugy nagyjában, jó karban vannak. Mindentől eltekintve: győznöm kellett és ha állandóan jég vert volna és a lovam féldöglötten ért volna is a célhoz, akkor is én lettem volna az első.

— És Cziklay?

— Nem tudok róla semmit. Azt hiszem, közben meggondolta a dolgot és hazautazott. Nem ártott ez neki, megleckéztetni kicsit. Igen nagyra volt a lovastudományával, pedig más is megüli a lovat. ha nem is beszél és beszéltet arról folyton. Most azonban kérem a jutalmat, mert azt hiszem, megérdemeltem.

Viola elpirult.

— Megérdemli, nagyon megérdemli. Örülök, hogy maga a győztes és amit igértem, meg is fogom tartani.

— És mi lesz a jutalom?

— Csók. De nem most, majd egyszer, máskor, megfelelő alkalommal.

Zalacsányi meghajtotta magát.

— Gyönyörü adósság, de számon fogom tartani. Ezért érdemes volt küzdeni.

Aztán elkomolyodott.

— De ha nem én győztem volna? Ha a hadnagy kérné most a jutalmat? Az is...

Viola kacéran nevetett.

— Nem, nem, kedves barátom, csak ne legyen féltékeny. Ha Cziklay győz, ugy korbácsot kapott volna tőlem.

Zalacsányi csodálkozva nézett Violára.

— Lovaglókorbácsot, ezüst nyéllel. Már meg is vettem, azt adtam volna emlékül.

— Hja ugy. Szóval kettőnk között mégis csak tesz különbséget?

— Kis különbséget igen, — mondotta hamis mosollyal Viola, Zalacsányi pedig hódolattal csókolt kezet ....

— — — — — — — — —

Szerda volt, junius elején, szép tavaszi reggel. A főpályaudvar előtt fiaker állott meg és Viola szállott ki belőle. Az első reggeli vonattal Bécsbe utazott, lovagolni, miként mondotta s ahogyan az egész család tudta.

A következő vonattal, mely háromnegyed óra mulva indult Bécs felé, Ecsegi Béla utazott, de erről nem tudott senki, illetőleg ő egész más utirányt mondott be odahaza. A lehető legnagyobb titokban utazott a nővére után. Tisztába akart jönni a helyzettel és hosszas megfontolás után szánta rá magát arra, hogy valaki után kémkedjen. Csakhogy ez a valaki a saját édes testvére volt és ezért ieküzdött magában bizonyos érzéseket: meg kell tudnia, mit csinál Viola Bécsben, kivel találkozik, illetőleg csakugyan olyan ártatlan szórakozások-e azok a bécsi kirándulások, melyeket bemondás szerint csak azért rendezett, hogy „egészen el ne felejtse a lovaglást". Azt tudta Ecsegi Béla is, hogy Zalacsányi Feri a partnere ilyenkor Violának. Eddig rendben is volna a dolog: a közös jóbarát, a kitünő lovas és kellemes társalgó a legalkalmasabb partner, azonban — ez a nagy kérdés! — nem terelődött-e időközben olyan irányba ez a barátság, mely cseppet sem kivánatos, sőt nagy veszedelmeket rejt magában. Ecsegi Béla érezte, hogy ő itt tulajdonképen más feladatát végzi: nem neki, hanem a férjnek kellene őrködni, azonban Artur imádata és feltétlen bizalma Violához kizárt minden meggyanusitást, felkelteni pedig a féltékenységet benne, alapjában minden kézzelfogható ok nélkül nagy tapintatlanság és ostobaság lett volna. Inkább vállalja a kellemetlen és furcsa szerepet — gondolta magában Béla és amikor már nem nagyon lehetett halogatni ezt az utat, rászánta magát. A család becsületéről volt szó. Violát nem ismerte rossznak, mégis attól félt, hogy a gyanuja nem egészen alaptalan. Viola természete kiszámithatatlan, a körülmények eléggé gyanusak, az alkalom nagyszerü és az ördög soha nem alszik... Artur tulságos jó, csendes férj, Zalacsányi Feri szemtelenül veszedelmes asszonycsábító volt mindig, Viola szebb, életvidámabb, mint valaha... Az a versenylovaglás különösen szeget ütött Béla fejébe és akkor határozta el, hogy végére jár a dolognak. Mikor aztán megtudta, hogy ezen a szerdai napon ismét Bécsbe utazik Viola, ő is kész volt a haditervével. Bármit fog látni, tapasztalni, mindenképen legjobb, ha ő értesül arról. Amit ő tud meg, az titok marad, amit ő intéz el, azt higgadtan, a szenvedélyek kikapcsolásával okosan intézheti el.

Nyolc óra előtt már Bécsben volt. Villamossal kiment a Práterig és az egyik kávéház terrasszán foglalt helyet: ha Viola tényleg lovagolni jött Bécsbe, erre kell elhaladnia. Különben is többször mondotta, hogy ezen az utvonalon szokott végiglovagolni.

Ecsegi Béla vásárolt néhány lapot, szivarra gyujtott és elhelyezkedett. Egyelőre nem tehetett mást, mint várt. Megreggelizett, anélkül, hogy történt volna valami. Kiolvasta a lapokat és bár elég sok lovas haladt el arra, Viola csak nem mutatkozott.

Megnézte az óráját: kilenc óra elmulott. Gondolta, tizig vár, minden lehetőségre számitani kell és nem szabad elhamarkodva cselekedni.

Elmult meginț egy óra, Viola bizony nem jött. A reggeli lovaglók már mind haza is mentek, nem volt valószinü, hogy ezután jönne ki Viola. Kissé idegesitette a dolog, de uralkodott magán. Most jön a kellemetlenebb rész.

Intett egy arrahaladó kocsinak és beleült. Ahhoz a minisztériumhoz hajtatott, amelynek tisztviselőkarához Zalacsányi Feri is tartozott. Ha bent találja szobájában a barátját, nincs semmi baj. Egyszerüen elmaradt a mai lovaglás, valamilyen okból és ami a fő: nincsenek együtt ők ketten.

A minisztérium portásánál tovább nem is kellett mennie. Zalacsányi ma még nem volt bent, — mondotta a portás. Arra a kérdésre, vajjon bejön-e, nem tudott feleletet adni. Lehet, hogy igen, mert akárhányszor megesett, hogy csak a déli órákban jelent meg Zalacsányi ur a minisztériumban.

Ecsegi Béla arca elborult. Ez nem jó jel, bár még mindig nem jelent különösebb veszedelmet. Abból, hogy Zalacsányi nincs a hivatalban, nem feltétlenül következik az, hogy együtt van Violával. És feltéve: ha együtt is vannak, az a kérdés, hol vannak, mit csinálnak? Talán dolga akadt Violának és Zalacsányi elkisérte. De talán együtt sincsenek, talán épen Zalacsányi van ma más irányban elfoglalva és ezért nem akart Viola sem egyedül kilovagolni. A kocsisnak bemondta Zalacsányi lakáscimét. Kellemetlen, veszedelmekkel teli ut, de meg kell tudnia a valóságot. Elegáns kis mellékutcában lakott Zalacsányi, ahol nem egyszer látogatta már meg Béla. Soha nem gondolt arra, hogy egyszer majd habozva, félénken fog itt becsöngetni. De meg kellett tennie.

A csengtésre nem nyitottak ajtót. Többször, hosszasan csengetett. Senki sem volt otthon. Lement a házmesterhez, akitől megtudta, hogy Zalacsányi reggel eltávozott hazulról, arra azonban nem tudott határozott választ adni: hogyan volt öltözve. Pedig ebből megtudhatta volna Ecsegi Béla, hogy készült-e a lovaglásra?

Megkönnyebbülve lépett ki a kapun. Amire maga is csak félve gondolt, a legrosszabbtól nem kellett tehát tartania. Ki tudja, milyen egyszerü, prózai oka van annak, hogy Violával nem találkozott és feltéve, hogy ők ketten együtt is vannak, egészen ártatlan együttlét az. Talán valamelyik cukrászdában ülnek, vagy sétálnak...

Hirtelen ujabb gyanuja támadt. Ha Zalacsányinak van másik lakása is! Ha diszkrét szerelmi ügyeinek lebonyolitására külön tart valahol lakást, amiről senki se tud, még legjobb barátai se, sőt ezek legkevésbbé, különösen a jelen esetben. A változatos szerelmi életet élő férfiak nagyszerüen fel vannak szerelve az eféle preventiv védelmi eszközökkel és Zalacsányinál igazán nem hangzott az valószinütlenül. Béla érezte, hogy hideg verejték üt ki a homlokán.

Ez esetben a legnagyobb rossz is megtörténhetett, anélkül, hogy ő bármiről is meg tudna győződni. A Casanovák, Don Juanok, Boccaciók leleményessége mindig legyürte a gyanakvók és kételkedők naivságát. Hol keresse most őket? Bécs nagy, rettenetesen nagy és a bün olyan könnyen bujik meg ebben a házrengetegben. Hol keresse most a nővérét, akit talán még meg is menthetne, vissza tudna tartani? Ebben a pillanatban szinte ugy érezte, hogy a testvérnek a veszedelmet megsejtő szimata hozta fel épen ma Bécsbe, amikor még lett volna idő közbelépni és cselekedni. De erre az akadályra nem gondolt. Hol keresse fel őket? Hozzáfogni sem érdemes, hiszen csak egyedül van, nem áll mellette senki, nem támogatja senki, sőt nem is szabad tudnia senkinek, hogy mi járatban van itt. Menjen házról házra, utcáról utcára, a garcon-lakások, találkozóhelyek ezrein keresztül keresse édes testvérét, saját vérét? A gondolat is rettenetes, annyira rettenetes és drasztikus, hogy egyetlen pillanatnyi vigasza az volt: nem tudott igazán hinni benne. Viola, a szép, a csodaszép, szelid lelkü, finomnevelésü testvérkéje... eh, nem lehet, nem igaz, az ő családjában nem követtek még el becstelenséget.

De akkor hol van? Hol lehetnek? Erre nincs válasz. És talán nem is lesz. Vagy tovább kell kémkednie, tettetnie, amig nyomra nem akad, amikor aztán ugy is mindegy már, elkésett, ügyetlen volt. Soha ilyen tanácstalannak nem érezte magát. Hirtelen az anyja jutott eszébe, nem mintha szokva lett volna ahhoz, hogy az áldott jó asszony látta el eddig is nehéz perceiben tanácsaival, hanem az anya mindig eszébe jut a gyermeknek nagy veszedelmek idején. Azután a feleségére gondolt. Az áldott, édes, drága, szépséges Margitjára, aki soha nyugtalan percet nem okozott neki és a hüség, az odaadás mintaképe. Margit is szép, a szerelem, az anyaság kifejezőbbé tette a benne rejlő értékeket, ő is nő, akiben hiuság lakozik, hanem ezért vétkezni gondolatban sem tudna. Margit csak az övé, testben és lélekben, Margit szent, a szerelme, a hüsége örök...

A csatát elveszitette, legalább a mai napon. Amit akart, azt nem tudta keresztülvinni, csak a szellemeket, kisérteteket idézte fel, de őmaga tehetetlen. Ugy látszik, az események elébe vágtak, a szerencse nem neki kedvezett, aminthogy a szerencse igen sokszor kedvez a bünnek és a bünösöknek.

Mélységes szomoruság vett rajta erőt. Ugy gondolta: az első, kora délutáni vonattal hazautazik és nem szól senkinek erről a mai utjáról. Azután... később... majd elválik, mi lesz a teendő.

Az Ostbanhhof felé vette utját...

Ezen a napon reggel Viola vonata pontosan érkezett be a bécsi pályaudvaron. Mint rendesen ezuttal is kiment abba a lovardába, ahol bérelt lova volt. Átöltözködött, lovagló kosztümben ment be a lovarda buffetjébe, ahol teát rendelt magának és várta Zalacsányi Ferit. Nyolc órára volt randevujuk. Zalacsányi pár perccel nyolc előtt érkezett.

— Épen ma annyira szerettem volna kimenni az állomásra, hogy ott üdvözöljem, — mentette ki magát, — de a borbélyom miatt megkéstem. A borbély munkája nélkül pedig csak félember az ember, ha uri ember.

— Nem tesz semmit, Feri — mondotta Viola. — Jól ismerem én már az utat idáig. Reggelizett?

— Igen.

— Akkor indulhatunk is mindjárt.

— Helyes. Csak arra kérem, ha nincs kifogása ellene, hogy ne menjünk ma a rendes uton, a Praterbe. Vannak más, szép helyek is Bécsben. Menjünk a Schmelz felé.

— Nagyon helyes. Én nem bánom a változatosságot.

Az istállóból elővezették a lovakat és a következő percben már egymás mellett haladtak, Zalacsányi a jobb oldalon, vig beszélgetés közben.

Minél inkább kifelé haladtak a városból, Zalacsányin valami ünnepies hangulat lett urrá. Mintha kissé ideges lett volna, elgondolkozott, aztán hirtelen gyors beszédbe fogott és egyik cigarettát a másik után hajitotta el. Viola is észrevette ezt a kissé furcsa viselkedést, hiszen Zalacsányi maga volt a megtestesült nyugalom — máskor.

Amikor aztán tul voltak a kőtengeren és emberáradaton, kis felfrissitő galopp után, ami láthatólag felvillamozta Violát, egyszerre csak oda fordult hozzá Zalacsányi és valóságos meghatott hangon kérdezte:

— Nem tünt fel magának, hogy ma erre vettem az utirányt?

— Hiszen előre megmondotta.

— Igen, de nem gondolt arra, hogy valamilyen okból teszem?

— Valamilyen okból? Ugyan miért?

— Mert erre kevesebben zavarnak bennünket. Szeretnék magával ma komolyan beszélni.

Viola csodálkozva, de nevetve kérdezte:

— Velem komolyan? Hát lehet, Feri, komolyan is lehet velem beszélni, bár nem nagyon szeretem a tulkomoly arcokat. Maga pedig ma ugyancsak ünnepies arccal ül a lován.

— Na, ugye, hogy észrevett valamit! Annál jobb. Legalább nem lesz annyira meglepve attól, amit mondok.

— De hát mondja már, barátom, mi az a nagy mondanivaló?

— Elég nagy és fontos. Legyen a feleségem.

— Ki? — kérdezte gyorsan, vig hangnemben Viola.

— Maga.

— Én? Hiszen nekem uram van.

— Tudom. De én arra kérem, hogy váljon el és legyen a feleségem.

— Ugyan, Feri, honnan szedi az ilyen gondolatokat? Még igazán szerencséje, hogy én értem a tréfát.

— Pedig én nem tréfálok. Hát nem látja a szememből, nem hallja a szavamból, hogy nagyon is komolyan mondom ezt.

— Komolyan mondja? Hogy váljak el az uramtól? De miért? És menjek feleségül magához? De miért? Miért?

— Mert én szeretem magát. És mert maga ezerszer inkább illik hozzám, mint, őhozzá. Az urához, Arturhoz. Ez azonban még nem bátoritott volna fel arra, hogy szóljak, ha nem tudnám, hogy nem szereti az urát.

— Feri, — mondotta erélyesen Viola, — erről többet egy szót sem. Különben azonnal itthagyom. Hogy tudta csak feltételezni is rólam, hogy valaki mellett éljek, akit nem szeretek. Ezt igazán nem érdemeltem meg.

— Nincs ebben a feltevésemben semmi sértő. Hiszen én a szeretetnek arra a fokára, arra a módjára gondoltam, ami valóban ritka a házastársak között. Én a teljes lelki megértésből származó szeretetre, a két jó pajtás — sirig, jóban-rosszban együttérző lelkek nagy érzésére céloztam... Hogy szereti Arturt, azt nem vonom kétségbe, hogy Artur imádja magát, arról is meg vagyok győződve, de már ez a kettőjük közötti érzésdifferencia is kizárja azt, hogy meglegyen a legteljesebb, mindent betöltő, legmagasabb foka annak az érzésnek, amelyiknek annyi fokozata van. De ne vitatkozzunk az érzés-fokozatok felett. Én megismétlem a kérésemet, melyet talán nem jól értett meg az előbb: legyen a feleségem. Én nagy, igen nagy és mély szerelemmel vagyok eltelve és azt hiszem, sokkal teljesebb, tökéletesebb, magasabbrendü volna a kettőnk házasélete, mint a mostani. Nem akarom az én jóbarátomat bántani, birálni, de Arturnak nem olyan asszony való, mint maga, viszont nekem csak ilyen asszony való! Minden asszony annyit ér, amennyi szépséget, gyönyört ki tud váltani belőle az embere. Vannak sorvadó asszonyok, aminthogy vannak csiszolatlan gyémántok, ki nem pattant isteni szikrák. Ó, maga Viola még nem találta meg saját magát sem, mert az igazi párja nincs meg. Maga még csak azt hiszi, hogy élt, hogy házaséletet él, hogy szeret, hogy boldog és hogy szép. A szépsége, a boldogsága, a szive, a földi élete csak ezután fog felragyogni, felszikrázni, hiszen csak a keretet, az avatott kezet, a méltó partnert kell megtalálnia. Én a szivemet ajánlom fel, de egyben olyan életmódot is, mely sokkal inkább illik magához, mint az a csendes, unalmas élet ott a széplakutcai földszintes házban. Ez az anyagi része az egésznek, de sajnos, a legszentebb dolgoknak is van anyagi oldaluk és én büszkén mondhatom, hogy az én feleségem a királynőm is lesz, akit királynői módon tudok tartani.

— De kérem... mondotta zavartan Viola, — ez és igy... ki hitte magáról? Hiszen maga soha nősülésre nem gondolt.

— Ugye, tud erről? Tehát belátja, hogy nem meggondolatlan fejjel, éretlenül teszem az ajánlatomat. Nem akartam nősülni, mert nem ismertem a nő értékét. Minden férfi csak egy nőben ismeri meg igazán a nő nagy értékét és hatalmát: akibe

szerelmes lesz. Aki felkelti bennünk a vágyat, az lehet tucatnő is. Akiért meg akarunk halni, nagy bünt elkövetni érte: ölni, sikkasztani, az esetleg csak ügyes bestia. De akit a férfi el akar venni és ugy érzi, hogy nélküle nem lesz soha boldog: az a nő az élete, a lelke jobbfele, azt a nőt megérdemli. Hol van az én cinizmusom! Mindig és állhatatosan mosolyogtam a szerelmes embereken. Amig el nem jött maga és amig én is szerelmes nem lettem...

A szentimentális hang mindjárt visszhangra talál az asszonyban.

— Feri, legyen okos és józan, — akarta Viola vigasztalni — talál maga olyan feleségnek való leányokat, különbeket nálamnál.

— Találok. De nem magamhoz valót.

— Miért taksálja magát olyan tulnagyra?

— Mert ha egyszer én tüzet fogtam, az igazán olthatatlan tüz és őrült, könnyelmü bolond volnék, ha elfutnék maga elől.

— Pedig ezt kellett volna tennie. Tudta, ki vagyok, mi vagyok.

— Tudtam és ezért nem futottam el. Nekem való asszony, — ez volt mindig az érzésem, a gondolatom. Ha nem győződtem volna meg erről, igen is, kitértem volna az utjából, mert hiszen belátom magam is, hogy családi otthont bolygatok meg.

— Lássa, maga is tisztában van cselekedetének helytelenségével.

— Azt nem mondtam. Ha kell, kész vagyok kötelékeket szaggatni szét.

— Milyen jogon?

— Az erősebb, a méltóbb jogán.

— Nincs igaza. A tisztesség joga az első és a leghatalmasabb. Maga védelmezte a saját álláspontját, én nem tudom olyan erőteljesen megtenni ezt, de az igazságot egyszerü szavakkal is meg lehet mondani. Férjes asszony vagyok, szeretem az uramat és nem hagyom el. A maga vallomása szomoruságot okozott nekem, mert ezek után — belátja ugy-e? — a mi utaink elválnak. Pedig nagyon jó barátomnak hittem, igen jól meg voltunk együtt. Attól félek, ezt magyarázta aztán félre. Azokat a bókokat, amelyeket nekem mondott, vissza kell utasitanom. Az uram talán nem a legtökéletesebb világfi, talán nem is mindig ért meg engem, de az uram! Anyagi differenciák miatt elhagyni valakit, — ezt ugy-e nem gondolta komolyán és nem hiszem, hogy akár a szépségem, akár a boldogságom kifejlődése ettől függne.

Zalacsányi megdöbbenve hallgatta Viola szavait. Erre nem volt elkészülve. Ilyen kerek visszautasitást nem várt. Másodszor csalódott ebben a titokzatos asszonyban, akiről azt hitte, hogy olyan egyszerü, probléma-nélküli lény, mint a legtöbb szépség. Valamikor, ismerkedésük és összebarátkozásuk elején, könnyü prédának tekintette Violát, akinek — nézete szerint — könnyelmüsége, élnivágya előbb-utóbb elementáris erővel **fog kirobbanni és akkor az első, kéznél lévő ga**vallér — nagyszerü zsákmányhoz jut. Siettetni ezt a fordulatot nem akarta, már csak uri tapintatból sem, hiszen erős baráti kötelékek füzték őt a családhoz, arról azonban minden gavalléria ellenére sem mondott le, hogy mint megfigyelő helyet ne biztositson magának Viola közvetlen közelében. Lassan-lassan aztán meggyőződött arról, hogy a számitása rossz volt, feltevései helytelenek: Viola vigsága, életderüje nem belső romlottságán alapul, hanem veleszületett, természetes alaphang ez, amely aligha fog nagy változásokat előidézően kirobbanni. Viola mint hitves, komoly és erkölcsös, aki talán nem mindig vigyáz eléggé a külszinre, de nagyon messze áll attól, hogy becstelenséget kövessen el.

Ekkor azonban már Zalacsányi átittasult a nagyszerü asszony csodás lényéből kiáradó varázstól, ekkor már több volt benne az utána való vágy a férfi-szomjuságnál, nem a gyönyörüség változatát, a puszta zsákmányt látta benne, hanem meg kellett hódolnia a finom, kedves s közvetlen uriasszony előtt ugy, hogy lelkileg is érdekelve volt. Semmi nem ingerli fel jobban a férfi vérét annál, mint amikor kisiklani érzi a biztosnak hitt prédát. Ha a férfi egyszer beleélte magát abba a gondolatba, hogy ez vagy az a nő az övé lesz, nem tud és nem akar egykönnyen lemondani róla. De amikor meglátta Viola erkölcsi értékét, nem csupán a vágya növekedett meg, hanem a szerelme is. Most már szerelmes volt, akárhogy kergette el magától ezt a gondolatot. Szerelmes volt és ez nagyobb veszedelmet jelentett neki, mint amilyent a fiatal és zöld szerelmesek fellobbanása jelent: ő igen jól tudta értékelni, elképzelni, micsoda boldogságot, gyönyöröket, lelki és testi élményeket jelent az olyan asszony, mint Viola. Neki való asszony! Ez volt az érzése, meggyőződése. Az ő temperamentuma azonos a saját maga szerelmi agilitásával, Viola életvidámsága ugyanaz, mint az ő derüs filozófiája, Violának szépkeresése és imádata benne is megvan és ha ő mindehhez hozzáadja rutinját, irányitását, az eddig hiányzott eszközöket, Viola külső ragyogásban és belső élményekben a legpompásabb virággá fejlődik ki mellette.

A férj? Csak akadály volt eddig, akit át kell lépni. Fájdalmat okoz neki ezzel? Hát miért vállalja ő mindezt a fájdalmat? Az ugynevezett önzetlen emberekben is megszünik valahol a határ, amikor nagyon kivánunk valamit és nehezünkre esne lemondani. Ha asszonyról van szó, ez a határ nagyon közel van, mert asszony dolgában nincs önzetlenség, csak önző gentlemanek és lelkiismeretlen gonoszok vannak.

Zalacsányi azt hitte magáról, hogy a legkorrektebbül jár el. Elveszi, elkéri a méltatlan férjtől az asszonyát, pedig megtehetné azt is, hogy

egyszerüen elcsábitsa. Meg volt győződve, hogy tartós munkával, kitartással ezt is elérhetné. Részletsikereket talán már is learathatna. De elkergette ezeket a gondolatokat: akit igazán szeretünk, azzal kapcsolatban fájnak a nemtelen gondolatok.

A végső elhatározást az a megigért csók érlelte benne, amelyet távlovaglásából való megérkezésekor igért meg neki Viola. A nagy megkülönböztetés, amit vele tett a huszárhadnaggyal szemben és a jutalomnak ez a nagyszerü formája... ilyet csak az az asszony tesz, aki szeret! Ő legalább ezt állapitotta meg magában. Ennek a csóknak a reménye felkorbácsolta benne a szenvedélyt. Nem akart, nem tudott tovább várni. Tul volt azon a koron, amikor sokáig megelégesznek a férfiak a puszta álmodozással. A legelső alkalmat felhasználta arra, hogy kimondassa a döntő szót Violával. Ez volt a mai találkozásuk, amikor olyan határozott visszautasitásra talált. Egyetlen érve sem hatott, minden számitásában csalódott.

Valami végtelen keserüség fogta el, amit még soha nem érezett.

— És most beszéljünk másról, — törte meg a kissé hosszuranyuló csendet Viola.

— Másról? — riadt fel Zalacsányi. — Hát lehet más témám nekem?

— Próbálja meg, most az egyszer. Legyen okos, legyen jó. Barátságosan akarok elválni magától.

— Ez lehetetlen, — kiáltott fel Zalacsányi. — Ezt én nem birom ki.

— Pedig ettől függ, — mondotta nyugodt hangon Viola, — hogy egyszer-egyszer meglátogathat-e bennünket. Arturnak soha nem szabad megtudnia semmit.

Már visszafelé lovagoltak... a nagyváros prózai zaja zugott körülöttük. Zalacsányi sápadtan, rekedtes hangon beszélt közömbös dolgokról, mig Viola diadalmas szépségében, vidáman tekintgetett jobbra-balra...

— Talán nincs is szive, — gondolta magában Zalacsányi fájdalmában...

Alig mulott dél, mire Ecsegi Béla kiért az Ostbahnhofra. Két óra ideje volt a vonat indulásáig. Mit fog csinálni ennyi ideig?

Ebédidő volna, meg kellene ebédelni, — gondolta. De érezte, nincs semmi étvágya. A szomoruság valósággal leverte, nem kivánt sem ételt, sem italt. Mégis, hogy az idő muljon, akaratlanul is a pályaudvar nagy étterme felé vette utját.

Rengeteg ember sürgött-forgott az étteremben, majd minden asztal foglalva volt és mindig uj tömegek tódultak be. Szórakozottan haladt el az asztalsorok között, amikor egyszerre csak egyik sarokasztalnál megpillantotta Violát. A nővére már észrevette és mosolyogva nézett feléje.

Az első pillanatban Bélának ugy megdobbant a szive, hogy egészen belesápadt. Ezt a gyors változást Viola is észrevette és most már ő is ijedten nézett a feléje közeledő bátyjára. Két rémült arc meredt egymásra, egyik sem tudta, miért, egyik sem merte kérdezni a másikat.

Béla leroskadt az asztal mellé és minden erőfeszités ellenére, nem tudott értelmes beszédbe kezdeni.

Végre is Viola szólalt meg.

— Béla, te Bécsben vagy? Mióta?

— Reggel jöttem, — mondotta tört hangon Béla.

— Ülj le — mondotta Viola.

Béla csak intett a kezével, mint aki azt mondja: ez nem fontos.

— De hát miért jöttél hirtelen fel?

— Miattad.

Viola megijedt.

— Én miattam? Nem értelek.

— Utánad jöttem fel. — Nem birt tovább haltgatni. — Viola, hol voltál egész délelőtt?

— Tessék? — kérdezte Viola csodálkozva és sértődötten.

— Téged kerestelek mindenütt.

— De miért? Valami baj van?

— Azt én nem tudom.

— Utánam jöttél és kerestél! De miért! Hol kerestél?

— Tiz óráig vártalak a Prater elején. Azt mondottad, mindig ott lovagolsz.

Viola ajka mosolyra görbült.

— Ma tényleg másfelé jártam. És hol kerestél még?

— Ne kérdezd, Viola, ne kérdezd. Inkább te mondd meg, hogy hol voltál?

— Talán csak nem kémkedni jöttél utánam? Vagy küldtek talán?

— Nem, nem, Viola, én nem tudok tettetni. Megmondom, utánad jöttem, mert megakartam győződni arról, hogy... hogy tényleg csak a sport kedvéért jársz-e fel Bécsbe?

— Béla! Te, a testvérem!

— Igen, épen, mert a testvéred vagyok. Valami nagy veszedelmet éreztem, muszáj volt cselekednem.

— De mitől féltél?

— Feritől. A férfiak komiszságától.

— Ah, Zalacsányitól! — Viola titokzatosan felnevetett.

— Ugye, ma is vele voltál?

— Vele, — mondotta dacosan Viola.

— És?

— Kiadtam az utját.

Béla fellélekzett.

— Szemtelen volt? Tolakodó?

— Nem, Béla. Ellenkezőleg, nagyon is udvarias, nagyon is könyörgő.

— De hát akkor nem értelek. Meg kell magyaráznod.

— Várj. Először arra felelj, tényleg csak a magad szántából jöttél-e utánam? Igazán nem küldött senki és nem is tud erről senki?

— Senki, Viola, esküszöm.

— Tőled még eltüröm, te a bátyám vagy és ha meggyanusitottál is, biztosan csak jót akartál. Fáj, hogy ezt tetted, gondolkozz és lásd be: nem érdemeltem meg. Most azonban, hogy idáig jutottunk, nemhogy tisztázzam magam, mert erre nincs szükségem, de hogy tudjad, mennyire hibáztál, megmondom: mi történt épen ma délelőtt. De ennek is titoknak kell maradnia, mert a magam dolgát elintézem én magam.

— Tőlem soha nem fogja megtudni senki. Beszélj, édes Violám.

— Zalacsányival, mint rendesen, kilovagoltam és közben megkérte a kezemet. Azt mondta, váljak el az uramtól és menjek hozzá feleségül.

— Megkért? — álmélkodott Béla. — Belédszeretett?

— Ugy látszik, ő legalább ezt állitja.

— És te mit feleltél?

— Mi lehet erre a felelet? Az, hogy van nekem uram, akivel igen jól megférek. Zalacsányihoz semmi közöm, verje ki az egészet a fejéből és sajnálom, hogy emiatt a szamárság miatt egyetlen passziómról le kell mondanom, mert ezekután nem mehetek fel többé Bécsbe.

— Ez történt? — Béla még mindig nem tért magához. — És épen ma?!

— Elég meglepetés volt a számomra is.

— Képzelem. De gyönyörüen viselkedtél. Okosan, bátran, nemesen.

— Hagyjuk ezt, Béla.

— Nagyon, de nagyon boldog vagyok. Szinte kár, hogy Arturnak nem lehet ezt elmondani. A férjek soha nem tudják, mikor védelmezte meg az asszonyuk a becsületüket.

— Ezzel szemben azt sem szokták megtudni a férjek, amikor a feleségük elmulasztja megvédeni a becsületet, — jegyezte meg nevetve Viola.

Béla is nevetett. Jó kedvük támadt: testvérek voltak és nehéz órákon mentek keresztül mind a ketten.

— Violám, megbocsátasz nekem? Nagyon féltettelek.

— Nem haragszom, Béla. Talán jobb is, hogy igy történt. Most már ennek is vége.

A legforgalmasabb ebédidő alatt nem zavarta őket senki sarokasztaluknál. Mire bevégezték a beszélgetést, ürülni kezdett az óriási terem és pincér is jelentkezett.

— Jé, most jut eszembe, — mondotta Viola, — hiszen te még nem is rendeltél semmit.

— Az étel? Olyan nem fontos. — Rámutatott az étlapon az egyik ételre és azt rendelte. — Nem volt nekem étvágyam eddig, de majd megjön ezután.

— Én pedig jó étvággyal ebédeltem meg. Csak a jó lelkiismeretüeknek van ilyen jó étvágyuk.

Béla hizelgően simogatta meg Viola kezét. Látszott az arcán, milyen boldog, hiszen ez a nap olyan rosszul kezdődött és mégis, pompásan végződött.

Itt volt az ideje, jegyet váltani. Béla az egyik portással hozatott két elsőosztályu jegyet; beszállás előtt vásárolt néhány képesujságot Viola számára, aztán betelepedtek egy fülkébe. Nem kaptak harmadiknak utitársul senkit, egyedül maradtak.

— Mit fogunk otthon mondani, ha igy együtt érkezünk meg? — kérdezte Viola.

— Miért? Talán várni fog Artur?

— Valószinüleg.

— Majd csak mondunk valamit, bizd rám. A kegyes csalás nem bün és különben is érte tesszük.

— Szóval összetalálkoztunk utközben?

— Ugy van. Véletlenül.

— Rendben van, — mondotta Viola. — Akarsz átjönni feketére az étkezőkocsiba?

— Szivesen.

Mindjárt az utánuk következő kocsi volt az étkező. Kis asztalkánál foglaltak helyet, feketét és konyakot rendeltek.

— Szervusz, öreg. — Viola odakocintotta a konyakos poharát Béláéhoz. — Kibékülök veled.

— Szervusz, édes kis Violám.

A régi időben az volt a kellemes a pozsony—bécsi gyorssal való utazásban, hogy épen annyi ideig tartott, amig az ember kényelmesen elszivta a szivarját a kávéja mellett az étkezőben. Ha ujságot kezdett olvasni, ki sem olvashatta egészen, valahol a napihirek közepe táján már célnál is volt. Marchegg volt az egyetlen megálló, onnan már csak néhány nagy szusszanás volt a hatalmas mozdonynak Pozsony, már lehetett is szedelődzködni és kiszállni.

Artur tényleg várta a feleségét. Mint jól nevelt férj, kezet csókolt neki, amikor pedig meglátta mögötte Bélát, csodálkozva kérdezte:

— Béla, te is Bécsben voltál?

— A határon volt dolgom, aztán, hogy hamarább érjek haza, bementem Bécsbe és elcsiptem a gyorsvonatot.

— Igy találkoztál össze Violával?

— Igy, igy, — hagyta rá Viola, akit mulattatott bátyjának az ügyes magyarázata.

— Hogy szórakoztál Bécsben? — kérdezte Artur a feleségét.

— Nagyszerüen.

— Meddig fogod még ezt a csacsiságot csinál-

ni? Már igazán abbahagyhatnád. Béla, beszélhetnél Violával, hogy szüntesse be ezeket a kirándulásokat.

A két testvér összenézett. Ez is rosszkor kezdi a civódást. A férjek szegények, nem tehetnek róla, ők mindent rosszkor csinálnak, jót is, rosszat is.

— Beszéljek vele? — kérdezte tréfás hangon Béla.

— No igen, tudod, mégsem egészen helyes, hogy Viola hetenként Bécsbe megy. Én nem kísérhetem, még egyszer valami kellemetlenség, vagy baj éri.

— Nono, nem kell Violát félteni, — jegyezte meg Béla.

— Az igaz! — mondotta elnyujtottan, szemrehányó hangon a bátyjának Viola. — És ha igaz? Ha elcsábitana valaki?

— Nem ilyenfélére gondolok én, — magyarázta Artur komolyan, — hanem hogy leeshetsz a lóról. Az aszfaltbetyárok ellen megvédelmez téged a Feri. Egyetlen megnyugtató, hogy ő vigyáz rád.

— Na persze, — hagyta rá Viola, szép, nagy szemével kenetteljesen hunyoritva rá. Ime, a férj! Ettől ugyan nyugodtan meg is csalhatná. A leeséstől félti! És csak abban bizik, aki a legnagyobb veszedelmet jelenti. Igazán csalnivalóan ostobák ezek a férjek. Még szerencse, hogy minden rosszra születni kell...

VI.

„Sajnálatos szerencsétlenség."

Ecsegi Béla társadalmi téren is kezdett erősen szerepelni. A Pozsonyvármegyei Közmüvelődési Egyesület, melynek maga Apponyi Albert gróf volt az elnöke és igy országos sulyt és tekintélyt adott az egyesületnek, megbizta Ecsegi Bélát, hogy vizsgálja felül a megyében felállitott fiókokat.

Talán sehol az országban olyan mély gyökere nem volt a kulturának, mint épen Pozsonyban és a mult kötelező volt a jelenre és a jövőre nézve is. 1467-ben már főiskolája volt a városnak: Mátyás király megalapitotta az Academia Istropolitanát, a ventur-utcai „Altes Münzhaus"-ban, melynek statutumai teljesen egyeztek a bolognai egyetem statutumaival. A főiskolának internátusa is volt és benne Európa leghiresebb tudósai tanitottak. A világ egyik legnagyobb csillagásza, Müller János, a hires-neves Regiomontanus itt működött Gatti János dominikánus hittudóssal, Ilkus Márton lengyel csillagásszal, Brandolinival, Gruber Mátyással együtt.

Nyomdák tekintetében is első Pozsony, melynek nagy kulturális fejlettségére vall, hogy 1594-ben Waló János vándornyomdász itt üti fel tanyáját. 1604-ben Forgách Ferenc primás könyvnyomdát állit fel, ahonnan Pázmány Péter, Veresmarti Mihály, Vásárhelyi Gergely müvei kerültek ki. 1631-ben Rikasz Mihály kiadja Pozsonyban Káldi György prédikációs könyvét és itt jelenik meg Pázmány Péter Kempis Tamása is. 1666-ban Gründer Gottfried alapit nyomdát és ugyancsak pozsonyi nyomdász: Faber Mihály nyomja ki Balassa Bálint és Rimai János énekeit. 1770-ben Landerer János Mihálynak már betüöntődéje is van, mely egyedüli Magyarországon.

Ahol ilyen fejlett nyomdaviszonyok voltak, ott hamar kivirágzott a hirlapirodalom is. Pozsony az ország fővárosa volt, az országgyülések szinhelye, a nemzet szabadságának, a függetlenségi és nemzeti eszméknek a hajnala Pozsonyban kezdődött. Régen, nagyon régen, évszázadok előtt, 1705-ben jelent meg az első hirlap Pozsonyban, Esterházy Antal gróf tábornok adta ki „Mercurius Veridicus ex Hungaria" cimmel, mely lapot Rákóczi és Bercsényi rendszeresitettek. 1721-ben indult meg az első hetilap Pozsonyban, Bél Mátyás „Nova Posoniensiá"-ja és 1764 julius 14-én indult meg Füstkerti Landerer János Mihály kiadásában a Pressburger Zeitung napilap. Az első magyar hirlap 1780-ban látott napvilágot: Ráth Mátyás Magyar Hirmondója volt ez. 1813-ban már szépirodalmi lapja is van Pozsonynak: Weber Simon Unterhaltungsblattja, 1836-ban pedig Kossuth Lajos is lapot szerkesztett Pozsonyban, a Törvényhatósági Tudósitásokat.

Pozsony a jelenben is azon volt, hogy a maga megyéjében minél behatóbban terjessze a közmüvelődést és közvetlen vidéke kulturájának emelésére évenkint jelentékeny anyagi áldozatot is hozott a városban székelő nem egy társulat vagy egyesület. Ecsegi Béla körutja több napra szólt és ugy tervezte, hogy magával viszi a feleségét is. Hogy pedig Margit édesanyjának ne legyen nagy terhére a gondjaira bizott gyermek és a háztartás, Violát kérte meg, hogy arra a néhány napra, amig ők távol lesznek, menjen át segiteni hozzájuk.

Violán akkor épen a teljes megkomolyodás jelei mutatkoztak és nagy örömmel ajánlotta fel segitségét, bár az első percben maga sem tudta, miben állhat ez a segitség. A lelkes jóakarat mindenesetre meg volt benne és amikor Béláék elutaztak, nagy igyekezettel, ha mindjárt kevesebb hozzáértéssel is foglalatoskodni kezdett bátyja lakásán. Igen ám, csakhogy itt volt az anyós is, aki már csak féltékenységből sem nagyon engedte, hogy Viola ott rendelkezzen, ahol tulajdonképen ő volt az ur és ezért leereszkedő udvariassággal utasitotta vissza segitségét. Végül azonban mégis megegyeztek. Holmi nagytakaritás is volt tervben, a legjobb alkalom, mikor a férj távol van, mert az eféle munkát egyik férfi sem szereti és minthogy a takaritónőkkel való rendelkezés erélyt, „szakismereteket" igényelt, ezt fenntartotta magának az anyós. Igy Violára jutott a feladat, vigyázni a kis gyerekre. Ő ezt is készséggel vállalta és erősen

fogadkozott, hogy bizzák csak teljesen rá a kis Bélát, ugy fog rá vigyázni, mint az édesanyja.

A szerepek megfelelően kiosztatván, a következő napon megkezdődött az erős munka. Minden cseléd mozgósitva volt, holmi bejárónő segédcsapattal megerősitve.

Viola egyedül maradt a kis fiuval, aki már kint volt a pólyából és ennivalóan helyes ruhaszerü lehetetlenségekbe volt bujtatva. Különben igen jó gyerek volt, keveset sirt és órák hosszat eltudott szórakozni egy fonott csörgővel.

Talán először jutott ilyen közvetlen közelébe Viola ekkora csöppségnek. Eleinte nézte, figyelte, csodálkozva, egyre inkább érdeklődve, különös meghatottságot érezve, amikor rá-rámosolygott a kis gyerek.

A szemét figyelte, ami az egyetlen kifejező a gyermekben, a kis Béluska a szemét... érdekes, nem az apja szeme. Az apjának, Viola bátyjának sokkal sötétebb a szeme, ez a szem nem Ecsegiszem, hanem... hanem, milyen érdekes, egészen olyan, mint az anyjáé! Margit tejfehér bőre, nagyon világos hajszine mind benne van a kis gyerekben, de ez a szem, csodálatos, szakasztott anyja szeme. Ekkora hasonlatosságot nem lehet letagadni, ezek a szemek ismertetőjelei a családnak és micsoda érzés lehet az: meglátni a szülőnek saját gyermekében ezt a tökéletes hasonmást!

Viola gondolkodott... A misztériumok intelligens emberre talán erősebben hatnak, mint az egyszerüre. Soha még igy nem figyelte meg ezeket a dolgokat, soha ilyen jelentőséget nem tulajdonitott nekik. „Egész anyja“... „egész apja“... hányszor hallotta ezt, talán mondta is, de mit törődött vele akkor még. Most azonban a bátyjának a gyermekét tartja a karjában, most már ő is asszony és hirtelen feltámadt benne a vágy az anyaság után. Ezek a szemek, ez a hasonlatosság és egyáltalában az egész gyönyörüséges, gusztusos, ragyogó tiszta, hófehér gyerek olyan hatást gyakoroltak rá, melyek belül, nagyon mélyen megmozgatták a lelkiismeretét. Eddig nem érezte ezt, sőt még a gondolatától is félt. Azt akarta, hogy szép maradjon, karcsu, hallani se akart gyerekről, akit csak ugy tudott elképzelni, hogy sok bajt, gondot okoz és nevetségesnek, izléstelennek, rettenetes nyügnek tartotta azt az állapotot, amin előzőleg miatta keresztül kell menni.

Ezek a gyönyörü percek azonban, amikor szinte éhes irigységgel fakadt fel benne a vágy, hogy neki is legyen gyermeke, aki hozzá hasonló, aki épen olyan szép és akiben, akár a szemében vagy teste bármelyik porcikájában tökéletesen benne legyen ő. A gyermek! Mindjárt megszerette, megértette és megkivánta. Össze-vissza csókolta az ölében tartott kis gyereket és észre sem vette, hogy néhány könnycsepp is hull rá...

A nagy munka közepette egyszerre csak benézett a gyerekszobába a nagymama. A feje be volt kötve kendővel, a kezében kefe, csak érdeklődni jött.

— Mit csinál az én kis unokám?

— Nagyon jól viselkedik, nagyon intelligens gyerek, — felelte Viola.

Aztán nem tudta megállni, hogy ne beszéljen róla:

— Nézze, mama, milyen gyönyörü tiszta szeme van a kisfiunak. Egészen a Margit szemei.

— Hogyne. Straub-szemek, — mondotta büszkén az öregasszony és sietett vissza a felforgatott lakásba...

Ugyanekkor odahaza a Széplak-utcában is jelentőségteljes események történtek. Az öreg professzor, aki majdnem két éve, hogy megkezdte kutatásait olyan anyagok után, melyek a külföldit lennének hivatva pótolni, igen örvendetes felfedezéseket tett.

— Kedves öcsém, — mondotta az öreg ur boldogan Arturnak, — nem is hittem volna, hogy ilyen gyorsan eredményes legyen a munkám. Igazán gratulálok, hogy annak idején ezt a jó ötletet adta nekem és kutatni kezdtem idehaza.

— Édes tanár ur, ha van eredmény, az érdem mindig a felfedezőé, — jegyezte meg Artur.

— Nem, nem. Az érdem mindig azé, akié az idea. Maga adta a különben kézenfekvő gondolatot, hogy a drága külföldi anyagot talán közelebb, még pedig itt egész a szomszédságban is meg lehetne találni. Nekem mindjárt tetszett az ötlet. Sajnos, nem tudtam elég gyorsan dolgozni, csak ugy kellett mindig ellopnom magamtól kis időt erre, de ha késve is, az eredmény itt van. Tele vagyunk nagyszerü anyagokkal és nem fog kelleni ezentul árva fillért se költeni a külföldi anyagokra.

— Nagyszerü! Hiszen ez korszakot alkotó felfedezés!

— Először is zöldföldért nem fogunk többé Grazba menni, mert ugyanezt a prima anyagot megtaláltam Bazin környékén.

— Itt, Bazinnál?

— Ugyvan. Nagyszerü hely az, sulypátja is van és sárgaföldje is.

— Kiugrom a bőrömből.

— Még ne.

— De kedves tanár ur, ennek a felfedezésnek alapján csak ki kell nyujtanom a kezemet a szomszédba és az ott talált anyaghoz egy kis anilinfesték hozzákeverésével bármilyen szinü festéket tudok gyártani. Felfogja ennek a nagy jelentőségét?

— Azt hiszem, igen. De én találtam Dévény közelében is valamit. Mészkövet.

— Mészpátot?

— Azt.

— A plafonig ugrom örömömben. Gondolja tanár ur, hogy ez teljesen pótolhatja a szárazvámi krétagyár produktumát?

— Teljesen annak a mása.

— De hiszen akkor le fogom győzni valamennyi konkurrensemet. Kiszoritok minden külföldi gyártmányt és százszorosára emelem fel a gyáram forgalmát.

— Nagyon fogok neki örülni, édes fiam. Azt hiszem, ez volt a célunk.

— Ez, kedves tanár ur. De hogy ilyen eredménnyel járjon a kutatás, ezt álmomban sem mertem remélni. Mészpát Dévényben! Itt az orrom előtt! Szegény édesapám, ha tudta volna! Ezzel a felfedezéssel a takarmány-mésznek olyan mennyiségét fogom előállitani és olyan áron adhatom, hogy valósággal jótétemény lesz. A takarmánymeszet tudniillik mint csonterősitést adják embernek, állatnak, mert az élő szervezetnek 90 százalék szénsavas mészre van szüksége. Fiatal állatoknak, szárnyasoknak a tojáshoz, a tejelő teheneknek, mert a tejjel sok meszet veszitenek, mindnek kell takarmány-mész, de nem igen adják nekik, mert drága. Én a dévényi anyaggal forradalmat fogok csinálni: a szikjavitásra is tudok majd trágyameszet előállitani és szállitani olcsón. Szegény apám, mindig erről álmodozott és most itt a megvalósulása! Ezek az anyagok és gyártmányok csak ugy fizetődnek ki, kedves tanár ur, ha olcsó a szállitásuk, mert nagyon sulyosak. Külföldi portéka nem alkalmas, mert nem fizetődik ki. De Dévény és a pompás viziut, a főnyereménynél többet ér ez a felfedezés, tanár uram!

— Nagyon örülök, örömmel hallom mindezt, — felelte az öreg ur. — Csak sajnálom, hogy hamarább nem értem célhoz.

— Az olyan mellékes, fő, hogy most vagyunk ott. Hetek alatt évek munkáját lehet behozni. Majd néz a konkurrencia! Azonban térjünk a tárgyra. Kedves tanár ur megbecsülhetetlen szolgálatot tett kutatásával az emberiségnek és kiszámithatatlan előnyt szerzett a gyáramnak. Illő, hogy a honorárium dolgában is megállapodjunk.

— Miben? — kérdezte pápaszeme felett kipislogva az öreg tudós.

— A fáradság jutalmáról, a tiszteletdijról, — felelte Artur.

— Édes fiam, nem illet engem semmi jutalom. A tudományért, az előrehaladásért dolgoztam én és nem tiszteletdijért.

— Ezt tudom, kedves tanár uram. Csak anyagi érdekből el sem vállalta volna annak idején a megbizatást. De most, hogy olyan gyönyörü eredményt ért el és aminek én előreláthatólag nagy anyagi hasznát fogom látni, illő, hogy lássa fáradozásának némi ellenértékét is.

Az öreg professzor feszengett a helyén.

— Nem tudnám, mire volna ez jó. Az üzleti világban igy szokás ez: adsza — nesze, mindenért ellenszolgáltatás jár, de én egyszerü tanárember vagyok, a kenyerem biztositva a fizetésemmel, igényem semmi, nekem igazán nem kellenek földijavak.

— De megszolgálta, tanár ur!

— Az mellékes. Nekünk gyönyörüség a munka és boldogság az eredmény. Amit találunk, ami titkot sikerül megoldanunk, azt mi szivesen bocsátjuk rendelkezésére az emberiségnek.

— De az emberiség emberekből áll, akik keresnek a találmányokon és felfedezéseken.

— Hadd keressenek. Üzletember keressen, én professzor vagyok, akinek biztos fixuma van.

Artur megvakarta a fejét.

— Nem értjük meg egymást kedves tanár uram. Ez külön munka volt, rendkivüli megbizatás. Én biztam meg vele, nekem dolgozott és amit talált, azt én fogom hasznositani. Illő, hogy jutalmat kapjon mindezért, nem is tehetem, hogy ilyen nagy, fáradságos munkát és ilyen hatalmas eredményt csak ugy ingyen fogadjak el.

— Már pedig én meg pénzt nem fogadok el.

— Jól van, tanár uram, ha ilyen formában nem akarja, csináljuk ugy, hogy százalékot adok abból a többletből, amit az ujonnan talált anyagok felhasználása következtében fog jövedelmezni a gyáram. Ez becsületes ajánlat; csak abból részesedik tanár ur, ami már nekem is készpénzt hozott.

A professzor a fejét rázta.

— Igy sem alkuszunk, fiam. Öreg ember vagyok, sem nekem, sem a feleségemnek nincsenek vágyai, hiányunk sincs hála Istennek, semmiben. Családom nincs, minek nekem a pénz?!

— Jó a pénz, — mondotta Artur, — ezer dologra jó. Nincs a világon ember, akinél ne férne el még egy kis többlet, mert pénzzel a kezemben mindent csinálhatok, de a pénzből igazán soha nincs elég. Nagyon szép dolog az a szerénység, amit tanár uram hangoztat, én tudom azt becsülni, de az örök szerénység örök szegénység. Én hiszem, hogy sokat fogok keresni, ha ugy szervezhetem át a gyártást, amint most első hallásra, elképzelem. Én is nagyobb jólétbe jutok, talán vagyont is gyüjthetek. Tanár urnak, aki mindezt megszerezte, nem szabad kimaradnia a részesedésből. Jól fog jönni. Mindjárt nagyobb kényelemben élhetnek majd. Jobb konyha, finom borocska, egy-egy uj télikabát, kis utazás, könyvek, kedves tanár uram, szép, jó könyvek, meg betegség esetén jó ápolás, üditőkura... ugye még olyan puritán egyszerüséggel élő embereknek, mint önök is, mennyi mindent hozhat az a kis pénztöbblet? Nálam is lesz helye biztosan. Emeletesre akarom épiteni ezt a házat és a feleségem majd nem kéreti magát, ha megmondom neki, hogy szabad bátrabban költekeznie és jutni fog ezentul luxusdolgokra is.

— Ó, a fiatal menyecske meg is érdemli, hogy hintóban járjon. Hiszen olyan szép és olyan fiatal!

Az öreg professzor bókját mosolyogva köszönte meg Artur.

— Nemcsak a fiataloknak, hanem az öregeknek is vannak bizonyos jussaik. A pihenés, a nagyobb kényelem . . .

— Majd pihenünk odalent, — mondotta az öreg ur, a kezével mutatva a földre. — Amig birjuk, idefönt csak dolgozgatunk.

— Nagy zavarban vagyok. — Artur egészen elszomorodott. — Ugy látszik, nem tudtam meggyőzni kedves tanár uramat, már pedig ez ennyiben nem maradhat. Ekkora szerénység már veszedelmes és káros tulajdonság. A nagy, szinte megbecsülhetetlen munkásságot nekem nem lehet és nem is szabad ingyen elfogadnom.

A professzor felállott.

— Hát jó, édes öcsém, — mondotta. — Minden áron honorálni akar engem? Legyen. Meg is mondom, mit kérek. A hálószobám fala bizony már megkopott, festetni kellene. A feleségem már többször emlitette. Hát majd az uj keverékből adja kedves öcsém a hozzávaló festéket. Igy negyed olyan olcsón elvégezi a munkát a piktor.

Artur ránézett az öreg becsületes arcára, mert nem tudta biztosan: nem tréfa-e ez. De amikor látta, hogy komolyan gondolja azt, amit mond, felkiáltott:

— Selyemtapétával huzatom be az egész lakását, drága professzorom!

— Ugyan már, hogy néznék én ki olyan lakásban! — mondotta ijedt szerénységgel. Megrázta Artur kezét és elsietett.

*

— Nézd, megint itt van az a szomoru-szemü magyar, — figyelmeztette az egyik táncosnő a barátnőjét, amikor Zalacsányi Feri szmokingos alakja feltünt abban a Prater-környékbeli harmadrangu bécsi mulatóban, ahol tizenegy óra tájban megszokott jelenni pár hét óta.

— Látom, — mondotta a másik leány. — A Lola már ott is van az asztalánál.

— Te, mit gondolsz, szerelmes ez a magyar Lolába?

— Ördögöt. Azt mesélik, hogy azért foglalkozik vele, mert nagyon hasonlit valakihez, akibe szerelmes.

— Ajjé, szóval illuzió-szerelem!

— Na, miért? Talán nem illuzió minden szerelem?

— Én kirugnám, aki mást szeretne bennem és nem engem.

— Te ezt nem érted. Kérdezd csak meg Lolát, milyen kellemes dolog az ilyen. Minden este vele van, pezsgőzteti, ellátja pénzzel, gyönyörü ajándékokat vesz neki és slussz. Meg se csókolta még.

— Hülyeség.

— Az a férfi részéről, de mit törődik ezzel a Lola? Neki van most a legjobb dolga itt, minden estére gavallérja van, aki pontosan megjelenik, konzumot csinál.

— De ha még meg sem csókolta!

— Bár nekem akadna ilyen! Azt sem bánnám, ha póstán küldené el a pénzt, meg az ajándékot. A fényképemet nézhetné akár egész nap.

— A Lolát nézi ez?

— Nézi. Olyan tisztelettel nézi, hogy sirni lehetne azon.

— Vagy nevetni.

— Az mindegy. Inkább sirni. Szerelmes. Reménytelenül szerelmes. Nem beszél soha róla, de azt elmondotta, hogy Lola nagyon hasonlit egy csodaszép asszonynoz. Ebből már lehet érteni, mi?

— Persze. De Lola nem is olyan szép leány. Van itt nem is egy, aki sokkal különb.

— Fiam, a gusztus!

— Az igaz. Nekem egyszer szeplős főpincér tetszett.

— Te buta, mit beszélsz a te izlésedről. De ez finom ur, aki tudja, ki a szép és mi a szép benne. Lola se csunya. Lola nagyon érdekes nő. Azért nézi olyan sokat. Amióta ő nézi, én is nézem. A Lola arcát lehet nézni.

— Hát nézd. Csak nézzétek. Majmok.

— Te ezt nem érted. Engem elhagyott egyszer a főhadnagyom. Sokat sirtam utána, mert nagyon szerettem. Azután sokáig csak az uniformisos emberek tetszettek nekem. Mert őrá emlékeztettek. Én meg tudom érteni az ilyet. Mondtam is Mariának, próbálja vigasztalni szegény embert.

— És mit mondott Lola?

— Azt, hogy soha nem panaszkodik. Nem sóhajt. Csak iszik. Erősen iszik.

— A magyarok mind jól isznak.

— A bánatos szerelmesek is. Ez iszik két jogcimen, de birja. És nagyon finom Lolával szemben. Kocsin viszi haza, a kapu előtt aztán leteszi és kezet csókol neki.

— Talán bolond?

— Hát egy kicsit az, hiszen szerelmes.

— Ha én Lola volnék, elvetetném magamat vele.

— Én pedig hozzámennék, ha engem szeretne ugy, mint azt a titokzatos hölgyet.

— De hiszen már asszony, van ura!

— Épen azért. Az már biztosan nem szereti igy. És gazdag is, előkelő állása van, földbirtokos.

— Ez a fontosabb.

— Te mindig prózai voltál.

— Persze, azért akarsz te hozzámenni.

— Velem, sajnos, nem törődik. A Lola pedig . . . no nézd, milyen után néz rá! . . . . . .

Zalacsányi Feri épen azt magyarázta az asztala mellett ülő táncosnőnek, hogy nincs nyugvása, menni szeretne, utazni . . .

— Hozzá? — kérdezte Lola kissé bambán és tapintatlanul.

Zalacsányi meglepődve nézett fel a kérdésre.

— Hozzá? Nem. Sőt, el messze.

— Hát már nem szereted?

— Épen ezért. Futni szeretnék tőle, ha nem láthatom.

— De miért? Összevesztetek?

— Beszéljünk másról — mondotta Zalacsányi.

— Mindig ezt mondod és mégis mindig rá gondolsz.

— Az is baj. Hogy veled vagyok, az is. Pedig veled is azért vagyok, mert rá emlékeztetsz.

— Tudom.

— Az arcod is, a termeted, de még a hangod is. Különös dolog, de igen sok van benned belőle. Azt hiszem, csak a gyermekszoba hiányzik nálad, ha ez meg lett volna, a finom nüanszok kijöttek volna benned is.

— Mik azok?

— Mellékes. Mi volt az apád? Földbirtokos, nem, ugy-e?

— Földbirtokos? Szinházi zenész.

— Ilyesfélére gondoltam én is.De azért nagyon szép vagy. Ujévre megkapod azt a szép kosztümöt, amit olyan sokáig néztél a Zwiebacknál. Minél szebb vagy, annál inkább emlékeztetsz rá.

— Ugye, megint csak róla beszélsz?

— Eh, igyunk. Holnap Szilveszter. Akarsz velem elutazni valahová? A Semmeringre. Vagy még messzebb.

— A Semmeringre. Olyan szép ott ilyenkor!

— Majd meglátom. Ha utazunk, holnap délben vagy délután érted jövök. Estére ott lehetünk.

— De jó lesz! Csupa hangulat minden ott fönt. Kint a nagy csend és fehérség, a szállókban pedig a nagyszerü, meleg szobák. És nagy élet van, a rengeteg szerelmes pár . . .

— Akkor már nem megyünk — gondolta magában Zalacsányi, aki ma idegesebb volt a szokottnál is. Ez a fiatal teremtés mellette határozottan alkalmas volt arra, hogy bizonyos illuziókat felkeltsen benne. Bár megközelitően sem volt olyan szép, mint Viola, néha, egy-egy pillanatra erősen emlékeztetett rá, hangjának árnyalata pedig tökéletesen olyan volt, mint Violáé.

Amikor először meglátta Lolát, szinte felvillamozta hasonlatosságával. Mindig rá gondolt, könnyü volt elkapni egy röpke pillanatot, amikor tényleg meg lehetett állapitani bizonyos hasonlóságot. Akkor még nem tudta, kicsoda-micsoda ez a hölgy és igen megörült annak, hogy szabad pályán mozog, táncosnő és igy mi sem könnyebb, mint megismerkedni vele. Mikor aztán a hangját is meghallotta, valósággal a rabjává szegődött: minden nap találkoztak és Zalacsányi Feri tudott gavallér lenni.

Természetesen sok minden hiányzott a leányból ahhoz, hogy mélyebb benyomást is tudjon rá gyakorolni, hiszen sem müveltsége, sem lelki finomsága nem volt ehhez, de Zalacsányi nem is kivánt ilyen tulajdonságokat. Neki teljesen elegendő volt, ha mellette lehetett és nézhette. A szerelmes sokszor ennél még kevesebbel is megelégszik, hiszen hányan álmodoznak fénykép mellett, de akárhányszor még ez is hiányzik. Nincs olyan kevés, amivel a szerelmes meg ne elégednék: ha muszáj. És nincs olyan sok, ami elegendő volna a szerelmesnek, ha nem kényszerül erre. Élő képmásban — ha mindjárt csak erős fantázia mellett is — magunk mellett tudni azt, akinek arca, alakja, hangja csak emlékezetünkben, álmainkban van meg, nagyon kellemes és gyönyörüséges dolog. Minthogy pedig Zalacsányi Ferit tiszta és nemes érzések hatották át, tiszta maradt az az elgondolása is, mely Violát csinált Lolából. Illuzióit nem rontotta és nem becstelenitette meg semmiféle drasztikus cselekedettel, sőt szinte jól esett fizikailag szenvednie, aminthogy az ideálisan szerelmes férfi mindig szenved fizikailag is.A szerelmes azonban sok szenvedést kibir, szinte többet, mint a boldogságból, mert ennek a vége elég gyakran kiábrándulás, undor, csömör, a vágyakozó, bánkódó, epekedő szerelmes azonban egyre csak erősödik érzésében. A szerelmes sokszor önmaga mond le és dobja el boldogságát, a szenvedését azonban — sóhajtás és benső panaszai ellenére is — boldogan türi, mert szerelmeséért még szenvedni is gyönyörüség. Az ember már csak ilyen furcsa természet.

Ma este azonban nem érezte azt a kellemes, megnyugtató érzést, amit ennek a leánynak a jelenléte elő szokott idézni benne. Másra, többre vágyott, bár maga sem tudta, hogy mire. Erősen ideges volt. Az alkoholt, a mámort gyakran hivta segitségül, de ez nem hatott mindig, mert kemény legény volt, akinek erős szesz-fajtákra és meglehetősen nagy mennyiségre volt szüksége ahhoz, hogy a bufelejtés kellemes öntudatlanságába merüljön. Ivott, de nem volt iszákos. Élvezte az alkoholt, nem a mennyiség volt neki fontos és utálta a részegséget. Amikor aztán nagyon nekikeseredett, mégis csak erőltetnie kellett az adagokat, mert szüksége volt a mámorra.

Ma ezt sem kivánta. Megivott néhány pohár italt: érezte, hogy ma nem tud rajta segiteni. Ez még inkább idegesitette. Kereste Lolában azt a tekintetet, amikor — szerinte — annyira hasonlitott Violához, de nem tudta felfedezni. Csak a kifestett, üreslelkü éjszakai leányt látta benne és ez rettenetes volt. Viola helyett!

Hivatta a fizetőpincért, azt mondotta, nem érzi magát jól és eltávozott a mulatóból.

Még éjfél sem volt. Hová menjen? Haza? Az a legszörnyüségesebb: otthon egyedül, illetőleg gondolataival, melyek sokszor olyan rossz és veszedelmes társaságot adnak az embernek. Menjen más mulatóba? Hiszen olyan egyforma mind. Mit tegyen? Csak férfi tud ilyen rettenetesen egyedül lenni, csak legényember érzi akárhányszor ezt a kinos érzést. Férfi, akinek minden szabad és nem kell semmi. Szerelemre kiéhezett, aki épen ettől a

jóllakástól idegenkedik. Férfi, akinek nincs senkije, aki nem tud a szabadságával mit tenni.

Hirtelen megállott az utcán.

— Ha Pozsonyba menne!

Hiszen nincs kitiltva onnan. Sőt, Viola meg célzott is arra utolsó találkozásukkor, hogy egyszer-egyszer meglátogathatja. Nem, ennek nincs értelme. Jobb, ha nem látja, de Pozsonyba azért szabad az út. Legalább a közelében lesz. Ez valami uj érzést váltott ki belőle, érezte, hogy megremeg a teste.

— Legjobb volna mindjárt utazni. Olyan hosszu az éjszaka, mit csinál itt Bécsben? Még meggondolná magát. Pozsonyba szabad elmennie, csak ugy, dolga is lehet ott, de nem tartozik senkinek felelősséggel. Csak a közelében szeretne lenni!

Kiment a pályaudvarra. Észre sem vette, hogyan került oda. Nem volt még eltökélve, csak a gondolat melegitette: utazni — Hozzá!

A pályaudvaron eszébe jutott az az együttlétük, amikor Viola Margittal először járt Bécsben a gyászeset után és ő elcsalta a hölgyeket szinházba. Itt kint vacsoráztak és először beszélgetett Violával bizalmasan.

— Első perctől kezdve elhibáztam a dolgomat — állapitotta meg. — Soha nem tudtam megfelelően kezelni.

Felsorakozott a pénztárhoz és jegyet váltott. Még mindig nem tudta, menjen-e? Valami ugy huzta, de félt is. Minek? — kérdezte magában. — Hogy a közelében lehessek.

És beszállt a vonatba.

Éjjel volt, a kocsik rosszul voltak megvilágitva, a koromsötét éjszaka pedig ránehezedett a meltére. A személyvonat apró kis állomásokon vesztegelt, csak óvatosan törekedett előre, mégis, Zalacsányi érezte, mind közelebb és közelebb fut valakihez, aki elvette a nyugalmát, megzavarta az egész életét, elrabolta a szivét — és talán már el is felejtette.

— — — — — — — — —

Pozsonyi szilveszter-éjszaka. A régi, csendes, szolid Pozsony egy évben egyszer kitombolta magát. Ilyenkor szinte rá sem lehetett ismerni erre a komoly városra és derék, becsületes polgáraira, akiknek szinte nem is állt jól a szertelen mulatozás. Pedig Szilveszter éjszakáján muzsika szólt minden kis lebujban, a nagy helyiségekbe pedig csak protekcióval, évtizedes törzsvendégségre való hivatkozással vagy nagy megvesztegetések árán lehetett csak bejutni. Olyan volt ez az egész város ezen a napon, mint a nagyon puritán életet élő ember, aki véletlenül belekeveredik valami féktelen muriba és módfelett elázik. Hajnal előtt nem ment senki haza és olyan zajosak voltak ezen az éjjelen az utcák, mint fényes nappal se. Pozsony néha megtalálta a hangját, a kedélyét, a jókedvét. Pozsonyt is izgalomba tudta hozni nagyritkán valami. A Szilveszter mindig mámorossá tette ezt a várost, amelyik huzamosabb ideig talán csak egyszer, egyetlen egyszer volt az: az örökké emlékezetes ipari kiállitása alkalmával. Aztán néha egész megokolatlanul fellelkesedett valamin: egy furcsa nagy ringlspiel, a trottoir roulant ott kint a Dunaparton lóra ültette az egész várost. Tiszteletben megőszült polgárok és a legtermetesebb polgárasszonyok éjfélig lovagoltak a tündéri fényben uszó fapalotában. Aztán egyszerre az a közönség, amelyik Sonnenthalnak, Levinskynek tapsolt, heteken át megtöltötte a szinházat egy kis mozgékony olasz, Frizzo „átváltozómüvész' kedvéért.

Ezen a Szilveszter-éjszakán is tombolt a jókedv a pozsonyi lokálokban; cigánybanda, katona- és szalonzenekar, srámli játszott mindenütt, a nagyobb tömegek csak éjfél után bujtak elő, amikor a házimulatságok befejeződtek. Zalacsányi Feri akarva, nem akarva, belekerült ebbe a mámoros jókedvbe és miután egész csomó régi barátjával találkozott, akikkel együtt jogászkodott, bizony elég hamar és alaposan elázott. Szerencsére jóhelyen lakott és nem kellett nagy utat tennie a Zöldfa-beli szobájáig.

Másnap, január elsején Ecsegi Béla felkereste a nővérét.

— Viola, tudod-e, hogy Zalacsányi Pozsonyban van?

Viola nagyon csodálkozott.

— Itt van? Honnan tudod?

— Hallottam. Többen mulattak vele az éjjel. Mondják, hogy veszekedett kedvében volt.

— És . . . és miért van itt?

— Fogalmam sincs. Azért jöttem ide, bár sejtettem, hogy te leszel legjobban meglepve, de mégis, meg kell beszélnünk, mit csináljunk.

— Mit csinálhatnánk, Béla? Hogy érted ezt?

— Attól félek, hogy Zalacsányi nem csak ugy véletlenül került megint ide. Attól félek, hogy . . .

— Nos, mitől félsz?

— . . . hogy a szive hivta ide.

— Ugyan, Béla. Ennyi idő után! Te tévedsz.

— Az nagyon kellemes volna, de nem valószinü.

— Zalacsányi Feri már régen elfelejtette az egészet, hiszen tudod, az ő életmódja mellett. Ha hibázott vagy tévedett is velem szemben, de jóvá tette azzal, hogy uri módon visszavonult.

— Ez igaz, de minek jött most egyszerre ide?

— Sejtelmem sincs róla. Nem hihetem, hogy miattam.

— Meg kell tudni.

— Csak nem akarsz vele beszélni?

— De igen. Azaz, hogy . . . majd ugy csinálom: véletlenül akadok rá. Ez Pozsonyban, ahol olyan kis körben forog az élet, igazán nem nehéz dolog. Aztán kiszedem belőle.

— Akkor sem fogja neked elárulni.

— Nem is kell. Kiveszem én a szavaiból, a viselkedéséből, hogy állunk vele. Még az az előnyöm is meg van, hogy sejtelme sincs az én jól értesültségemről. Ő nem tudja, hogy a szakitás napján pár perc mulva én már mindent tudtam.

Most már Violának is tetszett a bátyja terve. Bár nem látott semmi veszedelmet abban, hogy a volt gavallérja ujra megjelent a látóhatáron, inkább érdeklődésből, maga is küldte Bélát, hogy próbáljon megtudni valamit.

A két régi barát aztán hamar összetalálkozott.

A déli korzón csipte el Béla, amint a Leszámitoló Bank kapubejárata alól nézegette az előtte elvonuló tömegeket. Teljesen ki volt józanodva; nagyszerü fizikuma volt, pár órai alvás felüditette és akár elölről kezdhette volna. Csak az arca

volt kissé gyürött. A szem tájékán igen finom kis ráncok voltak és erős, mély karikák. Láthatólag megörült Bélának.

— Ezer esztendeje nem láttunk — mondotta Béla. — Egészen elfelejtettél bennünket?

— Pardon — felelte Zalacsányi, — ti pártoltatok el tőlem. Már nem jártok Bécsbe? Vagy csak engem kerültök el? Én azelőtt se igen jártam ide le.

— Annál kedvesebb, hogy most itt vagy. Mit csinálsz itt?

A két barát egymás szemébe nézett. És nem tudtak tettetni, szavakkal még csak ment, az ember be van gyakorolva „technikailag", szájával, nyelvével, gondolat-ferditésekkel az ilyenre, a szem azonban nem tud csalni. Csak a nagy müvészek és megrögzött gonoszok arca idomitható.

Zalacsányi Feri idegesen körülnézett és az ünneplő ruhában sétáló emberekre mutatott:

— Nem arra való hely ez. Gyerünk innen, szeretnék neked nagyon komoly dolgokról beszélni.

Ecsegi Béla örömmel, de meglepődve is karonfogta a barátját és kifelé indultak a Duna irányában. Sejtette, hogy gyönni fog Feri, mindent elmond, azt is, amit már tud és azt, amire voltaképen kiváncsi. Olyan egyszerü ennek a hirtelen őszinteségnek a magyarázata: Kikivánkozott a fájdalom, a panasz belőle. Aki sokáig tépelődik valamin, az végre is maga keres módot és alkalmat, hogy elmondhasa panaszát, könnyitsen a lelkén és talán, hogy tanácsot is kapjon. Ez történt Zalacsányival is.

Bécsben igazán nem volt senkije, akinek elmondhatta volna a bánatát. Több mint fél évig rejtegette magában és most, az első kinálkozó alkalmat már meg is ragadta: beszélni fog, elmondja, mi bántja és mennyire kétségbeesett. A legjob barátja van mellette: ez jól esett neki. De Béla egyuttal bátyja Violának: ez feszélyezte kissé. Beszéljen mégis? Megmondjon mindent? Nem soká habozott. Legalább olyannak fogja feltárni a helyzetet, aki mindjárt véleményt is mondhat. Nem üres, céltalan diskurzus lesz ez, hanem két ellentétes álláspont kifejtése. Ecsegi Béla a barát jószivüségével és a testvér-sógor korrektségével fogja megmondani, hogy mit lehet itt tenni?

Mert Zalacsányi még ebben bizott. Hogy itt lehet valamit tenni — talán? Nem fogják egyenesen és azonnal a szemébe vágni, hogy vonuljon vissza, tegyen le örökre a reményről. Talán vannak módok, eszközök, lehetőségek . . . maga sem tudta elképzelni, mik és milyenek, de aki erősen szenved, az mindig bizik és minél reménytelenebb a helyzet, annál görcsösebben hiszünk a véletlen, az esetleges, a váratlan jó kimenetelben. Ecsegi Béla a bátyja Violának, ha beszél, szinte a nevében beszélhet. És gyerekkori pajtása neki, aki kevés szóból is meg fogja érteni az ő nagy bánatát.

Miközben végigmentek a téli délelőttön kihalt Duna-parton, elmondotta a tragédiáját. Elég őszintén beszélt. Bevallotta, hogy eleinte csak felszines volt a vonzalma Viola iránt, inkább szórakozásnak, kalandnak tartotta maga is, később azonban amikor jobban megismerte Violát és meglehetős gyakran volt vele együtt, a vágyból szerelem lett, tiszta, komoly, kiolthatatlan szerelem. Elmondotta azt is, hogy formálisan megkérte Viola kezét, felszólitva, hogy váljon el az urától. Visszautasitották. Megpróbált felejteni. Nem sikerült. A korrektségét minden körülmények között meg akarja őrizni, Violát elkerülte eddig, azonban óriási ára van ennek. Bele kell pusztulni ebbe, ha nem segitenek rajta, ha valami csoda nem történik. Hogy miért jött most hirtelen Pozsonyba? Maga sem tudja. Az idegessége hozta ide és a vágy: látni Violát.

— Ez lehetetlen — vágott bele Béla határozottan. — Be kell látnod, hogy ez lehetetlen.

— Én belátom — mondotta Zalacsányi szomoruan, — de ez nem jelent semmit. A vérem, az idegeim parancsolnak és nem az eszem.

— Feri, légy okos. Mindig az voltál. Nyugodt, fölényes. Olyan kilátástalan ez az egész. Emlékszem, soha nő téged tartósabb időre le nem tudott kötni. Majd elmulik . . .

— Ez nem. Ez az egy nem . . .

— Nősülj meg. Gyorsan, erőltesd. Annyi, de annyi szép nő van a világon! Te még leányt is kapsz. Huszonnégy-huszonöt éves leányok, ezek a neked valók, az igazi vágyakozók, a legszebbek, már nem szentimentálisak, okosak, megértők. Tied az egész világ! Gazdag vagy, az előkelő familiák ép olyan szivesen adják oda hozzád a leányukat, mint amilyen boldogan menne hozzád az a sok csodaszép, szegény leány, aki vár, egyre csak vár és hiába vár.

Zalacsányi kelletlenül rázta a fejét.

— Gondoltam már ilyesfélére is. Nem kell. Nem izlik.

— Akkor vedd figyelembe, hogy a nővéremről van szó, aki iskolapajtásunk felesége. Ilyenkor uri ember tudja a kötelességét.

— Látod, hogy én is tudom. Eddig tudtam. De ha nem megy tovább.

— Kell. Muszáj. Mit akarsz? Hiszen teljesen kilátástalan a helyzeted. Ha Viola szeretne téged, én magam volnék a segitségedre. De Viola teljesen közömbös veled szemben. Ez bizonyos.

— És bizonyos az is, hogy Viola olyan nagyon szereti az urát?

— Bizonyos, hogy szépen és boldogan élnek. Nem lehet, nem szabad megzavarni őket. A házasság komoly dolog, harmadik ne bolygassa meg azt a maga önzésében, alantas vágyakkal.

— Alantas vágyak? Hát miért nem tiszteled az érzéseimet? A szerelmet olyan nagyra taksáljátok, hát az én szerelmem nem az a tiszta, nagy érzés?

— Lehet hogy az, de parancsolnod kell tudni magadnak. Asszonyról van szó. Artur feleségéről. Az én nővéremről.

— Tudom.

Zalacsányi szomoruan nézett a barátjára. Hát csak ezt és ennyit mondhat ő is neki? Semmi vigasz, semmi remény, csupa közhely.

Ott jártak már a Duna tulsó oldalán, az Óliget elején. Olyan szép, barátságosan fehér volt minden itt.

— Akkor végeznem kell magammal — mondotta inkább magának, mint a barátjának.

— Öngyilkosság? Feri, legyen eszed! Te, az okos, fölényes szoknyavadász, csak nem fogsz ilyen nevetséges, gyáva módon végezni magaddal!

— Nevetséges és gyáva másnak, nekem elég komoly, kellemes és kényelmes.

— És a pletyka, amely keletkezik belőle? Ha nobilis voltál eddig, annak kell maradnod ezután is. Ha erőszakosan végzel magaddal, lesz elég ember, aki rá fog jönni az okára és ez lehetetlen helyzetbe állitaná Violát. A halálod után még védekezni se tudna. Ezt akarod?

— Nem akarom. Én a jót akarnám, de nekem nem segit senki, csak nekem kell tekintettel lennem másokra. De ha nem birom.

— Muszáj. Azért vagy te a férfi, az igazi gavallér, a jó barát.

— Semmi sem vagyok. Szerelmes vagyok. És fél évig szenvedtem, megpróbáltam mindent, korrekt voltam, buta voltam. Most kitört belőlem. Idejöttem, mert nem birtam ki tovább ott Bécsben. Egy semmi nővel, kifestett ronggyal töltöttem el az időmet, pazaroltam rá egész kis vagyont és csókoltam hódolattal a kezét — csak azért, mert a szeme nézésében, a hangjában van valami az övéből . . . Elég kevés, mi? Elég szerény voltam. És tekintettel voltam mindenkire. De ha nem birom tovább! Menjek vissza a Reclám varietébe, nyeldelni a pezsgőt és a kezét csókolni annak a szegény, buta leánynak?

— Mit akarsz hát?

— Látni Violát. Beszélni vele.

Béla megőrizte a higgadtságát, bármennyire megrémitette s felingerelte ez a kijelentés. Tudta, hogy csak baráti, szerető szóval lehet célt érnie, erőszakos hangon, tilalmakkal nem menne semmire.

— Édes barátom, miért vágyódól ez után a találkozás után, ha Viola nem akarja?

— Ha beszélnék vele, ha megmagyaráznám . .

— Hiszen egyszer már megtetted. És céltalanul. Olyan jól esik hallanod a visszautasitásokat?

— De mégis, most talán . . .

— Ugyan, Feri! Valamit csak értünk mindketten az asszonyhoz! Szavamat adom neked, hogy amióta utoljára találkoztatok, Viola egyetlen egyszer sem hozta szóba a nevedet.

— Egyszer se?

— Soha. Artur igen, de Viola egyszer se. Mire való volna ezt a találkozást kierőszakolni? Mindkettőtöknek csak kellemetlen volna és talán még elrontanád azt az emléket is, amelyet rólad őriz Viola.

— De hát akkor mit tegyek? — tört ki Zalacsányiból a fájdalmas kétsébeesés. — Nem azért jöttem. És igy nem tudok visszamenni.

— Pedig ezt kell tenned. Szépen visszavonulni: ez van olyan müvészet és erőpróbája az uri mivoltunknak, mint diadalmaskodni és learatni a babérokat.

— Nem tehetem. Nem birom. Ha Viola tudni se akar rólam, ugy inkább pusztuljak el. Nem erőszakoskodom, nem akarok senkinek kellemetlenkedni, de igy nem birom tovább az életet.

— Szegény barátom, csak nem gondolod, hogy én ilyen kijelentések után utnak engedlek? Hát azt hiszed, azért akarom egyrészről elsimitani a bajokat, hogy ennek eredményeképen emberélet vesszen, még pedig a legjobb barátomé? Hát ha a magam életét kellene kockára tennem, nem sietnék-e a tiedet megmenteni? De mire valók ezek az élettel való dobálódzások. Azzal nem segitünk, csak veszitünk.

— Nekem nincs senkim. Csak magammal kell elintézni ezt az ügyet.

— És a lelkiismeret?

— Az enyém nyugodt.

— De a miénk? Az enyém, Violáé.

— Ti nem tehettek róla.

— De okozói lennénk, akaratunk nélkül is. Meg tudnád bolygatni annak a lelki életét, akit mint mondod, olyan nagyon szeretsz? Viola nagyon jól tudná, hogy miatta halsz meg és elég sokan tudnák még. Akarod, hogy a halálod után is keserüséggel, néma váddal gondoljon rád? És meg kell mondanom még valamit: Viola anya lesz. Vállalod az esetleges tragédiát?

— Viola . . . anya . . .! Ó, ezt kellett volna mondanod és semmi mást. Viola anya lesz . . . És én . . . ide jöttem, reményekkel. Ó én szerencsétlen!

Béla szomoruan nézett a barátjára, akin meglátszott, hogy szenved.

— Édes barátom — mondotta szeretettel — nyugodj meg, hiszen ez olyan emberi dolog. És igy van ez legjobban.

— Igen, igen, tudom. Violának minden jót és szépet kivánok . . . Ez olyan természetes, olyan szép, olyan örvendetes . . . Csak épen nem igy képzeltem. De jó, hogy megmondtad. Milyen jó, hogy veled találkoztam.

— Ugy-e és nem fogod most már hirbe hozni a családot meggondolatlan cselekedettel?

— Nem fogom. Megnyugodhatsz. Én majd szépen elmegyek innen. Soha többé nem láttok itt. Nem lesz semmi baj velem. De a barátságodra számitok!

Kezet szoritottak. Már visszafelé haladtak be a városba. Keveset beszéltek és közömbös dolgokról. A Hungária előtt megállott egy pillanatra:

— A Hungária. Minden alapvizsgámra itt készültem délelőtti billiárdozás közben.

A Magyar Király előtt felsóhajtott.

— De sokat táncoltam itt! Meg van-e még Berlin papának a jó szakácsa?

És amikor a szinház elé értek, megállottak előtte.

— Szép ez a szinház. Bécsnek is csak két ilyen szép szinháza van. Vannak-e csinos szubrettjeitek?

Ecsegi Béla mosolygott. Ez már a régi Zalacsányi volt. Talán mégis megnyugszik, talán csak hirtelen erős kitörés volt az iménti és nincs komolyabb veszedelem. Zalacsányi mindig ugy szeretett élni és értett is hozzá.

A korzóra már nem akart benmenni. Megállt és bucsuzni készült.

— Nem megyek tovább, bocsáss meg. Nem akarok senkivel találkozni. Tulsok a szép emlékem Pozsonyból és jobb ezeket nem bolygatni.

Béla igazat adott neki.

— Valószinüleg délután utazom.

— És nem lesz semmi baj?

Zalacsányi jóizüen felnevetett.

— Nem kell félni pajtikám. Semmi bajt, semmi kellemetlenséget nem fogok okozni nektek.

Elbucsuztak. Zalacsányi a szállója felé sietett, Ecsegi Béla pedig délután kiment Arturékhoz és pár szóval sugva elmondotta Violának, hogy nincs semmi baj, elintézett mindent és Zalacsányi talán nincs is már Pozsonyban.

Körülbelül ugyanekkor, amikor a széplakutcai lakásban a két testvér maga között igy elintézte a rájuk nézve kényelmetlen s immár veszélytelen ügyet, a téli koradélutáni félhomályban félénken huzódott meg valaki a Straub-házzal szemben fekvő házsor tövében.

Zalacsányi Feri volt, aki bucsuzni jött ide, elutazása előtt, de igéretéhez hiven, nem lépte át a küszöböt, nem kereste a találkozást. Csak kivülről, a sötétséget használva fel, városi bundájának gallérját feltürve, bucsuzott csendben, szótlanul, egymagában. Nem tudott enélkül elutazni. Ha már nem láthatja Violát, ha nem beszélhet vele, legalább igy, pár lépésnyi közelségben akar lenni ... pár percig ... hiszen ezzel nem árt senkinek. A szivet fájditani azonban olyan jó néha. Mikor nagyon fáj a fogunk, jól összeszoritjuk a fogunkat, hogy még élesebb legyen a fájdalom — pár pillanatig, utána aztán enyhülésnek tetszik a rendes fogfájás. Őt is csak ez hajtotta ide: szenvedni, edződni, hogy aztán könnyebben birja elviselni a fájdalmakat.

Sohasem hitte volna magáról, hogy „fensterlizni" fog valakinek az ablaka előtt. És most, vén fejjel itt áll olyan asszonyra lesve, aki már régen kiadta az utját, teljesen reménytelenül.

Viola! Pár lépéssel odább, a tulsó soron abban a nemesen egyszerü földszintes házban lakik valaki, aki elérhetetlen a számára, pedig aki egyedül jelent értéket, gyönyörüséget, életvágyat a szemében. Ez az asszony fel tudná emelni őt, ezért az asszonyért mindenét tudná áldozni, ez az asszony azonban a másé. Ott él — milyen prózai, szinte mosolyogni való, ilyen közelből nézni a kaput, az ablakokat, a redőnyöket, a tetőt, kéményeket ... Ott bent él, tesz-vesz, eszik, alszik, mosolyog, beszél, háztartással törődik, felvarrja urának a kabátjára a leszakadt gombot, ellenőrzi a nagymosást ... Próza, csupa próza, de ez az élet. Ő itt kivül áll a hideg kövön az ő poétikus szivével, ő palotában, saját kastélyában tartaná az asszonyát, fogaton röpitené, komornával szolgáltatná ki, lesné a gondolatát és minden kivánsága teljesülne ... Mit ér ez! Nem fogadták el, kétszer is elüzték, először maga Viola, ma pedig a bátyja. Ahogy van, ugy yan jól — mondják — és a legszebb asszonynak, a legtökéletesebbnek, a legnagyszerübbnek itt kell élnie a földszintes házban, a csendes utcában, a szelid városban.

Ő Nizzába vinné most... jön a karnevál, vagy Spanyolországba ... Eh, nevetséges, hiábavaló ilyenekre gondolni ... A gólya kopogtat, a szent kapocs még erősebb lesz, talán a boldogság is, ó, micsoda ereje lehet annak a családi életnek, melyről ő lekésett!

Nem szabad zavarnia a ház nyugalmát, nem szabad Viola lelkiállapotát felzaklatnia. Az egészség a legfontosabb ilyenkor, a nyugalom, a jó kedélyállapot. Hadd legyen teljes és tökéletes a boldogságuk!

Csendesen, majdnem lábujjhegyen osont el a ház tájékáról. A Nagy Lajos-téren kocsiba ült és a főpályaudvarra hajtatott ...

Másnap, az esti lapokban rövid hir jelezte, hogy ujév napján a Bécs felé haladó esti gyorsvonaton sajnálatos szerencsétlenség történt. Elegáns külsejü, harmincöt év körüli ur a teljes sebességgel haladó vonaton, amint valószinüleg az étkezőkocsit akarta elérni, az egyik nyitva felejtett ajtón kibukott és szörnyet halt. Megállapitották, hogy az illető Zalacsányi Ferenc földbirtokos, miniszteri tisztviselő, hozzátartozója nincsen.

Ez a két utolsó szó véletlenül került a riport végére, de olyan találó volt: hozzátartozója nincsen! Gyászolni, legalább is siratni senki se fogja igazán.

Mikor Straub Artur elolvasta a hirt, az ő rövidlátó okoskodásával kezdte magyarázni az esetet.

— Szegény, szegény Feri barátom. Mindig tudtam, hogy valami ilyen vége lesz. De inkább párbajt, vagy sportszerencsétlenséget gondoltam. Kibukni a robogó vonatból szörnyüség! Biztosan be volt csipve. Ivott, mindig ivott. Hiába mondotta, hogy ő birja, neki szabad. Szilveszter-éjjel biztosan jól berugatták, csakis igy történhetett ...

VII.

Nyugat kapuja.

Az öreg Jeromos bácsinak a halálát várták. Várni ugyan már régen várták a halálát — ki nem mondott gondolataikban — a rokonai, de régi dolog, hogy a gazdag öregek szivósak, ha még olyan sulyos bajaik is vannak, értenek hozzá, megvárakoztatni, megtréfálni a rokonokat. Gazdag embernek minden sikerül, még a halál terminusát is ki tudja tólni, végül is azonban térdet kell hajtania, a leggazdagabb, leghatalmasabb is megérzi, hogy itt az utolsó óra. Pollnauer Jeromos is eljutott eddig. Már ágyban fekvő volt, orvos járt hozzá, aki azonban feleslegesnek tartott gyógyszereket rendelni: az öreg szép csendesen, végelgyengülésben el fog aludni. Tenni ez ellen már nem lehet. Isten rendelése, ember sorsa.

— Mennyi időről lehet még szó? — kérdezte Ecsegi Béla.

Az orvos vállat vont.

— Egy-két hét. Esetleg egy-két nap.

Az öreg Jeromos bácsi azonban derekasan tartotta magát és a napokból bizony hetek lettek. Nem volt zsörtölődő beteg, nem voltak lehetetlen kivánságai: csendesen feküdt az ágyában, alig beszélt. Violát akarta látni. Többször is. Amikor felvitték hozzá, boldogan mosolygott az öreg és megsimogatta a kezét.

Biztosra vették, hogy Violáról sem feledkezett el végrendelkezésében, mert mindig nagy szeretettel foglalkozott a gyönyörü asszonnyal. Meg is mondotta: Viola a legszebb nő, akivel életében találkozott és büszke rá, hogy rokona. Béla már régen számolt azzal, hogy osztoznia kell majd Violával, de a vagyon olyan tekintélyes volt, hogy még igy is igen szép rész fog egyre-egyre esni.

A végrendeletről soha nem volt szó köztük. Azt sem tudták: van-e végrendelet, de valószinü-

nek tartották. Ha csinált az öreg végrendeletet, ugy csak ők lehetnek az örökösök, ha nem csinált, az sem baj, mert mint egyetlen közeli rokonokat, őket illet minden. Ecsegi Béla már terveket is szövögetett, hiszen két szép dolog van, amiről érdemes álmodozni: a főnyeremény és az örökség. No igen, van még egy harmadik is: a szerelem, de erre gyakran ráfizet az ember és majdnem annyiszor csalódik benne, mint a főnyeremény és örökség ábrándjaiban.

Ecsegi Bélának is voltak tervei, melyeket az örökségből akart megvalósitani. Először is nagy utazásra gondolt. Margittal együtt akart utrakelni. Ő már sok szépet látott fiatal korában és a legszebb helyeket meg akarta mutatni a feleségének. Kétszeresen élvezzük a szépet, ha velünk van az, akit szeretünk. Azután meg akart nézni néhány északi országot, ami olyan régi terve volt, de sose került rá alkalom. Violát is megkérdezte, mit fog csinálni, ha örököl.

— Fogatot tartok, — mondotta. — Ez minden vágyam

Az öreg pedig egyre gyengült. Az orvos csak huszonnégy órákat jósolt ugy, hogy megrendelték a gyászjelentést is, csupán a nap helyét hagyták ki a szövegből. Nem kell rossz néven venni: valamelyes szelid tessékelés volt ez, az élők türelmetlensége a nem elég tempósan haldoklő öreg emberrel szemben. Szép dolog tapintatosan élni, de még szebb és okosabb tapintattal halni meg. Pollnauer papa különc volt az életében, miért lett volna tekintettel másokra a halálában? Siettetni azért sem hagyta magát és élt még egy hetet. Aztán még huszonnégy órát, hogy az orvosnak csak azért se legyen igaza, aki most már azt mondotta, hogy eltarthat még pár napig, nyomban erre szép csendben befejezte az öreg földi pályafutását. Sok könny nem esett a ravatalánál, de a halál mindig megborzongat és szomoru arcok vették körül a koporsót.

Ecsegi Béla rendelkezett. Szombaton este következett be a halál, hétfő délutánra tüzték ki a temetést.

Vasárnap délután kis kézitáskával a kezében, egyszerü, fekete ruhás idősebb asszony jelent meg a gyászházban. Ügyet sem vetettek rá, a családtagok épen a gyászjelentéseket cimezték, amikor beállitott az asszony.

— Mi tetszik? — kérdezték tőle.

— A temetésre jöttem — felelte.

— Kicsoda ön? — kérdezte meg Ecsegi Béla.

— Én az özvegy vagyok — mondotta nyugodt hangon az asszony.

— Kicsoda?

— Pollnauer Jeromosné.

A család összenézett. Ecsegi Béla találta fel magát leghamarabb.

— Hja ugy, a volt felesége. Szép, hogy nem feledkezett el egészen szegény rokonunkról és eljött a temetésére, bár a válás olyan régen megtörtént. Tessék, foglaljon helyet.

— Köszönöm szépen — mondotta az asszony. Aztán amikor leült, folytatta:

— Nem voltunk mi elválva, kérem. Felesége voltam én Jeromosnak élete végéig.

— Tessék? Micsoda? — Ijedt, csodálkozó hangok hallatszattak.

— Mi az? Hogy maguk nem váltak el?

— Törvényesen soha. Csak külön éltünk.

— Hát ez hogy lehet? Mi nem is tudjuk.

— Az lehet kérem, hogy nem igy tudják, de igy van.

— Vagyis maga most is a felesége Jeromos bácsinak?

— Igenis. Az özvegye.

— Tudja ezt bizonyitani?

— Nem kell nekem kérem semmit se bizonyitani. Legfeljebb azt, hogy törvényesen megesküdtünk. Azt meg tudom igazolni.

— És hol élt maga eddig?

— Falun.

— Honnan tudta meg a halál-hirt?

— Volt énnekem jó emberem itt Pozsonyban, aki vigyázott.

— Vigyázott? Szóval várta a halálát!

— Nem vártam én, Isten nyugosztalja szegényt, de elég komiszul bánt velem, hát nekem is csak néznem kellett a magam érdekét.

— Hány évvel ezelőtt hagyta el maga ezt a házat?

— Lesz már harminc.

— És hány éves maga most?

— Ötvenkilenc

— Na szervusz! — Ecsegi Béla száján szaladt ez ki. Nem is tette hozzá, hogy szervusz örökség! mégis mindenki értette, mit gondol. Ez a ravasz perszóna másodszor fogott ki Jeromoson. Először, amikor elvétette magát vele, aztán amikor a házasság nem egészen ugy ütött be, mint gondolta és az öreg elzavarta magától, szép csendben meghuzódva kivárta a halálát.

De hát hogyan lehetséges az, hogy az öreg formálisan nem vált el a feleségétől? Hanyagság, vagy feledékenység volt, talán nem is vette komolyan asszonyszámba a cselédből lett asszonyt és azt hitte, ha kidobja, ezzel el is van intézve az ügy végleg. Lehet, hogy eleinte meg is akarta inditani a válást, de talán nem volt rá elegendő ok. Talán ez tartotta vissza, vagy a költségek. Tény, hogy ő mindig azt mondotta: nincs felesége, elváltak. Talán addig mondogatta, amig végül maga is elhitte. Gyakran megesik az ilyen és mert soha hirt nem hallott az asszonyról, évtizedek multával jogosan hitte, hogy a világ másik végére költözött vagy talán meg is halt. Pedig a raffinált aszszony itt volt valahol a közelben és várt!

Ha mindez igy történt és valahogy igy kellett történnie, miért nem adott életjelt ilyen hosszu időn keresztül magáról az asszony? A maga részéről nem kezdeményezte a válást és egyéb igényekkel nem állott elő. Miért? Mert okos és ravasz ésszel átlátta, hogy sokkal több előnye lesz abból, ha csendben marad és vár. Ugy látszik, ismerte az öreg Jeromost, számitott arra, hogy miként szétválásuk elején nem tette meg, később még kevésbbé fogja meginditani a válópert. Az öreg abban a korban volt, amikor ki lehet számitani élet-

ben maradásának maximumát — ez a legrosszabb eset — ha előbb hal meg, az csak előny és a cselédből lett feleség egész jól és ügyesen okoskodott, amikor a kisebb előnyöket feláldozta a legnagyobbért, a végcélért: kivárta az öreg halálát.

Az Ecsegi-Straub-család — felocsudva első nagy meglepetéséből,amely igazán minden volt,csak nem kellemes — visszavonult tanácskozni. Kétségbeesett arcok, kétségbeesett hangok ... hiszen az özvegy megjelenése igazán nem várt esemény volt, amely pillanatok alatt romba döntött annyi reményt és hosszu évek során át szőtt álmot. Ecsegi Béla mint ügyvéd aztán megvilágitotta a helyzetet.

— Majd utána nézünk, igazat mond-e mindenben az a perszona — jelentette ki — bár a magam részéről valószinünek tartom minden állitását. Jeromos bácsi megtréfált bennünket, feledékenységből, tudatlanságból vagy lustaságból nagy mulasztást követett el és igy érzékenyen megkárositott bennünket. Ha a válást nem mondták ki és most már magam is erősen hiszek ebben, ugy az özvegy a haszonélvezője az egész vagyonnak. Amig ő él, addig joga van a haszonélvezethez, az örökösök azonban mégis csak mi vagyunk.

— Száz évig fog élni az a személy! — fakadt ki valaki.

— Az is megtörténhet, agyon nem üthetjük. Egyet tehetek, majd megpróbálok valamilyen egyezséget kötni vele.

— Nem enged az! Nem tudunk mi avval elbánni!

— Megpróbálni lehet. Elsősorban még alaposan utána kell nézni, nem maradt-e végrendelet? Én nem tudok róla, kutattam is utána, de eredménytelenül. Az öreg soha nem beszélt erről, elő pedig nem lehetett hozni, mert amugy is érzékeny ember volt. Ha végrendelet maradt volna, akkor ugy is szigoruan eszerint kellene eljárni, miután azonban ugy látszik, hogy erről is megfeledkezett az öreg, mint annyi más fontos dologról, drágalátos özvegye fogja haszonélvezni a vagyont, az örökösök azonban mi vagyunk.

— Szép örökség! — fakadt ki Viola. — Inkább volnék én a haszonélvező.

— Hát bizony mi már aligha fogunk valamit is élvezni abból a vagyonból. Majd a gyerekeink ...

— Vagy az unokáink.

— Nonono, a bánatos özvegy ötvenkilenc esztendős.

— Száz évig fog élni. Most, hogy jómódba jut!

— Meg hogy pukkasszon minket.

— És Pozsony olyan egészséges klima! — sóhajtott fel Viola.

— Nem kell kétségbeesni. Talán megelégszik nagyobb végkielégitéssel. Hiszen cseléd volt.

— Most mégis mindnyájunk fölé kerekedett.

Megkapta a magáét az özvegy, különösen az asszonyoktól. Szidták a háta mögött és volt mit hallgatnia, ha jelen volt. De ő tényleg csak hallgatott. Tudta, hogy ezzel csak még inkább pukkasztja a „drága rokonait".

Az öreget aztán eltemették. A sirjánál csupa elkeseredett, csalódott ember állott, hálát és kegyeletet bizony nem érzett senki. Igy nem szabad meghalni, mert az a legrosszabb, ha az ember félig tesz jót.

Végrendelet nem volt. Az özvegy megkötötte magát és ragaszkodott a jogához. Amig él, ő a haszonélvezője mindennek, a bérház jövedelme, az értékpapirosok is övé. Ebben meg kellett nyugodni. Alkudozásról szó sem lehetett.

*

Nem mindenki született szerencsecsillag alatt. Hány embernek kell csak a kezét kinyujtania, akarni valamit és minden terve sikerül, minden óhaja megvalósul. Szorgalom, tudás, tehetség ... mind szép dolog, de az életben a szerencse a legfontosabb. Kis szerencsével Ecsegi Béla beülhetett volna bácsija nagy vagyonába és ő bizonyára értette volna a módját: megszépiteni az életet. A vagyonnak az a varázsa, amelyik nagyobb, fejlettebb kulturéletet igér, egészen más, mint a pénzkapzsiság. A pénz utáni hajszák és vágyakozások között is van különbség. Csak magát a pénzt hajszolni, vérezni, bünbe esni miatta, épolyan ostobaság, mint tehetetlen gőggel lenézni. A kifinomultabb, nemesebb életvágy azonban indokolttá teszi a különben munkás, dolgos emberben is azt a célt,hogy vagyonát szaporitva, életének szépitését lehetővé tegye.

Ecsegi Béla ettől esett el és miután nagyon fáj lemondani arról, amit évek óta biztosra veszünk, keserü volt a csalódása, amikor meggyőződött arról, hogy az örökségre még soká kell várnia. Csak a saját erejéből! Most már látta az utját, a lehetőségeket, de érezte azt is, hogy az utja jó és az elérhető eredmények sem rosszak. Az illuziókból ép ugy kigyógyult, mint a rokoncátlankodás hajlamosságából: életprogrammja volt és azt szépnek tartotta ...

Egy alkalommal megint előkelő külföldi vendégei voltak a városnak. Gyáripart tanulmányozni elküldték őket Budapestről Pozsonyba, mert itt mindig volt néhány olyan üzem, amelyet érdemes volt megmutatni a külföldinek is. A tanulmányuton levő idegeneket Budapesten jól megbanketteztették, azután, ha mezőgazdák voltak, elküldték őket Debrecenbe, meg Kisbérre, Bábolnára, ha pedig iparosok, kereskedők voltak, ugy Pozsony kapta kezébe őket. Pozsony mellett mint gyárváros legfeljebb Temesvár jöhetett számba és a szintén kitünő helyen fekvő Győr, mely gyorsléptekkel igyekezett utólérni Pozsonyt.

Ezt a vendégcsoportot is Ecsegi Béla kalauzolta és a programmban szerepeltek a legnagyobb gyárak, a Dinamit-gyár, a Kábel-gyár, a Danubius textilmüvek, a Cérna-gyár, majd a specialitásokra került a sor: a Kühmayer-féle paszománygyárra, mely egyedüli volt a monarchiában, azután a világhirü Grüneberg kefegyárra, mely már a nyolcvanas években szállitott Angolországba és Amerikába. A csontnyelü fogkefék gyártását, a „Kohinor" és „Kleanwell" védjegyü celluloid-fogkefék előállitását, valmennyi saját találmányu és a gyár saját gépépitő osztályán készült gépeken, elragadtatással figyelték a vendégek, akik véletlenül maguk is elsőrendü szakemberek voltak és jól tud-

ták, hogy a minőség szigoru betartása az első alapfeltétele a komoly gyáriparnak. Végezetül pedig még egy unikumot mutattak be a külföldieknek: a Palugyay-borpincéket.

Csak, aki volt már egyszer bennük, annak van fogalma arról a megkapó képről, amelyet ezek a pincék nyujtanak. Ez a kép a legnagyobb magyar mesemondót, Jókai Mórt is ugy megkapta, hogy még 1879-ben szines leirását adta a Palugyay-pincéknek a „Hon" cimü napilapban.

A csodás, müvészi faragásu hatalmas hordók, melyek maguk is szobrászati remekmüvek, azután a magyar borvilág csodái, a Hegyalja egész nemzetsége palackozva, köztük nem egy fajta királyok kedvence, a tizezer hektoliter tartalmu cementhordós pincék ép ugy megcsodálni valók, mint maga a kezelési mód, melynek révén a „Chateau Palugyay" soha nem romlik meg. Pedig nem preparálják semmivel a bort a Palugyay-pincékben, sőt nem is titok az, mit csinálnak vele. Maga Jókai is leirja, miként azt az „ifju Palugyay", tehát valószinüleg Palugyay József mondotta el neki: „Minden bor akkor huzható le palackokra, amikor teljesen bevégezte megérési müvét. Hogy pedig ez mikor van befejezve, azt csak a bor maga tudja. Tehát megkérdik tőle. Amelyik bort az idejénél fogva már lehuzhatónak hisznek, annak a hordóját kissé fél oldalra forditják és akkor vékony hollótollszárnyi furóval megfurják a fenekét. Ha a furt lyukon kiszivárog csak egy csepp bor is, akkor az a bor még dolgozik, nem lehuzni való, hanem, ha a hordó sziszeg, a furt lyukon a levegőt szijja be: ez a sziszegés azt vallja, hogy a bor tökéletesen megérett és az többet a palackban szégyent nem hoz a gazdájára."

Ecsegi Béla maga is gyönyörködve szemlélődött és kóstolgatott a legkülönbözőbb fajtákból, melyek között volt Rizling, Kövidinka, Muskotály, Zöldszilváni, Ezerjó, Sauvighan, Vörös Opportó, Burgundi, Kadarka ... Valaki épen azt magyarázta, hogy ezek a fajok minden talajban más és más összetételüek, például: homoktalajban a borok magas alkoholtartalmuak — mint Magyarországon is — de ennek ellenében extraktban szegények. A bornak a zamatát és tartósságát az extrakt tartalom adja meg. A borokat szin, iz és tartósság kedvéért házasitják. Például az extraktban szegény borokat, a homokborokat a kisebb alkoholtartalmu savanykásizü hegyi borokkal házasitják, mert ezek rendszerint extrakttartalomban gazdagok. A homokvidéki borok könnyen megtörnek, megzavarodnak, azért a zöldfehérszinü hegyi borokkal vágják. A házasitáskor fontos, hogy rokon szőlőcsalád alfajait házasitsák, mert merőben ellenkező összetételü borok a házasitás következtében megbarnulnak vagy megzavarodnak . . .

Mikor már vége volt a tanulmányi körutnak és a vendégek elutaztak, Ecsegi Bélának ujra és ujra eszébe jutottak ezek a dolgok. Magára gondolt, a családjára, a feleségére, Violára ... Nálunk is ilyen összeházasitás történt. Az Alföld eljött Pozsonyba és az Ecsegiek vére összefolyt a Straub-vérrel. Minden jó ebből származott. Ecsegi Béla tudta, érezte és beismerte maga előtt, hogy a szerencsés házassága révén áll ott és ugy, ahol áll. A magyar vérét, temperamentumát tompitani kellett és Pozsonynak annyi mindent köszön! A magyarnak sok erénye mellett sok a hibája és nem árt kis keveredés, csak rokon fajtával történjen azt. A nővérére gondolt, Violára, aki szintén tökéletesen és olyan előnyére megváltozott. Leánykája született, azután nemsokára fiu is szaporitotta a családot és Viola igen-igen jó anya volt ...

Az évek multak. Nagy események nem rázták meg a két család életét és a regénynek vége szakad ott, ahol a lelkek megtalálták a teljes harmóniát ...

Ecsegiék fiát tizenhat éves korában felvitték Bécsbe, ahol mint zenei tünemény felett valóságos konferenciát tartottak. A fiu tudniillik két irányban fejlődött csodálatos módon: énekben és zongorában egyaránt ritka tehetség volt. A két irányban való tanulás azonban mégis csak hátrányára szolgált, valamelyiket a kettő közül el kellett hanyagolnia, hogy az egyikben tökéletes lehessen. Nagynevü müvészekből egész kis bizottság alakult, amely megállapitotta, hogy a fiura nagy jövő vár, akár az énekben, akár a zongorában fejleszti tovább a tehetségét, mégis azt tanácsolták, hogy inkább az énektanulást hanyagolja el, mert a hang ebben a korban még változhat, ha azonban teljes erővel lát hozzá a zongoratanuláshoz, ugy biztos a teljes siker ...

Viola gyermekei is veszedelmesen nőttek. Leánykájára azt mondották, hogy szebb lesz, mint a mamája, ez pedig igen-igen sokat jelentett. A fiut, a Straub-fiut kezdettől fogva ugy nevelték, hogy üzletember váljék belőle ...

Tavaszok jöttek, tavaszok multak. Ezerkilencszáztizennégy nyarának közepén Ecsegiék épen hazaérkeztek a Semmeringről, Artur pedig indulni akart családjával Olaszországba, amikor egy nyári délután városi szolgák kiragasztották az általános mozgósitást elrendelő plakátokat. Megmozdult a föld és ez az esemény még Pozsony nyugalmát is felrázta. Zenés takarodó volt, tüntető tömegek járták be az utcákat és a Petőfi-szobornál ifjak szónokoltak ...

A többit tudja mindenki. Országok, népek sorsa intéződött, világrészek változtak, egyes emberek, kis családok dióhéjnyi tengő-lengő élete kit érdekelt volna ekkor! Minden megváltozott és a közelmult néhány szinét akartuk csak megörökiteni.

— Vége. —

SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR